

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการพัฒนาระบบบริหารจัดการชุมชนแบบมีส่วนร่วม

อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ภายใต้ความร่วมมือระหว่างภาครัฐ วิชาการและชุมชน

โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์เสริมสุข บัวเจริญ และคณะ

14 มกราคม 2553

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการพัฒนาระบบบริหารจัดการชุมชนแบบมีส่วนร่วม

อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ภายใต้ความร่วมมือระหว่างภาครัฐ วิชาการและชุมชน

คณะผู้วิจัย

สังกัด

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์เสริมสุข บัวเจริญ	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา
2. อาจารย์หิณ ชนสุต	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา
3. รองศาสตราจารย์ ดร.ปาริชาติ บัวเจริญ	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา

เครือข่ายวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่-ภาคเหนือตอนบน ABC-UN

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย สกว. ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

สัญญาเลขที่ RDG520O0005

โครงการพัฒนาระบบบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วม อำเภอแม่สะเรียง จังหวัด

แม่ฮ่องสอน

ภายใต้ความร่วมมือระหว่าง อำเภอแม่สะเรียง เทศบาลตำบลแม่สะเรียง องค์การบริหาร

ส่วนตำบลแม่สะเรียง องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ออง องค์การบริหารส่วนตำบลแม่วาม

นักวิจัย และชุมชน

รายงานในช่วงตั้งแต่วันที่ 15 มกราคม 2552 ถึงวันที่ 14 มกราคม 2553

ชื่อหัวหน้าโครงการ: ผู้ช่วยศาสตราจารย์เสริมสุข บัวเจริญ

หน่วยงาน: คณะวิศวกรรมศาสตร์ - คณะวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีการเกษตร

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เขตพื้นที่ภาคพายัพ เชียงใหม่

วัตถุประสงค์ของโครงการ

1. ศึกษาสภาพที่เป็นจริงของระบบการจัดการขยะชุมชนของอำเภอแม่สะเรียง
2. ปลูกฝังจิตสำนึกให้กับชุมชนในการลดขยะจากครัวเรือน รวมถึงสถานที่ต่างๆของอำเภอแม่สะเรียง
3. การนำเสนอแผนกลยุทธ์เพื่อพัฒนาสู่การปฏิบัติในการจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วม
4. สร้างนวัตกรรมสิ่งประดิษฐ์ในการบริหารจัดการขยะเพื่อชุมชน
5. ประเมินผลการมีส่วนร่วมในการนำเสนอแผนกลยุทธ์สู่การปฏิบัติในการบริหารจัดการขยะชุมชนประกอบด้วย
 - 5.1 การนำเสนอแผนกลยุทธ์สู่การปฏิบัติของอำเภอแม่สะเรียง
 - 5.2 ประสิทธิภาพของนวัตกรรมและสิ่งประดิษฐ์ในการบริหารจัดการขยะชุมชน
 - 5.3 การมีส่วนร่วมในการนำเสนอแผนกลยุทธ์สู่การปฏิบัติของอำเภอแม่สะเรียง

รายละเอียดผลการดำเนินงานของโครงการตามแผนงานโดยสรุป

กิจกรรมภายใต้งานวิจัยในช่วงระหว่างเดือนมกราคม 2552 –มกราคม 2553

กิจกรรม	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	ผลการดำเนินงาน	หมายเหตุ
1.วิเคราะห์ปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหาการบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วม อำเภอแม่สะเรียง	สถานภาพการดำเนินการบริหารจัดการขยะมูลฝอยภาพรวม สถานการณ์การบริหารจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลแม่สะเรียง องค์การบริหารส่วนตำบลแม่สะเรียง องค์การบริหารส่วนตำบลแม่คง และองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ขาม	ได้ข้อมูล ผลการวิเคราะห์ปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหาการบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วม อำเภอแม่สะเรียงจากการประชุมโดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)	
2. การศึกษาสภาพที่เป็นจริงและสำรวจความต้องการจำเป็นในการบริหารจัดการขยะชุมชน	-ข้อมูลพื้นฐานของประชาชนเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยครัวเรือน -สภาพปัญหาในการกำจัดขยะมูลฝอยของประชาชนในครัวเรือน -การปฏิบัติเกี่ยวกับการกำจัดขยะมูลฝอยของประชาชน -รูปแบบวิธีการจัดการขยะมูลฝอยภายในครัวเรือนของประชาชน	-ประชาชนส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจคิดเป็นค่าร้อยละมากกว่าร้อยละ 90 -ปัญหาจากเทศบาล ประชาชนและชุมชนส่วนใหญ่มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง และประชาชนตอบคำถามความรู้เกี่ยวกับการกำจัดขยะมูลฝอยพบว่า มีบางส่วนที่ตอบคำถามยังไม่ถูกต้อง -ส่วนใหญ่ไม่มีการปฏิบัติเกี่ยวกับการทิ้งลงถังขยะที่เทศบาลจัดไว้ให้ การมีส่วนร่วมในการกำจัดขยะในชุมชนโดยการทิ้งขยะให้เป็นที่ เป็นทาง -ส่วนใหญ่มีวิธีการจัดการขยะมูลฝอยภายในครัวเรือนเป็นบางครั้งทุกครั้งที่มิใช่ขยะเปียกขยะแห้งในบ้านจะรวมกันทิ้งในถังขยะใบเดียวกัน	

กิจกรรม	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	ผลการดำเนินงาน	หมายเหตุ
3.การจัดทำแผนกลยุทธ์การบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วมของอำเภอแม่สะเรียง	แผนกลยุทธ์การบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วมของอำเภอแม่สะเรียง	เทศบาลตำบลแม่สะเรียง องค์การบริหารส่วนตำบลแม่สะเรียง องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ขวม ได้นำวิธีการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์มาใช้ในการบริหารจัดการและสามารถพัฒนาจนประสบความสำเร็จในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยและสิ่งแวกดล้อมได้ ผลการวิจัยสรุปได้เป็นแนวทาง กลยุทธ์การดำเนินงานการบริหารจัดการขยะมูลฝอย ได้ดังนี้ 1.การกำหนดกลยุทธ์ที่สอดคล้องกับพันธกิจและเป้าหมายคือ 1) การลดปริมาณขยะมูลฝอยชุมชนด้วยกระบวนการต่างๆ 2) เพิ่มประสิทธิภาพการจัดการขยะมูลฝอยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและแหล่งกำเนิดขยะมูลฝอยขนาดใหญ่ 3) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอย 2. การกำหนดแผนปฏิบัติการที่สอดคล้องกับกลยุทธ์ โดยมีแผนงานหรือโครงการและกิจกรรมตามกลยุทธ์ดังนี้ วิสัยทัศน์ : แม่สะเรียงสวยด้วยมือเรา ประเด็นยุทธศาสตร์ 1 การลดปริมาณขยะมูลฝอยชุมชนด้วยกระบวนการต่างๆ ประเด็นยุทธศาสตร์ 2 เพิ่มประสิทธิภาพการจัดการขยะมูลฝอยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และแหล่งกำเนิดขยะมูลฝอยขนาดใหญ่ ประเด็นยุทธศาสตร์ 3 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอย	

กิจกรรม	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	ผลการดำเนินงาน	หมายเหตุ
4. การนำแผนกลยุทธ์การบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วมสู่การปฏิบัติ	การนำแผนกลยุทธ์สู่การปฏิบัติโดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของอำเภอแม่สะเรียง และได้กำหนดผู้รับผิดชอบดำเนินโครงการ/กิจกรรม	หน่วยงานได้ดำเนินการตามโครงการ/กิจกรรม ที่ได้รับมอบหมาย ดังนี้ 1. โครงการรณรงค์และเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจกับกระบวนการแยกขยะกับชุมชน 2. โครงการจัดตั้งศูนย์รีไซเคิลและธนาคารขยะชุมชน 3. โครงการสนับสนุนและจัดกิจกรรมคัดแยกขยะมูลฝอยจากแหล่งกำเนิด 4. โครงการก่อสร้างศูนย์การเรียนรู้และจัดการขยะชุมชน 5. โครงการก่อสร้างนวัตกรรมการจัดการขยะ สิ่งประดิษฐ์ สื่อ สิ่งพิมพ์และโปสเตอร์ในการจัดการขยะชุมชน 6. โครงการเสริมสร้างทัศนคติที่ดีและส่งเสริมการคัดแยกขยะ 7. โครงการอบรมและสาธิตการจัดการขยะมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน	
5. การประเมินผลการบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วม อำเภอแม่สะเรียง	ผลการบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วม อำเภอแม่สะเรียง	-แผนกลยุทธ์สู่การปฏิบัติในการจัดการขยะชุมชน อำเภอแม่สะเรียง โครงการและแผนงานภายใต้แผนกลยุทธ์บรรลุตามเป้าหมาย ยกเว้น โครงการจัดตั้งศูนย์รีไซเคิลและธนาคารขยะชุมชน และโครงการก่อสร้างศูนย์การเรียนรู้และจัดการขยะชุมชน ยังไม่แล้วเสร็จเนื่องจากมีบางกิจกรรมไม่สามารถดำเนินการได้ - ผลการประเมินการมีส่วนร่วมในการนำแผนกลยุทธ์สู่การปฏิบัติของการจัดการขยะชุมชน อำเภอแม่สะเรียง จากการศึกษาพบว่า คณะกรรมการชุมชนเทศบาลตำบล/องค์การบริหาร	

กิจกรรม	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	ผลการดำเนินงาน	หมายเหตุ
6.การทบทวนแผนกลยุทธ์การบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วมโดยการบูรณาการของหน่วยงานท้องถิ่น อำเภอแม่สะเรียงจังหวัดแม่ฮ่องสอน	แผนกลยุทธ์การบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วมโดยการบูรณาการของหน่วยงานท้องถิ่น อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ที่ถูกปรับปรุง	ส่วนตำบล ส่วนใหญ่มีส่วนร่วมเป็นบางส่วนในการนำแผนกลยุทธ์สู่การปฏิบัติของการจัดการขยะชุมชน คิดเป็นร้อยละ 73.97 รongลงมามีส่วนร่วมทั้งหมด คิดเป็นร้อยละ 21.92 และไม่ได้มีส่วนร่วม คิดเป็นร้อยละ 4.11 ตามลำดับ -ประสิทธิภาพของนวัตกรรมและสิ่งประดิษฐ์ในการจัดการขยะชุมชนอำเภอแม่สะเรียง 1. เตาเผาขยะแห้งชุมชน เตาเผาขยะแห้งชุมชนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมขนาด 400 ลิตร เป็นเตาที่ทำจากถังน้ำมัน ขนาด 200 ลิตร กั้นเปิดให้อากาศไหลเข้าผ่านไส้เตาที่สร้างให้เป็นโครงให้อากาศไหลเข้าตรงกลางก้นเตาเพื่อการเผาไหม้ที่สมบูรณ์ สามารถเผาเศษขยะแห้งประเภทกิ่งไม้ กระดาษ ใบไม้ พลาสติกที่ใช้งานไม่ได้ ชาวบ้านสนใจเป็นจำนวนมาก 2. ถังทำปุ๋ยหมักแบบเติมอากาศ ถังทำปุ๋ยหมักจากเศษขยะเปียกเดิม ขนาด 60 ลิตร สามารถผลิตปุ๋ยหมักโดยใช้เวลา 15 – 30 วัน ซึ่งได้รับความสนใจจากชุมชนในการนำไปใช้ -ผลการวิเคราะห์และการปรับปรุงแผนกลยุทธ์การบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วมเพื่อนำไปปฏิบัติ และได้กำหนดแนวทางการเพิ่มสมรรถภาพในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบลของอำเภอแม่สะเรียง	

กิจกรรม	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	ผลการดำเนินงาน	หมายเหตุ
		สมรรถนะที่ 1 วางแผนการจัดการขยะมูลฝอยด้วยการจัดให้มีแผนปฏิบัติการจัดการขยะมูลฝอยระดับเทศบาล/ระดับองค์การบริหารส่วนตำบล สมรรถนะที่ 2 ลดปริมาณขยะมูลฝอยด้วยการจัดให้มีการดำเนินกิจกรรมลด คัดแยกและนำขยะมูลฝอยกลับมาใช้ประโยชน์ในรูปแบบ 1 เทศบาล/องค์การบริหารส่วนตำบล 1 ริโซเคิล สมรรถนะที่ 3 เพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการเก็บขนขยะมูลฝอยให้ครอบคลุมพื้นที่บริการ สมรรถนะที่ 4 แก้ไขปัญหาการกำจัดขยะมูลฝอย โดยการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในลักษณะรวมศูนย์ หรือมีการใช้บริการสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยร่วมกันกับ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ใกล้เคียง สมรรถนะที่ 5 ประสิทธิภาพในการกำจัดขยะมูลฝอย สมรรถนะที่ 6 เพิ่มรายได้จากการบริหารจัดการขยะมูลฝอย	

ลงนาม

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เสริมสุข บัวเจริญ)

หัวหน้าโครงการ

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการวิจัยเรื่องการพัฒนากระบวนการจัดการชุมชนแบบมีส่วนร่วม อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอนนี้ ได้รับทุนอุดหนุนจาก สนับสนุนการวิจัย จากเครือข่ายวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ ภาคเหนือตอนบน Area Based Cooperative Research Program, Upper Northern Region (ABC – UN) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) คณะผู้วิจัยขอขอบคุณ ผู้ว่าราชการจังหวัดแม่ฮ่องสอน และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง นายเดช สัตถาผล นายอำเภอ แม่สะเรียง ปลัดอาวุโสอำเภอแม่สะเรียง นายกเทศบาลตำบลแม่สะเรียง นายกองค้การบริหารส่วนตำบลแม่สะเรียง นายกองค้การบริหารส่วนตำบลแม่คง นายกองค้การบริหารส่วนตำบลแม่ขวม ผู้ใหญ่บ้านโป่งใน ผู้ใหญ่บ้านทุ่งพร้าว ผู้ใหญ่บ้านหนองป่าแขม ผู้ใหญ่บ้านจอมกิติ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา พื้นที่ภาคพายัพ ตลอดจน รศ.ดร. ศักดิ์ดา จงแก้ววัฒนา ตลอดจนทีมงานที่ให้การปรึกษา ประสานงาน ช่วยให้โครงการวิจัยสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องการพัฒนากระบวนการบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วม อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participation Action Research : PAR) โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพที่เป็นจริงในการจัดการขยะชุมชน สำรวจความต้องการจำเป็นในการจัดการขยะการจัดทำแผนกลยุทธ์เพื่อพัฒนาสู่การปฏิบัติในการบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วม สร้างนวัตกรรมและสิ่งประดิษฐ์ในการบริหารจัดการขยะเพื่อชุมชน และประเมินผลการมีส่วนร่วมในการนำแผนกลยุทธ์สู่การปฏิบัติในการบริหารจัดการขยะชุมชน ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย เทศบาลตำบลแม่สะเรียง องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ขุม องค์การบริหารส่วนตำบลแม่คงและ องค์การบริหารส่วนตำบลแม่สะเรียง การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้กระบวนการสนทนากลุ่ม การประชุมปฏิบัติการ แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ การสังเกต การบันทึกและแบบประเมิน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้เชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ พบว่าประชาชนส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือน ณ แหล่งกำเนิดคิดเป็นค่าร้อยละมากกว่าร้อยละ 90 แต่ส่วนใหญ่ไม่ได้มีการปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย และขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการคัดแยกขยะ โครงการและแผนงานภายใต้แผนกลยุทธ์บรรลุตามเป้าหมาย ยกเว้นโครงการจัดตั้งศูนย์รีไซเคิล และธนาคารขยะชุมชนและโครงการก่อสร้างศูนย์การเรียนรู้และจัดการขยะชุมชนยังไม่แล้วเสร็จเนื่องจากมีบางกิจกรรมไม่สามารถดำเนินการได้ ส่วนการมีส่วนร่วมในการนำแผนกลยุทธ์สู่การปฏิบัติของการจัดการขยะชุมชนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก นวัตกรรมและสิ่งประดิษฐ์ในการบริหารจัดการขยะเพื่อชุมชนมีประสิทธิภาพสามารถนำไปใช้ในการจัดการขยะประกอบด้วย เตาเผาขยะแห้งชุมชนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ถังทำปุ๋ยหมักแบบเติมอากาศ เครื่องย่อยขูดแก้วและเศษแก้ว เครื่องย่อยปุ๋ยหมักและเศษใบไม้และผสมปุ๋ย และสื่อสิ่งพิมพ์โปสเตอร์การคัดแยกขยะ สำหรับการทบทวนแผนกลยุทธ์การบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วมเพื่อนำสู่การปฏิบัติที่ต่อเนื่องจึงได้กำหนดแนวทางการเพิ่มสมรรถภาพในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบล/องค์การบริหารส่วนตำบลทุกแห่งของอำเภอแม่สะเรียง ได้ 6 สมรรถนะ คือ 1.จัดให้มีแผนปฏิบัติการจัดการขยะมูลฝอยระดับเทศบาลตำบล/ระดับองค์การบริหารส่วนตำบล 2. จัดให้มีการดำเนินกิจกรรมลด คัดแยกและนำขยะมูลฝอยกลับมาใช้ประโยชน์ในรูปแบบ 1 เทศบาล/องค์การบริหารส่วนตำบล 1รีไซเคิล 3.เพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการเก็บขนขยะมูลฝอยให้ครอบคลุมพื้นที่บริการ 4.แก้ไขปัญหากำจัดขยะมูลฝอย โดยการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในลักษณะรวมศูนย์ 5. ประสิทธิภาพในการกำจัดขยะมูลฝอย 6.เพิ่มรายได้จากการบริหารจัดการขยะมูลฝอย

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม การบริหารจัดการขยะ แผนกลยุทธ์

Abstract

The purpose of the study were to study actual condition of community waste managing system of Mae Sariang district, Mae Hong Son Province, to survey the community needs which leads to strategic planning development in community waste managing system, to create the innovation in community waste managing system and evaluate participation action of strategic planning in community waste managing system.

The populations of the study were Mae Sariang community administrative, Mae Kong sub district administrative organization, and Mae Sariang sub district administrative organization. The collections of the data are used by focus group discussion, seminar, questionnaire, interview, observation, documentation and evaluation.

The data analysis is based on qualitative and quantitative which found that 80 percent of people have the understanding about household waste managing system however they do not have an action in waste management and lack of the understanding about waste administration. Projects and strategic plans achieve objectives except the waste recycle center, waste bank, and waste knowledge center. The result of participation action in strategic planning of community waste managing system is overall high level. For this reason, the innovations of community waste administration are efficient including the incinerator, air compost fertilizer tank , bottle cyler, all purpose crusher and mixing machine and press in waste administration. For the participation of strategic revision in waste managing system, researchers have determined the method to enhance six efficiencies of waste managing system in community administration, every sub district administrative organizations in Mae Sariang: 1. The action of strategic planning in waste managing system in the level of community administration and sub district administrative organizations, 2. The action of waste administration and recycle, 3. Enhance the efficiency of waste transportation service, 4. Waste administration resolution by central administration, 5. The efficiency in waste managing system and 6. Increase the income from waste administration

Key word: Participation, Waste Managing System, Strategic plan

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

Executive Summary

โครงการวิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบการบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วม อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสาร และ พื้นที่ โดยทำหนังสือขอตกลงความร่วมมือ กับหน่วยงานของอำเภอแม่สะเรียง คือ องค์การบริหารส่วนตำบลแม่คง องค์การบริหารส่วนตำบลแม่วม องค์การบริหารส่วนตำบลแม่สะเรียงและเทศบาลตำบลแม่สะเรียง เพื่อการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการขยะได้เริ่มดำเนินงานตั้งแต่เดือน มกราคม 2552 – มกราคม 2553 - โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1.) ศึกษาสภาพที่เป็นจริงในการจัดการขยะชุมชนของอำเภอแม่สะเรียง 2.)สำรวจความต้องการจำเป็นในการจัดการขยะชุมชนของอำเภอแม่สะเรียง 3.)การจัดทำแผนกลยุทธ์เพื่อพัฒนาสู่การปฏิบัติในการบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วม 4.)สร้างนวัตกรรมและสิ่งประดิษฐ์ในการบริหารจัดการขยะเพื่อชุมชน5.) ประเมินผลการมีส่วนร่วมในการนำแผนกลยุทธ์สู่การปฏิบัติในการบริหารจัดการขยะ

โครงการวิจัยนี้ได้เริ่มต้นจากการ คณะทำงานเครือข่ายวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่-ภาคเหนือตอนบน (ABC-UN) นำโดย รองศาสตราจารย์ ดร.ศักดิ์ จงแก้ววัฒนา พร้อมด้วยนักวิจัย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เสริมสุข บัวเจริญ นายอำเภอแม่สะเรียง นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลแม่สะเรียง ปลัดเทศบาลตำบลแม่สะเรียง นายกองค์การบริหารส่วนตำบล และตัวแทนชุมชน ได้เข้าร่วมประชุมโดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ปัญหาการบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วมของอำเภอแม่สะเรียง ปลัดเทศบาลตำบลแม่สะเรียงได้รายงานวิกฤติขยะของอำเภอแม่สะเรียงให้นายอำเภอทราบเป็นวาระเร่งด่วนเพื่อหาวิธีการแก้ไขปัญหาดังกล่าว เพราะจะส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์และการท่องเที่ยวของอำเภอแม่สะเรียง ท่านนายอำเภอได้ให้ทุกภาคส่วนที่เข้าร่วมประชุมระดมความคิดเห็นในการแก้ปัญหาในภาพรวมของอำเภอแม่สะเรียง เนื่องจากพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลแต่ละพื้นที่มีเขตติดต่อกัน การกำจัดขยะมูลฝอยในอำเภอแม่สะเรียงส่วนใหญ่ยังใช้ไม่ถูกวิธี โดยวิธีเทกองและเผาทิ้งแบบไม่ถูกหลักสุขาภิบาล ซึ่งจะมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและก่อให้เกิดปัญหาด้านสุขอนามัยกับผู้คนที่ย้ายถิ่นอยู่ในบริเวณใกล้เคียง เช่น ปัญหาของกลิ่น ปัญหาแหล่งเพาะพันธุ์ของแมลงต่างๆ ที่เป็นพาหะนำเชื้อโรค นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดผลกระทบต่อคุณภาพน้ำผิวดินและน้ำใต้ดิน ปริมาณขยะชุมชนที่เกิดขึ้นประมาณวันละ 2-3 ตัน ที่ประชุมได้สรุปประเด็นการบริหารจัดการขยะชุมชนอำเภอแม่สะเรียง จะต้องมีความร่วมมือกันระหว่าง เทศบาลและองค์การ

บริหารส่วนตำบล โดยขอให้นักวิจัยเป็นที่ปรึกษาในการสำรวจ และการวิจัยเชิงพัฒนา ตลอดจนให้คำแนะนำในการสร้างกระบวนการบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วม ของอำเภอแม่สะเรียงโดยใช้คำขวัญ “แม่สะเรียงสวยด้วยมือเรา”

ได้มีการประชุมประชุมร่วมต่อเนื่องโดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดแผนงาน โครงการ และกิจกรรม เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการวิจัย กำหนดแนวทางในการปฏิบัติ และการรวบรวมข้อมูล เกี่ยวกับปัจจัยสภาพแวดล้อมในการบริหารระบบการจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วม โดยการประสานงานและความร่วมมือระหว่าง เทศบาลตำบลแม่สะเรียง องค์การบริหารส่วนตำบลแม่คง องค์การบริหารส่วนตำบลแม่สะเรียง และองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ขม และนักวิจัย ซึ่งมีผลสรุปการประชุม ดังนี้

2.1 การศึกษาเกี่ยวกับสภาพที่เป็นจริงและความต้องการจำเป็นในการพัฒนาระบบการบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วม

2.2 การจัดทำแผนกลยุทธ์การบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วม

2.3 การนำแผนกลยุทธ์การบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วมสู่การปฏิบัติ

การดำเนินการวิจัยการพัฒนาระบบการบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วม อำเภอ แม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ครั้งนี้มีขั้นตอนในการวิจัย คือ การวางแผนการวิจัย กำหนดประชากรและเลือกกลุ่มตัวอย่าง สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบไปด้วยขั้นเตรียมการ ขั้นดำเนินการ และขั้นติดตามประเมินผล

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาอยู่ในเขตพื้นที่เทศบาลอำเภอแม่สะเรียง องค์การบริหารส่วนตำบลแม่สะเรียง องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ขม และองค์การบริหารส่วนตำบลแม่คง ซึ่งประกอบด้วย

2.1 กลุ่มข้าราชการอำเภอแม่สะเรียง

2.2 กลุ่มร้านค้า

2.3 กลุ่มสถานศึกษา

2.4 กลุ่มชุมชนตลาดนัด

2.5 กลุ่มโรงแรม

2.6 กลุ่มชุมชนศาสนสถาน

2.7 กลุ่มชุมชนในครัวเรือน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ จำแนกเป็น

1.ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในขั้นเตรียมการและการจัดทำแผนกลยุทธ์การบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วม ประกอบไปด้วยนายกเทศมนตรี นายกองค์การบริหารส่วนตำบล และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

2.ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ในการศึกษาสภาพที่เป็นจริงและความต้องการจำเป็นในการพัฒนาระบบการบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วม ในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลแม่สะเรียง องค์การบริหารส่วนตำบลแม่สะเรียง องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ยวม และองค์การบริหารส่วนตำบลแม่คง จำนวน 7 กลุ่ม

3.ประชากรและกลุ่มตัวอย่างการนำแผนกลยุทธ์การบริหารจัดการขยะสู่การปฏิบัติ ประกอบด้วยชุมชนนาร่อง ในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลแม่สะเรียง องค์การบริหารส่วนตำบลแม่สะเรียง องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ยวม และองค์การบริหารส่วนตำบลแม่คง พื้นที่ละ 1 ชุมชน จำนวน 4 ชุมชน ประกอบด้วย

3.1 ชุมชนนาร่อง บ้านโป่งใน หมู่ 12 เทศบาลตำบลแม่สะเรียง

3.2 ชุมชนนาร่อง บ้านทุ่งพร้าว หมู่ 4 องค์การบริหารส่วนตำบลแม่สะเรียง

3.3 ชุมชนนาร่อง บ้านหนองป่าแขม หมู่ 10 องค์การบริหารส่วนตำบลแม่คง

3.4 ชุมชนนาร่อง บ้านจอมกิตติ หมู่ 13 องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ยวม

4.ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง การประเมินผลการพัฒนาระบบการบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วยเทศบาลตำบลแม่สะเรียง องค์การบริหารส่วนตำบลแม่สะเรียง องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ยวม และองค์การบริหารส่วนตำบลแม่คง

การเก็บรวบรวมข้อมูลได้มาจาก 3 ส่วน คือ 1) ข้อมูลการสนทนากลุ่ม จากแบบสอบถามและการสัมภาษณ์ จากการศึกษาสภาพที่เป็นจริงและสำรวจความต้องการจำเป็นในการจัดการขยะชุมชนอำเภอแม่สะเรียง 2) ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม การประชุมปฏิบัติการ ในการจัดทำแผนกลยุทธ์เพื่อพัฒนาสู่การปฏิบัติในการบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วม 3) ข้อมูลจากการสังเกต การบันทึกและแบบประเมิน เพื่อประเมินผลการมีส่วนร่วมในการนำแผนกลยุทธ์สู่การปฏิบัติในการบริหารจัดการขยะชุมชน

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลเชิงปริมาณ วิเคราะห์โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการสอบถามมาแปลงข้อมูลเป็นรหัสตัวเลขและบันทึกลงในสื่อคอมพิวเตอร์ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์วิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ ดังนี้

1) ข้อมูลพื้นฐานทางสังคมบางประการใช้สถิติพื้นฐาน ร้อยละ (Percentage) และความถี่ (Frequency)

2) ข้อมูลผลการสอบถามเกี่ยวกับสภาพที่เป็นจริงและความต้องการที่จำเป็นในการจัดการขยะชุมชนของอำเภอแม่สะเรียงและการมีส่วนร่วมในการนำแผนกลยุทธ์สู่การปฏิบัติ การกำหนดนโยบาย การวางแผน การจัดองค์การ การจัดบุคลากร และการบริหารจัดการสำหรับการนำแผน กลยุทธ์สู่การปฏิบัติ การดำเนินงานตามแผนปฏิบัติ ปัญหาอุปสรรคของการนำแผนกลยุทธ์สู่การปฏิบัติและแนวทางการบริหารการพัฒนา เป็นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยนำข้อมูลที่ได้มาจำแนกและจัดหมวดหมู่แล้วสรุปเป็นประเด็นหลักและพรรณนาข้อความอย่างละเอียด เริ่มจากการทำการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นแล้วนำข้อมูลที่มีความหมายในกลุ่มกลยุทธ์เดียวกันให้อยู่ในหมวดหมู่เดียวกัน

ผลการศึกษาศึกษาเกี่ยวกับสภาพที่เป็นจริงและความต้องการจำเป็นในการพัฒนาระบบการบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วม โดยสรุปข้อมูลพื้นฐานของประชาชนเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยครัวเรือน พบว่า การกำจัดขยะมูลฝอยในอำเภอแม่สะเรียงส่วนใหญ่ยังใช้ไม่ถูกวิธี โดยวิธีเทกองและเผาทิ้งแบบไม่ถูกหลักสุขาภิบาล ยังขาดสำนึกและถึงแม้ชุมชนบางส่วนจะทราบวิธีการคัดแยกขยะแต่ขาดการปฏิบัติที่จริงจัง ที่จะนำไปใช้ประโยชน์และสร้างรายได้ ชุมชนยังมีความคิดว่าเป็นหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลในการจัดเก็บและกำจัด การบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังขาดความเข้าใจ ในกระบวนการบริหารจัดการขยะชุมชนในภาพรวม

นักวิจัยได้ดำเนินการการจัดทำแผนกลยุทธ์การบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วมของอำเภอแม่สะเรียง ดำเนินการวิจัยโดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (Participating Action Research : PAR) เป็นวงจรการนำเสนอประกอบด้วยการวางแผนการปฏิบัติและสังเกต และสะท้อนการปฏิบัติรวม 3 วงจร โดยใช้วิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) การระดมสมอง (Brain storming) และกระบวนการวิเคราะห์ SWOT (SWOT Analysis) ซึ่งปรากฏผลการจัดทำแผนกลยุทธ์การบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วมของอำเภอแม่สะเรียงดังนี้

ผลการศึกษาสภาพที่เป็นจริง และสำรวจความต้องการจำเป็นในการบริหารจัดการขยะชุมชน

ด้านข้อมูลพื้นฐานของประชาชนเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยครัวเรือน พบว่าในครัวเรือนของประชาชนไม่มีการแยกประเภทขยะ คิดเป็นร้อยละ 59.7 มีการกำจัดขยะในครัวเรือนใส่ถุงรวมกันแล้ววางไว้ตรงจุดทิ้งขยะ เทศบาลจัดเก็บคิดเป็นร้อยละ 71.0 ปริมาณขยะที่เกิดจากครัวเรือนมีปริมาณวันละ 1 – 2 กิโลกรัม คิดเป็นร้อยละ 54.8 ในครัวเรือนของประชาชนมีถังขยะหรือที่รองรับขยะคิดเป็นร้อยละ 77.1 ประชาชนใช้บริการจัดเก็บมูลฝอยของเทศบาล/อบต.คิดเป็นร้อยละ 69.4 และมีวิธีการกำจัดมูลฝอยครัวเรือนโดยการเผาคิดเป็นร้อยละ 54.5 ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือน ณ แหล่งกำเนิด โดย ประชาชนส่วนใหญ่มีความรู้ ความเข้าใจคิดเป็นค่าร้อยละมากกว่า ร้อยละ 90

สภาพปัญหาในการกำจัดขยะมูลฝอยของประชาชนในครัวเรือน อำเภอแม่สะเรียง พบว่าปัญหาจากเทศบาล ประชาชนและชุมชนส่วนใหญ่มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง และประชาชนตอบคำถามความรู้เกี่ยวกับการกำจัดขยะมูลฝอยพบว่ามีส่วนที่ตอบคำถามยังไม่ถูกต้อง

การปฏิบัติเกี่ยวกับการกำจัดขยะมูลฝอยของประชาชน อำเภอแม่สะเรียง พบว่า ส่วนใหญ่ไม่มีการปฏิบัติเกี่ยวกับ การทิ้งลงถังขยะที่เทศบาลจัดไว้ให้ การมีส่วนร่วมในการกำจัดขยะในชุมชนโดยการทิ้งขยะให้เป็นที่เป็นทาง การแยกขยะที่สามารถนำไปขายได้แล้วนำกลับไปขายให้ร้านรับซื้อของเก่าหรือรถรับซื้อของเก่าตามบ้าน และการนำของเก่ามาคัดแปลงเพื่อนำกลับมาใช้ใหม่อีก

รูปแบบวิธีการจัดการขยะมูลฝอยภายในครัวเรือนของประชาชน อำเภอแม่สะเรียง ส่วนใหญ่มีวิธีการจัดการขยะมูลฝอยภายในครัวเรือนเป็นบางครั้ง ทุกครั้งที่มิขยะเปียกขยะแห้งในบ้านจะรวมกันทิ้งในถังขยะใบเดียวกัน เมื่อถังขยะเต็มจึงจะมีการเก็บรวบรวมไปทิ้งในถังขยะใบใหญ่กว่าเพื่อรอการเก็บขนต่อไป

ผลการจัดทำแผนกลยุทธ์การบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วมของอำเภอแม่สะเรียง

ดำเนินการวิจัยโดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (Participating Action Research : PAR) เป็นวงจรการนำเสนอประกอบด้วยการวางแผนการปฏิบัติและสังเกต และสะท้อนการปฏิบัติรวม 3 วงจร โดยใช้วิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) การระดมสมอง (Brain storming) และกระบวนการวิเคราะห์ SWOT (SWOT Analysis) และเทศบาลตำบลแม่สะเรียง องค์การบริหารส่วนตำบลแม่สะเรียง องค์การบริหารส่วนตำบลแม่คงและองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ยวม ได้นำวิธีการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์มาใช้ในการบริหารจัดการและสามารถพัฒนาจนประสบความสำเร็จในการ

บริหารจัดการขยะมูลฝอยและสิ่งแฉดล้อมได้ ผลการวิจัยสรุปได้เป็นแนวทาง กลยุทธ์การดำเนินงานการบริหารจัดการขยะมูลฝอย ได้ดังนี้

1. การกำหนดกลยุทธ์ที่สอดคล้องกับพันธกิจและเป้าหมายคือ
 - 1) การลดปริมาณขยะมูลฝอยชุมชนด้วยกระบวนการต่างๆ
 - 2) เพิ่มประสิทธิภาพการจัดการขยะมูลฝอยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและแหล่งกำเนิดขยะมูลฝอยขนาดใหญ่
 - 3) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอย
2. การกำหนดแผนปฏิบัติการที่สอดคล้องกับกลยุทธ์ โดยมีแผนงานหรือโครงการและกิจกรรมตามกลยุทธ์ดังนี้

วิสัยทัศน์ : แม่สะเรียงสวยด้วยมือเรา

ประเด็นยุทธศาสตร์ 1 การลดปริมาณขยะมูลฝอยชุมชนด้วยกระบวนการต่างๆ

แนวทางปฏิบัติ

1. การคัดแยกขยะมูลฝอยที่สามารถใช้ประโยชน์ได้กลับมาใช้ประโยชน์มากที่สุด
2. การส่งเสริมการใช้สินค้าจากวัสดุที่ใช้แล้ว
3. การนำเทคโนโลยีที่สะอาดมาประยุกต์ใช้ในการลดการเกิดของเสีย

ประเด็นยุทธศาสตร์ 2 เพิ่มประสิทธิภาพการจัดการขยะมูลฝอยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

และแหล่งกำเนิดขยะมูลฝอยขนาดใหญ่

แนวทางปฏิบัติ

1. การส่งเสริมให้ท้องถิ่นมีศักยภาพในการจัดการขยะมูลฝอย
2. การเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการขยะมูลฝอยบริเวณแหล่งกำเนิดขยะมูลฝอยขนาดใหญ่ซึ่งมีประชาชนใช้บริการเป็นจำนวนมาก

ประเด็นยุทธศาสตร์ 3 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอย

แนวทางปฏิบัติ

1. การสร้างจิตสำนึกด้านการจัดการขยะมูลฝอยให้กับประชาชน

2. ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังและตรวจสอบการกระทำผิดกฎหมายด้านการจัดการขยะมูลฝอย
3. การส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนในการจัดการขยะมูลฝอยของท้องถิ่น

กลยุทธ์ 1. การลดปริมาณขยะมูลฝอยชุมชนด้วยกระบวนการต่างๆ

แผนงาน/โครงการ

- 1.1 โครงการรณรงค์และเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจกับกระบวนการแยกขยะกับชุมชน
- 1.2 โครงการจัดตั้งศูนย์รีไซเคิลและธนาคารขยะชุมชน
- 1.3 โครงการสนับสนุนและจัดกิจกรรมคัดแยกขยะมูลฝอยจากแหล่งกำเนิด

กลยุทธ์ 2. เพิ่มประสิทธิภาพการจัดการขยะมูลฝอย

แผนงาน/โครงการ

- 2.1 โครงการก่อสร้างศูนย์การเรียนรู้และจัดการขยะชุมชน
- 2.2 โครงการก่อสร้างนวัตกรรมสิ่งประดิษฐ์ สื่อ สิ่งพิมพ์และโปสเตอร์ในการจัดการขยะชุมชน

กลยุทธ์ 3. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอย

แผนงาน/โครงการ

- 3.1 โครงการเสริมสร้างทัศนคติที่ดีและส่งเสริมการคัดแยกขยะ
- 3.2 โครงการอบรมและสาธิตการจัดการขยะมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

การนำแผนกลยุทธ์การบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วมสู่การปฏิบัติ

คณะผู้วิจัย เทศมนตรีเทศบาลตำบล นายกองกิจการบริหารส่วนตำบลและตัวแทนชุมชน ร่วมประชุมปรึกษาหารือเพื่อนำแผนกลยุทธ์สู่การปฏิบัติโดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของอำเภอแม่สะเรียง และได้กำหนดผู้รับผิดชอบดำเนินโครงการ/กิจกรรม โดยแต่ละหน่วยงานได้ดำเนินการตามโครงการ/กิจกรรม ที่ได้รับมอบหมาย ดังนี้

1. โครงการรณรงค์และเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจกับกระบวนการแยกขยะกับชุมชน
2. โครงการจัดตั้งศูนย์รีไซเคิลและธนาคารขยะชุมชน
3. โครงการสนับสนุนและจัดกิจกรรมคัดแยกขยะมูลฝอยจากแหล่งกำเนิด
4. โครงการก่อสร้างศูนย์การเรียนรู้และจัดการขยะชุมชน
5. โครงการก่อสร้างนวัตกรรมสิ่งประดิษฐ์ สื่อ สิ่งพิมพ์และโปสเตอร์ในการจัดการขยะชุมชน
6. โครงการเสริมสร้างทัศนคติที่ดีและส่งเสริมการคัดแยกขยะ

7. โครงการอบรมและสาธิตการจัดการขยะมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

ผลการประเมินการบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วม อำเภอแม่สะเรียง

5.1 แผนกลยุทธ์สู่การปฏิบัติในการจัดการขยะชุมชน อำเภอแม่สะเรียง โครงการและแผนงาน ภายใต้แผนกลยุทธ์บรรลุตามเป้าหมาย ยกเว้น โครงการจัดตั้งศูนย์รีไซเคิลและธนาคารขยะชุมชน และ โครงการก่อสร้างศูนย์การเรียนรู้และจัดการขยะชุมชน ยังไม่แล้วเสร็จเนื่องจากมีบางกิจกรรมไม่สามารถดำเนินการได้

5.2 ผลการประเมินการมีส่วนร่วมในการนำแผนกลยุทธ์สู่การปฏิบัติของการจัดการขยะชุมชน อำเภอแม่สะเรียง จากการศึกษาพบว่าคณะกรรมการชุมชนเทศบาลตำบล/องค์การบริหารส่วนตำบล ส่วนใหญ่มีส่วนร่วมเป็นบางส่วนในการนำแผนกลยุทธ์สู่การปฏิบัติของการจัดการขยะชุมชน คิดเป็น ร้อยละ 73.97 รองลงมามีส่วนร่วมทั้งหมด คิดเป็นร้อยละ 21.92 และไม่ได้มีส่วนร่วม คิดเป็นร้อยละ 4.11 ตามลำดับ

คณะกรรมการชุมชน เทศบาลตำบล/องค์การบริหารส่วนตำบลมีส่วนร่วมในการนำแผนกลยุทธ์สู่การปฏิบัติของการจัดการขยะชุมชนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 2.35) ซึ่ง ปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการมีส่วนร่วมคือ ความเพียงพอของวัสดุ อุปกรณ์ สถานที่ ที่ดิน เพื่อใช้ในการจัดกิจกรรม โครงการ แผนงานต่างๆ ความพร้อมของคณะกรรมการชุมชน/องค์การบริหารส่วนตำบล สำหรับดำเนินการจัดกิจกรรมโครงการ แผนงานต่างๆ ในการจัดการขยะชุมชน การประสานงาน ระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับคณะกรรมการชุมชน/องค์การบริหารส่วนตำบล ในการจัดทำกิจกรรม โครงการ แผนงานในการจัดการขยะชุมชน และการกำหนดวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนในการจัดทำกิจกรรม โครงการและแผนงาน การจัดการขยะชุมชน คิดเป็นค่าเฉลี่ย เท่ากับ 2.52 รองลงมา 2.49 และ 2.48 ตามลำดับ

5.3 ประสิทธิภาพของนวัตกรรมและสิ่งประดิษฐ์ในการจัดการขยะชุมชนอำเภอแม่สะเรียง

5.3.1 เตาเผาขยะแห้งชุมชน

เตาเผาขยะแห้งชุมชนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมขนาด 400 ลิตร เป็นเตาที่ทำจากถังน้ำมัน ขนาด 200 ลิตร กั้นเปิดให้อากาศไหลเข้าผ่านไส้เตาที่สร้างให้เป็นโครงให้อากาศไหลเข้าตรงกลางกันเตาเพื่อการเผาไหม้ที่สมบูรณ์ สามารถเผาเศษขยะแห้งประเภทกิ่งไม้ กระดาษ ใบไม้ พลาสติกที่ใช้งานไม่ได้ ชาวบ้านสนใจเป็นจำนวนมาก

5.3.2 ถังทำปุ๋ยหมักแบบเดิมอากาศ

ถังทำปุ๋ยหมักจากเศษขยะเปียกเดิมอากาศ ขนาด 60 ลิตร สามารถผลิตปุ๋ยหมักโดยใช้ เวลา 15 – 30 วัน ซึ่งได้รับความสนใจจากชุมชนในการนำไปใช้

5.3.3 เครื่องย่อยขวดแก้วและเศษแก้ว

เครื่องย่อยแก้ว ขนาด 50 ลิตร สามารถย่อยผสมขวดแก้วได้ในอัตราความเร็วประมาณ 100 ลิตร ต่อ ชั่วโมง

5.3.4 เครื่องย่อยปุ๋ยหมักและเศษใบไม้และผสมปุ๋ย

เครื่องย่อยปุ๋ยหมักและเศษใบไม้และผสมปุ๋ยขนาด 100 ลิตร สามารถย่อยผสมปุ๋ย หมักและเศษใบไม้ได้ในอัตราความเร็ว 300 ลิตร ต่อ ชั่วโมง

5.3.5 สื่อสิ่งพิมพ์โปสเตอร์การคัดแยกขยะ

โปสเตอร์ออกแบบให้เห็นกระบวนการแยกขยะในครัวเรือนและ ชนิดของพลาสติก ที่รีไซเคิลได้ นำไปใช้เป็นแบบตัวอย่างให้หน่วยงานท้องถิ่นนำไปขยายผล การทบทวนแผนกลยุทธ์การบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วมโดยการบูรณาการ ของหน่วยงาน ท้องถิ่น อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

นายอำเภอ ปลัดอำเภอ เทศบาลตำบล/องค์การบริหารส่วนตำบล และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้เข้า ร่วมประชุมเพื่อทบทวนผลการดำเนินงานและแผนกลยุทธ์การบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วม จึงได้มีการวิเคราะห์และการปรับปรุงแผนกลยุทธ์การบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วมเพื่อ นำไปปฏิบัติ นอกจากนี้ได้กำหนดแนวทางการเพิ่มสมรรถภาพในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของ เทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบลของอำเภอแม่สะเรียง ซึ่ง ประกอบด้วย

สมรรถนะที่ 1 วางแผนการจัดการขยะมูลฝอยด้วยการจัดให้มีแผนปฏิบัติการจัดการขยะมูล ฝอยระดับเทศบาล/ระดับองค์การบริหารส่วนตำบล

สมรรถนะที่ 2 ลดปริมาณขยะมูลฝอยด้วยการจัดให้มีการดำเนินกิจกรรมลด คัดแยกและนำ ขยะมูลฝอยกลับมาใช้ประโยชน์ในรูปแบบ 1 เทศบาล/องค์การบริหารส่วนตำบล 1 รีไซเคิล

สมรรถนะที่ 3 เพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการเก็บขนขยะมูลฝอยให้ครอบคลุมพื้นที่บริการ

สมรรถนะที่ 4 แก้ไขปัญหาการกำจัดขยะมูลฝอย โดยการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในลักษณะ รวมศูนย์ หรือมีการใช้บริการสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยร่วมกันกับ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ใกล้เคียง

สมรรถนะที่ 5 ประสิทธิภาพในการกำจัดขยะมูลฝอย

สมรรถนะที่ 6 เพิ่มรายได้จากการบริหารจัดการขยะมูลฝอย

สารบัญเรื่อง

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	i
บทคัดย่อ	xi
สารบัญเรื่อง	ก
สารบัญตาราง	ค
สารบัญภาพ	ง
บทที่ 1 บทนำ	1
1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาการวิจัย	1
2. วัตถุประสงค์ของโครงการ	5
3. ขอบเขตของโครงการวิจัย	6
4. ผลที่คาดว่าจะได้รับหลังเสร็จสิ้นโครงการ	6
5. การถ่ายทอดผลงานไปสู่ผู้ใช้	7
บทที่ 2 แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	8
1. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการขยะ	8
2. แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน	24
3. กระบวนการมีส่วนร่วม	38
4. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดทำแผนกลยุทธ์	43
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	56
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	63
1. แบบแผนการวิจัย	63
2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	65
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	67
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล	67
บทที่ 4 ผลการวิจัย และอภิปรายผลการวิจัย	
ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหาการบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วม อำเภอแม่สะเรียง	71

สารบัญเรื่อง (ต่อ)

	หน้า
ตอนที่ 2 ผลการศึกษาสภาพที่เป็นจริงและสำรวจความต้องการจำเป็นในการบริหารจัดการขยะชุมชน	75
ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการจัดทำแผนกลยุทธ์การบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วม	80
ตอนที่ 4 การนำแผนกลยุทธ์การบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วมสู่การปฏิบัติ	97
ตอนที่ 5 การประเมินผลการบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วม อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน	134
ตอนที่ 6 การทบทวนแผนกลยุทธ์การบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วม โดยการบูรณาการของหน่วยงานท้องถิ่น อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน	144
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	159
สรุปผลการวิจัย	162
อภิปรายผลการวิจัย	169
บทสรุป การถอดบทเรียน	171
ข้อเสนอแนะ	174
ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย	175
บรรณานุกรม	176
บทความเผยแพร่ รายงานวิจัยฉบับย่อ	182
ภาคผนวก คณะผู้วิจัยและประวัติผู้วิจัย	196

สารบัญตาราง

		หน้า
1	แสดงจำนวนกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาสภาพที่เป็นจริงและความต้องการจำเป็นในการพัฒนาระบบการบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วมในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลแม่สะเรียง องค์การบริหารส่วนตำบลแม่สะเรียง แม่ขวม และแม่คง โดยจำแนกตามกลุ่มข้าราชการอำเภอแม่สะเรียง กลุ่มร้านค้า กลุ่มสถานศึกษา กลุ่มชุมชนตลาดนัด กลุ่มโรงแรมและกลุ่มชุมชนศาสนสถาน	66
2	ข้อมูลพื้นฐานของประชาชนด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือน ณ แหล่งกำเนิดของประชาชน	77
3	ข้อมูลพื้นฐานของประชาชนเกี่ยวกับความตระหนักในการจัดการขยะมูลฝอยของครัวเรือน	78
4	สภาพปัญหาในการกำจัดขยะมูลฝอยของประชาชน อำเภอแม่สะเรียง	81
5	ความรู้เกี่ยวกับการกำจัดขยะมูลฝอยของประชาชน อำเภอแม่สะเรียง	82
6	ทัศนคติของประชาชนเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชน อำเภอแม่สะเรียง	84
7	การปฏิบัติเกี่ยวกับการกำจัดขยะมูลฝอยของประชาชน อำเภอแม่สะเรียง	85
8	ข้อมูลของประชาชนเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย ด้านข้อมูลข่าวสารและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับทางด้านการลงทุน	86
9	การจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิด ตามหลัก 7Rs ของกรมมลพิษ ของประชาชน อำเภอแม่สะเรียง	87
10	รูปแบบวิธีการจัดการขยะมูลฝอยภายในครัวเรือนของประชาชน อำเภอแม่สะเรียง	88
11	แสดงผลการนำแผนกลยุทธ์สู่การปฏิบัติในการจัดการขยะชุมชน อำเภอแม่สะเรียง	134
12	แสดงจำนวนและร้อยละของคณะกรรมการชุมชน/องค์การบริหารส่วนตำบล จำแนกตามการมีส่วนร่วมในการนำแผนกลยุทธ์สู่การปฏิบัติของการจัดการขยะชุมชน	135
13	แสดงจำนวนและค่าร้อยละในการมีส่วนร่วมในการนำแผนกลยุทธ์สู่การปฏิบัติของการจัดการขยะชุมชน อำเภอแม่สะเรียง	136
14	แสดงค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในการมีส่วนร่วมในการนำแผนกลยุทธ์ สู่การปฏิบัติของการจัดการขยะชุมชน อำเภอแม่สะเรียง	139

สารบัญภาพ

		หน้า
1	แผนผังอำเภอแม่สะเรียง	4
2	ความสัมพันธ์ของการวางแผนงาน	49
3	แสดงขั้นตอนการวางแผนกลยุทธ์	50
4	กระบวนการจัดการเชิงกลยุทธ์	53
5	การประชุมร่วมระหว่าง อำเภอ องค์การบริหารส่วนตำบล ชุมชน และนักวิจัย ณ ห้องประชุม หน่วยส่งเสริมสุขภาพชาวเขา บ้านแม่เหาะ อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน	71
6	สภาพการทิ้งขยะของแม่ค้าในตลาดเอกชน เทศบาลตำบลแม่สะเรียง	72
7	นายอำเภอแม่สะเรียง เป็นประธานประชุม ณ ห้องประชุม เทศบาลตำบลแม่สะเรียง อำเภอแม่สะเรียง	73
8	การประชุมการกำหนดการดำเนินโครงการย่อย และผู้รับผิดชอบ ณ ห้องประชุม อบต.แม่คง	74
9	คณะผู้วิจัย และผู้ช่วยนักวิจัย ประชุมชี้แจงกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่одำเนินการสำรวจสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นในการบริหารจัดการขยะ ณ ห้องประชุมเทศบาลตำบลแม่สะเรียง	74
10	นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลแม่สะเรียง กล่าวรายงานต่อท่านประธาน นายอำเภอแม่สะเรียงในพิธีการอบรมณรงค์และเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจกับกระบวนการแยกขยะชุมชน ณ เทศบาลตำบลแม่สะเรียง	100
11	นักวิจัยทำหน้าที่วิทยากรบรรยาย ในการอบรมณรงค์และเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจกระบวนการแยกขยะชุมชนให้กับผู้นำชุมชนของเทศบาลตำบล/องค์การบริหารส่วนตำบล ณ ห้องประชุมเทศบาลตำบลแม่สะเรียง อำเภอแม่สะเรียง	100
12	ผู้นำชุมชนจากเทศบาลตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล ที่เข้าร่วมโครงการวิจัยได้รับการอบรมณรงค์และเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจกระบวนการแยกขยะชุมชน ณ เทศบาลตำบลแม่สะเรียง	101
13	นักวิจัยและเทศบาลตำบลแม่สะเรียง กำลังดูสถานที่จัดตั้งศูนย์รีไซเคิลและธนาคารขยะชุมชนบ้านโป่งในซึ่งเป็นหมู่บ้านนำร่องในเขตเทศบาลตำบลแม่สะเรียง	106

สารบัญภาพ (ต่อ)

		หน้า
14	นักวิจัยและเทศบาลตำบลแม่สะเรียง กำลังหารือกับผู้ใหญ่บ้านชุมชนบ้านโป่งใน ซึ่งเป็นหมู่บ้านนำร่อง ในเขตเทศบาลตำบลแม่สะเรียง	106
15	นักวิจัยและ องค์การบริหารส่วนตำบลแม่สะเรียง ดำรวจสถานที่จัดตั้งศูนย์รีไซเคิลและธนาคารขยะชุมชนบ้านพร้าวนอก ซึ่งเป็นหมู่บ้านนำร่องในเขต องค์การบริหารส่วนตำบลแม่สะเรียง และประชุมหารือถึงแนวทางปฏิบัติในการ จัดตั้งศูนย์รีไซเคิลและธนาคารขยะชุมชนซึ่งชาวบ้านเริ่มต้นตัวและรวมกลุ่มกัน คัดแยกขยะและนำไปจำหน่ายเป็นรายได้แต่ยังเป็นกลุ่มขนาดเล็ก	107
16	นักวิจัยและ องค์การบริหารส่วนตำบลแม่สะเรียง ประชุมสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) ร่วมกับ ผู้ใหญ่บ้านและกรรมการหมู่บ้าน ชุมชนบ้านพร้าว นอก ซึ่งเป็นหมู่บ้านนำร่องในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลแม่สะเรียงในการจัด เตรียมการอบรมการจัดการความรู้ในการคัดแยกขยะในครัวเรือนซึ่งได้รับข้อมูล เบื้องต้นที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการทำงานขยะของชุมชนพร้าวนอก	107
17	นักวิจัย เทศบาลตำบล และ องค์การบริหารส่วนตำบล จัดโครงการสนับสนุน และจัดกิจกรรมคัดแยกขยะมูลฝอยจากแหล่งกำเนิดให้กับผู้นำชุมชนจากองค์การ บริหารส่วนตำบลต่าง ๆ ให้มีความรู้ความเข้าใจในการนำไปถ่ายทอดให้กับ ชุมชนตลอดจนแนะนำนวัตกรรมเตาเผาขยะชุมชนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม	110
18	คุณแสงอรุณ เจริญจันทร์แดง วิทยากรจากสำนักงานสิ่งแวดล้อมภาค 1 จังหวัด เชียงใหม่ ให้เกียรติบรรยายในโครงการสนับสนุนและจัดกิจกรรมคัดแยกขยะมูล ฝอยจากแหล่งกำเนิดให้กับผู้นำชุมชนจากเทศบาลตำบล และองค์การบริหาร ส่วนตำบลที่เข้าร่วมโครงการ	110
19	นักวิจัย และ เทศบาลตำบลแม่สะเรียง จัดโครงการเสริมสร้างทัศนคติที่ดีและ ส่งเสริมการคัดแยกขยะกับชุมชน ให้กับคณะครูและนักเรียนโรงเรียนอนุบาล โป่งในเทศบาลตำบลแม่สะเรียง จำนวน 200 คน	113
20	นักวิจัยบรรยาย การคัดแยกขยะให้กับคณะครูและนักเรียนโรงเรียนอนุบาลโป่ง ใน เทศบาลตำบลแม่สะเรียง	113
21	ผู้ช่วยนักวิจัยทำหน้าที่วิทยากรบรรยายและจัดกิจกรรม โครงการเสริมสร้าง ทัศนคติที่ดีและส่งเสริมการคัดแยกขยะกับชุมชนอย่างมีส่วนร่วมให้กับนักเรียน โรงเรียนอนุบาลโป่งใน เทศบาลตำบลแม่สะเรียง	114

สารบัญภาพ (ต่อ)

		หน้า
22	นายกเทศมนตรี เทศบาลตำบลแม่สะเรียงให้เกียรติ มอบรางวัลให้กับนักเรียนที่ส่งภาพโปสเตอร์ คำขวัญ “แม่สะเรียงสวยด้วยมือเรา”เข้าประกวด ได้รับความสนใจจากนักเรียนเป็นอย่างดี	114
23	ภาพโปสเตอร์ คำขวัญ “แม่สะเรียงสวยด้วยมือเรา”เข้าประกวด ได้รับความสนใจจากนักเรียนอนุบาลโป่งในเป็นอย่างดี ในการส่งเข้าประกวด	115
24	เทศบาลตำบลแม่สะเรียง นำผู้นำชุมชนและผู้เกี่ยวข้องศึกษาดูงานการบริหารจัดการขยะของเทศบาลเมืองระยอง	115
25	รองนายกเทศมนตรี เทศบาลตำบลแม่สะเรียงให้เกียรติกล่าวเปิดในพิธี การจัดโครงการอบรม และสาธิตการจัดการขยะมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนนำร่องโป่งใน จำนวน 60 ครัวเรือน	117
26	นักวิจัยและ ผู้ช่วยนักวิจัย บรรยาย และ สาธิตการจัดการขยะมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนนำร่องโป่งใน เขตเทศบาลตำบลแม่สะเรียง	117
27	นักวิจัยและผู้ช่วยนักวิจัย สาธิตการจัดการขยะมูลฝอยแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนนำร่องโป่งใน เขต เทศบาลตำบลแม่สะเรียงโดยใช้เตาเผาขยะแห้งเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม	118
28	นักวิจัยและผู้ช่วยนักวิจัย สาธิตการจัดการขยะมูลฝอยแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนนำร่องโป่งใน เขตเทศบาลตำบลแม่สะเรียงโดยนำขยะไปทำเป็นปุ๋ยหมัก	118
29	นักวิจัยและ เทศบาลตำบลแม่สะเรียง จัดโครงการอบรมและสาธิตการจัดการขยะมูลฝอยแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนนำร่องพร้าวนอก องค์การบริหารส่วนตำบลแม่สะเรียง จำนวน 30 ครัวเรือน	119
30	ชุมชนนำร่องพร้าวนอก องค์การบริหารส่วนตำบลแม่สะเรียง จำนวน 30 ครัวเรือนเข้ารับการอบรมและสาธิตการจัดการขยะมูลฝอยแบบการมีส่วนร่วม	119
31	นักวิจัยและ ผู้ช่วยนักวิจัย สาธิตการทำปุ๋ยหมัก จากขยะมูลฝอยโดยใช้ถังหมักเดิมอากาศ โดยการมีส่วนร่วมชุมชนนำร่องพร้าวนอก องค์การบริหารส่วนตำบลแม่สะเรียง	120
32	ชุมชนนำร่องพร้าวนอก องค์การบริหารส่วนตำบลแม่สะเรียง จำนวน 30 ครัวเรือน ชมการสาธิตการจัดการขยะมูลฝอย โดยใช้เตาเผาขยะแห้งเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม	120

สารบัญภาพ (ต่อ)

		หน้า
33	นักวิจัยและองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ขวึม และองค์การบริหารส่วนตำบล แม่คอง จัดโครงการอบรมและสาธิตการจัดการขยะมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนนาร่อง บ้านจอมกิตติ และ หนองป่าแขมจำนวน 30 ครัวเรือน	121
34	นักวิจัย ซึ่งเฝ้าติดตามการเข้าใจการจัดโครงการอบรมและสาธิตการจัดการขยะมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนนาร่อง บ้านจอมกิตติ และ หนองป่าแขมจำนวน 30 ครัวเรือน	121
35	ชุมชนนาร่อง บ้านจอมกิตติ องค์การบริหารส่วนตำบล แม่ขวึม และ บ้านหนองป่าแขม องค์การบริหารส่วนตำบลแม่คอง เข้ารับการอบรมและสาธิตการจัดการขยะมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนนาร่อง	122
36	นักวิจัย และผู้ช่วยนักวิจัย สาธิตการการทำปุ๋ยหมักจากขยะมูลฝอยและเศษอาหารขยะแห้งที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ให้กับชุมชนนาร่อง บ้านจอมกิตติ องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ขวึม และบ้านหนองป่าแขม องค์การบริหารส่วนตำบลแม่คอง	122
37	แผนที่ภาพถ่ายทางอากาศและผังตำแหน่งที่ตั้งโครงการ ก่อสร้างศูนย์การเรียนรู้และจัดการขยะชุมชน ณ พื้นที่บ้านทุ่งแสง องค์การบริหารส่วนตำบลแม่คอง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน	127
38	การสำรวจพื้นที่โครงการ ก่อสร้างศูนย์การเรียนรู้และการจัดการขยะชุมชน ณ พื้นที่บ้านทุ่งแสง ตำบลแม่คอง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยทีมวิจัยและผู้เกี่ยวข้องประกอบด้วย นายอำเภอแม่สะเรียง นายกองค์การบริหารส่วนตำบล แม่สะเรียง นายก องค์การบริหารส่วนตำบล แม่คอง นายกองค์การบริหารส่วนตำบล แม่ขวึม เทศมนตรีเทศบาลตำบลแม่สะเรียง และสถาปนิกทางด้านภูมิทัศน์จากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา พื้นที่ภาคพายัพ เชียงใหม่	128
39	การออกแบบพื้นที่โครงการ ก่อสร้างศูนย์การเรียนรู้และการจัดการขยะชุมชน โดยทีมวิจัยและ สถาปนิกทางด้านภูมิทัศน์จากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา พื้นที่ภาคพายัพโดย ใช้ “แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน ” 1.พื้นที่ที่จะต้องไม่ถูกล้ำเข้าไปในป่าลึกเกินความจำเป็น 2.มีความเหมาะสมกับภูมิศาสตร์และสภาพแวดล้อม3.มีความกระชับสามารถควบคุมดูแลได้ทั่วถึง 4.คำนึงถึงการพัฒนาและการขยายตัวในอนาคตของโครงการ 5.ชุมชนสามารถมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนโครงการ	128

สารบัญภาพ (ต่อ)

		หน้า
40	การวางผังเสนอแนะพื้นที่โครงการ ก่อสร้างศูนย์การเรียนรู้และการจัดการขยะชุมชน ณ พื้นที่บ้านทุ่งแสงอำเภอมะละเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน	129
41	ถังทำปุ๋ยหมักจากเศษขยะเปียกเดิมอากาศ ขนาด 60 ลิตร สามารถผลิตปุ๋ยหมักโดยใช้เวลา 15 – 30 วัน	130
42	เตาเผาขยะแห้งชุมชนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมขนาด 400 ลิตร เป็นเตาที่ทำจากถังน้ำมัน ขนาด 200 ลิตร กั้นเปิดให้อากาศไหลเข้าผ่านไส้เตาที่สร้างให้เป็นโครงให้อากาศไหลเข้าตรงกลางก้นเตาเพื่อการเผาไหม้ที่สมบูรณ์ สามารถเผาเศษขยะแห้งประเภทกิ่งไม้ กระดาษ ใบไม้ พลาสติกที่ใช้งานไม่ได้	131
43	เครื่องย่อยแก้ว ขนาด 50 ลิตร สามารถย่อยผสมขวดแก้วได้ในอัตราความเร็ว 100 ลิตร ต่อ ชั่วโมง	132
44	เครื่องย่อยปุ๋ยหมักและเศษใบไม้และผสมปุ๋ยขนาด 100 ลิตร สามารถย่อยผสม ปุ๋ยหมักและเศษใบไม้ได้ในอัตราความเร็ว 300 ลิตร ต่อ ชั่วโมง	132
45	โปสเตอร์ที่ออกแบบให้เห็นกระบวนการแยกขยะ ในครัวเรือน และ ชนิดของพลาสติกที่ รีไซเคิลได้ นำไปใช้เป็นแบบตัวอย่างให้หน่วยงานท้องถิ่นนำไปขยายผล	133
46	โปสเตอร์ที่ออกแบบให้เห็นกระบวนการแยกขยะ ในครัวเรือน และ ชนิดของพลาสติกที่ รีไซเคิลได้ นำไปใช้ในการอบรมการคัดแยกขยะในครัวเรือนให้กับชุมชน	133
47	เตาเผาขยะแห้งชุมชนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมขนาด 400 ลิตร เป็นเตาที่ทำจากถังน้ำมัน ขนาด 200 ลิตร กั้นเปิดให้อากาศไหลเข้าผ่านไส้เตาที่สร้างให้เป็นโครงให้อากาศไหลเข้าตรงกลางก้นเตาเพื่อการเผาไหม้ที่สมบูรณ์ สามารถเผาเศษขยะแห้งประเภทกิ่งไม้ กระดาษ ใบไม้ พลาสติกที่ใช้งานไม่ได้ ชาวบ้านสนใจเป็นจำนวนมาก	141
48	ถังทำปุ๋ยหมักจากเศษขยะเปียกเดิมอากาศ ขนาด 60 ลิตร สามารถผลิตปุ๋ยหมักโดยใช้เวลา 15 – 30 วัน ได้รับความสนใจจากชุมชนเป็นอย่างดี	142
49	เครื่องย่อยแก้ว ขนาด 50 ลิตร สามารถย่อยผสมขวดแก้วได้ในอัตราความเร็วประมาณ 100 ลิตร ต่อ ชั่วโมง	142

สารบัญภาพ (ต่อ)

		หน้า
50	เครื่องย่อยปุ๋ยหมักและเศษใบไม้และผสมปุ๋ยขนาด 100 ลิตร สามารถย่อยผสม ปุ๋ยหมักและเศษใบไม้ได้ในอัตราความเร็ว 300 ลิตร ต่อ ชั่วโมง	143
51	โปสเตอร์ออกแบบให้เห็นกระบวนการแยกขยะ ในครัวเรือน และ ชนิดของพลาสติกที่รีไซเคิลได้ นำไปใช้เป็นแบบตัวอย่างให้หน่วยงานท้องถิ่นนำไปขยายผล	143
52	รศ.ดร.ปาริชาติ บัวเจริญ เป็นวิทยากร ในการดำเนินการทบทวนแผนกลยุทธ์การบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วม ให้กับองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ยาว องค์การบริหารส่วนตำบลแม่คง และเทศบาลตำบล อำเภอแม่สะเรียงในวันที่ 18 มกราคม 2553 เวลา 08.30 – 16.30 น. ณ ห้องประชุม เทศบาลตำบล อำเภอแม่สะเรียง มีผู้เข้าร่วมทั้งสิ้น จำนวน 40 คน	144

บทที่ 1

บทนำ

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหา

การจัดการขยะยังคงเป็นปัญหาสำคัญของประเทศ ปัจจุบันขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นจากชุมชนทั่วประเทศมีปริมาณมากขึ้นทุกปี ชุมชนอำเภอแม่สะเรียงก็เช่นเดียวกัน อำเภอแม่สะเรียงเป็นอำเภอที่ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของจังหวัดแม่ฮ่องสอน ระยะทางจากกรุงเทพฯ ถึงอำเภอแม่สะเรียง 760 กิโลเมตร พื้นที่ส่วนใหญ่ประมาณ 90% เป็นภูเขาสลับซับซ้อนและป่าดิบ ตั้งอยู่เส้นรุ้งที่ 17 องศา 38 ลิปดาเหนือ ถึง 08 องศาลิปดา และเส้นแวงที่ 97 องศา 22 ลิปดา ตะวันออกถึง 97 องศา 8 ลิปดา เนื้อที่รวมทั้งหมด 2,497.2 ตารางกิโลเมตร หรือ 1,560,750 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 18.9 ของจังหวัดแม่ฮ่องสอน อาณาเขตติดต่อทิศเหนือติดต่อกับอำเภอแม่ลาน้อยจังหวัดแม่ฮ่องสอนทิศใต้ติดต่อกับอำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอนทิศตะวันออก ติดต่อกับ อำเภอแม่แจ่ม, อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ทิศตะวันตก ติดต่อกับ แม่น้ำสาละวิน, รัฐโกทูเล, รัฐยะลา ประเทศเมียนมาร์ ลักษณะภูมิประเทศของอำเภอแม่สะเรียง เป็นอำเภอชายแดนที่มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศเมียนมาร์ทางทิศตะวันตกตลอดแนว ระยะประมาณ 166 กิโลเมตร มีแม่น้ำสาละวิน กั้นชายแดน ระยะทาง 101 กิโลเมตร มีสันเขาขุนแม่สอง เสาหิน คอยผาตั้งเป็นเส้นกั้นเขตแดนทางบก ส่วนใหญ่เป็นภูเขาสลับซับซ้อน และป่าดิบ ประมาณ 90% พื้นที่ทั้งหมด ที่เหลือ 10% เป็นที่ราบ ส่วนใหญ่อยู่ในบริเวณตำบลแม่ขาม ตำบลบ้านกา และตำบลแม่สะเรียง อำเภอแม่สะเรียง มีแม่น้ำไหลผ่านจำนวน 3 สาย ได้แก่ แม่น้ำขาม แม่น้ำแม่สะเรียงและแม่น้ำสาละวิน

การกำจัดขยะมูลฝอยในอำเภอแม่สะเรียงส่วนใหญ่ยังใช้ไม่ถูกวิธีที่ โดยวิธีเทกองและเผาทิ้งแบบไม่ถูกหลักสุขาภิบาล ซึ่งจะมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและก่อให้เกิดปัญหาด้านสุขอนามัยกับผู้ที่อาศัยอยู่ในบริเวณใกล้เคียง เช่น ปัญหาของกลิ่น ปัญหาแหล่งเพาะพันธุ์ของแมลงต่างๆ ที่เป็นพาหะนำเชื้อโรค นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดผลกระทบต่อคุณภาพน้ำผิวดินและน้ำใต้ดิน ปริมาณขยะชุมชนที่เกิดขึ้นประมาณวันละ 2-3 ตัน นั้นปรากฏว่าการดำเนินการเก็บขน และกำจัดขยะมูลฝอยดังกล่าว ยังไม่มีประสิทธิภาพดีเท่าที่ควร นอกจากนั้นยังมีปัญหากับชุมชน บ้านห้วยหลวง ตำบลบ้านกา ที่ทางเทศบาลอำเภอแม่สะเรียง อบต. แม่สะเรียงได้จัดงบประมาณสนับสนุนหมู่บ้านดังกล่าวสำหรับใช้พื้นที่ดังกล่าวห่างจากหมู่บ้านประมาณ 2 กิโลเมตร ปิดประตูบ่อทิ้งขยะทำให้อบต.แม่สะเรียง และเทศบาลอำเภอแม่สะเรียง ไม่มีสถานที่ทิ้งขยะมากกว่า 1 ปี จากปัญหาดังกล่าวอำเภอ แม่สะเรียงได้ เชิญนายกองค้การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอแม่สะเรียงที่ได้รับ

ผลกระทบกับปัญหาดังกล่าวร่วมประชุมกับนักวิจัย สกว. ในการแก้ปัญหาเชิงพื้นที่อย่างยั่งยืน ในภาพรวมของอำเภอแม่สะเรียงเป็นวาระเร่งด่วน โดยมีการประชุมร่วมกัน ระหว่าง ภาครัฐ หั้วหน้าชุมชน และนักวิชาการ จำนวน 4 – 5 ครั้ง ได้ข้อสรุปแนวทางในการแก้ปัญหาดังกล่าวโดยการรวบรวมข้อมูล จากบริบทของอำเภอแม่สะเรียง จากนักวิจัยที่เกี่ยวข้อง

(ศ.ดร.สุณีย์ มัลลิกะมาส ผู้อำนวยการศูนย์กฎหมายและการพัฒนาสิ่งแวดล้อม คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นักวิจัยดีเด่นแห่งชาติ , 2546) ได้กล่าวถึงแนวคิดในการลดปริมาณขยะนั้น เกิดจากแนวความคิดที่จะทำให้สิ่งที่เป็นขยะกลับมามีโอกาสได้ใช้ซ้ำอีก หรือได้แปลงเพื่อใช้ใหม่ อันเป็นการขยายเวลาการใช้ของผลิตภัณฑ์ให้ยาวนานขึ้น ซึ่งย่อมสะท้อนถึงผลที่จะตามมาคือ ผลิตภัณฑ์ที่ใช้แล้วจะถูกทิ้งให้เป็นขยะน้อยลง แนวความคิดนี้ในต่างประเทศที่พัฒนาแล้วได้นำไปใช้ภายใต้หลักการ 3Rs คือ การลดปริมาณขยะ (Reduce), การใช้ซ้ำ(Reuse) และการแปรรูปนำกลับมาใช้ใหม่ (Recycle) โดยประชาชนจะมีการแยกขยะก่อนทิ้ง เพื่อให้ได้ขยะที่สามารถจะนำไป Reuse และ Recycle ได้ ซึ่งก็พิสูจน์มาแล้วว่าสามารถทำให้ขยะลดลงไปได้ หลักการนี้คนไทยยังไม่รู้จักกันดี ด้วยเหตุนี้ ปัญหาขยะนี้ จึงมีการศึกษาวิจัยเพื่อป้องกันปัญหาดังต้นเหตุ โดยยึดเอาหลักการ 3Rs และเพิ่มอีก 2Rs คือ ปฏิเสธ (Reject) และการตอบสนอง (Response) เนื่องจากบริบทของคนไทยยังไม่คุ้นเคยกับการลดปริมาณขยะด้วยการคัดแยกขยะเพื่อนำไปสู่การ Reuse และ Recycle และการจัดการที่จะมีประสิทธิภาพทำให้สามารถลดปริมาณขยะลงไปได้นั้นจำเป็นต้องมีรูปแบบการจัดการที่เหมาะสม โดยมีมาตรการต่างๆ ที่จะส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการนำรูปแบบการจัดการขยะไปใช้ (มิ่งสรรพ ขาวสอาด สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มติชนรายวัน วันที่ 25 มิถุนายน 2546) ได้กล่าวในคอลัมน์ คุณภาพ คุณประโยชน์ ถึง โลกสองด้านของขยะสินค้าอุตสาหกรรม ในปัจจุบันประเทศไทย สร้างขยะถึงปีละ 14,381,000 ตัน (ข้อมูลจากกรมควบคุมมลพิษ สรุปสถานการณ์มลพิษของประเทศไทย พ.ศ.2545) ซึ่งมีปริมาณเกือบเท่ากับปริมาณข้าวสารร้อยละ 60 ของชาวนาไทยรวมกันผลิตได้แต่ในขยะจำนวนนี้ ร้อยละ 30-40 อาจนำมาใช้ใหม่ หรือ รีไซเคิลได้ เจ้าของธุรกิจแยกขยะที่พิษณุโลก เขียนไว้ในประวัติของตนว่า แรงจูงใจที่ทำให้เข้ามาสู่ธุรกิจนี้ เกิดจากการที่ตนไปคัดแยกขยะแล้วพบว่า ขยะชุมชนที่กองอยู่นั้นมีค่ายิ่งกว่าข้าวเปลือกเสียอีก!!มีเหตุผลอีก 2 ประการ ที่รัฐจะต้องเพิ่มบทบาทในการกระตุ้นให้ประชาชน และภาคเอกชน มีส่วนร่วมในการจัดการขยะสินค้าอุตสาหกรรมหนึ่ง ประสพการณ์ของประเทศพัฒนาแล้วพบว่า หากไม่มีการให้ความรู้และปลูกจิตสำนึกของประชาชนแล้ว โอกาสที่จะจัดการขยะให้มีประสิทธิภาพจะเกิดขึ้นไม่ได้เลย เพราะยังประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้น ก็จะมีการบริโภคมากขึ้น และก่อให้เกิดขยะมากขึ้นเป็นเงาตามตัวในประเทศที่พัฒนาแล้ว การกระตุ้นให้ประชาชน ใช้ซ้ำ (reuse) หลีกเลี้ยง (reject) และลดการใช้สินค้าประเภทใช้แล้วทิ้ง

เช่น ฝ้ายอ้อมเด็ก แบตเตอรี่ที่ชาร์จไฟไม่ได้ โฟมให้คัดแยกขยะเพื่อให้นำกลับมาใช้ใหม่ (recycle) มีต้นทุนต่ำลงเป็นเรื่องจำเป็นมากสอง กากลिनค้าอุตสาหกรรมเหล่านี้มีส่วนประกอบของสารอันตรายอยู่เช่น เศษกระจกมีสารปรอท ซึ่งหากร่างกายสะสมไว้มาก จะเกิดอาการปวดหัว อ่อนเพลีย ป่วยเป็นโรคสมองอักเสบถ่านไฟฉายที่มีเมงกานีสเจือปน ซึ่งหากสะสมในปริมาณมากก็ จะทำให้เกิดอาการประสาทหลอน เป็นตะคริวสารตะกั่วจากแบตเตอรี่รถยนต์ทำให้ ปวดหัว ซึมเศร้า และทำให้ทารกมีไอคิวต่ำกว่าปกติแบตเตอรี่มือถือก็มีส่วนประกอบที่เป็นโลหะหนัก เช่น แคดเมียมในปัจจุบัน สารพิษเหล่านี้เหลือตกค้างอยู่ในกองขยะชุมชน มีโอกาสที่จะสร้างปัญหา ให้แก่ชุมชนในระยะยาว

(ชุมพล ศิริสวัสดิ์ ผู้อำนวยการสำนักงานสิ่งแวดล้อมภาค 14 จ.สุราษฎร์ธานี) กล่าวระหว่าง จัดอบรมกรรมการชุมชน กรรมการโรงเรียนและกรรมการวัดในเขตเทศบาลเมืองท่าข้าม อ.พุนพิน เพื่อเสริมสร้างศักยภาพและสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะชุมชนแบบครบวงจรว่าปัญหา ขยะของชุมชนได้ทวีความรุนแรงขึ้นเป็นอันดับ โดยเฉพาะในเมืองใหญ่ที่มีประชากรมากและส่งผล กระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม เช่นปัญหาน้ำเสีย กลิ่น มลพิษ การจัดการขยะโดยภาครัฐก็ ประสบปัญหาด้านงบประมาณ การหาพื้นที่ที่เหมาะสม การต่อต้านจากประชาชนและยังเป็นการ แก้ปัญหาที่ปลายเหตุ แต่การจัดการขยะชุมชนตามแนวทางพัฒนาที่ยั่งยืนในลักษณะการลดขยะ ณ แหล่งกำเนิด เช่น การร่วมมือกันลดและคัดแยกขยะ การนำขยะกลับมาใช้ซ้ำ ฯลฯ จึงเกิดการอบรม ครั้งนี้ขึ้นมา เพื่อเตรียมความพร้อมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมจัดการขยะและจัดตั้งศูนย์รีไซเคิล ในพื้นที่ที่มีปัญหาด้านขยะ

(สุชาดา ไชยสวัสดิ์, 33rd Congress on Science and Technology Thailand) ได้สรุปถึงการ พัฒนารูปแบบการจัดการขยะชุมชนแบบครบวงจรโดยใช้เทคโนโลยีพลังงานและธนาคารขยะโดย ชุมชนมีส่วนร่วมในรูปแบบการจัดการขยะที่คำนึงถึงชนิดและปริมาณขยะที่มีในชุมชนเป็นหลัก โดยหลักการสำคัญของรูปแบบการกำจัดขยะชุมชนเพื่อให้เกิดการจัดการที่ยั่งยืน เริ่มจากการแยก ขยะแล้วนำขยะที่คัดแยกแล้วแต่ละชนิดนำไปใช้ประโยชน์ และเมื่อมีการนำไปขยายผลและปฏิบัติ อย่างกว้างขวาง จะก่อให้เกิดการจัดการขยะแบบครบวงจรที่ยั่งยืน

แผนผังอำเภอ แม่สะเรียง

การเจริญเติบโตของชุมชนที่ขยายออกอย่างรวดเร็วเช่นจำนวนประชากร การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการบริโภคของชุมชน การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่นำพานักท่องเที่ยวเข้าสู่อำเภอแม่สะเรียง สิ่งตามมาและหลีกเลี่ยงไม่ได้เช่นเดียวกับเมืองอื่นๆคือ ปัญหาขยะของชุมชนที่ได้เริ่มทวีความรุนแรงขึ้นเป็นอันดับ ปริมาณขยะมูลฝอยของเทศบาลอำเภอแม่สะเรียงทั้ง 9 ชุมชนมีประมาณ 2-3 ตันต่อวันและจะมีเพิ่มมากขึ้นในช่วงฤดูการท่องเที่ยว ประชาชนยังไม่ตระหนักถึงปัญหาของขยะโดยยังทิ้งของเสียอันตรายไปกับขยะทั่วไปรวมทั้งโยนขวดหรือบรรจุภัณฑ์ที่บรรจุสารพิษอันตรายลงตามสถานที่สาธารณะ ซึ่งส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม เช่น ปัญหาน้ำเสีย กลิ่น มลพิษ การจัดการขยะโดยภาครัฐก็ประสบปัญหาด้านงบประมาณ การหาพื้นที่ที่เหมาะสม การต่อต้านจากประชาชน และยังเป็นการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ ถึงแม้ว่าจะมีการงานวิจัยที่ได้กล่าวถึงแนวคิด บริบทและเทคโนโลยีในการจัดการขยะชุมชนที่ดี แต่ถ้าขาดเสียซึ่งความร่วมมือและจิตสำนึกจากชุมชน ที่เป็นต้นกำเนิดในการสร้างขยะแล้วการจัดการขยะชุมชนอย่างยั่งยืนก็จะไม่ประสบความสำเร็จ จากสาเหตุดังกล่าวข้างต้นทีมผู้วิจัยและภาครัฐที่ประกอบด้วยเทศบาลอำเภอแม่สะเรียง องค์การบริหารส่วนตำบลแม่สะเรียง องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ขุม และองค์การบริหารส่วนตำบลแม่คงได้สนใจที่จะศึกษาการจัดทำแผนกลยุทธ์เพื่อพัฒนาสู่การปฏิบัติในการบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วม: กรณีศึกษา อำเภอแม่สะเรียงจังหวัดแม่ฮ่องสอนโดยมีจุดประสงค์ดังต่อไปนี้

2. จุดประสงค์ของโครงการ

- 2.1 ศึกษาสภาพที่เป็นจริงในการจัดการขยะชุมชนของอำเภอแม่สะเรียง
- 2.2 สำรวจความต้องการจำเป็นในการจัดการขยะชุมชนของอำเภอแม่สะเรียง
- 2.3 การจัดทำแผนกลยุทธ์เพื่อพัฒนาสู่การปฏิบัติในการบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วม
- 2.4 สร้างนวัตกรรมและสิ่งประดิษฐ์ในการบริหารจัดการขยะเพื่อชุมชน
- 2.5 ประเมินผลการมีส่วนร่วมในการนำแผนกลยุทธ์สู่การปฏิบัติในการบริหารจัดการขยะชุมชนประกอบด้วย
 - 2.5.1 การนำแผนกลยุทธ์สู่การปฏิบัติของอำเภอแม่สะเรียง
 - 2.5.2 ประสิทธิภาพของนวัตกรรมและสิ่งประดิษฐ์ในการบริหารจัดการขยะชุมชน
 - 2.5.3 การมีส่วนร่วมในการนำแผนกลยุทธ์สู่การปฏิบัติของอำเภอแม่สะเรียง

3. ขอบเขตของโครงการ

ในการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนกลยุทธ์สู่การปฏิบัติในการบริหารจัดการ
การขยะชุมชน ประกอบด้วย

3.1 พื้นที่วิจัย เทศบาลอำเภอแม่สะเรียง องค์การบริหารส่วนตำบลแม่สะเรียง องค์การ
บริหารส่วนตำบลแม่ววม องค์การบริหารส่วนตำบลแม่คง

3.2 ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคือ

3.2.1 กลุ่มข้าราชการอำเภอแม่สะเรียง

3.2.2 กลุ่มร้านค้า

3.2.3 กลุ่มสถานศึกษา

3.2.4 กลุ่มชนตลาดสด

3.2.5 กลุ่มโรงแรม

3.2.6 กลุ่มชุมชนศาสนสถาน

3.3 เนื้อหาในการศึกษาวิจัย

3.3.1 สภาพที่เป็นจริงและความต้องการจำเป็นในการจัดการขยะชุมชนของอำเภอ
แม่สะเรียง

3.3.2 การมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนกลยุทธ์สู่การปฏิบัติในการจัดการขยะชุมชน

3.3.3 นวัตกรรมและสิ่งประดิษฐ์ในการบริหารจัดการขยะชุมชน

3.3.4 ประเมินผลการมีส่วนร่วมในการนำแผนกลยุทธ์สู่การปฏิบัติในการบริหาร
จัดการชุมชน

4. ผลที่คาดว่าจะได้รับหลังเสร็จสิ้นโครงการ

4.1 สภาพที่เป็นจริงและความต้องจำเป็นในการจัดการขยะชุมชนของอำเภอแม่สะเรียง

4.2 การมีส่วนร่วมในการนำแผนกลยุทธ์สู่การปฏิบัติในการบริหารจัดการขยะชุมชน

4.3 นวัตกรรมและสิ่งประดิษฐ์ในการบริหารจัดการขยะ โดยชุมชนมีส่วนร่วม

4.4 ผลการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดนำแผนกลยุทธ์สู่การปฏิบัติในการบริหารจัดการ
ขยะชุมชน

5. การถ่ายทอดผลงานไปสู่ผู้ใช้

5.1 การสร้างองค์ความรู้ในการบริหารจัดการขยะสู่ภาครัฐ โดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเช่น การประชุมเชิงปฏิบัติการ การระดมสมอง การประชุมกลุ่มย่อย ระหว่างภาครัฐ ชุมชนและนักวิชาการ

5.2 สร้างฐานความรู้ ในการตระหนักถึงการรักษาสีงแวดล้อมและผลกระทบต่อสภาพอากาศที่นำไปสู่สภาวะโลกร้อน

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การพัฒนาระบบการบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วม อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ได้ทำการศึกษาค้นคว้าแนวคิด ทฤษฎี และ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการขยะ
2. แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน
3. กระบวนการมีส่วนร่วม
4. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดทำแผนกลยุทธ์
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการขยะ

พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2535 ที่ออกโดยกระทรวงมหาดไทย (อ้างในชูชีพ ศิริ , 2549) โดยเน้นการใช้บังคับในเขตเทศบาล สุขาภิบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด ได้ให้ความหมายว่า “มูลฝอย” หมายถึง เศษอาหาร เศษผ้า เศษสินค้า ถุงพลาสติก ภาชนะใส่อาหาร แก้ว มูลสัตว์หรือกากสัตว์รวมตลอดถึงสิ่งอื่นใดที่เก็บจาก ถนน ตลาด ที่เลี้ยงสัตว์หรือที่อื่นๆ

คำว่ามูลฝอย (Solid Waste) มีความหมายครอบคลุมกว้างขวางซึ่งอาจหมายถึงและรวมความถึงของเสียหรือวัสดุเหลือใช้ที่เกิดจากกิจกรรมของมนุษย์หรือกระบวนการผลิตทางการเกษตรและการอุตสาหกรรมเช่นมูลฝอยในชุมชน (Municipal Solid Waste) มูลฝอยจากโรงงานอุตสาหกรรม (Industrial Waste) มูลฝอยติดเชื้อ (Infectious Waste) เป็นต้น โดยมูลฝอยชุมชนจะครอบคลุมไปถึงมูลฝอยที่ถูกปล่อยทิ้งมาที่บ้านพักอาศัยสถานประกอบการค้าสถานที่ราชการต่างๆ ที่อยู่ในเขตชุมชนนั้นๆ (สุณี ปิยะพันธุ์พงศ์, 2535)

ชนิดของขยะมูลฝอย

ขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นในชุมชนอาจจะแบ่งชนิดของขยะมูลฝอย (พิชิต สกุลพราหมณ์ อ้างในวรวรรณ นาสมโกชน, 2550 :10) ได้ดังนี้ คือ

1. ขยะมูลฝอยสด (Garbage) หมายถึง ขยะมูลฝอยพวกเศษอาหาร เศษพืชผัก เศษเนื้อสัตว์ กระดูก และก้าง เป็นต้น ขยะมูลฝอยจะเกิดขึ้นจากกิจกรรมการเตรียม การประกอบอาหาร และการรับประทานอาหาร ซึ่งขยะมูลฝอยสดส่วนใหญ่แล้วจะประกอบด้วยอินทรีย์สารที่ย่อยสลายได้ และมีความชื้นประมาณอยู่ 40 – 70% ถ้าหากปล่อยทิ้งไว้นานเกินไปโดยไม่กำจัดก็จะเกิดการสลายตัว มีการเน่าเปื่อยจากการย่อยสลายของจุลินทรีย์ จึงมักเกิดเหตุรำคาญเนื่องจากกลิ่นเหม็นจากขยะมูลฝอยสด และขยะมูลฝอยสดบางชนิดมีลักษณะกึ่งของเหลว เช่น น้ำข้าว น้ำแกง (Slop) หรือเศษชิ้นส่วนของซากสัตว์ ถ้าปล่อยทิ้งค้างไว้นานจะส่งกลิ่นเหม็นรุนแรง และจะมีน้ำเหลืองขยะมูลฝอย (Leach ate) เกิดขึ้น ถ้าปล่อยลงแหล่งน้ำปริมาณมาก ๆ อาจจะเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดมลภาวะต่อน้ำได้เพราะน้ำเหลืองขยะมูลฝอยจะมีค่า บี.โอดี. ก่อนข้างสูงมาก

2. ขยะมูลฝอยแห้ง (Rubbish) หมายถึง ขยะมูลฝอยซึ่งส่วนมากเป็นเศษวัตถุที่ย่อยสลายยากหรือบางชนิดย่อยสลายตัวไม่ได้เลย (Nonputresible Materials) โดยอาจจะเป็นได้ทั้งอินทรีย์และอนินทรีย์สาร ถ้าจะแบ่งตามคุณลักษณะการเผาไหม้จะแบ่งได้เป็น 2 ประเภทคือ ขยะมูลฝอยแห้งที่เป็นพวกเผาไหม้ได้ (Combustible Materials) ได้แก่ กระดาษ กลัง และถุงกระดาษลังไม้ เศษไม้ กลังไม้ เฟอร์นิเจอร์ชำรุด เสื้อผ้าเก่าหรือชำรุด ที่นอนเก่าหรือหมดสภาพการใช้งานเศษหนังและผลิตภัณฑ์จาก หนัง พลาสติก ขางพารา เศษหญ้า ใบไม้ เป็นต้น ส่วนอีกประเภทหนึ่งเป็นขยะมูลฝอยแห้งที่เผาไหม้ไม่ได้ (Noncombustible Materials) ซึ่งส่วนใหญ่ก็อาจจะเป็นพวกอินทรีย์สารชนิดต่าง ๆ ได้แก่ เศษโลหะ กระป๋องบรรจุอาหาร เศษกระดาษตะกั่ว (Tin Foils) เศษฝุ่นละออง เศษหิน เศษอิฐ เศษแก้ว ขวดเปล่า เป็นต้น ดังนั้นขยะมูลฝอยแห้งอาจมีความหนาแน่นมากหรือน้อยแปรเปลี่ยนไปตามชนิดของขยะมูลฝอยที่ทิ้งมาจากแหล่งกำเนิด เช่น ขยะมูลฝอยแห้งจากครัวเรือนส่วนใหญ่จะเป็นหนาแน่นมากหรือน้อยแปรเปลี่ยนไปตามชนิดของขยะมูลฝอยที่ทิ้งมาจากแหล่งกำเนิด เช่น ขยะมูลฝอยแห้งจากครัวเรือนส่วนใหญ่จะเป็นบรรจุภัณฑ์ที่ห่อหุ้มหรือใส่สินค้าต่าง ๆ อาจจะเป็นกระดาษ พลาสติก โฟม แก้ว กระป๋องบรรจุอาหาร เป็นต้น

3. เถ้า (Ashes) หมายถึง เศษหรือกากที่เหลืออยู่หลังจากการเผาไหม้แล้ว เช่น การเผาไหม้ของเชื้อเพลิงไม้ แกลบ ชานอ้อย ถ่านหิน ใบไม้ และซากพืช เป็นต้น จะทำให้เกิดเถ้าเป็นเศษเหลืออยู่ ซึ่งจะต้องนำไปกำจัดต่อไป เช่น เอาไปถมที่ลุ่ม แต่ถ้าเป็นการกำจัดขยะมูลฝอยด้วยวิธีการเผา นอกจากจะมีเถ้าเป็นกากเหลืออยู่อาจจะมีวัตถุบางชนิดที่ไม่ไหม้เหลืออยู่ เช่น เศษแก้วและขวด เศษอิฐและหิน กระป๋อง และเศษโลหะ เป็นต้น ซึ่งจะต้องนำไปกำจัดต่อไป

4. ขยะมูลฝอยจากอุตสาหกรรม (Industrial Refuse) หมายถึง เศษวัสดุที่เกิดจากกระบวนการผลิตของโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งต้องใช้วัตถุดิบชนิดต่าง ๆ ในการผลิตและจะมีเศษของวัตถุดิบที่เป็นของแข็งที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์อีก ถูกทิ้งหรือปล่อยออกมากลายเป็นขยะมูลฝอยอุตสาหกรรม ดังนั้น ลักษณะของขยะมูลฝอยดังกล่าวจึงขึ้นอยู่กับชนิดของวัตถุดิบที่นำมาใช้ในการผลิต

5. ซากสัตว์ (Dead Animals) หมายถึง ซากสัตว์เลี้ยงชนิดต่าง ๆ เมื่อตายลงจำเป็นจะต้องได้รับการเก็บและกำจัดอย่างถูกต้อง เพราะนอกจากจะเกิดเป็นเหตุรำคาญแล้ว ยังอาจจะเป็นแหล่งเชื้อโรคได้อีกด้วย โดยเฉพาะซากสัตว์ที่มีขนาดใหญ่ เช่น แมว สุนัข สุกร ม้า วัว ควาย จะมีปัญหาในการกำจัด ถ้าหากเป็นซากสัตว์ที่เป็นโรคจะต้องกำจัดด้วยวิธีการที่สามารถทำลายเชื้อโรคได้อย่างปลอดภัย เช่น การใช้ความร้อนฆ่าเชื้อ การเผาทำลาย และการฝัง เป็นต้น

6. ขยะมูลฝอยจากถนน (Street Refuse) หมายถึง ขยะมูลฝอยที่เก็บรวบรวมจากการกวาดหรือทำความสะอาดถนน ซึ่งจะเป็นเศษวัสดุชนิดต่าง ๆ เช่น เศษกระดาษ เปลือกผลไม้ เศษพลาสติก เศษไม้ เศษแก้ว เศษกระเบื้อง ใบไม้และกิ่งไม้ ฝุ่นละออง เศษอาหาร เป็นต้น ในขณะที่ฝนตกลงมา น้ำฝนจะไหลชะล้างขยะมูลฝอยต่าง ๆ ในถนนสู่ท่อน้ำโสโครกทำให้เกิดการอุดตันและตกตะกอน

7. ขยะมูลฝอยจากเกษตรกรรม (Agricultural Refuse) หมายถึง พวกสิ่งปฏิกูลที่อยู่ในรูปของแข็งกึ่งของเหลว (Semi Solids) ซึ่งเกิดขึ้นจากกิจกรรมด้านเกษตรกรรม เช่น เศษหญ้า ฟาง แกลบ เศษพืช เศษอาหาร มูลสัตว์ บรรจุภัณฑ์ที่ใส่สารเคมี ยาฆ่าแมลง และยาปราบศัตรูพืช เป็นต้น ซึ่งขยะมูลฝอยส่วนใหญ่จะเป็นพวกอินทรีย์วัตถุที่สามารถสลายตัวได้ ถ้าหากปล่อยทิ้งไว้โดยขาดการเก็บรวบรวมและกำจัดให้ถูกต้อง อาจทำให้เกิดกลิ่นเหม็นเป็นเหตุรำคาญ เป็นแหล่งกักเก็บมลพิษและอาจเป็นแหล่งเพาะพันธุ์แมลงและเชื้อโรค

8. ของใช้ที่ชำรุด (Bulky Waste) หมายถึง สิ่งของเครื่องใช้หรือส่วนประกอบที่มีขนาดใหญ่ แต่มีสภาพชำรุด เสื่อมสภาพหรือหมดอายุการใช้งาน เช่น เครื่องยนต์และชิ้นส่วนของเครื่องยนต์ ยางรถยนต์ เตารีด พัดลม ตู้เย็น เป็นต้น

9. ซากรถยนต์ (Abandoned Vehicles) หมายถึง รถยนต์นั่ง รถบรรทุก และยานพาหนะเก่าหรือชำรุด ซึ่งไม่ต้องการจะซ่อมแซมให้สามารถใช้งานได้อีก รกร้างอาจเป็นที่อยู่อาศัยของหนูและแมลง ทำให้ชุมชนขาดความสวยงามลงไป

10. เศษสิ่งก่อสร้าง (Construction & Demolition Wastes) หมายถึง เศษสิ่งของที่เกิดจากการก่อสร้าง และการรื้อถอนอาคารสถานที่ที่ก่อสร้าง เช่น ขี้เลื่อย เศษไม้ เศษกระเบื้อง เศษอิฐ ชิ้นส่วนและเศษโลหะ เป็นต้น

11. ขยะมูลฝอยอันตราย (Hazardous Wastes) หมายถึง ขยะมูลฝอยที่เป็นเศษสิ่งต่าง ๆ ที่มีอันตราย เช่น มีการปนเปื้อนของเชื้อโรค เศษสิ่งของที่เป็นอันตรายแก่มนุษย์รวมทั้งรวมถึงพวกเอกสารลับ และเอกสารสำคัญที่ต้องทำลายทิ้ง ขยะมูลฝอยพิเศษจะเกิดได้จากบ้านพักอาศัย สถานพยาบาล โรงงานอุตสาหกรรม เป็นต้น

12. กากตะกอนของน้ำโสโครก (Sewage Treatment Residues) หมายถึง เศษดิน กรวด ทราย และวัสดุอื่น ๆ ที่มีขนาดอนุภาคเล็ก ๆ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นกากตะกอนและโคลนตม

ปริมาณของมูลฝอย (Quantity of solid wastes)

ปริมาณของมูลฝอยจะมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับลักษณะของแต่ละชุมชนซึ่งตามชุมชนในเขตชนบทมูลฝอยส่วนใหญ่จะเป็นมูลฝอยที่เกิดจากผลผลิตทางการเกษตรและกระบวนการกินอยู่ของแต่ละครอบครัวส่วนในเขตชุมชนเมืองมูลฝอยมีมากมายและหลากหลายตามความซับซ้อนของสังคมปริมาณมูลฝอยในแต่ละชุมชนต่างๆทั้งในเขตชนบทและในเขตเมืองมีปริมาณมูลฝอยมากขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ ดังนี้ (บัญชา สุวรรณสิทธิ์, 2550 : 9)

1. ลักษณะภูมิประเทศของท้องถิ่น (Geographic location) ลักษณะภูมิประเทศของท้องถิ่นมีความสำคัญต่อการเกิดมูลฝอยในชุมชนเป็นอย่างมากทีเดียวเพราะลักษณะภูมิประเทศมีส่วนสำคัญมากต่อการประกอบอาชีพหลักของประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆและลักษณะภูมิประเทศยังมีผลทำให้เกิดความแตกต่างของมูลฝอยทั้งในด้านของปริมาณและองค์ประกอบเช่นในท้องถิ่นที่มีพื้นที่ราบลุ่มน้ำท่วมถึงเหมาะสำหรับการเพาะปลูกข้าวและพืชพันธุ์ต่างๆองค์ประกอบของมูลฝอยจึงเป็นพวกเศษหญ้าฟางข้าวในปริมาณที่มากกว่ามูลฝอยชนิดอื่นๆ เป็นต้น

2. ฤดูกาล (Season of the year) ฤดูกาลของแต่ละท้องถิ่นมีความแตกต่างกันเช่นในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มี 3 ฤดูกาลแถบยุโรปมี 4 ฤดูกาลในฤดูกาลต่างๆต่างก็มีความผันแปรในเรื่องของภูมิอากาศซึ่งมีผลต่อการประกอบอาชีพของประชาชนและทำให้มีผลต่อการเกิดมูลฝอยในช่วงฤดูกาลที่แตกต่างกันออกไปด้วยเช่นในฤดูกาลที่มีการผลิตผลไม้ ออกมามากในช่วงเดือนเมษายนถึงเดือนพฤษภาคมของประเทศไทยทำให้มีมูลฝอยที่เป็นพวกเศษอาหารเปลือกผลไม้ต่างๆ เช่นเปลือกทุเรียนเปลือกเงาะและเปลือกมังคุดมากเป็นต้นหรือในช่วงของฤดูร้อนซึ่งเป็นช่วงของฤดูกาลที่มีการท่องเที่ยวพักผ่อนตามสถานที่ต่างๆทำให้มูลฝอยในสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆเป็นพวกเศษกระดาษพลาสติกมากเป็นต้น

3. ลักษณะอุปนิสัยของประชาชนในท้องถิ่น (Characteristic of population) ลักษณะอุปนิสัยของประชาชนในท้องถิ่นจะมีผลต่อการเอาใจใส่ในการเก็บและกำจัดมูลฝอยถ้าผู้ที่มีความรักสะอาดและรักความเป็นระเบียบเรียบร้อยก็มักจะมีการเก็บรวบรวมมูลฝอยให้เป็นที่ไม่ทิ้งเกลื่อน

กลาดปริมาณของมูลฝอยก็จะน้อยแต่ถ้าหากไม่รักษาความสะอาดทิ้งเศษกระดาษสิ่งของต่างๆ เคลื่อนกลาดก็ทำให้มูลฝอยมีปริมาณมากขึ้น

4. สถานะการดำรงชีพของประชาชน (Standard Living) สถานะการดำรงชีวิตของประชาชนเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการเกิดมูลฝอยทั้งในด้านปริมาณและองค์ประกอบเนื่องจากถ้าหากกลุ่มประชาชนที่มีกำลังทรัพย์มากพอที่จะจับจ่ายซื้อสิ่งของได้มากก็ย่อมเป็นผลทำให้ปริมาณมูลฝอยมาก องค์ประกอบของมูลฝอยก็มีความแตกต่างกันได้มากมายอาจมีทั้งมูลฝอยที่เป็นชิ้นใหญ่ เช่นเฟอร์นิเจอร์เครื่องเสียงอุปกรณ์เครื่องใช้ต่างๆ เป็นต้นซึ่งสิ่งเหล่านี้ในบางชุมชนที่มีรายได้ต่ำอาจกลับไปซ่อมแซมแล้วนำกลับมาใช้เป็นประโยชน์ได้อีกเป็นการลดปริมาณมูลฝอยในชุมชนได้อีกด้วย

5. สภาพชุมชน (Community condition) ถ้าหากสภาพชุมชนเป็นชุมชนหนาแน่นการคมนาคมไม่ดีการจัดการมูลฝอยตั้งแต่การเก็บรวบรวมการขนลำเลียงการจัดไม่ดีไม่สะดวกและทั่วถึงทำให้ปริมาณมูลฝอยเพิ่มทวีมากขึ้นถ้าหากชุมชนเป็นศูนย์การค้าขายเศษสิ่งของที่เหลือทิ้งจากการซื้อขายก็มีปริมาณมากขึ้นถ้าชุมชนนั้นเป็นชุมชนของเขตอุตสาหกรรมมูลฝอยส่วนใหญ่จะเป็นของเหลือใช้จากโรงงานอุตสาหกรรม

6. จำนวนประชากร (Population) มูลฝอยมีความผันแปรไปตามจำนวนประชากรในชุมชน กล่าวคือถ้าจำนวนประชากรมากปริมาณมูลฝอยจะมีมากตามด้วย

7. ความถี่ของการบริการเก็บรวบรวมมูลฝอย (Frequency of collection) ความถี่ของการบริการเก็บรวบรวมมูลฝอยมีส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดปริมาณมูลฝอยมากหรือน้อยได้อย่างมากทีเดียว เพราะถ้าหากมีการบริการเก็บมูลฝอยถี่ก็ย่อมทำให้ปริมาณมูลฝอยมากแต่ถ้าหากมีการบริการเก็บรวบรวมมูลฝอยไม่บ่อยทำให้มีปริมาณมูลฝอยที่เก็บรวบรวมไว้ในบ้านตักค้างอยู่มากทำให้มีความพยายามที่จะนำมูลฝอยที่เกิดขึ้นซึ่งไม่มีที่เก็บกักพอเพียงกลับไปใช้ประโยชน์อื่น เช่นการนำเศษอาหารไปเลี้ยงสัตว์เลี้ยงการกำจัดเศษใบไม้ใบหญ้าด้วยการเผากลางแจ้ง เป็นต้น ทำให้ปริมาณมูลฝอยลดน้อยลง

8. กฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับ (Legislation) กฎหมายหรือกฎระเบียบที่รัฐหรือองค์กรท้องถิ่นกำหนดขึ้นเพื่อบังคับใช้กับชุมชนในเรื่องการจัดการมูลฝอยมีบทบาทสำคัญต่อทั้งปริมาณและองค์ประกอบของมูลฝอยเช่นถ้ามีการออกกฎหมายข้อบังคับไม่ให้มีการใช้โฟมในการบรรจุอาหารก็จะไม่ทำให้มูลฝอยมีโฟมอยู่มากมายดังเช่นทุกวันนี้หรือมีการออกกฎหมายไม่ให้จำนวนประชาชนทิ้งมูลฝอยในที่สาธารณะโดยเฉพาะอย่างยิ่งในแหล่งน้ำลำธารก็จะทำให้มูลฝอยที่เก็บรวบรวมได้มีปริมาณมากขึ้น

ผลกระทบที่เกิดจากมูลฝอย

มูลฝอยก่อให้เกิดปัญหาต่อมนุษย์และสิ่งแวดล้อมทั้งในด้านสุขภาพอนามัยของประชาชน ด้านเศรษฐกิจและสังคมและก่อให้เกิดปัญหาสภาวะมลพิษสิ่งแวดล้อมต่างๆ ดังนี้

1. เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม (Pollution) มูลฝอยเป็นสาเหตุสำคัญที่ก่อให้เกิดมลพิษทางสิ่งแวดล้อมต่างๆดังต่อไปนี้

1.1 มลพิษทางน้ำการทิ้งมูลฝอยลงใน แม่น้ำลำคลอง ทะเลการกองบนดินและการฝังกลบยังไม่ถูกหลักเทศบาลทำให้เกิดผลกระทบต่อคุณภาพของน้ำผิวดินหรือน้ำใต้ดินได้และผลกระทบจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับองค์ประกอบของมูลฝอยลักษณะทางภูมิศาสตร์ของบริเวณนั้นๆ

1.2 มลพิษทางดินการทิ้งมูลฝอยกองบนดินการฝังกลบมูลฝอยโดยไม่ถูกวิธีจะทำให้เกิดผลกระทบต่อคุณภาพของดินผลกระทบจะมากหรือน้อยขึ้นกับองค์ประกอบของมูลฝอย

1.3 มลพิษทางอากาศเกิดจากการเผามูลฝอยที่อุณหภูมิไม่ถึงจุดที่ทำให้เกิดการเผาไหม้ที่สมบูรณ์เช่นการเกิดก๊าซคาร์บอนมอนอกไซด์และควันจากการเผามูลฝอยต่างๆไป

2. แหล่งเพาะพันธุ์เชื้อโรคและแหล่งนำโรค (Breeding places) มูลฝอยจะถูกย่อยสลายโดยจุลินทรีย์หลายชนิดทั้งที่ก่อให้เกิดโรคและไม่ก่อให้เกิดโรดยังมีระยะเวลาการหมักหมมของมูลฝอยมากขึ้นจำนวน จุลินทรีย์ ก็ต้องเพิ่มมากขึ้นด้วยที่ทิ้งมูลฝอยจึงเป็นแหล่งเพาะพันธุ์เชื้อโรคที่สามารถแพร่กระจายสู่สิ่งแวดล้อมได้ในขณะเดียวกันสัตว์และแมลงนำโรคบางชนิดเช่นแมลงวันแมลงสาบหนูก็อาศัยกองมูลฝอยเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยแหล่งอาหารและแหล่งเพาะพันธุ์ซึ่งสัตว์เหล่านี้เป็นพาหนะนำโรคไปสู่คนได้

3. ก่อให้เกิดเหตุรำคาญ (Nuisance) ความรำคาญของมูลฝอยเกิดจากกลิ่นเหม็นที่เกิดจากการเน่าเปื่อยของมูลฝอยนอกจากนี้แมลงวันแมลงสาบหนูยังก่อให้เกิดความรำคาญรบกวนความสุขของประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณใกล้เคียงได้

4. ก่อให้เกิดอุบัติเหตุ (Accident risk) มูลฝอยแห้งบางชนิดสามารถเป็นเชื้อเพลิงได้ดีหากไม่มีความระมัดระวังอาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สินได้การเกิดน้ำท่วมขังจากการที่มูลฝอยไปอุดตันท่อหรือระบายน้ำหรือการได้รับบาดเจ็บจากเศษแก้วเศษโลหะที่มีอยู่ทั่วไปบาดหรือทิ่มตำตามร่างกายได้

5. การสูญเสียทางเศรษฐกิจ (Economic loss) มูลฝอยที่เพิ่มมากขึ้นทำให้ต้องเพิ่มค่าใช้จ่ายในการเก็บรวบรวมการขนถ่ายและการกำจัดถ้าหากมีการจัดการที่ไม่เหมาะสมก็เป็นผลที่ทำให้เกิดผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคมทั้งทางตรงและทางอ้อมได้อีกด้วย

6. ขาดสุนทรียภาพ (Aesthetics) มูลฝอยที่ถูกทิ้งกระจายให้เกลื่อนกลาดอยู่ตามพื้นผิวดิน และผิวน้ำจะทำให้บริเวณดังกล่าวขาดความสวยงามไม่น่าดูเป็นการทำลายความเป็นสง่าราศีของบ้านเมืองและของประเทศชาติได้

7. เกิดการเสี่ยงต่อสุขภาพ (Health risk) ชุมชนที่ขาดการจัดการมูลฝอยที่ดีและเหมาะสม ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ของเทศบาลจะทำให้ประชาชนในชุมชนเสี่ยงต่อการเกิดโรคต่างๆได้ง่ายเช่น โรคทางเดินอาหารที่เกิดจากเชื้อแบคทีเรียและพยาธิต่างๆเนื่องจากมีแหล่งเพาะพันธุ์สัตว์และแมลงนำโรคเป็นพาหะ

นอกจากนี้ (ล้าศักดิ์ ชวนิชย์ อ้างในดวงเด่น ศรีบุรี : 2547) กล่าวว่าปัญหาจากสิ่งแวดล้อมจากขยะ เนื่องจากเมื่อมีขยะเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก แต่ชุมชนไม่สามารถเก็บขนและกำจัดขยะมูลฝอยได้อย่างหมดจดหรือจัดการได้อย่างถูกสุขลักษณะ ดังนั้นขยะมูลฝอยจึงเป็นสาเหตุให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมคือ

1. อากาศเสีย (Air Pollution) เกิดจากการเผาขยะมูลฝอยกลางแจ้ง ก่อให้เกิดควันและสารพิษทางอากาศทำให้ คุณภาพอากาศเสื่อมโทรม

2. น้ำเสีย (Water Pollution) เกิดจากกองขยะมูลฝอยบนพื้น เมื่อฝนตกลงมาบนกองขยะมูลฝอยจะเกิดน้ำเสีย มีความสกปรกมาก ซึ่งจะไหลลงสู่แหล่งน้ำ ทำให้เกิดภาวะมลพิษของแหล่งน้ำ

3. แหล่งพาหะนำโรค (Breeding Places) เกิดจากการกองขยะมูลฝอยบนพื้นเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ของหนูและแมลงวัน เป็นต้น ซึ่งเป็นพาหะนำโรคติดต่อทำให้มีผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของประชาชน

4. เหตุรำคาญและความไม่น่าดู (Nuisance and Esthetics) เกิดจากการเก็บขนขยะมูลฝอยไม่หมด รวมทั้งการกองขยะมูลฝอยบนพื้น ซึ่งจะส่งกลิ่นเหม็นรบกวนประชาชนและเกิดภาพไม่สวยงาม ไม่เป็นสุนทรียภาพ นอกจากปัญหาล้างแวล้อมข้างต้นแล้ว ขยะมูลฝอยยังเป็นการสำคัญสำหรับปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยของหน่วยงานที่รับผิดชอบซึ่งจะต้องเพิ่มบุคลากร เพิ่มงบประมาณ อุปกรณ์ในการจัดการขยะมูลฝอย รวมทั้งการให้ความรู้ทางวิชาการและเทคโนโลยีแก่เจ้าหน้าที่และประชาชนเพิ่มมากขึ้นตามการเพิ่มขึ้นของจำนวนขยะมูลฝอย

การจัดการขยะมูลฝอย

การกำจัดขยะมูลฝอยมีหลายวิธีขึ้นกับข้อจำกัดด้านสถานที่ งบประมาณ อุปกรณ์ เครื่องมือ ปัจจุบันนิยมใช้กันทั่วไป 5 วิธี คือ (ชรัตน์ รุ่งเรืองศิลป์ อ้างในสมสมาน อาษารัฐ, 2548 :34)

1) การถม (Dumping) คือ การนำขยะไปเทกองในที่ที่กำหนดและปล่อยให้ย่อยสลายโดยกระบวนการทางธรรมชาติ

2) การฝังกลบ (Sanitary Landfill) คือ วิธีการนำขยะมูลฝอยมาฝัง และใช้เครื่องจักรบดอัดให้ยุบตัวลงแล้วใช้ดินกลบทับ แล้วบดอัดให้แน่นอีกครั้ง

3) การเผา (Burning) เป็นการกำจัดขยะมูลฝอยโดยใช้ความร้อนสูง

4) การหมักมูลฝอยเพื่อทำปุ๋ย (Composition) เป็นขบวนการทางชีววิทยาของจุลินทรีย์เข้ามาย่อยสลายอินทรีย์วัตถุในขยะมูลฝอย

5) การคัดแยกขยะมูลฝอยเพื่อหมุนเวียนกลับมาใช้ประโยชน์ (Recycle) เป็นการนำวัสดุต่างๆ มาใช้ประโยชน์ใหม่อีกครั้งด้วยกระบวนการหลอม ต้ม และอื่น

กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม (2542, 5-7) ได้กล่าวถึงวิธีการและขั้นตอนการดำเนินงานในการจัดการขยะมูลฝอยที่สำคัญได้แก่

1. การเก็บรวบรวมโดยเริ่มตั้งแต่การเก็บขยะมูลฝอยใส่ไว้ในภาชนะไปจนถึงการรวบรวมขยะมูลฝอยจากแหล่งต่างๆ แล้วนำไปใส่ยานพาหนะ เพื่อที่จะขนถ่ายต่อไปยังแหล่งกำจัดหรือทำประโยชน์อื่นๆ แล้วแต่กรณี

2. การขนส่ง เป็นการนำขยะมูลฝอยที่เก็บรวบรวมจากชุมชนใส่ในยานพาหนะ แล้วนำไปยังสถานที่กำจัดหรือทำประโยชน์อย่างอื่น ซึ่งอาจเป็นการขนส่งโดยตรงจากแหล่งกำเนิดหรืออาจขนไปพักรวมไว้ที่ใดที่หนึ่ง ซึ่งเรียกว่า สถานีขนถ่ายก็ได้

3. การแปรสภาพ เป็นวิธีการที่จะทำให้ขยะมูลฝอยสะดวกต่อการเก็บ หรือนำไปใช้ทำประโยชน์อย่างอื่น การแปรสภาพอาจทำได้โดยการบดอัดเป็นก้อน คัดแยกเอาส่วนที่ใช้ประโยชน์ได้ออกไปใช้ทั้งโดยตรงและทางอ้อม

4. การกำจัดหรือทำลาย เป็นวิธีการกำจัดขั้นสุดท้าย เพื่อให้ขยะมูลฝอยนั้นๆ ไม่ก่อให้เกิดปัญหามลพิษ ต่อสภาพแวดล้อม อันมีผลกระทบต่อสุขภาพและความเป็นอยู่ของมนุษย์

การกำจัดทำได้หลายวิธี แต่วิธีที่ถูกสุขลักษณะควรมีลักษณะดังนี้

1. ไม่ทำให้เป็นแหล่งอาหารหรือแหล่งเพาะพันธุ์ของสัตว์และแมลงนำโรค เช่น หนู แมลงวัน ยุง แมลงสาบ และสุนัขเป็นต้น
2. ไม่ทำให้เกิดการปนเปื้อนแก่แหล่งน้ำ ทั้งแหล่งน้ำผิวดินและแหล่งน้ำใต้ดิน
3. ไม่ทำให้เกิดมลพิษแก่สภาพแวดล้อม
4. ไม่ทำให้เป็นเหตุแห่งความรำคาญอันเนื่องมาจากเสียง กลิ่น ควัน ผง และฝุ่นละออง
5. ไม่ทำให้เสื่อมเสียทัศนียภาพ

การจัดการขยะมูลฝอยสำหรับชุมชนทั่วไป ประกอบด้วย 4 ขั้นตอนดังนี้

1. การทิ้งมูลฝอย การทิ้งมูลฝอยได้แก่กิจกรรมที่เกิดขึ้นจากการที่ผู้ทิ้งเห็นว่าวัสดุชิ้นใด ๆ นั้นไม่สามารถนำมาใช้เป็นประโยชน์ได้อีกต่อไปแล้วจึงทิ้งไปหรือเก็บรวบรวมไว้เพื่อกำจัดต่อไป ในปัจจุบันยังไม่มี การเข้มงวดในการควบคุมการทิ้งมูลฝอยแต่คาดว่าในอนาคตเมื่อทรัพยากรทางธรรมชาติซึ่งเป็นวัตถุดิบในการผลิตหายากขึ้นและมีราคาที่สูงอาจจะต้องพิจารณาควบคุมการทิ้งมูลฝอยกันมากขึ้น โดยผู้รับผิดชอบในการจัดการมูลฝอยต้องประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้มองเห็นประโยชน์ในด้านเศรษฐกิจของการนำวัสดุที่ใช้แล้วกลับมาใช้ใหม่และควรแนะนำให้มีการแยกประเภทของวัสดุที่จะนำกลับมาใช้ใหม่กับวัสดุที่ไม่ต้องการใช้เพื่อให้มีประสิทธิภาพในการจัดการ และการควบคุมการทิ้งมูลฝอยเป็นส่วนที่มีความสำคัญอย่างยิ่งของการจัดการมูลฝอยเพราะปริมาณของมูลฝอยที่ต้องการกำจัดอันรวมหมายถึงค่าใช้จ่ายเพื่อการจัดการมูลฝอยนั้นจะมากหรือน้อย ขึ้นอยู่กับความสามารถในการควบคุมกิจกรรมนี้

2. การจัดการมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิด ในส่วนนี้จะมุ่งความสนใจไปที่มูลฝอยที่เกิดจากชุมชนมากกว่ามูลฝอยที่เกิดจากแหล่งอื่นเพราะมูลฝอยส่วนนี้ประกอบด้วยมูลฝอยมากมายหลายชนิดปะปนกันอยู่และเกิดขึ้นในแหล่งที่คนอาศัยอยู่เป็นจำนวนมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตพื้นที่ของผู้อยู่อาศัยกันอย่างหนาแน่นไม่มีพื้นที่เพียงพอที่จะเก็บมูลฝอยที่เกิดขึ้นได้และไม่สามารถขนย้ายมูลฝอยไปกำจัดในเวลาอันควรได้ก่อให้เกิดการเน่าเหม็นภาพไม่น่าดูและอาจมีผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนในชุมชนนั้นๆ ได้โดยส่วนใหญ่แล้วในการจัดการมูลฝอย ณ แหล่งเกิดเป็นการจัดหาภาชนะเก็บรวบรวมมูลฝอยภายในครัวเรือนจะอยู่ในความรับผิดชอบของผู้อยู่อาศัยเอง หรือในกรณีที่เป็นอาคารใหญ่ๆ อยู่รวมกันหลายครัวเรือนเจ้าของอาคารอาจจะต้องเป็นผู้จัดหาภาชนะตั้งไว้ในที่เหมาะสมด้วย เนื่องจากส่วนของการจัดการมูลฝอยส่วนนี้มีผลต่อความเป็นอยู่ของประชาชนโดยตรงจึงต้องมีการออกแบบภาชนะเก็บรวบรวมมูลฝอยให้มีขนาดและรูปแบบที่เหมาะสมในการดำเนินงานเพื่อจะเชื่อมโยงต่อส่วนอื่นของการจัดการมูลฝอยด้วย

3. การเก็บรวบรวมมูลฝอยในชุมชน การเก็บรวบรวมมูลฝอยในชุมชนเป็นการเก็บรวบรวมมูลฝอยจากที่ต่างๆ ภายในชุมชนเพื่อนำไปกำจัดกำจัดมี 3 แบบคือ

1) เทศบาลจัดทำเองโดยทั่วไปเทศบาลจะจัดหน่วยงานรับผิดชอบในการเก็บรวบรวมและกำจัดมูลฝอยเองซึ่งส่วนมากมักจะเป็นเขตเมืองข้อดีของวิธีนี้คือมีความสะดวกในการควบคุมการกำจัดมูลฝอยมากกว่าวิธีอื่น

2) การจ้างบุคคลหรือนิติบุคคลให้ดำเนินการแทนและเทศบาลมีหน้าที่ควบคุมการทำงานของเอกชนนั้นๆ

3) ชุมชนดำเนินการด้วยตนเองวิธีนี้เหมาะสมสำหรับชุมชนที่กระจายกระจายเป็นหน้าที่ของแต่ละครัวเรือนที่จะต้องทำเพราะไม่มีหน่วยงานรับผิดชอบโดยทั่วไปมูลฝอยที่เกิดขึ้นจากที่อยู่อาศัยมีปริมาณไม่มากนักและมักเป็นมูลฝอยผสมส่วนใหญ่มูลฝอยสดจำพวกเศษอาหารมักจะแยกเก็บไว้ต่างหากเพื่อนำไปเลี้ยงสัตว์

4. การกำจัดมูลฝอย การกำจัดมูลฝอยที่ถูกหลักสุขลักษณะมี 3 วิธีได้แก่

1) การเผาเป็นระบบที่ใช้จัดการความเป็นพิษของมูลฝอยหรือทำให้มูลฝอยหมดอันตรายและลดปริมาณมูลฝอยโดยใช้เตาเผาที่อุณหภูมิไม่ต่ำกว่า 800 องศาเซลเซียสเพื่อให้เกิดการเผาไหม้อย่างสมบูรณ์และต้องมีระบบการกำจัดมลพิษไอเสียก่อนระบายออกทางปล่องวิธีนี้เหมาะสำหรับกำจัดมูลฝอยติดเชื้อ

2) การหมักทำปุ๋ยวิธีนี้จะใช้กำจัดมูลฝอยที่สามารถย่อยสลายได้โดยทำมูลฝอยให้มีขนาดเล็กกลก่อนนำไปหมักให้สลายตัวทางชีวเคมีเพื่อให้กลายเป็นปุ๋ย

3) การฝังกลบแบบถูกสุขลักษณะเป็นการกำจัดมูลฝอยโดยการบดอัดด้วยเครื่องจักรกลเพื่อให้มูลฝอยยุบตัวหรือมีความหนาแน่นมากขึ้นเสร็จแล้วทำการบดอัดปิดทับผิวมูลฝอยนั้นด้วยวัสดุถมกลบและสามารถปลูกต้นไม้บนดินชั้นสุดท้ายได้

การกำจัดมูลฝอยในเขตเมือง

การกำจัดมูลฝอยในเขตเมืองแต่ละแห่งมีวิธีการกำจัดที่แตกต่างกันออกไปทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปริมาณและองค์ประกอบของมูลฝอยแต่ละชุมชนซึ่งจะแปรผันโดยตรงกับจำนวนพลเมืองในชุมชนนั้นรวมทั้งองค์ประกอบอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องเช่นสภาพทางเศรษฐกิจสังคมฯตามปกติวิธีการกำจัดมูลฝอยที่เหมาะสมในเขตเมืองที่มีประชากรหนาแน่นมากจะใช้วิธีการกำจัดมูลฝอยมากกว่า 1 วิธีเช่นการฝังกลบแบบถูกหลักสุขลักษณะการเผาและการหมักทำปุ๋ยส่วนในเขตชุมชนที่มีประชากรหนาแน่นน้อยวิธีที่กำจัดมูลฝอยที่เหมาะสมที่สุดคือการฝังกลบแบบถูกหลักสุขาภิบาลเพราะสามารถกำจัดมูลฝอยผสมโดยไม่ต้องแยกและสามารถหาพื้นที่ได้ง่าย

การกำจัดมูลฝอยในเขตชนบท

วิธีการกำจัดมูลฝอยสำหรับครัวเรือนในเขตชนบทที่มักใช้กันเป็นประจำคือ

1. การเผาส่วนใหญ่เป็นการกองมูลฝอยไว้บนพื้นและเผากลางแจ้งเป็นวิธีการกำจัดมูลฝอยที่ไม่ถูกหลักสุขลักษณะ

2. การฝังโดยเฉพาะมูลฝอยจำพวกที่ย่อยสลายได้ง่ายเช่นซากสัตว์เศษอาหารพืชผัก ฯลฯ ส่วนใหญ่ชาวบ้านในชนบทนิยมนำไปฝังดินซึ่งนับว่าเป็นวิธีหนึ่งที่เหมาะสมสามารถช่วยลด

ปัญหาได้อย่างดี

3. การหมักทำปุ๋ยโดยการนำมูลฝอยจำพวกอินทรีย์วัตถุต่างๆมาผสมกันไว้ในหลุมที่เตรียมไว้ทับหน้าด้วยปูนขาวหนาประมาณ 1 นิ้วปล่อยทิ้งไว้ประมาณ 1 – 6 เดือนเพื่อให้เกิดการย่อยสลายตามธรรมชาติหลังจากนั้นก็นำอินทรีย์วัตถุเหล่านี้มาใช้แทนปุ๋ยวิทยาศาสตร์ซึ่งเป็นการลดค่าใช้จ่ายการซื้อปุ๋ยวิทยาศาสตร์ของเกษตรกรการแปรสภาพและการใช้ประโยชน์จากมูลฝอยการแปรสภาพและการใช้ประโยชน์จากมูลฝอยเป็นแนวทางการนำมูลฝอยกลับมาใช้ใหม่เพื่อเป็นการประหยัดทรัพยากรและเป็นการลดปริมาณมูลฝอยที่เกิดขึ้นในชุมชน

นอกจากนี้ยังเป็นการกำจัดมูลฝอยที่ได้ผลอีกวิธีหนึ่ง (เสนห์ แสงเงิน, 2541: 14)

1. การนำวัสดุที่ได้จากมูลฝอยกลับมาใช้ใหม่คือการนำมูลฝอยที่สามารถคัดแยกได้เช่น พลาสติกกระดาษไม้โลหะแก้วและอะลูมิเนียมที่เหลือจากการอุปโภคกลับมาใช้ใหม่โดยต้องผ่านกระบวนการเปลี่ยนรูปใหม่หรือไม่เปลี่ยนรูปก็ได้

2. การแปรรูปเพื่อหาพลังงานได้แก่การนำมูลฝอยประเภทที่สามารถเปลี่ยนเป็นพลังงานความร้อนหรือเปลี่ยนเป็นรูปก๊าซชีวภาพเช่น ไม้กระดาษพลาสติก ฯลฯ โดยการเผามูลฝอยให้เกิดความร้อนและนำพลังงานความร้อนที่ได้มาผลิตกระแสไฟฟ้า

3. การนำมูลฝอยไปปรับสภาพหรือปรับปรุงให้มีประโยชน์ต่อการบำรุงรักษาดินหรือการถมที่ลุ่มต่างๆได้แก่การทำปุ๋ยหมักจากมูลฝอยหรือการถมที่ดิน

การจัดการขยะมูลฝอยในบ้านเรือน

กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม (อ้างใน อัมพร นิมิตรากภูมิ , 2550 : 9) กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม เป็นหน่วยงาน ของทางราชการ ที่มีหน้าที่โดยตรงต่อการดำเนินการเผยแพร่ข้อมูลการขยายความรู้การสร้าง จิตสำนึก เพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมในด้านต่างๆ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับขยะมูลฝอยได้มีการสร้างยุทธศาสตร์และวิธีการเพื่อเผยแพร่ข้อมูลในการสร้างความเข้าใจในหมู่ประชาชนด้วยวิธีการต่าง ๆ ดังนี้

1. ลดการขนขยะมูลฝอยเข้าบ้าน เช่น ถูพลาสติก ถูกระดาษ กระดาษห่อของ โฟม หนังสือพิมพ์ ฯลฯ ขกเว้นในกรณีที่เป็นจริง ๆ เพราะว่าเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดขยะมูลฝอย

2. นำสิ่งของที่ใช้แล้วกลับมาใช้ประโยชน์ให้คุ้มค่า หรือนำสิ่งของที่ไม่ใช้แล้วนำกลับมาหมุนเวียนดัดแปลงใช้ประโยชน์อีก เช่น ถูพลาสติก ถูกระดาษที่ไม่เปรอะเปื้อนให้เก็บไว้ใช้ใส่ของอีก ส่วนขวดแก้ว ขวดพลาสติก และกระป๋องเครื่องดื่ม ก็สามารถนำมาดัดแปลงใช้ประโยชน์ได้อีก สำหรับกระดาษที่ใช้ในสำนักงานชนิดสีขาวสามารถนำกลับมาใช้อีกด้านหนึ่งได้

3. การใช้ผลิตภัณฑ์ชนิดเติม หรือที่เรียกว่า รีฟิล ได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก เพราะนอกจากจะราคาถูกแล้วยังเป็นการลดบรรจุภัณฑ์หีบห่อในส่วนที่เป็นขยะมูลฝอยภายในบ้านได้ด้วย นอกจากนี้ ยังเป็นการลดต้นทุนในการใช้ทรัพยากรจำนวนมากในการผลิต อันเป็นการช่วยรักษาสิ่งแวดล้อมโดยทางอ้อมได้อีกด้วย

4. พยายามหลีกเลี่ยงการใช้โฟม และพลาสติกถ้าเป็นไปได้ไม่ควรใช้เลยจะดีกว่า เพราะต้องใช้เวลาในการย่อยสลายนานนับสิบปี ควรใช้ถุงผ้าหรือใส่ตะกร้า สำหรับใส่ของแทนการใช้ถุงพลาสติกจะดีกว่า และสามารถใช้ได้หลายครั้งเป็นการช่วยลดปริมาณขยะมูลฝอยจากถุงพลาสติก

5. แยกประเภทมูลฝอยภายในบ้าน เพื่อสะดวกแก่ผู้เก็บขนและยังสามารถนำขยะมูลฝอยบางชนิดไปขายเป็นการเพิ่มรายได้อีกด้วย

6. การแปรสภาพขยะมูลฝอยให้เป็นปุ๋ย ขยะมูลฝอยที่ย่อยสลายได้ เช่น เศษพืชผัก ใบไม้ สามารถนำมาหมักทำปุ๋ยใส่ต้นไม้และบำรุงดิน เป็นการลดการซื้อปุ๋ยเคมี

7. การลดปริมาณขยะมูลฝอยอันตรายในบ้าน อาจทำได้โดยการรักษาความสะอาด ภายในบ้าน ซึ่งนอกจากจะทำให้บ้านเรือนสวยงามเป็นระเบียบแล้วยังป้องกันสัตว์พาหนะที่นำเชื้อโรคจากขยะมูลฝอยมาสู่คนได้ด้วย นอกจากนี้ เพื่อเป็นการลดการทิ้งหลอดฟลูออเรสเซนต์ที่เป็นพิษ ควรจะเลือกใช้หลอดประหยัดไฟชนิดคอม ซึ่งนอกจากมีอายุการใช้งานที่ยาวนาน มากกว่าแล้ว ยังช่วยในการประหยัดไฟและลดค่าใช้จ่ายได้อีกด้วย

8. การเก็บรวบรวมขยะมูลฝอยภายในบ้านให้เรียบร้อย ใส่ในภาชนะที่ถูกสุขาภิบาล เพื่อความสะดวกแก่พนักงานเก็บขน และขยะมูลฝอยที่เป็นเศษอาหารควรเก็บรวบรวมใส่ถุงให้เรียบร้อย เพื่อจะสะดวกในการขนย้าย ไม่หกเลอะเทอะ สกปรกและก่อให้เกิดกลิ่นเหม็นในระหว่างรอพนักงาน มาเก็บรวบรวม

9. การสร้างความตระหนักหรือจิตสำนึกให้เกิดขึ้นในส่วนบุคคล ก่อนที่จะทำอะไรก็ตามจะมีผลกระทบต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติหรือไม่

การนำขยะมูลฝอยกลับมาใช้ประโยชน์

ขยะมูลฝอยที่ถูกปล่อยออกจากแหล่งกำเนิดประเภทต่างๆ จะมีส่วนประกอบแต่ละอย่างของขยะที่แตกต่างกัน มีส่วนประกอบของขยะหลายอย่างที่สามารถนำกลับมาใช้ประโยชน์ ดังจะเห็นได้จากมีกระบวนการรับซื้อขยะในรูปแบบต่างๆ เช่น เศษกระดาษ ขวดแก้ว เศษโลหะ เป็นต้น และในปัจจุบันยังได้มีการรับซื้อขยะชิ้นใหญ่โดยการใช้อักรบรทุกขนาดเล็กแล่นไปตามบ้านพักอาศัยเพื่อขอรับซื้อ ผู้ยื่นเก่า พัดลมเก่า แม้แต่ที่นอนหมอนเก่า การนำส่วนประกอบของขยะมูลฝอยกลับมาใช้ประโยชน์นี้ ถือเป็นการจัดการขยะมูลฝอยอีกวิธีการหนึ่ง เป็นการช่วยลดปริมาณขยะ

อีกทั้งยังเป็นการอนุรักษ์ไว้ซึ่งทรัพยากรธรรมชาติในทางอ้อมอีกด้วย การนำขยะมูลฝอยกลับไปใช้ประโยชน์นี้แบ่งอย่างกว้างๆ ออกเป็น 3 วิธีการ (ชนินทร์ เลิศคนาวนิชกุลและภัทรา ปัญญวัฒน์กิจ, เอกสารประกอบการบรรยายโครงการฟิสกซ์และวิศวกรรม : 8 ธ.ค. 2547) คือเพื่อเป็นวัตถุดิบในการอุตสาหกรรม เพื่อเป็นเชื้อเพลิงหรือการผลิตพลังงานและเพื่อปรับสภาพดิน

1. การนำขยะมูลฝอยกลับมาใช้เป็นวัตถุดิบในการอุตสาหกรรม

ส่วนประกอบของขยะมูลฝอยหลายอย่าง ที่สามารถนำกลับมาใช้เป็นวัตถุดิบในการอุตสาหกรรมได้แก่ เศษกระดาษ แก้ว โลหะ ยางรถยนต์ ตัวอย่างเช่น กระดาษหนังสือพิมพ์นำไปหลอมกลับมาทำเป็นกระดาษพิมพ์สำหรับพิมพ์หนังสือพิมพ์ใหม่ กระดาษแข็งนำมาหลอมกลับมาทำแผ่นใยไม้อัด หรือทำวัสดุผนังหลังคา เศษแก้วนำมาหลอมผลิตแก้วใหม่ ขวดเครื่องดื่มนำไปผ่านกรรมวิธีการล้างให้สะอาด แล้วใส่เครื่องดื่มเพื่อออกจำหน่ายใหม่ เหล่านี้นับว่าเป็นการลดปริมาณขยะมูลฝอยและอนุรักษ์ไว้ซึ่งทรัพยากร

2. การนำขยะมูลฝอยมาใช้เป็นเชื้อเพลิงหรือเพื่อการผลิตพลังงาน

ในการนำขยะมูลฝอยกลับมาใช้ประโยชน์เพื่อเป็นพลังงานนั้นสามารถกระทำได้ 2 แบบ คือ (1) การนำขยะมูลฝอยมาใช้เป็นเชื้อเพลิงในการเผาไหม้โดยตรง ขยะมูลฝอยที่สามารถนำมาใช้เป็นเชื้อเพลิงโดยตรงคือ ขยะมูลฝอยทุกชนิดที่มีองค์ประกอบเป็นสารอินทรีย์ เช่น เศษกระดาษ น้ำมันหรือไขมัน เศษไม้ เป็นต้น และ(2) การนำขยะมูลฝอยมาใช้เป็นเชื้อเพลิงในการเผาไหม้โดยทางอ้อม โดยการเปลี่ยนสภาพของขยะมูลฝอยให้กลายเป็นเชื้อเพลิง เช่น การสกัดเอาน้ำมันที่มีอยู่ในขยะมูลฝอยมาใช้เป็นเชื้อเพลิง หรือการเปลี่ยนสารอินทรีย์ที่มีอยู่ในขยะมูลฝอยโดยจุลินทรีย์ในสถานะที่ไม่มีอากาศจนได้ก๊าซมีเทน ซึ่งสามารถนำมาใช้เป็นเชื้อเพลิงได้ถ้ามีปริมาณมากพอเพียงกับความต้องการ

3. การนำขยะมูลฝอยมาใช้ประโยชน์ในการปรับสภาพดิน

การนำขยะมูลฝอยกลับมาใช้ประโยชน์ในการปรับสภาพดินนี้ ถือเป็นวิธีการเก่าแก่ที่ใช้กันมานานแล้ว และนับเป็นวิธีการที่นิยมใช้กันมากที่สุดวิธีหนึ่ง ส่วนประกอบของขยะมูลฝอยบางประเภทสามารถนำมาใช้ในการปรับสภาพดินที่เสื่อมโทรมได้ผลดี ได้แก่ มูลสัตว์ เศษหญ้า เศษพืชผัก เป็นต้น และในปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนวิธีการกำจัดขยะมูลฝอยจากการกองทิ้งกลางแจ้ง มาเป็นวิธีการฝังกลบอย่างถูกหลักสุขาภิบาล (Sanitary Landfill) เป็นการกำจัดขยะมูลฝอยที่ปลอดภัยและมีประสิทธิภาพดี อีกทั้งยังช่วยในการปรับสภาพดินการนำขยะมาทำปุ๋ยใช้กับขยะที่เป็นสารอินทรีย์ ทำได้โดยเอาขยะมากองไว้ เลือกขยะที่ไม่เน่าเปื่อยออกแล้วนำมาบดให้เป็นชิ้นเล็กๆ ให้มีความชื้นประมาณร้อยละ 40-60 และควบคุมคาร์บอนกับไนโตรเจนให้มีอัตราส่วน ร้อยละ 30-

35 จากนั้นนำขยะมาหมักในถังสูงประมาณ 1.2-1.5 เมตร ปล่อยทิ้งไว้ให้สลายตัวประมาณ 2-3 สัปดาห์ จึงนำมาทำปุ๋ยได้

การจัดการขยะมูลฝอย

วรรณภา จิตธินานนท์ (2545 : 29 - 32) กล่าวว่า แนวโน้มการจัดการขยะมูลฝอยในอนาคต จะเป็นการหลีกเลี่ยง หรือลดปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้น คือ การก่อให้เกิดขยะมูลฝอยน้อยลง หรือ ต้องลดการเสี่ยงภัยโดยทั่วไปการจัดการมูลฝอยมีขั้นตอนง่าย ๆ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การลดการก่อให้เกิดขยะมูลฝอย (Reduce) หรือการลดขยะ วิธีการลด ปริมาณ ขยะที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดคือ อย่าสร้างขยะขึ้นมา “ขยะเมื่อไม่เกิดก็ไม่ต้องกำจัด” การป้องกัน ไม่ให้ขยะเกิดขึ้น จึงเป็นขั้นตอนแรกสุดและสำคัญที่สุด ในกระบวนการจัดการขยะ และสามารถ กระทำได้โดยการเปลี่ยนแปลงการใช้วัตถุดิบทดแทนให้เหมาะสม ซึ่งจะช่วยให้ปริมาณของ ทรัพยากรและพลังงานที่ใช้และเกิดขยะน้อยลง ทำให้ประหยัดงบประมาณในการกำจัด ขยะมูลฝอย และของเสียที่เกิดขึ้น

ขั้นตอนที่ 2 การนำผลิตภัณฑ์มาใช้ซ้ำ (Reuse) เป็นการนำวัสดุของใช้กลับมาใช้ซ้ำในรูปแบบ เดิม หรือนำมาซ่อมแซมใช้ หรือใช้ทำประโยชน์อื่น ๆ อาจแบ่งได้เป็น 2 ขั้นตอน คือ

- 1) ขั้นตอนในการผลิตสินค้า ควรทำให้เกิดเศษวัสดุหรือของเสียน้อยที่สุดและอาจนำ วัสดุนั้นกลับเข้าไปใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตได้อีก
- 2) การนำขยะใช้แล้วมาใช้ซ้ำ เป็นการยืดอายุการใช้งานก่อนจะนำไปทิ้งเป็นขยะ เช่น การใช้กระดาษสองหน้า หรือซ่อมแซมวัสดุเพื่อนำมาใช้ต่อ

ขั้นตอนที่ 3 การนำกลับมาผลิตใหม่ (Recycle) เป็นการแยกวัสดุที่ไม่สามารถจะนำ กลับมา ใช้ซ้ำออกจากขยะ และรวบรวมเป็นวัตถุดิบในการผลิตสินค้าขึ้นใหม่ ที่รู้จักกันทั่วไปว่า “รีไซเคิล” (Recycle) ขั้นตอนนี้แตกต่างจากการนำมาใช้ซ้ำ (Reuse) คือ ขั้นตอนนี้ต้องมีการนำ วัสดุ ผ่านกระบวนการย่อยสลายวัสดุผสมเข้ากับวัตถุดิบผ่านกระบวนการผลิตออกเป็นผลิตภัณฑ์ ขึ้น ใหม่ สำหรับขยะที่สามารถย่อยสลายได้ ก็สามารถแยกไปทำการย่อยสลาย เพื่อทำเป็น ปุ๋ยธรรมชาติ หรือย่อยสลายตามธรรมชาติ โดยมีหนอนเป็นตัวกระทำจะได้ปุ๋ยหรือดินที่มี คุณภาพสูงปราศจาก สารพิษช่วยยืดอายุการใช้หลุมฝังขยะได้นานขึ้น อันตรายจากก๊าซที่เกิดจาก การหมักหมมขยะก็จะ ลดลงด้วย

ขั้นตอนที่ 4 การฟื้นฟูประโยชน์จากขยะ (Recovery) เป็นการดึงเอาพลังงานจากขยะ เช่น การใช้ขยะเป็นเชื้อเพลิงในการผลิตไฟฟ้าจากเตาเผาขยะ อย่างไรก็ตาม การเผาขยะจะก่อให้เกิด

มลพิษในอากาศ และการก่อสร้างเตาเผาที่มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพสูงนั้น ต้องใช้งบประมาณสูงและไม่สามารถทำให้มลพิษหมดไปได้

ขั้นตอนที่ 5 การกำจัดขยะ (Residue Disposal) ขยะที่เหลือจากการผ่านขั้นตอนต่าง ๆ ทั้ง 4 มาแล้วจึงจะต้องมีการกำจัดอย่างถูกวิธี ซึ่งถือเป็นขั้นสุดท้ายของกระบวนการกำจัดขยะ

การจัดการขยะมูลฝอยและนำกลับมาใช้ใหม่

การจัดการขยะมูลฝอยของประเทศไทยที่ผ่านมาโดยทั่วไปมักจะมุ่งเน้นถึงการหาเทคโนโลยี และเครื่องมือในการกำจัดขยะมูลฝอย ซึ่งปัจจุบันมีอยู่ 3 วิธี คือ การทำปุ๋ยหมัก การฝังกลบ การเผา ซึ่งวิธีการดังกล่าวไม่สามารถที่จะจัดการขยะมูลฝอยได้อย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวคือ มักจะมีปัญหาหรือผลกระทบตามมา เช่น ปัญหาของกลิ่นรบกวน แหล่งน้ำผิวดินมีคุณภาพเสื่อมโทรมการต่อต้านไม่ให้มีการสร้างสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยจากประชาชน เป็นต้น ดังนั้น วิธีการที่จะช่วยให้การจัดการขยะมูลฝอยเป็นไปอย่างถูกต้อง และมีประสิทธิภาพก็คือ ให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอันตรายและปัญหาที่เกิดจากขยะมูลฝอย การสร้างจิตสำนึกและทัศนคติที่ทำให้ประชาชนมีพฤติกรรมเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยอย่างถูกต้อง และมีประสิทธิภาพ ซึ่งวิธีที่ประสบความสำเร็จ คือ การลดปริมาณขยะมูลฝอยก่อนหน้านั้นคือ การให้ประชาชนผู้ทิ้งขยะมูลฝอยคัดแยกขยะก่อนทิ้งเพื่อให้ได้ขยะมูลฝอยที่จะนำไปใช้ประโยชน์ใหม่โดยใช้หลักการ 3Rs ได้แก่

Reduce หมายถึง การลดการก่อเกิดขยะมูลฝอย หรือการลดขยะมูลฝอยจากแหล่งกำเนิด (Reduce at Source) คือ พยายามมุ่งหลีกเลี่ยงหรือลดการเกิดขยะมูลฝอยหรือมลพิษที่จะเกิดขึ้น หากสามารถทำได้วิธีการลดปริมาณขยะที่มีประสิทธิภาพที่สุดก็คือ อย่าสร้างขยะมูลฝอยขึ้นมา การป้องกันไม่ให้ขยะมูลฝอยเกิดขึ้นมาหรือให้เกิดขึ้นน้อยที่สุด ซึ่งเป็นขั้นตอนแรกสุดและสำคัญที่สุดในกระบวนการจัดการขยะมูลฝอยและสามารถกระทำได้โดยการเปลี่ยนแปลงการออกแบบผลิตภัณฑ์ เปลี่ยนแปลงกระบวนการผลิตหรือเปลี่ยนแปลงการใช้วัตถุดิบทดแทนให้เหมาะสมซึ่งจะช่วยให้สามารถลดปริมาณทรัพยากรและพลังงานที่ใช้และเกิดขยะน้อยลง

Reuse หมายถึง การนำผลิตภัณฑ์มาใช้ซ้ำ ซึ่งเป็นการนำวัสดุของใช้กลับมาใช้ในรูปแบบเดิม หรือนำมาซ่อมแซมใช้หรือนำมาใช้ประโยชน์อื่น ๆ การนำมาใช้ซ้ำอาจแบ่งได้เป็น 2 ขั้นตอน คือ

1) ในขั้นตอนการผลิตสินค้า คือ พยายามทำให้เกิดเศษวัสดุหรือของเสียน้อยที่สุดหากไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ในขั้นตอนนี้ ก็สามารถนำเศษวัสดุนั้นกลับเข้าไปใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตได้ ซึ่งเป็นการลดขยะมูลฝอยที่ง่ายอีกทั้งยังได้วัตถุดิบที่ปราศจากสิ่งปนเปื้อนและเป็นการประหยัดอีกด้วย

2) การนำของใช้มาใช้ซ้ำ เป็นการยืดอายุการใช้งาน หรือใช้ประโยชน์ให้มากขึ้นก่อนนำไปทิ้งเป็นขยะ เช่น การนำขวดแก้ว ขวดพลาสติกมาใช้บรรจุนม เบียร์ น้ำอัดลม การนำกระดาษมาใช้ 2 หน้า และการนำวัสดุสิ่งของมาซ่อมแซมเพื่อสามารถใช้ได้ต่อไปได้นาน ๆ

Recycle หมายถึง การนำกลับมาผลิตใหม่ เป็นการแยกวัสดุที่ไม่สามารถนำกลับมาใช้ซ้ำออกจากกองขยะ และรวบรวมมาใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตสินค้าขึ้นใหม่ หรือรู้จักกันทั่วไปว่า “รีไซเคิล” ซึ่งเป็นการแปลงผลิตภัณฑ์เพื่อใช้ใหม่ โดยการนำเข้าสู่กระบวนการที่ใช้เทคโนโลยีในระดับสูงไปใช้ในการเปลี่ยนแปลงผลิตภัณฑ์ใช้แล้วให้เป็นผลิตภัณฑ์ใหม่อย่างไรก็ตาม การรับเอาหลักการ 3Rs มาใช้ไม่เพียงพอสำหรับคนไทย ควรจะมีเพิ่มอีก 2Rs คือ

Reject หมายถึง การปฏิเสธการใช้ผลิตภัณฑ์ที่ยากต่อการกำจัด หรือโรงงานผู้ผลิตปฏิเสธการใช้วัตถุที่ยากต่อการกำจัด

Response หมายถึง ผู้ทิ้งขยะตอบรับที่จะปฏิบัติตามมาตรการและวิธีการกำหนดไว้เพื่อลดปริมาณขยะ

นอกจากนั้นกระบวนการการหมุนเวียนขยะมูลฝอยกลับมาใช้ใหม่ในสังคมไทยนั้นได้มีการดำเนินการมานานแล้วแต่อยู่ในรูปการขายในร้านรับซื้อของเก่าหรือรถสามล้อรับซื้อของเก่า (ชาเล้ง) โดยไม่ได้คำนึงถึงในลักษณะของการนำมาใช้ประโยชน์ นอกจากนั้นยังมีพนักงานประจำรถขยะที่รื้อค้นตามกองขยะซึ่งในปัจจุบันทุกหน่วยงานได้ให้ความสำคัญกับการหมุนเวียนขยะมูลฝอยกลับมาใช้ใหม่ทั้ง รูปแบบ Reuse และ Recycle โดยให้ประชาชนคัดแยกขยะมูลฝอยก่อนทิ้งและนำขยะมูลฝอยที่มีมูลค่าที่สามารถนำกลับมาใช้ประโยชน์ได้ใหม่มาใช้ใหม่ เพื่อช่วยลดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติการหมุนเวียนขยะมูลฝอยกลับมาใช้ใหม่มีอยู่ด้วยกันหลายรูปแบบ ซึ่งแบ่งรูปแบบเป็นลักษณะต่าง ๆ กัน โดยในที่นี้ ได้แบ่งรูปแบบการหมุนเวียนขยะมูลฝอยกลับมาใช้ใหม่ (วสันต์ เอารัตน์, 2537 : 33) ออกเป็น 3 รูปแบบ ดังนี้

1) การใช้ซ้ำ (Reuse) เป็นรูปแบบการนำบรรจุภัณฑ์กลับมาใช้ใหม่ในลักษณะเดิมโดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงรูปร่างเดิม สามารถทำได้โดยวิธีการคืนขวดบรรจุภัณฑ์ให้ผู้ผลิตนำกลับไปบรรจุสินค้าใหม่ โดยผู้บริโภคจะต้องเสียดำค้ำบรรจุภัณฑ์นั้น ๆ และจะได้รับมัดจำคืน หากนำบรรจุภัณฑ์เปล่าไปคืนผู้ขาย หรือโดยวิธีให้ผู้บริโภคนำบรรจุภัณฑ์เปล่าไปทำความสะอาดและนำกลับมาที่ร้านค้าเพื่อซื้อสินค้าในลักษณะเดิม

2) การหมุนเวียนขยะมูลฝอยกลับมาใช้ใหม่โดยตรง (Direct Recycle) เป็นรูปแบบของการนำขยะมูลฝอยกลับเข้าสู่กระบวนการผลิตใหม่โดยผลผลิตที่ได้ยังคงรูปแบบเดิม เนื่องจากสินค้านั้นไม่เหมาะที่จะใช้วิธีใช้ซ้ำ หรือสินค้านั้นมีลักษณะไม่อยู่ในรูปทรงเดิม มีการแตก บิ่น หรือบุบสลาย เช่น การนำเศษขวดแก้วที่แตกไปผลิตเป็นขวดใหม่ แต่วิธีการนี้ผลิตภัณฑ์ที่ผ่านกระบวนการ

หมุนเวียนกลับมาใช้ใหม่แล้ว จะมีคุณภาพด้อยกว่าผลิตภัณฑ์ใหม่ไปบ้างเนื่องจากความบริสุทธิ์จะลดลงตามการใช้งาน

3) การหมุนเวียนขยะมูลฝอยกลับมาใช้ใหม่โดยอ้อม (Indirect Recycle) คือ รูปแบบของการนำขยะมูลฝอยกลับเข้าสู่กระบวนการผลิตใหม่ โดยผลผลิตที่ได้เปลี่ยนรูปแบบใหม่ไม่ว่าจะเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ที่เปลี่ยนไปจากเดิม เช่น การนำเศษแก้วซึ่งคละกั้นหลายชนิด แตกต่างทั้งสีและระดับความบริสุทธิ์ไปหลอมทำเป็นวัสดุสำหรับราดผิวถนน หรือจะเป็นการนำเอาขยะมูลฝอยมาใช้ประโยชน์ทางด้านพลังงาน เช่น เผาเพื่อให้พลังงาน

2. แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วมของประชาชน ถือเป็นหลักการสากลที่อารยประเทศให้ความสำคัญและเป็นประเด็นหลักที่สังคมไทยให้ความสนใจเพื่อพัฒนาการเมืองเข้าสู่ระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมตามหลักการธรรมาภิบาลที่ภาครัฐจะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนรับรู้ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ เพื่อสร้างความโปร่งใสและเพิ่มคุณภาพการตัดสินใจของภาครัฐให้ดีขึ้น และเป็นที่ยอมรับร่วมกันของทุก ๆ ฝ่าย

ในการบริหารราชการเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 5) พ.ศ.2545 และพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ.2546 จึงต่างให้ความสำคัญต่อการบริหารราชการอย่างโปร่งใส สุจริต เปิดเผยข้อมูล และการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะ การตัดสินใจทางการเมือง รวมถึงการตรวจสอบ การใช้อำนาจรัฐในทุกระดับ

หลักการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนของสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมกับภาคราชการนั้น International Association for Public Participation ได้แบ่งระดับของการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็น 5 ระดับ ดังนี้

1. การให้ข้อมูลข่าวสาร ถือเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับต่ำที่สุด แต่เป็นระดับที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นก้าวแรกของการที่ภาคราชการจะเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วมในเรื่องต่าง ๆ วิธีการให้ข้อมูลสามารถใช้ช่องทางต่าง ๆ เช่น เอกสารสิ่งพิมพ์ การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านทางสื่อต่าง ๆ การจัดนิทรรศการ จัดหมยข่าว การจัดงานแถลงข่าว การติดประกาศ และการให้ข้อมูลผ่านเว็บไซต์ เป็นต้น

2. การรับฟังความคิดเห็น เป็นกระบวนการที่เปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลข้อเท็จจริงและความคิดเห็นเพื่อประกอบการตัดสินใจของหน่วยงานภาครัฐด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น การรับฟังความคิดเห็น การสำรวจความคิดเห็น การจัดเวทีสาธารณะ การแสดงความคิดเห็นผ่านเว็บไซต์ เป็นต้น

3. การเกี่ยวข้อง เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน หรือร่วมเสนอแนะทางที่นำไปสู่การตัดสินใจ เพื่อสร้างความมั่นใจให้ประชาชนว่าข้อมูลความคิดเห็นและความต้องการของประชาชนจะถูกนำไปพิจารณาเป็นทางเลือกในการบริหารงานของภาครัฐ เช่น การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพิจารณาประเด็นนโยบายสาธารณะ ประชาพิจารณ์ การจัดตั้งคณะทำงานเพื่อเสนอแนะประเด็นนโยบาย เป็นต้น

4. ความร่วมมือ เป็นการให้กลุ่มประชาชนผู้แทนภาคสาธารณะมีส่วนร่วม โดยเป็นหุ้นส่วนกับภาครัฐในทุกขั้นตอนของการตัดสินใจ และมีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เช่น คณะกรรมการที่มีฝ่ายประชาชนร่วมเป็นกรรมการ เป็นต้น

5. การเสริมอำนาจแก่ประชาชน เป็นขั้นที่ให้บทบาทประชาชนในระดับสูงที่สุด โดยให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจ เช่น การลงประชามติในประเด็นสาธารณะต่าง ๆ โครงการกองทุนหมู่บ้านที่มอบอำนาจให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจทั้งหมด เป็นต้น (เอกสารแจกประกอบการประชุม, กลุ่มพัฒนาระบบบริหาร สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข : 21 ก.ย. 49)

การมีส่วนร่วมของประชาชน

แนวคิดการมีส่วนร่วมเป็นการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจการพัฒนาโครงการหรือกิจกรรมที่กำลังจะเกิดขึ้นในอนาคตไม่ว่าโครงการหรือกิจกรรมนั้นเป็นของภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือเอกชนถือว่าเป็นวิธีการที่จะพัฒนาประเทศและเป็นการคุ้มครองและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุดซึ่งมีนักวิชาการหลายท่านๆ ได้มีแนวคิดที่แตกต่างกันไป กล่าวคือ

ทิวังค์ ศรีบุรี (2538) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนย่อมถือว่าเป็นสิทธิโดยชอบธรรมในระบอบประชาธิปไตยเพราะประชาชนทุกคนย่อมมีสิทธิที่จะรับรู้ข่าวสาร การสนับสนุนหรือการคัดค้านการพัฒนาโครงการหรือกิจกรรมต่างๆและที่สำคัญคือประชาชนในท้องถิ่นจะทราบถึงรายละเอียดของสถานะแวดล้อมในบริเวณพื้นที่ดีกว่าหน่วยงานที่เข้าไปจัดทำ การพัฒนาโครงการหรือกิจกรรมดังนั้นการให้ประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนในท้องถิ่นเข้าร่วมการพัฒนาโครงการหรือกิจกรรมนั้นจะทำให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ประสาน ดังสิกบุตร (2538) ได้ให้แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมดังนี้

1. ชุมชนจะพัฒนาอย่างยั่งยืนต้องเกิดขึ้นบนพื้นฐานข้อสัญญาของประชาชนภายใต้ขีดจำกัดของระบบนิเวศโดยได้รับความช่วยเหลือจากภาครัฐองค์กรเอกชนและชุมชนเอง
2. จะต้องประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนได้เห็นถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยชุมชนเอง
3. องค์กรชุมชนจะเป็นกลไกที่สำคัญในการขับเคลื่อนการมีส่วนร่วมของประชาชน
4. การจัดการทรัพยากรธรรมชาติเพื่อความเหมาะสมกับการพัฒนาจะต้องผ่านการทำงานขององค์กรชุมชนการให้ข่าวสารสาธารณะอย่างต่อเนื่องและมีการวิจัยศึกษาสภาพของชุมชนรวมถึงการติดตามเฝ้าระวังอย่างต่อเนื่องเช่นกัน

Cohen, John M. and Uphoff, Norman (1980) ได้มีแนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนว่า จะต้องมีการมีปัจจัยที่มีอิทธิพลซึ่งชุมชนจะเข้าร่วมมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับปัจจัยและองค์ประกอบต่างๆ อย่างสลับซับซ้อนมิใช่ด้านใดด้านหนึ่งจะต้องพิจารณาถึงมิติของการมีส่วนร่วมและบริบทสภาพแวดล้อมเช่นภูมิศาสตร์ของพื้นที่ทรัพยากรธรรมชาติของพื้นที่รวมถึงสภาพเศรษฐกิจและสังคมการเมืองรวมทั้งประวัติศาสตร์ของพื้นที่นั้นๆซึ่งมีความสำคัญต่อการพิจารณาการมีส่วนร่วมของชุมชนทั้งนั้นซึ่ง Cohen and Uphoff ได้สรุปองค์ประกอบและปัจจัยการมีส่วนร่วมไว้ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision – making) ซึ่งเป็นการตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรมตั้งแต่ระยะเริ่มต้น
2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม (Implementation) เป็นการเข้าร่วมโดยการสนับสนุนทรัพยากรการเข้าร่วมในการบริหารและการเข้าร่วมแรงร่วมใจ
3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) โดยแยกเป็นผลประโยชน์ทางวัตถุทางสังคมหรือโดยส่วนตัว
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) ซึ่งเป็นการควบคุมและตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมรวมทั้งเป็นการแสดงถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วมต่อไป

ไพโรจน์ สุขสัมฤทธิ์ (2531) กล่าวว่า ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนเมื่อมองในแง่การบริหารงานพัฒนาจะพบว่า

1. จะช่วยให้ประชาชนยอมรับโครงการมากขึ้น เนื่องจากเป็นโครงการที่ตรงกับปัญหาและความต้องการของประชาชน
2. ประชาชนจะมีความผูกพัน รู้สึกเป็นเจ้าของโครงการมากขึ้น
3. การดำเนินโครงการจะราบรื่นได้รับความร่วมมือจากประชาชนมากขึ้น
4. โครงการจะให้ประโยชน์แก่ประชาชนมากขึ้นและมีการระดมทรัพยากรเพื่อการพัฒนามากขึ้น
5. จะช่วยพัฒนาขีดความสามารถของประชาชนมากขึ้น

อนุรักษ์ ปัญญาวัฒน์ (2541) อ้างในชูชีพ สิริ ได้กล่าวว่าโดยปกติแล้วการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการพัฒนาและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมนั้นมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนนั้นตัวประชาชนจะเป็นผู้ทราบตัวเกิดปัญหาอะไร ตนเองต้องการอะไร และผลกระทบจากการพัฒนานั้นเกิดอะไรกับประชาชนในพื้นที่ การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนานั้น จึงก่อให้เกิดผลดีต่อปัญหานั้นๆ ในลักษณะที่สามารถวิเคราะห์ได้ตรงตามความเป็นจริงและเท่ากับเป็นการใช้ทรัพยากรที่จะทุ่มเทลงไปในการพัฒนาอย่างคุ้มค่าเพราะถ้าหากประชาชนได้เกิดความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของโครงการแล้ว จะมีสำนึกในการดูแลและรักษาโครงการนั้นต่อไปด้วย

ลิขิต ชีรเวทิน (2543, 274-275) กล่าวว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองตนเอง โดยการกระจายอำนาจจะก่อให้เกิดผลดังนี้

1. ในทางเศรษฐกิจ ก่อให้เกิดผลการใช้จ่าย เพื่อดำเนินกิจการอย่างมีประสิทธิภาพ รมั้ดระวังเพราะผลประโยชน์เกิดกับชุมชนของตน สมาชิกของชุมชน ที่มีสิทธิหน้าที่และบทบาทในชุมชนเพราะจะเกิดความรู้สึกในการเป็นเจ้าของ ย่อมต้องช่วยดูแลและควบคุมการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่

2. ในทางการเมืองที่เห็นชัดคือความรู้สึกว่าการปกครองตนเองมีผลลัพธ์ประจักษ์ที่เป็นตัวตน เป็นรูปธรรมคือการเข้ามามีส่วนในการกำหนดนโยบายพัฒนาเพื่อประโยชน์ของตนชุมชนของตน การเข้ามามีส่วนร่วมในการริเริ่มจนถึงโครงการสิ้นสุด จะก่อให้เกิดความรู้สึกเชื่อมั่นทางการเมืองในการปกครองตนเอง เป็นการสร้างวัฒนธรรมทางการเมือง ในลักษณะของการมีส่วนร่วมมากขึ้น

3. ผลในทางสังคมจิตวิทยา ทำให้ประชาชนเกิดความรู้สึกว่าตนเป็นเจ้าของท้องถิ่นมีสิทธิมีเสียง อำนาจที่จะจัดการกับโชคชะตาของท้องถิ่นได้ ทำให้เกิดความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันผูกพันกับท้องถิ่นและสนใจในการพัฒนาท้องถิ่นของตนซึ่งจะนำไปสู่ความร่วมมือขอจัดความขัดแย้ง เกิดการประนีประนอมทำให้เกิดหลักเกณฑ์ในการจัดการเรื่องภายในชุมชน

อำนาจ อนันต์ชัย (2529) อ้างใน ชฎาภรณ์ ภูบุญอิม, 2550) ได้อธิบายการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมว่าการพัฒนาแบบนี้จะช่วยปรับปรุงประสิทธิภาพและประสิทธิผลของงานให้ดียิ่งขึ้น และยังได้กล่าวถึงทฤษฎีการมีส่วนร่วม 5 ทฤษฎี สามารถสรุปได้ ดังนี้

- 1) ทฤษฎีการเกลี้ยกล่อมมวลชน (Mass Persuasion) เป็นวิธีการหนึ่งที่ใช้แก้ไขปัญหาความขัดแย้งในการปฏิบัติงาน โดยผู้เกลี้ยกล่อมจะต้องมีศิลปในการสร้างความสนใจในเรื่องที่จะเกลี้ยกล่อม รวมถึง ความต้องการของผู้เกลี้ยกล่อมโดยเฉพาะความต้องการขั้นพื้นฐานเพื่อให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ ดังนั้น การเกลี้ยกล่อมจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะนำไปสู่การมีส่วนร่วม

ร่วมของประชาชน และถ้าการเกลี้ยกล่อมนั้นเป็นเรื่องที่ตรงกับความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์แล้วย่อมส่งผลถึงการมีส่วนร่วมได้ในที่สุด

2) ทฤษฎีการระดมสร้างขวัญของคนในชาติ (National Morale) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมใด ๆ จำเป็นต้องให้ประชาชนในชุมชนและผู้ปฏิบัติงานมีขวัญที่ดี การสร้างขวัญที่ดีต้องพยายามสร้างทัศนคติที่ดีต่อผู้ร่วมงาน เช่น การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ไม่เอารัดเอาเปรียบให้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับงาน เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น เป็นต้น ดังนั้น การระดมสร้างขวัญที่ดีย่อมทำให้เกิดความร่วมมือร่วมใจในการปฏิบัติงาน

3) ทฤษฎีการสร้างความรู้สึกราชาชาตินิยม (Nationalism) เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญนำไปสู่การมีส่วนร่วม เป็นความรู้สึกรักที่เชื้อชาติหรือเน้นค่านิยมเรื่องผลประโยชน์ของชาติ มีความพอใจในชาติของตัว พอใจเกียรติภูมิ จงรักภักดีผูกพันต่อท้องถิ่น

4) ทฤษฎีการสร้างผู้นำ (Leadership) การสร้างผู้นำจะช่วยจูงใจให้ประชาชนทำงานด้วยความเต็มใจ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายร่วมกัน เพราะผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญในการรวมกลุ่มคน จูงใจคนไปยังเป้าหมาย วัตถุประสงค์ ผลของการสร้างผู้นำทำให้เกิดการระดมความร่วมมือปฏิบัติงานอย่างมีขวัญ งานมีคุณภาพ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และร่วมรับผิดชอบ ดังนั้น การสร้างผู้นำที่ดีย่อมนำไปสู่การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยดี

5) ทฤษฎีการใช้วิธีและระบบทางการบริหาร (Administrative and Method) การใช้ระบบบริหารในการระดมความร่วมมือเป็นวิธีหนึ่งที่ยากเพราะใช้กฎหมาย ระเบียบแบบแผนเป็นเครื่องมือในการดำเนินงาน แต่อย่างไรก็ตาม ผลของความร่วมมือยังไม่มีระบบใดดีที่สุดในเรื่องการใช้การบริหาร เพราะธรรมชาติของคนจะทำงานด้วยความรัก แต่ถ้าหากไม่ควบคุมก็จะไม่เป็นไปตามนโยบายและความจำเป็น เพราะการใช้ระบบบริหารเป็นการให้ปฏิบัติตามนโยบายเพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายนั้น

ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน

นิรันดร์ จงวุฒิเวศน์ (2527) กล่าวถึงปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมได้แก่

1. ความศรัทธาที่มีต่อความเชื่อถือต่อบุคคลสำคัญและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ เช่น การลงแขกการสร้างโบสถ์ วิหาร
2. ความเกรงใจที่มีต่อบุคคลที่เคารพนับถือหรือมีเกียรติยศ ตำแหน่ง ทำให้ประชาชนเกิดความเกรงใจที่จะมีส่วนร่วมด้วย
3. อำนาจบังคับที่เกิดจากบุคคล ที่มีอำนาจเหนือกว่าทำให้ประชาชนถูกบีบบังคับให้มีส่วนร่วมในการกระทำต่างๆ เช่น บิบบังคับให้ทำงานเยี่ยงทาส ฯลฯ

กาญจนา แก้วเทพ และกนกศักดิ์ แก้วเทพ (2530) ได้กล่าวว่า ปัจจัยของการมีส่วนร่วมของประชาชน ขึ้นอยู่กับ

1. ความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเองว่าสามารถจะช่วยตนเอง พร้อมช่วยเหลือผู้อื่นได้ และ จะต้องแสดงศักยภาพจะเข้าร่วมต่อการพัฒนา
2. โครงการเศรษฐกิจต่างๆที่มีเงื่อนไขแบบเศรษฐกิจ เป็นข้อเรียกร้องเบื้องต้น ที่ทำให้คนจนไม่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้
3. หน่วยครอบครัวมีความเข้าใจในเรื่องการมีส่วนร่วม จะมีผลต่อการมีส่วนร่วมและการควบคุมจากเบื้องล่าง
4. การให้อิสระแก่กลุ่มชาวบ้านที่จะตัดสินใจด้วยกันในกิจกรรมต่างๆ จะสร้างความเชื่อมั่นในศักยภาพ ที่มีอยู่ในตัวเองให้เกิดขึ้นในหมู่บ้าน
5. การตัดสินใจร่วมกลุ่ม ไม่ได้เป็นหลักการตามเหตุผลของการเก็งกำไร ผลประโยชน์สูงสุดทางวัตถุ หากแต่ตัดสินใจเข้าร่วมบนพื้นฐานคุณค่าอย่างอื่น ผลประโยชน์ทางวัตถุเป็นสิ่งที่ตามมา

การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน

กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม (2544 : 1-3) ได้กล่าวถึงปัญหา อุปสรรค ต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ 3 ประการ คือ

- 1) การขาดความรู้ ความเข้าใจถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนดังนั้น จึงไม่ให้ความร่วมมือในการจัดการสิ่งแวดล้อมเท่าที่ควร
- 2) ประชาชนบางส่วน ไม่มีความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของ จึงไม่ต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในความรับผิดชอบต่อกรณีใด ๆ
- 3) ประชาชนไม่มีเวลาเข้าร่วม เนื่องจากส่วนใหญ่ต้องขวนขวายดิ้นรนเพื่อหาเลี้ยงชีพ จึงยากที่จะเข้ามาสนใจในประเด็นการมีส่วนร่วมดังนั้น องค์กรท้องถิ่น และผู้นำชุมชน จึงมีบทบาทสำคัญยิ่งที่จะช่วยให้ประชาชนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอย

ทั้งนี้โดยนำหลักการป้องกันมลพิษ (Pollution Prevention) ไปใช้ ซึ่งได้แก่ ลดมลพิษ หรือของเสียให้น้อยที่สุด หรือไม่มีเลย ซึ่งจะทำให้มีของเสียปริมาณน้อยที่ต้องนำไปกำจัด เมื่อของเสียมีปริมาณน้อยการกำจัดก็จะง่าย และใช้งบประมาณน้อยในการดำเนินการ ซึ่งในส่วนของปัญหาขยะมูลฝอยนั้นสามารถทำได้โดยการนำขยะมูลฝอยมาใช้ประโยชน์ ทั้งในส่วนของการใช้ซ้ำ และการแปรรูปเพื่อใช้ใหม่ ซึ่งมีวิธีดำเนินการดังนี้

1) การลดปริมาณการผลิตขยะมูลฝอย (Reduce) โดยการรณรงค์ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการลดปริมาณขยะมูลฝอยในแต่ละวัน ได้แก่

- (1) ลดการทิ้งบรรจุภัณฑ์ โดยการใช้สินค้าชนิดเดิมใหม่ เช่น พงชักฟอก น้ำยาล้างจาน น้ำยาทำความสะอาด และถ่านไฟฉายชนิดชาร์จใหม่ เป็นต้น
- (2) เลือกใช้สินค้าที่มีคุณภาพ มีหีบบรรจุภัณฑ์น้อย อายุการใช้งานยาวนาน และตัวสินค้าไม่เป็นมลพิษ
- (3) ลดการใช้วัสดุกำจัดยาก เช่น โฟมบรรจุอาหาร และถุงพลาสติก

2) การใช้ซ้ำ (Reused) โดยการรณรงค์ให้ประชาชนใช้วัสดุสิ่งของต่าง ๆ ให้คุ้มค่า ที่สุดได้แก่

- (1) การนำบรรจุภัณฑ์มาใช้ซ้ำ เช่น การนำกล่อง ถู มาใช้ประโยชน์ซ้ำ ๆ กันหลายครั้ง
- (2) การนำวัสดุ สิ่งของ ที่ชำรุดมาซ่อมแซมแล้วนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่
- (3) การนำวัสดุบรรจุภัณฑ์ต่าง ๆ มาดัดแปลงตกแต่งแล้วนำมาใช้ประโยชน์ เช่น การนำขวดพลาสติกมาประดิษฐ์เป็นภาชนะใส่ปากกา ดินสอ หรือนำมาปลูกต้นไม้

3) การจัดการระบบรีไซเคิล หรือการนำไปแปรรูปเพื่อนำมาใช้ใหม่ (Recycle) โดยการรณรงค์ให้คัดแยกขยะมูลฝอยตามประเภท ทั้งที่บ้าน โรงเรียน และสำนักงาน เพื่อนำกลับมาใช้ประโยชน์ โดยการนำไปขาย สำหรับขยะมูลฝอยที่ขายได้ ขยะเปียกหรือเศษอาหารนำมาทำปุ๋ยหมัก และปุ๋ยน้ำชีวภาพ

(1) ประเภทของขยะมูลฝอย ขยะมูลฝอยที่ต้องการแยก จำแนกได้เป็น

- ก. ขยะอินทรีย์ หรือขยะที่ย่อยสลายได้เองตามธรรมชาติ เช่น เศษผักพืช
- ข. ขยะรีไซเคิล เช่น แก้ว กระดาษ พลาสติก โลหะ
- ค. ขยะย่อยสลายไม่ได้ เช่น เศษหิน ปูน ไม้ โฟม
- ง. ขยะมีพิษ เช่น หลอดไฟ ถ่านไฟฉาย ขวดยา กระป๋องสเปรย์

(2) การแยกขยะมูลฝอยขึ้นอยู่กับพื้นที่แยกขยะมูลฝอย และความพร้อมในการดำเนินงาน เช่น

- ก. แยกเป็น 2 ประเภทคือ ขยะอินทรีย์ และขยะแห้ง
- ข. แยกเป็น 3 ประเภทคือ ขยะอินทรีย์ ขยะแห้ง และขยะรีไซเคิล
- ค. แยกเป็น 4 ประเภทคือ ขยะอินทรีย์ ขยะรีไซเคิล ขยะที่ย่อยสลายไม่ได้และขยะมีพิษ

(3) ถุง/ถังบรรจุขยะมูลฝอย สำหรับขยะมูลฝอยแต่ละประเภท ควรมีสีแตกต่างกันชัดเจน

ก. ถุง/ถังสีเขียว รองรับ ขยะอินทรีย์

ข. ถุง/ถังสีเหลือง รองรับ ขยะรีไซเคิล

ค. ถุงสีเทา/ถังสีเทาฟาส้ม รองรับ ขยะที่มีอันตราย หรือเป็นพิษ

ง. ถุง/ถังสีฟ้า รองรับ ขยะที่ย่อยสลายไม่ได้

(4) จัดระบบการเก็บโดย

ก. องค์การปกครองท้องถิ่นจัดเก็บเอง โดยการจัดเก็บแบ่งเวลาการเก็บ เช่น หากแยกเป็น 4 ถุง ขยะที่ย่อยสลายได้ ขยะรีไซเคิล ขยะอันตราย และขยะทั่วไป ให้จัดเก็บขยะย่อยสลายและขยะทั่วไปทุกวัน ส่วนขยะรีไซเคิลและขยะอันตราย อาจเก็บสัปดาห์ละครั้ง หรือตามความเหมาะสม

ข. จัดกลุ่มประชาชนที่มีอาชีพรับซื้อของเก่าให้ช่วยเก็บขยะรีไซเคิลในรูปของการรับซื้อ โดยการแบ่งพื้นที่ในการจัดเก็บ และกำหนดเวลาให้เหมาะสม

ค. ประสานงานกับร้านรับซื้อของเก่าที่มีอยู่ในพื้นที่ หรือพื้นที่ใกล้เคียงในการรับซื้อขยะรีไซเคิล

ง. จัดระบบตามแหล่งการเกิดขยะใหญ่ เช่น ตลาด โรงเรียน สถานที่ราชการ ห้างสรรพสินค้า เป็นต้น

(5) จัดกิจกรรมเพื่อสนับสนุนการนำขยะมูลฝอยกลับมาใช้ใหม่ โดยมีอาสาสมัครในชุมชน หรือโรงเรียนดำเนินกิจการต่าง ๆ เช่น ตั้งศูนย์รีไซเคิลในชุมชน โครงการธนาคารขยะในโรงเรียน หรือชุมชน โครงการรีไซเคิลแลกสิ่งของ เช่น ดิน ไม้ ไข่ โครงการผ้าป่า สามัคคีรีไซเคิล โครงการทำน้ำหมักจุลินทรีย์ ปุ๋ยหมัก ฯลฯ

วิธีการดำเนินงานเพื่อสร้างการมีส่วนร่วม

1) การประชาสัมพันธ์ข้อมูลโครงการข้อมูลทั่วไปที่เกี่ยวข้องกับโครงการเผยแพร่ข้อมูลโครงการ ควรชี้ให้เห็นถึงสภาพปัจจุบัน และปัญหาของพื้นที่ให้เห็นถึงแนวโน้มและความจำเป็นในการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชน ที่จะสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน และกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ยังควรชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ที่จะได้รับหากมีการดำเนินโครงการ ผลเสียของการไม่ดำเนินโครงการ และความจำเป็นของการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนที่จะทำให้โครงการบรรลุวัตถุประสงค์นอกจากนี้ ยังอาจจัดให้มีการศึกษาดูงานนอกสถานที่ เพื่อสร้างความเข้าใจจากการเห็นพื้นที่จริง

2) การประชาสัมพันธ์ทางสื่อต่าง ๆ ได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ และการกระจายเสียง

3) การจัดกิจกรรมรณรงค์ต่าง ๆ ในสถานศึกษาในพื้นที่โครงการ

4) การสร้างความเข้าใจ และสนับสนุนบทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อมในชุมชนทุกขั้นตอน ซึ่งปัจจุบันกระบวนการทางด้านกฎหมายที่มีผลให้เจ้าของโครงการต้องดำเนินการจัดให้มีกระบวนการที่มีส่วนร่วมของประชาชน ได้แก่ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของทางราชการ พ.ศ. 2540 รวมถึงระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยวิธีประชาพิจารณ์ พ.ศ. 2539

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากประชาชนเป็นผู้มีส่วนร่วมในการทำให้เกิดขยะ ดังนั้น ประชาชนเช่นกันต้องมีส่วนร่วมในการกำจัดขยะ (กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม อ้างถึงใน ศักดิ์สิทธิ์ เข้มศรี, 2543 : 11-13) ประชาชนย่อมมีส่วนร่วมเป็นอันมาก ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการเก็บรวบรวมขยะมูลฝอยในเขตบ้านเรือนของตนเอง ตลอดจนการทิ้งขยะมูลฝอยในภาชนะรองรับระหว่างสัญจรไปมาสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้มักพบว่าประชาชนยังให้ความร่วมมือในการดำเนินการด้านขยะมูลฝอยยังไม่มีดีพอการประชาสัมพันธ์นับเป็นกลยุทธ์ที่จะแก้ไขปัญหานี้ได้ โดยกระตุ้นหรือเร่งเร้าให้ประชาชนมีจิตสำนึกและให้ความร่วมมือมากขึ้น ซึ่งมีวิธีการที่ประชาชนทั่วไปจะให้ความร่วมมือในเรื่องดังต่อไปนี้ ที่จะมีผลสำคัญอย่างมากที่จะลดปัญหาขยะมูลฝอยให้น้อยลง คือ

1) ลดการขนขยะเข้าบ้าน เช่น ถุงพลาสติก ถุงกระดาษ กระดาษห่อของ โฟม หนังสือพิมพ์ ฯลฯ หากท่านมีความจำเป็นต้องใช้สิ่งเหล่านี้จริง ๆ ไม่ควรใช้ให้บ่อยครั้งเกินไป และเมื่อท่านจะขนอะไรเข้าบ้านขอให้ลูกคิดถึงความจำเป็นสักนิดว่า สิ่งนั้นจะก่อให้เกิดขยะในปริมาณเท่าใด มิใช่เห็นแก่ความสะดวกสบายเพียงอย่างเดียว แล้วท่านก็จะสามารถลดปริมาณขยะภายในบ้านได้

2) นำสิ่งของที่ใช้แล้วมาใช้ประโยชน์ให้คุ้มค่า หรือนำสิ่งของที่ไม่ใช้แล้วมา หมุนเวียนดัดแปลงใช้ประโยชน์อีก เช่น ถุงพลาสติก ถุงกระดาษ ให้เก็บไว้ใช้ใส่ของอีก ส่วนขวดแก้ว ขวดพลาสติก กระป๋องเครื่องดื่ม ก็สามารถนำมาดัดแปลงใช้ประโยชน์ได้อีก สำหรับกระดาษที่ใช้ในสำนักงานชนิดสีขาวสามารถนำมาใช้อีกด้านหนึ่งได้

3) การใช้ผลิตภัณฑ์ชนิดเติม ปัจจุบันมีผู้ผลิตสินค้าชนิดเติมหรือที่เรียกว่า “refill” ซึ่งได้รับความนิยมอย่างกว้างขวาง เพราะนอกจากจะราคาถูกแล้ว ยังเป็นการลดบรรจุภัณฑ์หีบห่อในส่วนที่เป็นขยะภายในบ้านได้ด้วย นอกจากนี้ ยังเป็นการลดต้นทุนในการใช้ทรัพยากรจำนวนมากในการผลิต อันเป็นการช่วยรักษาสิ่งแวดล้อมโดยทางอ้อมได้อีกด้วย สินค้าที่นิยมผลิตเป็นชนิดเติมส่วนใหญ่เป็นสินค้าที่ใช้ภายในบ้าน ได้แก่ น้ำยาล้างจาน ผงซักฟอก น้ำยาปรับสภาพผ้า สบู่เหลวรวมถึงอาหารและเครื่องดื่มสำเร็จรูปหลายชนิด

4) พยายามหลีกเลี่ยงการใช้โฟมและพลาสติก หากเป็นไปได้ไม่ควรใช้เลยจะดีกว่าแม้ว่าจะมีการประชาสัมพันธ์ว่าเป็นถุงพลาสติกที่สามารถย่อยสลายได้ในแสงอาทิตย์แต่ถุงพลาสติกนั้นจะต้องอยู่ในสภาพที่เหมาะสมจึงจะสามารถย่อยสลายได้ เช่น มีแสง และมีความชื้นพอเหมาะซึ่งอาจใช้เวลาในการย่อยสลายนานนับปี ดังนั้น ควรใช้ถุงผ้าหรือตะกร้าสำหรับใส่ของแทนการใช้ถุงพลาสติกจะดีกว่า และสามารถใช้ได้หลายครั้ง เป็นการช่วยลดการเกิดขยะมูลฝอยจากถุงพลาสติกได้

5) แยกประเภทขยะมูลฝอยภายในบ้านเพื่อสะดวกแก่ผู้เก็บขน และยังสามารถนำขยะบางชนิดไปขายเพิ่มรายได้เข้าบ้านได้อีกด้วย

6) แปรสภาพขยะมูลฝอยให้เป็นปุ๋ย ขยะที่ย่อยสลายได้ เช่น เศษพืชผัก ใบไม้สามารถนำมาหมักเป็นปุ๋ยใส่ต้นไม้ และบำรุงดิน เป็นการลดการซื้อปุ๋ยเคมีนอกจากราคาแพงแล้วยังมีสารพิษตกค้างด้วย

7) ลดปริมาณขยะมูลฝอยอันตรายนในบ้าน อาจทำได้ด้วยการรักษาความสะอาดภายในบ้าน จัดสิ่งของเครื่องใช้ให้มีระเบียบ กำจัดเศษอาหารเศษภาชนะแตกหักทิ้ง ซึ่งนอกจากทำให้บ้านสวยงามเป็นระเบียบแล้วยังป้องกันสัตว์พาหะที่นำเชื้อโรคจากขยะมูลฝอยมาสู่คนได้ด้วยเช่น หนู แมลงสาบ แมลงวัน มารบกวน หากมีความจำเป็นในการกำจัดสัตว์เหล่านี้ ควรหันมาใช้วิธีทางธรรมชาติที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมแทน เช่น การใช้การบูรป้องกันมด และแมลงสาบ เป็นต้น ซึ่งจะช่วยลดขยะมูลฝอยที่เป็นกระป๋องสารเคมีได้ นอกจากนี้ ควรเลือกใช้หลอดประหยัดไฟชนิดหลอดฟลูออโรเรสเซนต์ที่เป็นพิษอีกด้วย

8) เก็บรวบรวมขยะมูลฝอยภายในบ้านให้เรียบร้อย ใส่ในภาชนะที่ถูกหลักสุขาภิบาลเพื่อความสะอาดแก่พนักงานเก็บขน และขยะมูลฝอยที่เป็นเศษอาหารควรเก็บรวบรวมใส่ถุงให้เรียบร้อยเพื่อเวลาเก็บขนจะได้ไม่หกเลอะเทอะ สกปรก และก่อให้เกิดกลิ่นเหม็นในระหว่างที่รอพนักงานมาเก็บรวบรวม

จากวิธีการดังกล่าวข้างต้น จะพบว่าประชาชนต้องตระหนักถึงปัญหาขยะมูลฝอยโดยต้องให้ความร่วมมือกับองค์กรที่ทำหน้าที่กำจัดขยะมูลฝอยอย่างจริงจัง เพราะการติดตามเก็บขยะที่ผู้ไม่รับผิดชอบทิ้งอยู่ในบริเวณโดยทั่วไปนอกภาชนะที่กำหนดไว้เป็นข้อจำกัดสำหรับการปฏิบัติงานขององค์กรรับผิดชอบที่จะกระทำได้อย่างทั่วถึง

แนวทางการจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชน

สมลักษณ์ ไชยเสรีรัฐ (2549 : 142-189) ได้แบ่งแนวทางการจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็น 3 ด้านหลัก คือ ด้านประชาชน (Public) ด้านการมีส่วนร่วม (Participation) และด้านภาครัฐ โดยการจัดการมีส่วนร่วม (Participation) มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อให้ประชาชนที่เป็นบุคคลหรือคณะบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนต่างๆ ในการดำเนินการพัฒนา ช่วยเหลือ สนับสนุนทำประโยชน์ในเรื่องต่างๆ หรือกิจกรรมต่างๆ ตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมประเมินผล เพื่อให้เกิดการยอมรับ และก่อให้เกิดผลประโยชน์สูงสุดกันทุกฝ่าย ดังนี้

1. การรับรู้ (Perception) ต้องสร้างสำนึกให้ทั้งภาครัฐและประชาชน มีความตระหนัก การรับรู้ การยอมรับในสิทธิหน้าที่และส่วนร่วมของทุกกลุ่มทุกฝ่าย โดยภาครัฐนั้น เจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องสร้างสำนึกใหม่ว่ากิจการที่ตนรับผิดชอบไม่ใช่ “รัฐกิจ” หรือ “กิจการของรัฐ” ที่ตนเท่านั้น มีสิทธิตัดสินใจ แต่เป็นสาธารณกิจที่สาธารณชนชอบที่จะมีส่วนร่วมในการคิด ร่วมกระทำ หรือตรวจสอบ หากเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ปรับทัศนคติให้ได้เช่นนี้ ก็จะต้องเผชิญกับสภาวะที่อาจเกิดข้อขัดแย้งกับประชาชนกลุ่มที่ต้องการมีส่วนร่วมได้ ส่วนภาคประชาชน การตระหนัก การรับรู้และยอมรับในสิทธิและหน้าที่ตลอดจนการมีส่วนร่วมนั้น ต้องเข้าใจว่าตนและผู้อื่น ต่างก็มีสิทธิหน้าที่ และส่วนร่วมเสมอกันตามหลักการเท่าเทียมกัน ดังนั้นผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายต้องยอมรับการ “รวมขอม” และ “ประสานประโยชน์” มิฉะนั้นความแตกต่างในผลประโยชน์และจุดยืน จะนำไปสู่ความขัดแย้งและความรุนแรงในที่สุด

2. ทัศนคติ (Attitude) ต้องสร้างความเข้าใจและปรับทัศนคติของบุคลากรภาครัฐและภาคประชาชนทั้งสองฝ่าย ให้มีทัศนคติที่ดีต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน กล่าวคือ ภาครัฐจะต้องเห็นการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสิ่งที่ต้องส่งเสริมเพื่อประโยชน์หลายประการ อาทิ เพื่อการได้ข้อมูล ข้อเท็จจริงและความคิดที่หลากหลาย รวมทั้งบุคลากรภาครัฐผู้รับผิดชอบด้านการมีส่วนร่วมจะต้องมีทัศนคติที่ดีต่อประชาชนและต่อกระบวนการมีส่วนร่วม มีการปรับปรุงบทบาทและค่านิยม ตลอดจนต้องมีความอดทนในการทำงานกับประชาชน เพราะการมีส่วนร่วมต้องใช้ระยะเวลายาวนาน ต้องทำอย่างต่อเนื่อง และมีความจริงใจต่อประชาชน ในขณะที่เดียวกันภาคประชาชนเองก็ควรมีท่าทีที่เข้าใจความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน และจะต้องมีทัศนคติที่ดีต่อกระบวนการมีส่วนร่วมและต่อเจ้าหน้าที่เช่นเดียวกัน ก่อให้เกิดความสัมพันธอันดีระหว่างประชาชนและเจ้าหน้าที่ ทำให้เกิดความไว้วางใจซึ่งกันและกันมากขึ้น ส่งผลให้กิจกรรมการมีส่วนร่วมบรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น หากทั้งสองฝ่ายต่างมีทัศนคติที่ดีต่อการมีส่วนร่วมและต่อกันแล้ว ความร่วมมือ “ประชารัฐ” ก็จะพัฒนาได้ดียิ่งขึ้น

3. การเป็นตัวแทน (Representation) การสรรหาและคัดเลือกตัวแทน จะต้องคำนึงถึงประชาชนทุกกลุ่ม ทุกฝ่าย เพื่อให้ประชาชนกลุ่มต่าง ๆ ที่หลากหลายทุกกลุ่มนั้นมีตัวแทนเข้าไปร่วมด้วยจะได้ ประสานผลประโยชน์กันจนลงตัวและเกิดความเป็นธรรมขึ้น รวมทั้งควรคำนึงถึงคุณสมบัติของตัวแทนที่ต้องการด้วย โดยพิจารณาจากคุณสมบัติในด้านต่าง ๆ เช่น ทักษะและความสามารถที่เกื้อหนุนกัน ความสอดคล้องของเทคโนโลยี วัตถุประสงค์ ค่านิยม และวัฒนธรรมองค์กร การตอบสนองซึ่งกันและกัน ความรับผิดชอบ ความมั่นคงด้านการเงิน ความสามารถในการสร้างความเชื่อมั่น เป็นต้น นอกจากนี้ กลุ่มที่เป็นตัวแทนจะต้องมีความน่าเชื่อถือจากกลุ่มทั้งหลายหรือ ผู้มีส่วนได้เสีย และมีปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ต้องตระหนักถึง คือสมาชิกที่เป็นตัวแทนต้องมีความรู้สึกที่จะต้องอาศัยซึ่งกันและกัน

4. ความเชื่อมั่นและไว้วางใจ (Trust) การมีส่วนร่วมนั้น ต้องสร้างให้สมาชิกมีความเข้าใจ และมีความจริงใจในการเข้าร่วม สิ่งที่จะได้ตามมาคือความเชื่อมั่นและไว้วางใจ (Trust) ในองค์กร โดยการสร้างความเชื่อมั่นและไว้วางใจกันนั้น ต้องแสดงให้เห็นอย่างชัดเจน กำหนดให้เป็นรูปธรรมและเป็นวัฒนธรรมขององค์กร ซึ่งการสร้างการเชื่อถือ ศรัทธา ความไว้วางใจกันและกันเป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะทำให้กระบวนการมีส่วนร่วมประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว การสร้างความเชื่อถือไว้วางใจอาจทำได้คือการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การดำเนินกิจกรรมการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง และนำเสนอข้อมูลข้อเท็จจริงอย่างตรงไปตรงมาครบถ้วน รวมทั้งต้องมีการติดต่อระหว่างสมาชิกอย่างสม่ำเสมอบ่อยครั้ง และทำอย่างตั้งใจทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการภายในองค์กรซึ่งเป็นสิ่งที่จะทำให้เกิดความสำเร็จในการสร้าง และดำรงไว้ซึ่งความเชื่อมั่นและความไว้วางใจการร่วมมือซึ่งกันและกัน

5. การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร (Information-sharing) สร้างกลไกเพื่อการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร เนื่องจากการมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการที่ทำให้ข้อมูลข่าวสาร ทั้งด้านที่เป็นข้อเท็จจริงและด้านที่เป็นความคิด ความรู้สึก ความคาดหวัง ได้ถูกแสดงออกอย่างหลากหลายลุ่มลึกและสมบูรณ์ครบถ้วนมากขึ้น ซึ่งจะทำให้การวินิจฉัยปัญหาและการเสนอทางเลือกในการแก้ไขปัญหาามีหลากหลาย และตรงกับความต้องการมากขึ้น ผลที่ตามมาคือทำให้การตัดสินใจในการกำหนดนโยบาย และการวางแผนดำเนินไปได้อย่างรอบรู้ รอบคอบและรอบด้านยิ่งขึ้น โดยการที่ประชาชนจะมีส่วนร่วมได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น จำเป็นที่จะต้องมีความรู้ และมีข้อมูลข่าวสารเพียงพอ ในนโยบายที่ตนต้องการมีส่วนร่วม ข้อมูลข่าวสารเหล่านี้ส่วนใหญ่แล้วมักจะเป็นของหน่วยงานที่เป็นผู้ริเริ่มนโยบาย บางส่วนเกิดจากการศึกษาของนักวิชาการและองค์กรพัฒนาเอกชน ดังนั้นประชาชนที่สนใจการมีส่วนร่วมกับนโยบายใดอาจไปขอความร่วมมือและข้อมูลจากบุคคลและองค์กรเหล่านั้น

6. **ฉันทามติ (Consensus)** การมีส่วนร่วมเป็นการสร้างฉันทามติ โดยการให้ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนเข้าร่วม ในการหาวิธีแก้ไขปัญหายุ่งยากซับซ้อนร่วมกัน หาทางออกสำหรับการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ในทางสันติ เป็นที่ยอมรับหรือเป็นฉันทามติของประชาสังคม ซึ่งทุกคนยินยอมเห็นพ้องต้องกันในทุก ๆ ขั้นตอนของกระบวนการมีส่วนร่วม โดยเสาหลักของการมีส่วนร่วมที่ดีคือการที่ประชาชนสามารถที่จะร่วมมือกัน ลดความขัดแย้ง สร้างข้อตกลงที่มั่นคงยืนยาว การยอมรับระหว่างกลุ่ม และหาข้อสรุปร่วมกันได้ทุกฝ่ายแม้ว่าจะมีความเห็นที่แตกต่างกันก็ตาม ก็ต้องสามารถที่จะปรับความเห็นที่ต่างกัน โดยการเจรจาหาข้อยุติที่ทุกฝ่ายยอมรับกันได้โดยสันติวิธี เพื่อนำไปสู่ข้อสรุปที่เห็นพ้องหรือฉันทามติร่วมกันได้ทุกฝ่าย

7. **การมีปฏิสัมพันธ์ (Interaction)** องค์การการมีส่วนร่วมต้องสร้างให้เกิดการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันในองค์กร ก็จะต้องจัด กิจกรรมที่ทำให้มีการพบปะ พูดคุย แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ความคิดเห็นของกันและกันเป็นการสื่อสารแบบ 2 ทาง (Two Ways Communication) ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน ซึ่งจะนำไปสู่การลดอคติที่มีต่อกันและเกิดความเข้าใจที่ดีขึ้นระหว่างผู้ที่เข้าร่วม สิ่งเหล่านี้จำเป็นว่าเป็นกลไกที่จะช่วยป้องกันความขัดแย้ง ที่อาจจะเกิดขึ้นหรือกรณีที่มีความขัดแย้งเกิดขึ้นแล้วก็จะเป็กลไก ที่ช่วยบรรเทาความขัดแย้งให้ลดระดับความรุนแรงลงได้ ซึ่งการมีปฏิสัมพันธ์ในกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนก็ เพื่อที่จะให้เกิดการตัดสินใจที่ดีขึ้น และรับการสนับสนุนจากสาธารณชน ซึ่งเป้าหมายของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนก็คือ การให้ข้อมูลต่อสาธารณชน และให้สาธารณชนแสดงความคิดเห็นต่อโครงการที่นำเสนอหรือนโยบายรัฐ รวมทั้งมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาเพื่อหาทางออกที่ดีที่สุด ตลอดจนสร้างความสัมพันธ์ที่ดีสำหรับทุก ๆ คน

8. **ความประสงค์หรือความมุ่งหมาย (Purpose)** ต้องกำหนดความประสงค์หรือความมุ่งหมายในการมีส่วนร่วมไว้อย่างชัดเจนว่าเป็นไปเพื่ออะไร ผู้เข้าร่วมจะได้ตัดสินใจดีกว่า ควรเข้าร่วมหรือไม่ การมีความมุ่งหมายที่ต้องการบรรลุชัดเจน จะนำทางให้สมาชิกผู้เข้าร่วมได้เข้าใจตรงกัน และเดินไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นความเป็นเอกภาพทางความคิดเห็น เอกภาพในการดำเนินกิจกรรม และความเข้มแข็งขององค์กร นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมต้องมีกิจกรรมเป้าหมายในการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมต้องระบุลักษณะของกิจกรรมว่า มีรูปแบบและลักษณะอย่างไร เพื่อที่ประชาชนจะได้ตัดสินใจว่า ควรเข้าร่วมหรือไม่ รวมทั้งขั้นตอนของกิจกรรมจะต้องระบุไว้ในกิจกรรมแต่ละอย่างมีกี่ขั้นตอน และประชาชนสามารถเข้าร่วมในขั้นตอนใดบ้าง

9. **การประเมินผล (Appraisal)** ต้องมีระบบการประเมินผล เนื่องจากการประเมินผลเป็นขั้นตอนหนึ่งในกระบวนการมีส่วนร่วม และถือเป็นเครื่องมือสำคัญอย่างหนึ่งของผู้บริหารในการบริหารทรัพยากรบุคคลให้เกิดประโยชน์สูงสุด องค์กรใดที่มีการประเมินผลการปฏิบัติงานที่เป็น

ธรรม โปร่งใส และจัดทัศนคติส่วนตัวออกได้มากที่สุด ถือว่าองค์กรนั้นใช้เครื่องมือได้อย่างได้ผล และเกิดประโยชน์ ในทำนองเดียวกันการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กร ย่อมส่งผลถึงประสิทธิภาพและประสิทธิผลขององค์กรได้เช่นเดียวกัน ซึ่งผลของกระบวนการประเมินผลก็จะกลายเป็นปัจจัยนำเข้าในกระบวนการมีส่วนร่วมในขั้นตอนการวางแผน เพื่อนำปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นในทางปฏิบัติมาปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาผลการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ดังนั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลงาน (Performance Appraisal) จึงต้องเริ่มตั้งแต่การเข้าร่วมควบคุม ร่วมติดตาม ร่วมประเมินผล ร่วมบำรุงรักษา โครงการและกิจกรรมที่จัดทำไว้ทั้งโดยเอกชนและรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป

10. ความโปร่งใส (Transparency) ปรับปรุงกลไกการทำงานขององค์กรการมีส่วนร่วมให้มีความโปร่งใส เนื่องจากการมีส่วนร่วมนั้น เป็นกระบวนการที่ทำให้ประชาชนมีโอกาสตรวจสอบการใช้ดุลยพินิจ สำหรับการตัดสินใจของรัฐบาลและหน่วยงานของรัฐ ซึ่งจะก่อให้เกิดความโปร่งใสในการดำเนินการ ลดการทุจริตและข้อผิดพลาดของนโยบาย แผน โครงการลงได้ โดยการสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันของคนในองค์กร ซึ่งความโปร่งใสเป็นองค์ประกอบหนึ่งของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ประกอบด้วย ความไว้วางใจ การเปิดเผยข้อมูล การเข้าถึงข้อมูล และกระบวนการตรวจสอบ

11. ความเป็นอิสระ (Independence) องค์กรการมีส่วนร่วมจะต้องมีความเป็นประชาธิปไตย โดยการให้เกียรติ ยอมรับความคิดเห็นของกันและกัน สมาชิกทุกคนในองค์กรมีอิสระทางความคิด การที่สมาชิกมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นและตัดสินใจ จะเป็นปัจจัยให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบร่วมกัน ซึ่งหลักการและเงื่อนไขสำคัญของการมีส่วนร่วมประการหนึ่งคือ ความเป็นอิสระ หรือความสมัครใจที่จะเข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วม การบังคับไม่ว่าจะอยู่ในรูปแบบของการคุกคาม การระดม และการว่าจ้าง ไม่ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วม

12. ก้าวไปข้างหน้าอย่างต่อเนื่อง (Onward-doing) องค์กรการมีส่วนร่วม ต้องเปิดโอกาสประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ เนื่องจากการมีส่วนร่วมของประชาชน ทำให้เกิดประสบการณ์ การเรียนรู้ใหม่ ความคิดใหม่ที่ท้าทายอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนที่ก้าวไปข้างหน้าอย่างต่อเนื่อง ภาครัฐจะต้องเตรียมประชาชนให้มีความพร้อม และเห็นประโยชน์ของการมีส่วนร่วมด้วยการให้ความรู้ และการสร้างความเข้าใจในบทบาทของการมีส่วนร่วมภาคประชาชน รวมทั้งมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันอย่างต่อเนื่อง โดยความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกจะเป็นตัวกำหนดที่สำคัญ ที่จะทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นไปอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ และการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างต่อเนื่อง จะเป็น

ปัจจัยสำคัญที่จะบ่งบอกถึงความเข้มแข็งของการมีส่วนร่วม รวมทั้งจะทำให้เกิดความมั่นใจได้ว่าการเปลี่ยนแปลงจะเป็นไปในทิศทางที่พึงปรารถนา ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อชุมชนและสังคม

13. เครือข่าย (Network) ส่งเสริมให้มีการผนึกกำลังร่วมกันของทั้งภาครัฐ และภาคประชาชนในลักษณะเครือข่ายคือ การที่จะต้องมาทำความเข้าใจกัน มาผนึกกำลังกันเป็นหนึ่งเดียวที่สำคัญต้องเป็นไปเพื่อสร้างผลประโยชน์ในเชิงการทำงานร่วมในรูปกิจกรรม โครงการ แผนงาน ที่จะต้องอาศัยความร่วมมือกัน ต้องผนึกกำลังขอความร่วมมือ หรืออาศัยการทำกิจกรรมร่วมมือกันหลายองค์กร ซึ่งเครือข่ายความร่วมมือจะต้องเกิดขึ้นจากวิธีคิดของสมาชิก ผู้บริหาร และบุคคลในชุมชนเป็นหลัก โดยเครือข่ายความร่วมมือนั้น จำเป็นต้องให้มีตัวแทนของประชาชนมาพบปะพูดคุยเพื่อก่อตัวและกล่าวถึงวัตถุประสงค์ร่วมกัน ดังนั้น เครือข่ายการมีส่วนร่วมจึงเป็นกระบวนการเชื่อมโยงสมาชิกในกลุ่มหรือเชื่อมโยงองค์กรการมีส่วนร่วมกับสมาชิก ประชาชนและกลุ่ม องค์กรต่าง ๆ ในชุมชนเข้าด้วยกัน โดยมีรูปแบบความสัมพันธ์การมีส่วนร่วมในแนวราบขององค์การการมีส่วนร่วมและชุมชน รวมทั้งเป็นกระบวนการส่งเสริมสนับสนุนประชาชนให้สามารถพัฒนาชุมชนของตนเอง โดยอาศัยเครือข่ายการมีส่วนร่วมในการทำงานของคนในชุมชน เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาของคนและปัญหาส่วนรวมในชุมชน ซึ่งการดำเนินงานของเครือข่ายจะนำไปสู่การพัฒนาการมีส่วนร่วมที่ยั่งยืนได้ในที่สุด

3. กระบวนการมีส่วนร่วม

กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนานั้น ประชาชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการปฏิบัติงาน โดยมีนักพัฒนาหรือนักวิชาการจากภายนอกเป็นผู้ส่งเสริมและสนับสนุนในด้านต่าง ๆ เช่น ข้อมูลข่าวสาร เทคโนโลยี ฯลฯ โดยส่วนใหญ่กระบวนการมีส่วนร่วมจะเริ่มจากการค้นหาปัญหาและสาเหตุ การวางแผนดำเนินการกิจกรรมแก้ไขปัญหา การปฏิบัติงาน การร่วมรับผลประโยชน์ และการติดตามประเมินผล (เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง, 2526, 10) ในกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา จะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจที่จะกำหนดปัญหาและความต้องการด้วยตนเอง โดยเฉพาะในขั้นตอนของการวางแผนแก้ไขปัญหา ส่วน บัณฑิต อ่อนคำ (2537, หน้า 13) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมตามขั้นตอนในการพัฒนาซึ่งเป็นการวัดเชิงคุณภาพ ออกเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การมีส่วนร่วมในขั้นการริเริ่มการพัฒนา ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาภายในชุมชน ตลอดจนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกำหนดความต้องการของชุมชน และมีส่วนในการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการด้วย

ขั้นตอนที่ 2 การมีส่วนร่วมในขั้นการวางแผนในการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย และวัตถุประสงค์ของโครงการ กำหนดวิธีการ และแนวทางการดำเนินงาน ตลอดจนกำหนดทรัพยากรและแหล่งทรัพยากรที่จะใช้

ขั้นตอนที่ 3 การมีส่วนร่วมในขั้นการดำเนินการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างประโยชน์โดยการสนับสนุนทรัพยากร วัสดุอุปกรณ์ และแรงงาน หรือเข้าร่วมบริหารงานประสานงานและดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก

ขั้นตอนที่ 4 การมีส่วนร่วมในขั้นการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ที่พึงได้จากการพัฒนา หรือยอมรับผลประโยชน์อันเกิดจากการพัฒนาทั้งด้านวัตถุและจิตใจ

ขั้นตอนที่ 5 การมีส่วนร่วมในขั้นประเมินผลการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนเข้าร่วมประเมินว่า การพัฒนาที่ได้กระทำ ไปนั้นสำเร็จตามวัตถุประสงค์เพียงใด ซึ่งในการประเมินอาจปรากฏในรูปของการประเมินย่อย (formative evaluation) เป็นการประเมินผลก้าวหน้าเป็นระยะ ๆ หรือกระทำ ในรูปของการประเมินผลรวม (summative evaluation) ซึ่งเป็นการประเมินผลสรุปรวบยอดเมื่อพิจารณาอีกส่วนหนึ่ง จะเห็นได้ว่ากระบวนการมีส่วนร่วมเริ่มจากการศึกษาชุมชนโดยนักพัฒนาร่วมกับชาวบ้านในชุมชน ร่วมกันเรียนรู้สภาพความเป็นอยู่ การประกอบอาชีพทรัพยากรที่มีในชุมชน และปัญหาต่าง ๆ ของชุมชน เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนแก้ไขปัญหการศึกษาชุมชนจะช่วยกระตุ้นให้ชาวบ้านเกิดความตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและรวมกลุ่มกันวางแผนแก้ไขปัญห โดยนักพัฒนาจะเป็นฝ่ายกระตุ้นให้ชาวบ้านแสดงความคิดเห็น

วิรัช วินิจการณ (2530) ได้กล่าวว่า กระบวนการในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทมี 4 ขั้นตอน คือ

1. การศึกษาชุมชน คือ การค้นหาปัญหาและความต้องการของชุมชน โดยนักพัฒนาศึกษาและเรียนรู้สภาพความเป็นอยู่ของชาวบ้าน ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ในชุมชนร่วมกับประชาชน โดยใช้วิธีการสังเกตและสัมภาษณ์ทั้งทางตรง/ทางอ้อม ข้อมูลบางส่วนอาจหาได้จากเอกสาร/งานวิจัย

2. การวางแผนเพื่อแก้ไขปัญหามีการรวมกลุ่มกันอภิปราย ถกเถียงแสดงความคิดเห็น นักพัฒนาเป็นผู้ประสานงาน โดยคอยจัดลำดับผู้อภิปรายให้ข้อเท็จจริงและสรุปประเด็นสำคัญเป็นหลัก ส่วนชาวบ้านควรมีโอกาสเข้าร่วมอภิปรายแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่และนักพัฒนาต้องกระตุ้นเร่งเร้าให้ชาวบ้านแสดงความคิดเห็นให้มากที่สุด

3. การลงมือปฏิบัติตามแผน หรือวิธีการที่ได้ร่วมกันตัดสินใจแล้วจากขั้นตอนที่ 2 โดยชาวบ้านมีส่วนร่วม ในขั้นตอนนี้จะต้องได้ร่วมด้วยความศรัทธาและเชื่อมั่นในตนเองที่จะพัฒนาชุมชน

4. การประเมินผลงาน โดยชาวบ้านและนักพัฒนาจะร่วมกันกำหนดขั้นตอนย่อย ต่าง ๆ ในการทำงานประเมินผล ตลอดจนดูแลปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในระหว่างประเมินผล เพื่อที่จะได้แก้ไขได้ทันที

ส่วน เดวิท แมทิวส์ (อ้างในจิรัฐธิ เสนาคำ , 2541, หน้า 15-18) ได้เสนอหลักการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ในกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนมีดังต่อไปนี้

1. การกำหนดประเด็นปัญหาโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน คือ การเปิดโอกาสให้ประชาชนขบคิดปัญหา ไม่เพียงแต่จากแง่มุมผลประโยชน์ของตนเท่านั้น แต่รวมถึงผลประโยชน์ของคนอื่นด้วย ซึ่งเท่ากับเป็นการกระตุ้นให้ประชาชนเกิดสำนึกในชะตากรรมร่วม และเป็นขั้นแรกของการกระตุ้นสำนึกของประชาชน และร่วมแก้ไขปัญหที่กำลังเกิดขึ้นกับชุมชนของตน

2. การสร้างทางเลือกให้กับชุมชนโดยผ่านกระบวนการสนทนาแบบพินิจพิจารณาที่เป็นกระบวนการตัดสินใจที่เชื่อมโยงใกล้ชิดกับการปฏิบัติ แม้การสนทนาจะยังไม่ตกลงเห็นพ้องต้องกัน แต่เป็นการสร้างแนวกว้าง ๆ และเผยให้เห็นเป้าหมายที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน แต่เป็นการสร้างแนวกว้าง ๆ และเผยให้เห็นเป้าหมายที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันของผู้เข้าร่วม นอกจากนี้ยังเป็นการสร้างสำนึกความเป็นไปได้ของการดำเนินกิจกรรม ซึ่งเป็นตัวช่วยเสริมสร้างพลังรวมหมู่ในการดำเนินกิจกรรมตามที่ตัดสินใจ

3. การดำเนินกิจกรรมสาธารณะ เป็นกิจกรรมระดมพลังรวมหมู่ของประชาชน มีความหลากหลาย และเกี่ยวข้องกับประชาชนจำนวนมาก เกิดจากกระบวนการสนทนาแบบพินิจพิจารณาที่นำมาซึ่งการกำหนดแนวทางทั่วไปของการดำเนินกิจกรรมเผยให้เห็นผลประโยชน์ที่เกี่ยวข้องกันของผู้เข้าร่วมและเป้าหมายที่อาจร่วมกันได้ กิจกรรมสาธารณะเกิดจากเป้าหมายร่วมกันของผู้คนจึงก่อให้เกิดการรวมพลังเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แกกันและกัน

4. การประเมินผลกิจกรรมโดยสาธารณะ คือ การเปิดโอกาสให้เข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินผลกิจกรรมที่ดำเนินการในชุมชน โดยให้ชาวบ้านตัดสินใจว่าความพยายามและกิจกรรมที่ดำเนินการใดมีประโยชน์และมีคุณค่าอย่างแท้จริงต่อชุมชนพวกเขา เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนประเมินและปรับเปลี่ยนกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ ในทางปฏิบัติกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการดำเนินกิจกรรมพัฒนา

ตามที่กล่าวมาข้างต้น ประชาชนอาจไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน เพราะมีข้อจำกัดหลายประการ ดังนั้น การตัดสินใจจึงเป็นส่วนสำคัญที่นักพัฒนาจะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนได้

กระทำ การตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรมพัฒนาจึงถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมที่แท้จริง เพราะประชาชนเป็นฝ่ายกำหนดความต้องการในการแก้ปัญหาของชุมชนด้วยตนเอง

แนวความคิดเรื่องการมีส่วนร่วม ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์ (อ้างในธนาพร ประสิทธิ์นราพันธ์, 2544) กล่าวว่าความล้มเหลวในการดำเนินการพัฒนาในอดีตที่เน้นและให้ความสำคัญกับบทบาทของคนนอกชุมชนมากกว่าความสามารถของคนในชุมชนซึ่งทำให้การดำเนินงานขาดประสิทธิภาพ ดังนั้นจึงต้องทำการเปลี่ยนแปลงโดยให้ชุมชนเป็นผู้กำหนดเป้าหมายมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาและแสวงหาทางออกด้วยตัวของเขาเองรวมทั้งการตัดสินใจและการประเมินผลด้วยตนเองว่าดีหรือไม่อย่างไร

การมีส่วนร่วมของชุมชนจะครอบคลุมถึงการกระจายและการสื่อสารข้อมูล เพื่อการพัฒนาขีดความสามารถในการแก้ไขปัญหาของชุมชนในท้องถิ่นด้วย ปาริชาติ วลัยเสถียรและคณะ (อ้างในศุภชัย ไชยลังกา, 2545) ได้สรุปว่าปัจจัยที่เสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนาแบ่งออกเป็น 4 ปัจจัยคือ

1. ปัจจัยด้านกลไกของรัฐโดยรัฐจะต้อง

- การกำหนดนโยบายจะต้องคำนึงถึงความแตกต่างของวัฒนธรรมในท้องถิ่น
- สนับสนุนกิจกรรมที่มีความสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจสังคม วัฒนธรรมและการเมือง
- การสร้างช่องทางในการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนโดยระบบต่างๆของทางราชการจะต้องเอื้ออำนวยและเพิ่มโอกาสให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วม

2. ปัจจัยด้านประชาชนโดยประชาชนในชุมชนจะต้อง

- มีความรู้ความเข้าใจและมีประสบการณ์ในการทำงานพัฒนา
- เป็นฝ่ายตัดสินใจริเริ่มกิจกรรมและรับผลประโยชน์
- เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมหรือเป็นผู้นำท้องถิ่น
- มีการติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานอื่น
- ได้รับการฝึกอบรมการศึกษาดูงานและรับรู้ข้อมูลข่าวสารต่างๆอย่างต่อเนื่อง

3. ปัจจัยด้านนักพัฒนาโดยนักพัฒนาต้อง

- ศึกษาชุมชนเพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานและได้เรียนรู้สภาพแวดล้อมในทุกๆ ด้านในชุมชน
- มีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาของกระบวนการมีส่วนร่วม
- ค้นหาผู้นำที่มีศักยภาพซึ่งจะเป็นผู้ที่กระตุ้นให้ชาวบ้านแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในงานพัฒนา

- รวมกลุ่มชาวบ้านเพื่อหาหนทางแก้ไขปัญหา
- เป็นผู้สนับสนุนด้านการศึกษการให้ข้อมูลข่าวสารวิทยาการใหม่ๆ วัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นและประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- มีความจริงใจและมีความผูกพันกับท้องถิ่นเพื่อให้ประชาชนเชื่อถือและศรัทธา
- ดำเนินงานพัฒนาที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น

4. ปัจจัยจูงใจ

- การได้รับผลประโยชน์จากการได้เข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนา
- โครงการพัฒนาตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน

การมีส่วนร่วมจึงเป็นเรื่องสำคัญในการพัฒนาเพราะเป็นวิธีการที่จะได้มาซึ่งข้อมูลข่าวสารด้านสภาพการณ์ความต้องการจุดมุ่งหมายที่แท้จริงของกลุ่มที่จำเป็นต่อการดำเนินงานตามแผนงานและโครงการต่างๆ การที่ทุกคนมีส่วนร่วมในการคิดค้นปัญหาและวางแผนพัฒนาจะทำให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของในกิจกรรมพัฒนามากยิ่งขึ้นอันจะนำไปสู่การดำเนินงานอย่างเข้มแข็งจริงจัง อีกทั้งเป็นการช่วยระดมทรัพยากรในหน่วยงานและปัจจัยอื่นๆ มาสนับสนุนกิจกรรมการพัฒนาอีกด้วย กล่าวโดยสรุปได้ว่าการมีส่วนร่วมคือการที่ปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มบุคคลมีความพร้อมใจที่จะคิดตัดสินใจกระทำสิ่งต่างๆ รวมทั้งการติดตามประเมินผลการกระทำกิจกรรมนั้นๆ ด้วยความสมัครใจมิใช่การบังคับหรือการใช้สิ่งล่อใจต่างๆ มาชักจูง ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการมีส่วนร่วมจึงขึ้นอยู่กับสติความรับผิดชอบและระดับคุณภาพด้านจิตใจของบุคคลนั้นๆ ด้วยจากการศึกษาเอกสารข้างต้นพบว่าการบริหารจัดการขยะมูลฝอยชุมชนจะมีประสิทธิภาพได้ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมโดยให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการร่วมคิดร่วมประชุมร่วมทำร่วมวิเคราะห์ปัญหาและแสวงหาทางออกรวมทั้งการตัดสินใจและประเมินผลด้วยตนเองว่าดีหรือไม่อย่างไรเพื่อให้บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของกิจกรรมชุมชนที่กำหนดไว้

เจมส์ คี ปี้นทอง (2525, 11) อ้างใน นงลักษณ์ ทูงจันทร์ ได้กล่าวถึงขั้นตอนของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนแบ่งออกได้ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา ของชุมชนเป็นขั้นตอนแรกที่สำคัญที่สุด เพราะถ้าชาวบ้านยังไม่สามารถเข้าใจถึงปัญหาและสาเหตุของปัญหาด้วยตัวเอง กิจกรรมต่างๆ ที่ตามมาจะไร้ประโยชน์และที่สำคัญที่สุดคือประชาชนเป็นผู้ใกล้ชิดกับปัญหาย่อมเป็นผู้ที่รู้ปัญหามากที่สุด

2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินกิจกรรม การดำเนินการวางแผนเป็นขั้นตอนที่ขาดไม่ได้ หากประชาชนไม่ได้เข้าร่วมในการวางแผนการดำเนินกิจกรรม ประชาชนก็จะไม่สามารถดำเนินกิจกรรมต่างๆ ได้เองโดยไม่มีผู้ช่วย

3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงานในส่วนนี้ หมายถึงการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่างๆ ตามความสามารถของประชาชนแต่ละคนนั่นเอง โดยที่ใครมีทุนก็สามารถช่วยเหลือด้านเงินทุน หากใครไม่มีเงินทุนก็สามารถช่วยเหลือในด้านแรงงานได้

4. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน หมายถึง การที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชน ซึ่งเริ่มต้นจากการค้นหาสาเหตุของปัญหา การวางแผนการปฏิบัติการ และการประเมินผลการปฏิบัติการ

4. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดทำแผนกลยุทธ์

การวางแผนเป็นการตัดสินใจล่วงหน้าซึ่งองค์ประกอบของการวางแผนสามารถจำแนกได้ 7 ประการคือ (อนันต์ เกตุวงศ์, 2543 : 28)

1. การวางแผนเป็นกระบวนการ (Process) กระบวนการในที่นี้ หมายถึง กิจกรรมที่ต่อเนื่องกันซึ่งเกิดขึ้นในหน่วยเดียวกัน กิจกรรมนี้ต้องการทั้งทรัพยากรและพลังงานเพื่อให้กิจกรรมดำเนินไปได้

2. การจัดเตรียม (Preparing) การวางแผนเป็นกระบวนการของการเตรียมชุดหนึ่งของการตัดสินใจ เพื่อให้ได้รับการอนุมัติและดำเนินการโดยองค์กรอื่น ๆ แม้ว่าหน่วยงานหนึ่งมีหน้าที่วางแผน มีอำนาจอนุมัติ และดำเนินการตามแผนที่ตาม กระบวนการดังกล่าวนี้ยังคงมีอยู่ต่างหากโดยเฉพาะ

3. เป็นชุดหนึ่ง (A set) การวางแผนหมายถึงการตัดสินใจประเภทหนึ่ง และในที่นี้มีลักษณะเฉพาะคือ มีความเกี่ยวข้องกับชุดหนึ่งของการตัดสินใจที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันเป็นระบบ

4. การตัดสินใจเพื่อการกระทำ (Decisions for action) การวางแผนมุ่งสู่การกระทำเป็นสิ่งสำคัญ ไม่ได้มุ่งไปสู่วัตถุประสงค์อย่างอื่น แต่การวางแผนก็มีผลงานระดับสองอีกหลาย ๆ อย่าง เช่น การพัฒนาการบริหาร การพัฒนาการตัดสินใจ และการฝึกอบรมให้คนทำงานร่วมกัน เป็นต้น

5. ในอนาคต (In the future) ลักษณะสำคัญยิ่งของการวางแผน ได้แก่ การมุ่งสู่อนาคต มีการพยากรณ์เหตุการณ์ในอนาคต ความไม่แน่นอน และเงื่อนไขต่าง ๆ

6. การมุ่งสู่การทำให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ (Directed at achieving goals) กระบวนการวางแผนจะไม่สามารถดำเนินไปได้ถ้าขาดวัตถุประสงค์ ทั้งนี้เพราะวัตถุประสงค์จะเป็นตัวกำหนดทิศทาง จุดหมายปลายทางของการกระทำเป็นกระบวนการดังกล่าวมา

7. ใช้วิธีการที่ให้ผลงานสูง (By optimal means) จุดสำคัญอันหนึ่งในกระบวนการวางแผนก็คือการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างวิธีการกับเป้าหมาย เพื่อเลือกวิธีการกระทำที่ก่อให้เกิดผลตามเป้าหมายมากที่สุด

ดังนั้น จึงพอสรุปได้ว่า การวางแผนก็คือการตัดสินใจล่วงหน้าในการเลือกทางเลือกเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นวัตถุประสงค์หรือวิธีการกระทำ โดยทั่วไปจะเป็นการตอบคำถามต่อไปนี้คือจะทำอะไร (What) ทำไมจึงต้องทำ (Why) ใครบ้างที่จะเป็นผู้กระทำ (Who) จะกระทำเมื่อใด (When) จะกระทำกันที่ไหนบ้าง (Where) และจะกระทำกันอย่างไร (How) ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคคลจำนวนหนึ่ง

การวางแผน เป็นหน้าที่ของผู้บริหารของหน่วยงาน ที่จะต้องเป็นผู้ทำให้มีแผนสำหรับเป็นเครื่องมือในการบริหาร การกำหนดทิศทางในการดำเนินงาน ผู้บริหารจึงมักกำหนดแผนให้สอดคล้องกับปรัชญาหรือความเชื่อในการปฏิบัติงาน แอคคอฟฟ์ (Russell L.A Ckoff) (ประชุม รอดประเสริฐ, 2545 : 90) ได้จำแนกยุทธวิธีในการวางแผนไว้ 3 ประการคือ

1. การวางแผนโดยยึดปรัชญาความพึงพอใจ (Satisfication Philosophy) เป็นการวางแผนที่ถือเอาความพึงพอใจของผู้วางแผนเป็นสำคัญ ดังนั้นจึงไม่ให้ความสำคัญกับข้อมูลที่น่ามาใช้มีการดำเนินการอย่างง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน วัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่กำหนดขึ้นจึงไม่มีความหมายขอให้ได้ชื่อมีแผน เท่านั้น สุดท้ายในการนำแผนไปใช้จึงมีการยืดหยุ่นมากหรืออาจไม่นำแผนไปใช้เลย

2. การวางแผนโดยยึดปรัชญาการได้ประโยชน์สูงสุด (Optimizing Philosophy) เป็นการวางแผนที่ยึดข้อมูลตัวเลขเป็นสำคัญกับการคำนึงถึงทรัพยากรต่างๆ ยกเว้นทรัพยากรมนุษย์ ลักษณะของแผนจึงขาดเรื่องการจูงใจให้เกิดความสัมพันธ์ ระหว่างบุคคลในองค์กร เป็นสาเหตุให้ขาดความควบคุมงานในส่วนย่อย สุดท้ายเป็นการใช้แผนที่เน้นด้านปริมาณของผลผลิตที่เกิดจากการใช้ทรัพยากร โดยไม่คำนึงถึงวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่กำหนดไว้ในแผน

3. การวางแผนโดยคำนึงถึงปรัชญาในการดัดแปลงให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม (Adaptivizing Philosophy) เป็นการวางแผนที่เน้นกระบวนการและการมีส่วนร่วม มีการกำหนดรูปแบบขององค์กร และการจัดองค์กรให้สอดคล้องกับ ความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ดังนั้น การวางแผนวิธีนี้จึงมีลักษณะเป็นเชิงวิทยาศาสตร์ ที่อาศัยข้อมูลจากการวิเคราะห์หรือวิจัย มีวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่เกิดจากฐานความคิดของบุคลากรในองค์กร

กล่าวโดยสรุป แผนและการวางแผนมีบทบาทสำคัญมากต่อการเปลี่ยนแปลงในเรื่องต่าง ๆ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงตามต้องการและเป็นระบบ เช่น ถ้าต้องการจะทำอะไรแล้วจึงกระทำให้บังเกิดสิ่งนั้น ผู้วางแผนและผู้ปฏิบัติตามแผนจะต้องมองเห็นภาพทั้งหมดของสิ่งที่ต้องการหรือผลที่คาดว่าจะได้รับทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพและแน่นอนที่สุด ผลผลิตนี้จะต้อง

เป็นประโยชน์ที่ตอบสนองและสอดคล้องกันส่วนอื่น ๆ อย่างเป็นระบบด้วย และจะสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ถ้าเป็นระบบอย่างครบวงจร

การวางแผนและแผนมีประโยชน์สำคัญทั้งต่อผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้องดังนี้ (อนันต์ เกตุวงศ์, 2543: 35-37)

1. การป้องกันมิให้เกิดปัญหาในอนาคต ประโยชน์สำคัญยิ่งของแผนและการวางแผนได้แก่ การป้องกันมิให้ปัญหาสำคัญเกิดขึ้นในอนาคตซึ่งเป็นประโยชน์ต่อทั้งผู้บริหารและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับปัญหานั้น ๆ การจะใช้ประโยชน์ด้านนี้ของแผนได้มากน้อยนั้นขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้บริหารในการพิจารณาถึงสภาพหรือสถานะของเหตุการณ์ในอนาคต และอาจต้องอาศัยความรู้ความสามารถในการทำงานเหตุการณ์ในอนาคตด้วย

2. การทำให้ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานมีความมั่นใจ การวางแผนและแผนจะเป็นหลักหรือแนวทางที่ชัดเจนเกี่ยวกับการตัดสินใจ และการปฏิบัติงานรวมทั้งผลงานที่จะเกิดขึ้นผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานตามแผนสามารถศึกษาหาความรู้ในเรื่องดังกล่าวได้จากแผนล่วงหน้าก่อนการกระทำจะเกิดขึ้นว่าจะต้องทำอะไรบ้าง ทำอย่างไร ทำที่ไหน ทำเมื่อใด และใครบ้างจะเป็นผู้ร่วมงาน ตลอดจนจะใช้เครื่องมือขนาดไหน ประเภทใด เป็นต้น จึงทำให้ผู้ทำงานเกิดความมั่นใจและแน่ใจว่าสิ่งที่เขาจะทำนั้นจะต้องสำเร็จ และเขาจะต้องทำได้

3. การทำให้งานมีความเป็นไปได้ การทำงานให้สำเร็จเป็นสิ่งที่ผู้ปฏิบัติทั้งหลายตระหนัก ทั้งนี้เพราะการคิดกับการกระทำนั้นมีความยากง่ายแตกต่างกันมาก โดยทั่วไปแล้วการกระทำจะยากกว่าการคิด การปฏิบัติตามแผนนั้นมีความยากลำบากกว่าการวางแผนมากหลายเท่า ดังนั้นการวางแผนเท่านั้นที่จะช่วยทำให้การกระทำมีความเป็นไปได้มากยิ่งขึ้น และจะต้องเป็นไปอย่างมีความสอดคล้องสัมพันธ์กันเป็นระบบทุกส่วนทุกด้านโดยอาศัยการประสานร่วมมือกัน ซึ่งสามารถรู้ได้ล่วงหน้าจากแผน

4. การวางแผนก่อให้เกิดการประหยัด การวางแผนมีส่วนทำให้มีการเลือกวิธีการปฏิบัติที่เหมาะสมที่สุดก่อนที่จะนำไปใช้ อาจจะมีการทดลอง ประเมินผล และทดสอบผลดีผลเสียแล้วรวมทั้งวิธีการและขั้นตอนอื่น ๆ ของการวางแผน พอจะกล่าวได้ว่าทำให้เกิดการประหยัดทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรทางบุคคล เงิน วัสดุ และเวลา ซึ่งจะมีการใช้อย่างเหมาะสมพอดี หรือได้สัดส่วนกับผลงานที่กำหนดไว้

5. ก่อให้เกิดความสะดวกและง่ายในการบริหาร เนื่องจากการวางแผนมีส่วนทำให้การทำงานมีระบบจึงก่อให้เกิดความสะดวกและง่ายในการควบคุมการทำงาน มีความร่วมมือกัน มีการประสานงานกัน และมีการทำงานที่สอดคล้องสัมพันธ์กันทุกส่วนทุกด้าน

6. ป้องกันปัญหาทางด้านโครงสร้างและบริหาร เมื่อมีการวางแผนย่อมบอกได้ว่าเป็นการเริ่มต้นงานได้ดี การปฏิบัติงานจะเป็นไปอย่างถูกต้องเหมาะสมโดยเฉพาะอย่างยิ่งในการจัดองค์การ การแบ่งงานกันทำตามความรู้เฉพาะด้านและตามความสามารถของแต่ละบุคคลจึงเป็นการป้องกันปัญหาทางด้านบริหารบางประการ กล่าวคือ การทำงานซ้ำซ้อนกันโดยไม่จำเป็น การแบ่งงานกันทำระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ เป็นต้น

7. ขวัญกำลังใจ ความรับผิดชอบสูง การมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ชัดเจน การแบ่งงานอย่างถูกต้อง การประสานงานกันในระดับการวางแผนมีส่วนทำให้ผู้มีหน้าที่ในการปฏิบัติตามแผน มีความเข้าใจในหน้าที่ และความรับผิดชอบของตำแหน่งงานที่จะต้องทำ สิ่งเหล่านี้ทำให้ผู้ทำงานมีขวัญและกำลังใจ ตลอดจนความมั่นใจในการทำงานให้สำเร็จได้ดีขึ้น

การวางแผนและแผนก็ย่อมมีจุดอ่อนหรือข้อจำกัด ซึ่ง อนันต์ เกตุวงศ์ (2543: 39) กล่าวว่า มีจุดอ่อนหรือข้อจำกัด ในเรื่องความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถและประสบการณ์ของผู้วางแผน ปัญหานี้ค่อนข้างจะกว้างและมีลักษณะทั่ว ๆ ไป ทั้งนี้เพราะการวางแผนต้องอาศัยผู้มีความรู้และประสบการณ์ในแต่ละด้านมีส่วนร่วมในการวางแผน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในงานที่ต้องกำหนดว่าจะทำอะไร ส่วนงานด้านอื่น เช่น จะทำอะไร ทำไมจึงต้องทำ ทำเมื่อใด ทำที่ไหน และใครจะเป็นผู้ทำ รวมทั้งการควบคุมประสานงานนั้น สามารถใช้ผู้บริหารที่มีความรู้และประสบการณ์พอสมควร และจะต้องมีฝ่ายช่วยเหลือทางด้านข้อมูลหรือสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจและการพยากรณ์อนาคตอย่างพร้อมเพรียงด้วย

ความหมายการวางแผนกลยุทธ์

กลยุทธ์มีรากฐานมาจากศาสตร์ทางการทหาร มาจากคำภาษาอังกฤษว่า “STRATEGY” ซึ่งมีรากศัพท์มาจากภาษากรีกโบราณในช่วงระหว่าง 400 ปีก่อนคริสตกาล ถ้าเป็นคำนาม มีความหมายว่า “นายพลผู้นำทัพ” คำกริยาหมายถึง “การวางกลวิธีเพื่อโจมตีฝ่ายศัตรูด้วยการใช้กำลังพลและอาวุธยุทธโปกรณ์อย่างมีประสิทธิภาพและได้ผล คือได้รับชัยชนะ” (ปกรณ์ ปรีชากร, 2542: 52) หรือ คือ ศิลปะและศาสตร์ที่เป็นยุทธการทางทหาร ต่อมาไม่นานคำนี้ได้นำมาใช้ในการบริหารองค์การ (พันธุศักดิ์ พลสารัมย์, 2540: 78)

คำว่า “กลยุทธ์” นั้นถูกกำหนดขึ้นและใช้อย่างหลากหลายตลอดช่วงเวลาที่ผ่านมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านธุรกิจ กลยุทธ์บางครั้งก็หมายถึง ภาวะผู้นำ (Leadership) และอาจหมายถึง วิธีการดำเนินงาน (Course of Action) ขององค์การเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ ซึ่งเริ่มต้นด้วยลักษณะที่เป็นการพรรณนาอย่างกว้าง ๆ ในภายหลังจึงเพิ่มรายละเอียดเกี่ยวกับกิจกรรมที่องค์การจะกระทำตามภารกิจที่กำหนด เพื่อให้ได้มาซึ่งเป้าประสงค์ขององค์การในภาพรวมในการนี้กลยุทธ์จึง

เปรียบเสมือนตัวกระตุ้น (Catalyst) หรือองค์ประกอบการจัดการที่เป็นพลวัต ซึ่งจะให้องค์การบรรลุความสำเร็จตามวัตถุประสงค์นั่นเอง

การพัฒนากลยุทธ์นั้นเป็นทั้งศาสตร์ และศิลป์ ซึ่งเป็นผลผลิตของตรรกวิทยา และความคิดสร้างสรรค์ (Logic and Creativity) ในแง่ของศาสตร์นั้นเกี่ยวข้องถึงการประกอบ (Assembling) และการจัดสรร (Allocating) ทรัพยากรที่จำเป็นเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การ ด้วยการเน้นการจับคู่ระหว่างจุดแข็งขององค์การกับโอกาสจากสภาพแวดล้อมภายนอก ภายใต้ข้อจำกัดด้านค่าใช้จ่าย และเวลา ส่วนในแง่ของศิลป์นั้นกลยุทธ์เกี่ยวข้องกับเทคนิคที่จะให้ได้มาซึ่งประสิทธิผลของการใช้ทรัพยากร รวมทั้งการจูงใจบุคลากรเพื่อการดำเนินกลยุทธ์ โดยการพิจารณาถึงแรงหรือผลกระทบจากสภาพแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อผลการปฏิบัติงานขององค์การและสามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ที่กำลังเปลี่ยนแปลงด้วย (ทองหล่อ เดชไทย, 2544: 114)

ความหมายของการวางแผนกลยุทธ์และการจัดการกลยุทธ์

กูดสไตน์และคณะ (Goodstein and others, 1993 : 8) กล่าวว่า การวางแผนกลยุทธ์เป็นการตอบคำถามพื้นฐานสำคัญ 3 ประการขององค์กร คือ องค์กรจะก้าวไปทางใด (What are you going?) สภาพแวดล้อมขององค์กรมีอะไรบ้าง (What is the environment?) และองค์กรจะต้องทำอย่างไรบ้างจึงจะไปถึงเป้าหมายได้ (How do you get there?)

ทศพร ศิริสัมพันธ์ (2543: 6) หมายถึง “การนำหรือผู้นำ” หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า กลยุทธ์ คือการวางแผนยุทธศาสตร์บัญชาการรบเพื่อนำกองทัพเข้าทำลายข้าศึกโดยใช้กำลัง และอุบายเล่ห์เหลี่ยมอันชาญฉลาด ถ้าเปรียบเทียบกับการจัดการศึกษา คือการต่อสู้หรือเอาชนะความไม่รู้หนังสือของเด็ก ซึ่งหมายถึง การวางแผนการจัดการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ เป็นคนดี และสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข

ชัยสิทธิ์ เจริญมีประเสริฐ (2544: 1-4) ได้ให้ความหมายของการวางแผนเชิงกลยุทธ์ว่า กระบวนการบริหารเชิงกลยุทธ์ (Strategic Management Process) หมายถึงขั้นตอนการบริหารเพื่อให้บรรลุผลพันธกิจ (Mission) ขององค์กร โดยสร้างความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่ได้ผลประโยชน์จากองค์กร (Stakeholders) อันเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลกระทบต่อการตัดสินใจ ในการวางแผนเชิงกลยุทธ์ สิ่งที่ต้องคำนึงถึง คือ การมีส่วนร่วมของบุคลากรในองค์กร และผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ร่วมกันพิจารณาถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อการดำเนินงาน

จากความหมายการวางแผนกลยุทธ์ ดังกล่าว สรุปได้ว่าการวางแผนกลยุทธ์หมายถึง ยุทธวิธี หรือยุทธศาสตร์ที่จะรวมกิจกรรมหรือการปฏิบัติที่หลากหลายในองค์กรให้มีพลังส่งผลต่อ

ความสำเร็จขององค์กรตามจุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยมีการกำหนดทิศทางในอนาคตขององค์กร สถานศึกษาหรือหน่วยงาน จากการวิเคราะห์สภาพทั้งภายในและภายนอกเพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และการจัดสรรทรัพยากรไปสู่ภาพลักษณ์ใหม่อย่างเป็นระบบที่จะทำให้องค์กรบรรลุจุดมุ่งหมายที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล โดยการมีส่วนร่วมของบุคลากรในองค์กรและผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ร่วมกันระดมความคิดของทรัพยากรที่มีอยู่มาใช้อย่างคุ้มค่า

สรุป แผนกลยุทธ์ คือ เอกสารที่ระบุ วิสัยทัศน์ การกิจ และกลยุทธ์ต่าง ๆ ในการดำเนินงานขององค์กรหนึ่ง ๆ เป็นแผนระยะยาวที่บอกถึงทิศทาง การดำเนินงานขององค์กรสำหรับใช้เป็นเครื่องมือในการประสานและกำกับติดตามการดำเนินงานในส่วนงานต่าง ๆ ขององค์กรให้เป็นไปในทิศทาง และจังหวะเวลาที่สอดคล้องกัน ซึ่งจัดทำขึ้นจากการวิเคราะห์สภาพการณ์ภายนอกและภายในองค์กรเพื่อคาดคะเนแนวโน้มของสถานการณ์ และกำหนดแนวทางการดำเนินงานขององค์กรให้สอดคล้องเหมาะสมกับแนวโน้มของสถานการณ์ดังกล่าว

การวางแผนกลยุทธ์เป็นคำที่วิวัฒนาการมาจากมโนทัศน์ของการวางแผนระยะยาว (long range planning) เริ่มใช้กันแพร่หลายตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2503 เป็นต้นมา แต่ลักษณะสำคัญของการวางแผนกลยุทธ์ แตกต่างจากแผนระยะยาวแบบที่เคยทำมาในอดีต กล่าวคือ การวางแผนกลยุทธ์ เป็นการวางแผนที่มุ่งเน้นการปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่กำลังจะเกิดขึ้นในสภาพแวดล้อม โดยจะวางแผนพัฒนาให้องค์กรปรับการดำเนินงานเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลตลอดเวลาที่ก้าวไปในอนาคต ดังนั้นกลยุทธ์จึงมีกลไก 3 ประการ (ธงชัย สันติวงศ์, 2537: 48) ดังนี้

ประการที่ 1 เป็นการวางแผนเพื่อปรับทิศทางขององค์กรไปสู่วัตถุประสงค์ใหม่ที่จะสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไป

ประการที่ 2 เป็นการวางแผนการใช้ทรัพยากรขององค์กรเพื่อพัฒนาระบบการทำงาน ระบบการผลิต การนำเทคโนโลยีมาใช้

ประการที่ 3 เป็นการวางแผนที่มีการวิเคราะห์พิจารณาในเชิงกลยุทธ์ต่าง ๆ ที่มุ่งจะให้องค์กรประสบผลสำเร็จมากที่สุด ดีที่สุด โดยประหยัดการใช้ทรัพยากรได้มากที่สุดด้วย

การวางแผนกลยุทธ์ เป็นเครื่องมือที่สำคัญของผู้บริหารในการปรับเปลี่ยนองค์กรให้สอดคล้องรับกับการเปลี่ยนแปลงในสภาพแวดล้อม เพื่อช่วยให้องค์กรสามารถอยู่รอดและเจริญเติบโตต่อไป เป็นประโยชน์หลายประการต่อการบริหารงานในองค์กรต่าง ๆ

ทศพร ศิริสัมพันธ์ (2539: 57) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบและลักษณะที่สำคัญของการวางแผนเชิงกลยุทธ์ไว้ดังนี้

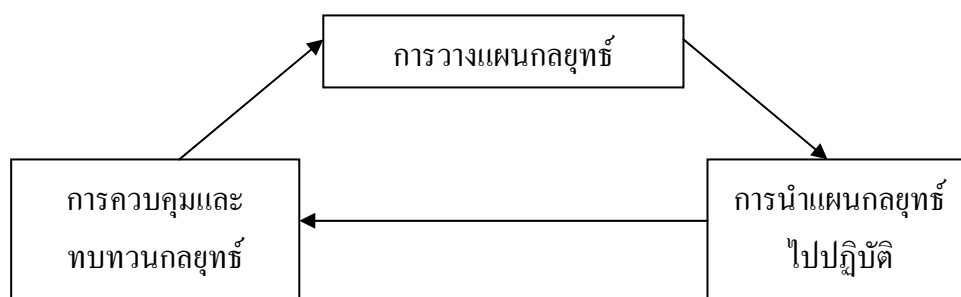
1. การมุ่งเน้นอนาคตโดยการสร้างวิสัยทัศน์เกี่ยวกับทิศทางขององค์กรที่จะดำเนินต่อไป และการระดมสรรพกำลัง รวมทั้งทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อดำเนินการตามทิศทางดังกล่าว ซึ่งการวางแผนเชิงกลยุทธ์นี้ไม่ใช่เป็นเพียงแต่การวางแผนระยะยาวเพื่อคาดการณ์แนวโน้มในอนาคต และเตรียมแผนงานรองรับเท่านั้น แต่จะเป็นความพยายามในการกำหนดสภาพการณ์ที่พึงประสงค์ไว้ล่วงหน้า และเปลี่ยนแปลงปัจจัยต่างๆ ให้สอดคล้องกัน

2. การมุ่งเน้นจุดมุ่งหมายรวมขององค์กรโดยกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ชัดเจนสามารถนำไปปฏิบัติให้บังเกิดผลได้ตามช่วงระยะเวลาต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุตามทิศทางที่ต้องการ

3. การมุ่งเน้นกระบวนการ โดยจะต้องมีการดำเนินไปอย่างต่อเนื่องเป็นวงจร ไม่มีที่สิ้นสุด เริ่มต้นจากการกำหนดภารกิจหลักการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกและภายในการวิเคราะห์และจัดวางกลยุทธ์ การจัดทำแผนงานและโครงการ การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ การทบทวนจัดวางกลยุทธ์ใหม่

4. การมุ่งเน้นภาพรวมโดยเน้นระดับของการวิเคราะห์ทั้งองค์กรมากกว่าพิจารณาเพียงส่วนใดส่วนหนึ่งหรือเฉพาะบางแผนงาน โครงการกิจกรรมใด ๆ ดังนั้นอิทธิพลผลกระทบของการบริการเชิงกลยุทธ์จึงมีค่อนข้างสูง และครอบคลุมทั่วทั้งองค์กรและการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ที่เกิดขึ้นมักจะมีผลต่อเนื่องไปอีกเป็นเวลาหลายปี

นอกจากนี้ได้กล่าวถึงการบริหารเชิงกลยุทธ์ เป็นกระบวนการที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องเป็นวงจรและวนซ้ำกลับไปกลับมา เริ่มตั้งแต่การวางแผนกลยุทธ์ (Strategic planning) การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ (Strategic implementation) จนถึงขั้นการควบคุม/ทบทวนกลยุทธ์ (Strategic control) ซึ่งแสดงถึงความสัมพันธ์ของการวางแผนงาน ดังภาพ 2

ภาพ 2 ความสัมพันธ์ของการวางแผนงาน

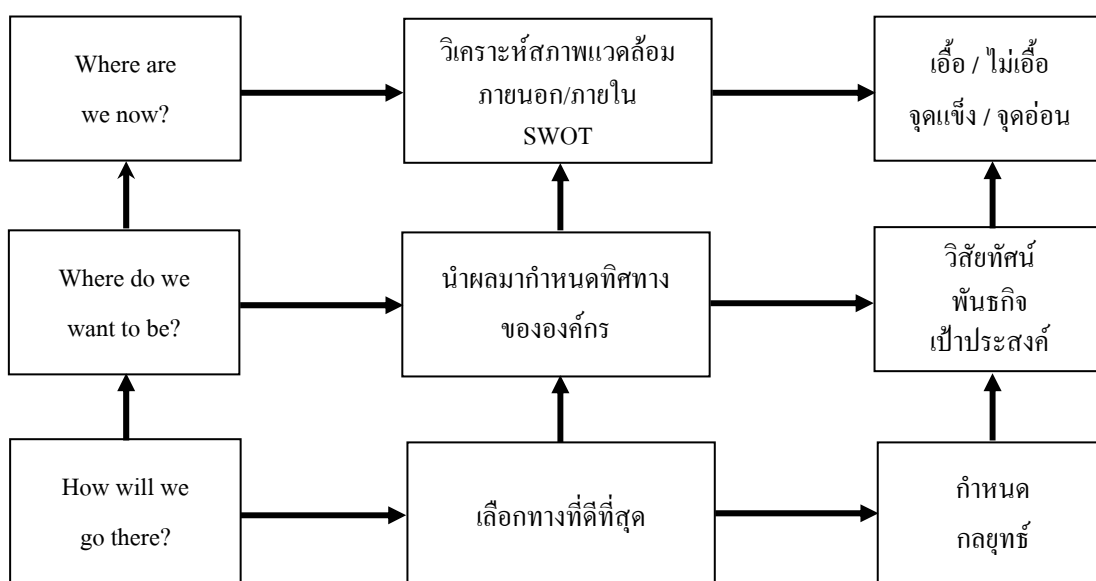
ที่มา : ทศพร ศิริสัมพันธ์ (2539: 63)

กล่าวโดยสรุปการวางแผนกลยุทธ์ คือ การวางแผนระยะยาวขององค์กรที่มุ่งถึงการตัดสินใจกำหนดวัตถุประสงค์ขององค์กรจากการประเมินปัจจัยที่มีอิทธิพลทั้งหลายและเลือกกลยุทธ์ในการดำเนินงานโดยการเชื่อมโยงทรัพยากรต่าง ๆ ปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ให้เหมาะสมกับ

สภาพแวดล้อม การวางแผนกลยุทธ์เป็นกระบวนการ (Process) ที่มีขั้นตอนเป็นลำดับคือการกำหนดจุดประสงค์ของหน่วยงาน การจัดทำนโยบาย การจัดแผนดำเนินงานในรายละเอียดรวมทั้งจะต้องคาดการณ์การดำเนินการไว้เป็นการล่วงหน้าว่าจะทำอะไร (What) จะทำเมื่อใด (When) จะทำที่ไหน (Where) ใครเป็นคนทำ (Who(m) และทำอย่างไร (How) การดำเนินการของแผนกลยุทธ์ต้องเป็นไปอย่างมีระบบและอยู่บนรากฐานของความเข้าใจร่วมกัน

กระบวนการและขั้นตอนการวางแผนกลยุทธ์

จากแนวคิดเกี่ยวกับการวางแผนกลยุทธ์ขององค์กร การวางแผนกลยุทธ์เป็นกระบวนการวางแผนที่เริ่มต้นด้วยการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั้งภายนอกและภายในองค์กร เพื่อให้ทราบว่า มีปัจจัยภายนอกใดบ้างที่เป็นโอกาส (Opportunity) และปัจจัยใดบ้างที่เป็นอุปสรรค (Threat) ตามด้วยการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในองค์กร เพื่อให้ทราบว่าภายในองค์กรมีปัจจัยใดบ้างที่เป็นจุดแข็ง (Strength) หรือจุดเด่น และปัจจัยใดบ้างที่เป็นจุดอ่อน (Weakness) หรือจุดด้อย ซึ่งวิธีการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมเพื่อหาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคนี้ เรียกว่า “SWOT Analysis” จากนั้นจึงนำผลการวิเคราะห์มาประเมินผลว่าสถานการณ์ขององค์กรเป็นอย่างไร เพื่อนำข้อมูลนี้ไปกำหนดทิศทางขององค์กร ได้แก่ วิสัยทัศน์ (Vision) พันธกิจ (Mission) และเป้าประสงค์ (Goal) ขั้นตอนสุดท้ายคือการกำหนดกลยุทธ์ขององค์กรซึ่งกลยุทธ์จะมีลักษณะที่แตกต่างกันไปตามลักษณะประเภทและขนาดขององค์กร เขียนเป็นแผนภูมิการวางแผนกลยุทธ์ได้ดังนี้

ภาพ 3 แสดงขั้นตอนการวางแผนกลยุทธ์

ที่มา : ทอมป์สัน และสตรีกแลนด์ (Thompson and Strickland, 1995: 3)

นอกจากนี้ ทอมป์สัน และสตรีกแลนด์ (Thompson and Strickland, 1995 : 4) ได้กำหนดขั้นตอนในการสร้างแผนกลยุทธ์ 4 ขั้นตอน คือ

1. การกำหนดข้อความวิสัยทัศน์ ข้อความพันธกิจ เป้าหมายและวัตถุประสงค์ (Formulation of Vision, Mission Statement, Goals and Objectives) เป็นการกำหนดจุดหมาย 5 ประการดังนี้

1.1 การกำหนดวิสัยทัศน์ขององค์กร (Organization's Vision) เป็นข้อความทั่วไปซึ่งกำหนดทิศทาง ข้อความภารกิจ เป็นข้อความที่กำหนดส่วนประกอบของวิสัยทัศน์ควรจะอธิบายถึงรายละเอียดขององค์กร ขอบเขตของการปฏิบัติ ความต้องการ (Needs) และค่านิยมเบื้องต้นขององค์กร

1.2 การกำหนดข้อความภารกิจ (Mission Statement) เป็นขอบเขตของงานในองค์กรซึ่งกำหนดขึ้นเพื่อเป็นภาพรวม และดำเนินการวินิจฉัยออกมาเขียนเป็นเฉพาะที่เป็นเป้าหมายขององค์กรออกมา

1.3 การกำหนดเป้าหมายเชิงกลยุทธ์ (Strategic Goals) เป็นข้อความอย่างกว้างขวางของจุดหมายขององค์กร ซึ่งกำหนดขึ้นเพื่อให้บรรลุภารกิจ (Mission) เป็นความมุ่งหมายขององค์กรหรือหลักเหตุผล ซึ่งอยู่บนพื้นฐานของความอยู่รอด หรือการคาดคะเนระยะยาวถึงสิ่งที่องค์กรต้องการให้เกิดขึ้น ภารกิจจึงเป็นลักษณะเด่น

1.4 การกำหนดเป้าหมาย (Goals) เป็นการกำหนดสิ่งที่ต้องการในอนาคต ซึ่งองค์กรต้องพยายามให้เกิดขึ้นโดยเป็นส่วนประกอบของการวางแผนที่สำคัญเกี่ยวกับเป้าหมายในอนาคตที่องค์กรต้องการให้บรรลุถึงจุดหมายนั้น

1.5 การกำหนดวัตถุประสงค์เชิงกลยุทธ์ (Strategic Objectives) วัตถุประสงค์เชิงกลยุทธ์เป็นข้อความเฉพาะอย่างที่กำหนดหลักเกณฑ์เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นที่เป็นโอกาสภายใต้สภาพแวดล้อม

2. การกำหนดกลยุทธ์ (Strategy Formulation) หรือการวางแผนเชิงกลยุทธ์ (Strategic Planning) หมายถึง การกำหนดกลยุทธ์ทางเลือก และเลือกจากทางเลือกซึ่งสามารถบรรลุจุดประสงค์ เป็นแผนที่สำคัญและเป็นแผนระยะยาว

3. การปฏิบัติตามกลยุทธ์ (Strategy Implementation) เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงกลยุทธ์ให้เป็นการปฏิบัติและเป็นผลลัพธ์ คือ การกำหนดโครงสร้างขององค์กร การจัดระบบการปฏิบัติการที่เหมาะสม การยอมรับรูปแบบการจัดการที่เหมาะสมและการจัดวัฒนธรรมขององค์กรหรือค่านิยม

4.การประเมินผลและการควบคุมเชิงกลยุทธ์ (Evaluation and Strategic Control) การควบคุมเชิงกลยุทธ์เป็นกระบวนการพิจารณาว่ากลยุทธ์ได้บรรลุเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ต่อการดำเนินงานหรือไม่

เซอร์โตและปีเตอร์ (Certo and Peter, 1991: 67-71) ให้ความหมายว่า การจัดการกลยุทธ์เป็นกระบวนการทำงานอย่างต่อเนื่องที่มีจุดหมาย เพื่อให้องค์กรสามารถเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้เหมาะสม และเสนอขั้นตอนการจัดการกลยุทธ์ไว้ 5 ขั้นตอน คือ

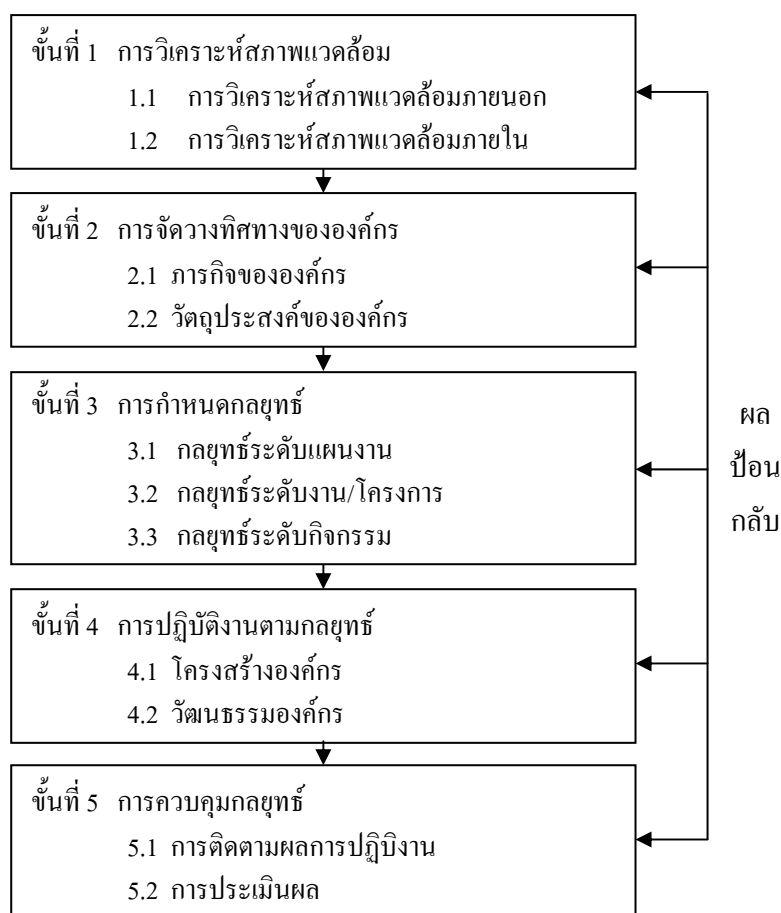
1. การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (Environment analysis) โดยพิจารณาจาก “จุดแข็ง-จุดอ่อน” ภายในองค์กร และ “โอกาส-อุปสรรค” จากภายนอกองค์กร ซึ่งเป็นปัจจัยเงื่อนไขที่มีอิทธิพลต่อการบรรลุความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ขององค์กร ทั้งเป็นปัจจัยเงื่อนไขในระยะเวลาที่ผ่านมา และที่จะเป็นเงื่อนไขในอนาคต

2. การสร้างทิศทางขององค์กร (Establishing organization direction) โดยพิจารณาพันธกิจขององค์กร ซึ่งเน้นเหตุผลในการมีองค์กรและเป้าหมายขององค์กร ซึ่งเน้นประโยชน์ที่ได้รับจากการมีองค์กร

3. การกำหนดกลยุทธ์ (Strategic formulation) โดยพิจารณาออกแบบและเลือกกลยุทธ์ที่เหมาะสมและสามารถนำไปปฏิบัติได้จริงจากการวิเคราะห์ทางเลือกด้วยเทคนิคต่าง ๆ เช่นการวิเคราะห์คำถามวิกฤติ (Critical question analysis) การวิเคราะห์จุดแข็ง-จุดอ่อน-โอกาส-ภาวะคุกคาม (SWOT) เป็นต้น

4. การปฏิบัติงานตามแผนกลยุทธ์ (Strategic implementation) โดยดำเนินงานตามแผนปฏิบัติงานตามกลยุทธ์ที่กำหนดไว้ให้เป็นไปอย่างราบรื่น โดยคำนึงถึงโครงสร้างขององค์กร (organization structure) และวัฒนธรรมองค์กร (organization culture) เพื่อนำไปสู่ความสำเร็จตามที่พึงประสงค์

5. การควบคุมเชิงกลยุทธ์ (Strategic control) โดยทำการติดตามผลการปฏิบัติงานและทำการประเมินผลกระบวนการและประเมินผลสำเร็จขององค์กร

ภาพ 4 กระบวนการจัดการเชิงกลยุทธ์

ที่มา : Certo and Perter (1991: 42)

โดยสรุปจากแนวคิดในเรื่องของการจัดทำแผนกลยุทธ์นั้นพบว่าแผนกลยุทธ์ มีกระบวนการที่จะทำให้เกิดกลยุทธ์ หรือยุทธศาสตร์ ที่จะทำให้องค์การเกิดการเปลี่ยนแปลงรวม 5 ขั้นตอน ดังนี้ (1) ขั้นการวิเคราะห์สถานการณ์ขององค์กร หรือ หน่วยงาน โดยทบทวนภารกิจ หรือตรวจสอบทบทวนพันธกิจ ภารกิจขององค์กรเป็นส่วนที่เรียกว่า (Mission Analysis) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมในอนาคต (Environmental Analysis) และการวิเคราะห์องค์กร (SWOT หรือ Situation Analysis) (2) กำหนดวิสัยทัศน์ (Vision) พันธกิจ ภารกิจ กำหนดเป้าประสงค์ กำหนดเป้าหมายผลผลิตหลักขององค์กรหรือสถานศึกษา (3) กำหนดกลยุทธ์ ยุทธศาสตร์ขององค์กรหรือ หน่วยงาน เป็นการค้นหาอุปสรรคปัญหาในการดำเนินงานเพื่อกำหนดกลยุทธ์ ยุทธศาสตร์ นโยบาย กิจกรรมสำคัญตามกลยุทธ์ (4) ปฏิบัติตามแผนกลยุทธ์ ยุทธศาสตร์โดยนำ กลยุทธ์ ยุทธศาสตร์ที่ได้มาจัดทำแผนกลยุทธ์ แผนยุทธศาสตร์ และแผนปฏิบัติการประจำปี (5)

ประเมินผลและปรับแผน เมื่อดำเนินการตามกลยุทธ์ที่ได้กำหนดไว้สักระยะหนึ่งจะต้องมีการประเมินผลว่ากิจกรรม งาน ภาระงานที่ได้ดำเนินการไปนั้น บรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ หรืออาจมีเหตุการณ์หรือสภาวะแวดล้อมหรือนโยบายอาจเปลี่ยนไปจึงมีความจำเป็นต้องประเมินผลงานและปรับแผนกลยุทธ์/ยุทธศาสตร์ขององค์กรใหม่เพื่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนพัฒนาเป็นไปในแนวทางที่ดีขึ้นกว่าเดิม

เทคนิคการวิเคราะห์ SWOT (SWOT Analysis)

ในการกำหนดกลยุทธ์ เครื่องมือที่จะช่วยให้ผู้บริหารสามารถกำหนดกลยุทธ์ได้อย่างถูกต้องเหมาะสมและสามารถนำข้อมูลที่ได้รับจากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกและสภาพแวดล้อมภายในมาใช้ประโยชน์มีวิธีการที่สำคัญ คือ การวิเคราะห์ SWOT เป็นการประเมินวิเคราะห์สภาพแวดล้อมขององค์กรเพื่อประเมินจุดแข็ง (strength) จุดอ่อน (weakness) โอกาส (opportunity) และอุปสรรค (threat) การวิเคราะห์ SWOT จะถูกใช้เป็นรากฐานของการกำหนดกลยุทธ์ เพื่อบรรลุภารกิจและวัตถุประสงค์ขององค์กร ข้อมูลที่รวบรวมได้จากการวิเคราะห์ SWOT อาจจะเสนอแนะว่าองค์กรควรจะต้องเปลี่ยนแปลงภารกิจวัตถุประสงค์ นโยบายหรือกลยุทธ์ขององค์กร (สมยศ นาวิการ, 2537:78) การวิเคราะห์จะมีประโยชน์อย่างยิ่ง เพราะเป็นการประเมินว่าองค์กรอยู่ในสถานะอย่างไร เพื่อทำข้อมูลการวิเคราะห์องค์กรไปดำเนินการวางแผนกลยุทธ์ต่อไป

การประเมินจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ขององค์กร เป็นขั้นตอนแรกของการวางแผนกลยุทธ์ ผู้บริหารองค์กรสามารถนำข้อมูลเกี่ยวกับจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคที่ได้จากการประเมินองค์กรและสภาพแวดล้อมมาใช้ประโยชน์ในการพิจารณาตัดสินใจหาทางเลือกเชิงกลยุทธ์ได้โดยจะนำจุดแข็ง จุดอ่อน ของสภาพแวดล้อมภายในมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับโอกาสและอุปสรรคจากสภาพแวดล้อมภายนอก เพื่อดูว่าองค์กรกำลังเผชิญกับสถานการณ์เช่นใดและภายใต้สถานการณ์เช่นนั้นองค์กรควรจะทำอย่างไรในเชิงกลยุทธ์ โดยทั่วไปการวิเคราะห์ SWOT นี้ ผู้บริหารองค์กรจะเผชิญกับสถานการณ์ ซึ่งวัฒนา วงศ์เกียรติรัตน์ (2542 : 86) ได้เสนอการกำหนดกลยุทธ์โดยการวิเคราะห์สถานการณ์ ดังต่อไปนี้

1. การวิเคราะห์ตำแหน่งสถานภาพขององค์กร

ประเมินสถานภาพขององค์กรในปัจจุบันว่าอยู่ในตำแหน่งที่มีความโน้มเอียงไปในทางที่พึงประสงค์หรือไม่พึงประสงค์หรือไม่เพียงใดจากการสังเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในองค์กรพร้อมกับสรุปลักษณะเด่นเชิงโอกาสและลักษณะด้อยเชิงภัยอุปสรรค แล้วซึ่งน้ำหนักว่าโน้มเอียงไปในทาง “เอื้อ” หรือ “ไม่เอื้อ” หรือในขณะเดียวกันก็สรุปจุดแข็งและจุดอ่อนเชิงทรัพยากร แล้วซึ่งน้ำหนักว่าโน้มเอียงไปในทาง “จุดแข็ง” หรือ “จุดอ่อน” จากนั้นจึงทำการกำหนดตำแหน่งใน

ตาราง 2 x 2 ว่าอยู่ในตำแหน่งที่ “เอื้อและแข็งแกร่ง” “เอื้อแต่อ่อน” “ไม่เอื้อแต่แข็งแกร่ง” และ “ไม่เอื้อและอ่อน”

		โอกาส			
จุดแข็ง	“เอื้อ ^{สูง} และแข็งแกร่ง” Stars (ดาวรุ่ง)	“เอื้อ ^{สูง} แต่อ่อน” Question marks (เครื่องหมายคำถาม)		จุดอ่อน	
	“ไม่เอื้อ ^{สูง} แต่แข็งแกร่ง” (cash cows) วัวแม่ลูกอ่อน	“ไม่เอื้อ ^{สูง} และอ่อน” (dogs) สุนัขจรตรอก			
		อุปสรรค			

2. พิจารณาทางเลือกกลยุทธ์ในระดับขององค์กร

การพิจารณาทางเลือกเช่น เลือกกลยุทธ์การรักษาเสถียรภาพ (Stability strategy) โดยดำเนินงานเฉพาะแผนงานที่มีความรู้ความชำนาญเพียงชนิดเดียว และจะไม่ขยายไปทำแผนอื่น หรือเลือกกลยุทธ์การสร้างเติบโต (Growth strategies) โดยขยายงานด้วยการทำแผนงานอื่น ๆ เพิ่มเติมนอกเหนือไปจากแผนงานเดิมหรือเพิ่มงาน/โครงการใหม่ที่หน่วยงานมีสมรรถนะเพียงพอที่จะจัดทำหรือเพิ่มกิจกรรมใหม่ที่จะช่วยให้งาน/โครงการเดิมมีความสมบูรณ์มากขึ้น หรือส่งเสริมโครงการที่สนับสนุนให้ภาคธุรกิจเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมโดยการจ้างเหมาหรือเลือกกลยุทธ์การตัดทอน (Retrenchment strategies) โดยยกเลิกแผนงานที่หมดความจำเป็นออกไป หรือยกเลิกงาน/โครงการประเภทหนึ่งที่มีหน่วยงานอื่นทำได้ดีกว่าหรือลดกิจกรรมบางประเภทในงาน/โครงการที่ยังคงต้องทำอยู่หรือโอนงานให้เอกชนไป (Privatization)

3. การวิเคราะห์ตำแหน่งของสถานภาพของแผนงาน

ประเมินสถานภาพของแผนงานขององค์กรที่เลือกจะจัดทำว่าอยู่ในตำแหน่งที่มีความโน้มเอียงไปในทางที่พึงประสงค์หรือไม่พึงประสงค์หรือไม่เพียงพอพร้อมกับสรุปลักษณะเด่นเชิงโอกาสและลักษณะด้อยเชิงภัยอุปสรรค แล้วชั่งน้ำหนักว่าโน้มเอียงไปในทาง “เอื้อ” หรือ “ไม่เอื้อ” ในขณะเดียวกันก็สรุปจุดแข็งและจุดอ่อนเชิงทรัพยากร แล้วชั่งน้ำหนักว่าโน้มเอียงไปในทาง “จุดแข็ง” หรือ “จุดอ่อน” จากนั้นจึงทำการกำหนดตำแหน่งในตาราง 2 X 2 ว่าอยู่ในตำแหน่งที่ “เอื้อและแข็งแกร่ง” “เอื้อแต่อ่อน” “ไม่เอื้อแต่แข็งแกร่ง” และ “ไม่เอื้อและอ่อน”

4. พิจารณาทางเลือกกลยุทธ์ในระดับของแผนงาน

การพิจารณาทางเลือกกลยุทธ์ในระดับแผนงาน เช่น เพิ่มประสิทธิผลและประสิทธิภาพในการผลิตและการให้บริการ ปรับปรุงระบบการวางแผน การติดตามผลการปฏิบัติงานและการประเมินผลงาน/โครงการ ส่งเสริมการประสานงาน/โครงการภายใต้แผนงานเดียวกันเพื่อให้มีประสิทธิภาพในงานขององค์กรอย่างกว้างขวาง สร้างขวัญและแรงจูงใจของบุคลากรในการดำเนินงาน/โครงการ สนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินกิจกรรมของงาน/โครงการ ศึกษาทัศนคติและพฤติกรรมของผู้รับบริการ ค้นหาหาวิธีลดต้นทุนในการดำเนินงาน/โครงการและระดมเงินทุนจากเงินนอกงบประมาณแผ่นดิน

5. การวิเคราะห์ตำแหน่งของสถานภาพของงาน/โครงการ

ประเมินสถานภาพของงาน/โครงการขององค์กรที่เลือกจะจัดทำว่าอยู่ตำแหน่งที่มีความโน้มเอียงไปในทางที่พึงประสงค์หรือไม่เพียงใด พร้อมสรุปลักษณะเด่นเชิงโอกาสและลักษณะเชิงข้อก้ำยอุปสรรคแล้วชี้แนะว่าโน้มเอียงไปในทาง “เอื้อ” หรือ “ไม่เอื้อ” มากน้อยเพียงใด จากนั้นจึงทำการกำหนดตำแหน่งในตาราง 2X 2 ว่าอยู่ในตำแหน่งที่ “เอื้อและแข็ง” “เอื้อแต่อ่อน” “ไม่เอื้อแต่แข็ง” และ “ไม่เอื้อและอ่อน”

6. พิจารณาทางเลือกกลยุทธ์ในระดับของกิจกรรมภายใต้งาน/โครงการ

พิจารณาทางเลือกกลยุทธ์ในระดับของกิจกรรมภายใต้งาน /โครงการ เช่น ปรับปรุงรูปแบบของการผลิตและการให้บริการ ส่งเสริมการประสานกิจกรรมภายใต้งาน/โครงการเดียวกัน ศึกษาความเหมาะสมของค่าใช้จ่ายในการดำเนินกิจกรรม พัฒนาบุคลากรทั้งในด้านความรู้และทักษะการทำงาน และส่งเสริมความรู้แก่ประชาชนผ่านการฝึกอบรม

จากการวิเคราะห์สถานการณ์ ด้วยเทคนิคต่าง ๆ จะปรากฏจากตารางวิเคราะห์ซึ่งลักษณะเป็นแกนสองเส้นตัดกันระหว่างจุดแข็ง จุดอ่อน ภายในองค์กร กับแกนโอกาสและอุปสรรคภายนอกทำให้เกิดเป็นช่องสี่ช่อง เพื่อการวิเคราะห์ ช่องที่หนึ่งเป็นการจัดคู่ระหว่างโอกาสภายนอกกับจุดแข็งภายในองค์กร ช่องที่สองเป็นการจับคู่ระหว่างโอกาสภายนอกกับจุดอ่อนภายในองค์กร ช่องที่สามเป็นการจับคู่ระหว่างอุปสรรคภายนอกกับจุดอ่อนภายในองค์กร ช่องที่สี่เป็นการจับคู่ระหว่างอุปสรรคภายนอกกับจุดแข็งภายในองค์กร

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พชรพรรณ ศรีวัลย์ (2542) ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมการกำจัดขยะของประชาชนในชนบท จังหวัดนครนายก พบว่าเพศหญิงมีพฤติกรรมการกำจัดขยะดีกว่าเพศชาย แม่บ้านและสมาชิกในครัวเรือนดีกว่าหัวหน้าครอบครัว ผู้ที่มีการศึกษาระดับมัธยมต้นขึ้นไปจะมีพฤติกรรมความ

รับผิดชอบดีกว่าในระดับประถมหรือต่ำกว่า ครอบครัวที่มีรายได้น้อยจะดีกว่าครอบครัวที่มีรายได้สูง อาชีพเกษตรกรรมจะรับผิดชอบมากกว่าอาชีพค้าขายหรือรับจ้าง การจะให้ประชาชนร่วมมือจำเป็นต้องสร้างความรู้ความเข้าใจเพื่อให้เกิดความร่วมมือและรับผิดชอบต่อครอบครัวชุมชนและสังคม

นิวัฒน์ชัย โทบุญญานนท์ (2544) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในแผนปฏิบัติการเพื่อการจัดการขยะมูลฝอยในเขตเทศบาล กรณีศึกษาเทศบาลเมืองพิจิตร พบว่า ประบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในแผนปฏิบัติการเพื่อการจัดการขยะมูลฝอยนั้น ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและแผนงาน มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มีการให้ความร่วมมือทางด้านกลยุทธ์ โดยมีแนวคิดเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมกับประชาชนด้วยกันและประสานงานกับภาครัฐในการแก้ปัญหา มีความตระหนักและมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะเพื่อนำกลับมาแปรรูปเพื่อลดปริมาณขยะมูลฝอย กลไกการมีส่วนร่วมของประชาชนอยู่ในรูปแบบของหุ้นส่วนตลอดจนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบและประเมินผลโครงการต่างๆ ของแต่ละชุมชนโดยมีโครงการระดับชุมชนที่สำคัญที่มีส่วนช่วยจัดการ 3 โครงการ คือ 1) โครงการชุมชนปลอดถังขยะ 2) โครงการชุมชนธนาคารขยะและ 3) ชุมชนขยะปฏีชีวิภาพ

ธนพร พนาอุปต์ (2544) ได้ศึกษา พฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือน ของประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลเมืองปัตตานี จากผลการศึกษาพบว่า หน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย ควรมีการรณรงค์เผยแพร่ความรู้ ในเรื่องการคัดแยกประเภท ของขยะมูลฝอย รวมทั้งสร้างค่านิยมในการพกพาถุงหรือตะกร้าไปตลาด เพื่อเป็นการลดปริมาณ ขยะมูลฝอย มีการแก้ไขปัญหามลพิษขยะมูลฝอยให้สอดคล้องกับความเป็นจริง เช่น การเพิ่มที่รองรับ ขยะมูลฝอย ที่มีขนาดเหมาะสมให้เพียงพอในแต่ละจุด เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน ของเจ้าหน้าที่ และเก็บขยะมูลฝอยให้ครอบคลุมทั้งเขตเทศบาล รวมทั้งจัดหาที่รองรับขยะมูลฝอย แยกประเภท มีความจำเป็นในการปลูกฝังสามัญสำนึก และการรับรู้เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมเสื่อมโทรม และมลพิษที่กำลังเกิดขึ้นในเขตเทศบาลเมืองนครปฐม และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดให้มี โครงการฝึกอบรม เพื่อให้ความรู้แก่ประชาชนในด้านการกำจัดขยะมูลฝอยที่ถูกต้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กลุ่มประชาชนที่มีอาชีพค้าขาย ควรมีการรณรงค์อย่างเร่งด่วนและต่อเนื่อง เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับ การกำจัดขยะมูลฝอย การแยกประเภทขยะมูลฝอยที่ถูกต้อง เพื่อนำขยะมูลฝอยกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ ควรจัดตั้งขยะแยกประเภทขยะเดียวกัน และการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการกำจัดขยะมูลฝอย จะต้องชี้แจงเกี่ยวกับโทษของการฝ่าฝืนและมีการลงโทษกันอย่างจริงจัง

ธนาพร ประสิทธิ์นราพันธุ์ (2544) ได้ศึกษาเรื่องการจัดการขยะชุมชน: กรณีบ้านดงม่อนกระทิง นครลำปาง ผลการศึกษาวิจัยพบว่า มีการจัดการขยะมูลฝอย แบบมีส่วนร่วมด้วยตนเอง การ

จัดหาแรงงานการบริหารกองทุนขยะ ตลอดจนการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ รวมถึงการกำหนดกฎเกณฑ์การปฏิบัติ เพื่อการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนเป็นไปอย่างมีส่วนร่วมของชาวบ้าน มีการนำเสนอข้อมูลข่าวสารของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น เทศบาลนครลำปาง โดยได้รับการสนับสนุนจากโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ ซึ่งการดำเนินการจัดการขยะของชุมชนของบ้านดงม่อนกระทิงเป็นการเสริมการทำงานของชุมชน ให้มีศักยภาพในการจัดการขยะมูลฝอย การจัดเก็บค่าธรรมเนียมการบริการให้เป็นไปอย่างถูกต้อง และชุมชนเองมีรายได้เข้ามาบริการกองทุนเพิ่มมากขึ้น

นิพนธ์ ชลวิทย์ (2545) ได้ศึกษาผู้นำชุมชนกับการจัดการขยะมูลฝอย กรณีศึกษาอำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี ผลการศึกษาพบว่า ผู้นำชุมชนมีความรู้เกี่ยวกับขยะและประเภทขยะเป็นอย่างดี ในขณะที่มีความรู้เกี่ยวกับการจัดการทำลายขยะโดยวิธีที่ถูกต้องหรือการนำกลับมาใช้ใหม่ อยู่ในเกณฑ์ต่ำ ทำให้การจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนยังดำเนินการไม่เพียงพอที่จะให้ปริมาณขยะที่เกิดขึ้นเฉพาะที่จำเป็นและขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นในชุมชนยังไม่มีมีการกำจัดอย่างถูกหลักอนามัยและรวดเร็ว ทักษะของผู้นำชุมชนมีความเชื่อมั่นว่าตนเองมีความพร้อมที่จะดำเนินการจัดการขยะมูลฝอยด้วยวิธีการต่างๆ ได้ และหากประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการจะก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการกำจัดขยะได้สูงสุด ในส่วนการมีส่วนร่วมผู้นำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการศึกษาปัญหา หาสาเหตุการเกิดขยะ การวางแผนแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นและจัดทำโครงการที่เหมาะสมในการแก้ปัญหาผู้นำชุมชนต้องเป็นตัวอย่างที่ดี เป็นผู้นำในการจัดการกับขยะมูลฝอยทั้งในการทิ้ง การเก็บ และการทำลายขยะมูลฝอย

ศุภชัย ไชยลังกา (2545) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาเพื่อจัดทำแบบปฏิบัติการจัดการขยะมูลฝอยในเขตเทศบาลตำบลแม่สาย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย จากการศึกษาพบว่าการจัดการขยะมูลฝอยในเขตเทศบาลตำบลแม่สาย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย โดยชุมชนมีการจัดการขยะมูลฝอย เช่น การเผา การนำขยะไปฝังกลบ หรือแม้กระทั่งการนำมูลฝอยไปทิ้งตามที่สาธารณะ โดยเฉพาะครัวเรือนต่าง ๆ ยังมิได้มีการคัดแยกขยะ การเข้ามามีส่วนร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังมีระดับต่ำ ปริมาณมูลฝอยเพิ่มมากขึ้นและมีแนวโน้ม เพิ่มตามจำนวนประชากรและนักท่องเที่ยว อีกทั้งการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลแม่สาย ยังมีข้อจำกัดทางด้านงบประมาณ บุคลากร เครื่องมือ ยานพาหนะในการบรรทุกขยะมูลฝอย แต่ทางเทศบาลได้มีการวางแผนฟื้นฟูแก้ไขในระยะยาว เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการมูลฝอยที่นับวันเพิ่มมากขึ้น

ศักดิ์สิทธิ์ แยมศรี (2543) ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำจัดขยะในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลหนองปรือ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี ผลการศึกษาพบว่าภาพรวมการมีส่วนร่วมของประชาชนอยู่ในระดับต่ำ เนื่องจากองค์การบริหารส่วนตำบลหนองปรือมี

ลักษณะเป็นชุมชนเมือง มีแนวเขตติดต่อกับเมืองพัทธยาซึ่งเป็นเมืองท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง ประชาชนดั้งเดิมและผู้มาพักอาศัยใหม่จึงไม่ให้ความสนใจใช้เพียงเป็นที่พักอาศัยเท่านั้น ประชาชนที่มีส่วนร่วมต่ำน่าจะเกิดจากกลุ่มระดับการศึกษาต่ำ มีรายได้น้อยและมีสถานภาพที่อยู่อาศัยเป็นผู้เช่าหรือผู้อาศัยการมีส่วนร่วมด้านกิจกรรมและติดตามประเมินผลในระดับต่ำ โดยการมีส่วนร่วมด้านกิจกรรมสูงกว่าด้านการติดตามประเมินผล

ัญญาทิพย์ ไชยวรรณ (2546) ได้ศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหายยะแบบมีส่วนร่วม โรงเรียนอนุบาลเมืองเชียงราย (สันทรายราษฎร์ดรุณานุเคราะห์) ซึ่งผลการวิจัยแยกเป็น 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 ขั้นสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหายยะ โดยวิทยากรได้อบรมให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทักษะชีวิตด้านสิ่งแวดล้อมการจัดเก็บขยะมูลฝอยอย่างมีคุณภาพพบว่าผู้เข้ารับการอบรมทุกคนมีความรู้ความเข้าใจเนื้อหาเป็นอย่างดีและมีความรู้หลังการอบรมสูงกว่าก่อนการอบรม การประชุมเชิงปฏิบัติการพบว่าสมาชิกทุกคนทุกกลุ่มได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นอย่างกระตือรือร้นช่วยกันพิจารณาเลือกและกำหนดเป็นแนวทางการปฏิบัติของกลุ่มตนเองคณะครูเห็นว่าควรให้ความรู้ให้ผู้เรียนอย่างต่อเนื่องมีการบูรณาการเรื่องขยะไว้ในกิจกรรมการเรียนการสอนทุกกลุ่มประสบการณ์และทุกชั้นเรียน ควรมีการวางแผน/โครงการในการแก้ปัญหายยะร่วมกันอย่างจริงจังองค์การบริหารส่วนตำบลสันทรายควรจัดสรรงบประมาณในการแก้ไขปัญหายยะของโรงเรียนให้เพียงพอ ควรจะมีศูนย์ตำบลที่จะให้ข้อมูลและความรู้แก่ประชาชนในเรื่องการกำจัดขยะมูลฝอยที่ถูกสุขลักษณะ ขั้นตอนที่ 2 การนำแนวทางการแก้ปัญหายยะแบบมีส่วนร่วมไปปฏิบัติจริงในโรงเรียนขณะปฏิบัติมีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากหลักฐานร่องรอยการปฏิบัติตามแนวทางการแก้ปัญหายยะได้แก่บันทึกการประชุมแผนงาน โครงการดำเนินการภาพถ่ายการปฏิบัติงานตามโครงการและแบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้างเกี่ยวกับการแก้ปัญหายยะในโรงเรียนพบว่าคณะครูได้จัดทำเป็นแผนการเรียนรู้เรื่องขยะไม่เป็นพิษถ้าคิดสร้างสรรค์ ใช้ทำการสอนในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2545 ส่วนนักเรียนมีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบในการเก็บเศษขยะมูลฝอยโดยจัดแบ่งตามสภากลุ่มเสือ-ยวภาษาได้มีการแยกขยะก่อนทิ้งมีการติดตามประเมินผลทุกวันสรุปรายงานเสนอคณะกรรมการสภาเป็นรายสัปดาห์โรงเรียนได้ดำเนินการถมกลบที่ทิ้งขยะบ่อเดิมแล้วขุดบ่อทิ้งขยะใหม่ ก่อกำแพงกั้นโดยรอบมีการจัดที่ทิ้งขยะแยกประเภทอย่างพอเพียงไว้ในสถานที่ที่เหมาะสม และได้เสนอของบประมาณเพื่อแก้ไขปัญหายยะในโรงเรียนด้วยการสร้างเตาเผาขยะและธนาคารขยะต่อองค์การบริหารส่วนตำบล ขั้นตอนที่ 3 การประเมินผลสภาพการดำเนินการแก้ไขปัญหายยะพบว่า ในด้านการวางแผนในภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง โดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายให้ความสำคัญและจัดทำแผนการกำจัดขยะร่วมกันมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ส่วนการเปิดโอกาสให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการเสนอแนวทางการแก้ปัญหายยะโรงเรียนมีการปฏิบัติ

น้อยในด้านการปฏิบัติตามแผนการแก้ไขปัญหายาชนั้นพบว่า โรงเรียนได้มีการอบรมเรื่องการกำจัดขยะแก่นักเรียนก่อนเข้าห้องเรียนอยู่ในระดับมาก มีการพบปัญหาที่เกิดขึ้นในระหว่างดำเนินโครงการน้อยส่วนในด้านการประเมินผลพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความพอใจต่อระบบการแก้ไขปัญหายาของโรงเรียนมาก

สมสมาน อาษารัฐ (2548) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการขยะมูลฝอย : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลธาตุทอง อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนที่มีอาชีพแตกต่างกันมีส่วนร่วมต่อการจัดการขยะมูลฝอยแตกต่างกัน และประชาชนที่รับรู้ข้อมูลข่าวสารมากมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยมากกว่าประชาชนที่มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารน้อย สำหรับสภาพปัญหายาของชุมชน ได้แก่ ชุมชนไม่มีการคัดแยกขยะ ชุมชนขาดความรู้ในการกำจัดขยะอย่างถูกวิธี และขาดการรับทราบข้อมูลข่าวสารด้านการให้บริการจัดการด้านขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลธาตุทอง สำหรับโครงการนำร่องเพื่อแก้ไขปัญหายาขยะมูลฝอยของชุมชนที่จัดทำขึ้น มีผลทำให้ประชาชนมีความรู้เกี่ยวกับระบบการจัดการขยะมูลฝอย และการคัดแยกขยะมูลฝอยเพิ่มขึ้น ตลอดจนประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมและมีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารความรู้ในเรื่องการทิ้งขยะมูลฝอยเพิ่มมากขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

กัญญา จาอ้าย (2549) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนสันกลาง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า การใช้เอไอซี (A-I-C) เป็นกระบวนการทำให้กลุ่มตัวอย่าง ผู้นำชาวบ้าน และสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลมีส่วนร่วมในการรับรู้ถึงปัญหา กำหนดเป้าหมายคิดค้นวิธีการแก้ปัญหา และการดำเนินการแก้ไขปัญหายาขยะมูลฝอย และทำให้เกิดกิจกรรมโครงการที่ได้ดำเนินงานในชุมชนคือ 1)โครงการให้ความรู้เกี่ยวกับขยะและการจัดการขยะ 2)โครงการการจัดตั้งกองทุนขยะและ 3) โครงการหน้าบ้านนำมอง จากการติดตามการดำเนินการโครงการพบว่าคณะผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลและผู้นำชาวบ้านได้ไปทัศนศึกษาดูงานการจัดการขยะ ได้จัดตั้งกองทุนขยะ และได้ริเริ่มโครงการฝึกอบรมการทำขยะเป็นปุ๋ยหมักชีวภาพอินทรีย์ และบำบัดของเสีย รวมทั้งได้ดำเนินโครงการหน้าบ้านนำมอง ซึ่งสรุปว่าเทคนิคเอไอซี(A-I-C) ทำให้เกิดกระบวนการการมีส่วนร่วมก่อให้เกิดการยอมรับและรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของปัญหาอันนำไปสู่การแก้ไขปัญหาร่วมกัน

ฐิติพร สิริ (2549) ได้ศึกษาการจัดการขยะในเขตเทศบาลตำบลบ้านกาศ อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษา พบว่าปริมาณขยะในเขตเทศบาลตำบลบ้านกาศส่วนใหญ่มีแหล่งกำเนิดจากสถานประกอบการพาณิชย์โดยเฉพาะขยะประเภทพลาสติก ประชาชนมีการคัดแยกขยะภายในครัวเรือนก่อนทิ้ง โดยแบ่งขยะเป็น 2 ประเภท คือขยะเปียก และขยะแห้ง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการคัดแยกประเภทขยะอยู่ในระดับน้อย ซึ่งทำให้สภาพการณ์ขยะโดยรวมยัง

ไม่สามารถลดปริมาณลงได้และการบริหารจัดการขยะของเทศบาลไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร เพื่อให้การจัดการขยะของเทศบาลตำบลบ้านกาดเกิดประสิทธิภาพ จึงต้องมีการรณรงค์ให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับการคัดแยกประเภทขยะตั้งแต่ระดับครัวเรือน และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะร่วมกับเทศบาลเพื่อเป็นพื้นฐานของการแก้ไขปัญหาขยะและลดปริมาณขยะที่มีประสิทธิภาพต่อไป

บวร มูลสระภู (2549) ได้ศึกษายุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยของชุมชนแบบมีส่วนร่วมองค์การบริหารส่วนตำบลโป่ง อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี ผลการศึกษาพบว่า จำนวนถึงขยะในชุมชนมีไม่เพียงพอ ประชาชนมีพฤติกรรมการกำจัดขยะไม่ถูกวิธี ไม่ทราบนโยบายด้านการกำจัดขยะของ อบต. ขาดความรู้เกี่ยวกับวิธีการกำจัดขยะเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดได้ร่วมกันวางแผนและดำเนินโครงการให้ความรู้เกี่ยวกับการคัดแยกขยะ และการนำขยะกลับมาใช้ใหม่ ซึ่งผลการเปรียบเทียบน้ำหนักขยะก่อนและหลังการดำเนินโครงการ ปรากฏว่าปริมาณขยะลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5

ลินดารัตน์ ลักษณะรุจิ (2549) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนเทศบาลตำบลเวียง อำเภอฟาง จังหวัดเชียงใหม่ ในการสร้างระบบกำจัดขยะมูลฝอยแบบครบวงจร พบว่า ผู้บริหาร เทศบาลให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชน พร้อมทั้งเปิดโอกาสและให้การสนับสนุน ชุมชนทำกิจกรรมด้านต่างๆ และมีส่วนร่วมในการเสนอแนะในการสร้างระบบกำจัดขยะมูลฝอย แบบครบวงจรทุกด้าน ทั้งด้านการสนับสนุนงบประมาณ และการประสานงานร่วมกันระหว่าง หน่วยงานของรัฐและประชาชนในชุมชนขึ้น จึงทำให้เกิดความสามัคคีและมีทัศนคติที่ดี ต่อผู้บริหารเทศบาล ประชาชนมีความเข้าใจในวิธีการจัดการขยะมูลฝอย เพื่อแก้ไขปัญหาหลพิษ ที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และให้ความร่วมมือกับเทศบาลเป็นอย่างดี ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญ ที่ทำให้การสร้างระบบกำจัดขยะมูลฝอยประสบความสำเร็จ การทิ้งมูลฝอยของประชาชนนั้นขึ้นอยู่กับ พฤติกรรมการปฏิบัติตนเกี่ยวกับการกำจัดขยะมูลฝอย ซึ่งเป็นเรื่องของปัจเจกบุคคล แต่ได้ ส่งผลกระทบให้เกิดขึ้นกับบุคคลและชุมชนในภาพรวมแนวทางการแก้ปัญหานี้ จะต้องใช้วิธี การสร้างจิตสำนึก ความตระหนักในพิษภัยหรือมลพิษที่จะตามมาให้เกิดขึ้นประชาชน ให้ทุกคน ได้มีส่วนร่วมในการดูแล และรับผิดชอบสิ่งแวดล้อมของชุมชน หากทุกคนมีพฤติกรรมที่ทิ้ง ขยะมูลฝอยเหมือนเดิมที่ผ่านมา และในอีกประการหนึ่งที่พบ คือการให้ความรู้และการปฏิบัติ ที่ถูกต้องเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย จะช่วยให้ประชาชนที่อยู่ในชุมชนครัวเรือนมีความเป็น ระเบียบเรียบร้อย ถูกสุขลักษณะ และสิ่งแวดล้อมดี และมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอย ในชุมชนที่อยู่อาศัย

บัญชา สุวรรณสิทธิ์ (2550) ได้ศึกษาการจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิดของเทศบาล ตำบลสันทรายหลวง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษา พบว่าในส่วนของการบริหารจัดการมูลฝอย ด้านการลงทุนเนื่องจากเทศบาลตำบลสันทรายหลวงเป็นส่วนราชการ มีหน้าที่ตามพระราชบัญญัติเทศบาลในการรักษาความสะอาดของบ้านเมือง ซึ่งเป็นอำนาจหน้าที่ต้องกระทำโดยไม่คำนึงถึงผลกำไร / ขาดทุน แต่การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาในส่วนของการลงทุนให้มีประสิทธิภาพ คุ่มค่า โดยการลงทุนในงบประมาณจัดการขยะมูลฝอย พบว่าเป็นการลงทุนที่เพิ่มขึ้นในทุกด้าน โดยเฉพาะการจ้างเหมาเอกชนในการนำขยะไปกำจัด ดังนั้นการใช้กลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชนภาคครัวเรือน ให้ความร่วมมือบริหารจัดการขยะมูลฝอยร่วมกับเทศบาล การประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่าง ๆ เป็นวิธีสร้างมวลชนสัมพันธ์ในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนในครัวเรือน และสิ่งที่สำคัญคือการกำหนดรูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการขยะมูลฝอยในอนาคตต่อไป

วณเพชร สังข์สุวรรณ (2550) ได้ศึกษาการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลหนองแวง อำเภอบึงสามพัน จังหวัดเพชรบูรณ์ ผลการศึกษาพบว่า การจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านแล้วพบว่าสภาพการจัดการขยะมูลฝอยมีการปฏิบัติมากในเรื่องการจัดการขยะ การนำของเก่ามาใช้ ส่วนการทิ้งขยะและการแยกขยะอยู่ในระดับน้อย ปัญหาในการจัดการขยะที่สำคัญกว่าทุกด้านคือ ถังขยะมีจำนวนไม่เพียงพอในประเด็นความรู้ที่ประชาชนยังขาดที่สำคัญคือเรื่องการจัดขยะอันตราย ประชาชนส่วนใหญ่มีทัศนคติที่ดีต่อการจัดการขยะที่ว่าเป็นสิ่งสำคัญที่จำเป็นและทุกคนต้องร่วมมือกันเพราะเป็นเรื่องที่ส่งผลต่อสุขภาพของประชาชนในการจัดการขยะส่วนใหญ่มีการคัดแยกขยะที่สามารถนำไปขายได้เพื่อขายให้ร้านรับซื้อของเก่าหรือรถรับซื้อของเก่าตามบ้าน

บทที่ 3

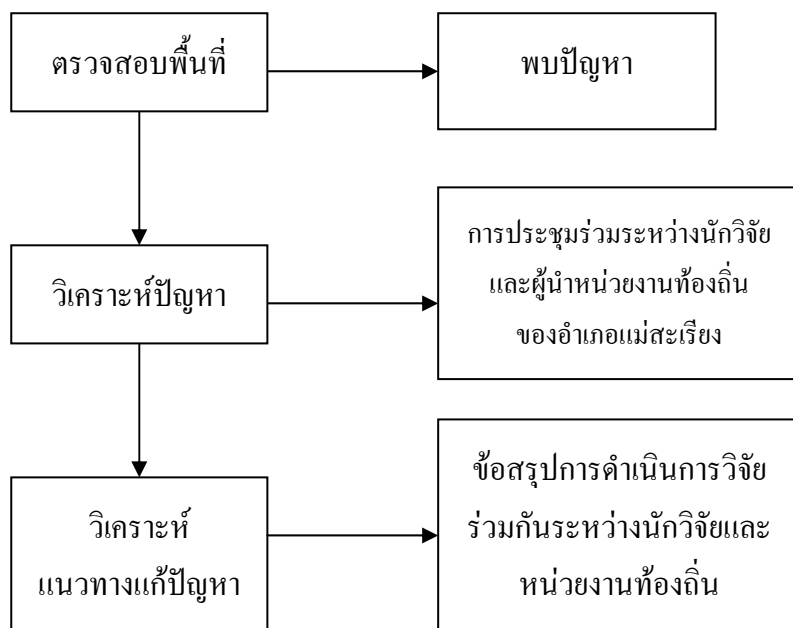
วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบการบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วม อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสาร และพื้นที่ โดยทำหนังสือขอตกลงความร่วมมือ กับหน่วยงานของอำเภอแม่สะเรียง คือ องค์การบริหารส่วนตำบลแม่คง องค์การบริหารส่วนตำบลแม่วม องค์การบริหารส่วนตำบลแม่สะเรียงและเทศบาลตำบลแม่สะเรียง เพื่อการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการขยะ โดยมีขั้นตอนในการวิจัย คือ การวางแผนการวิจัย กำหนดประชากรและเลือกกลุ่มตัวอย่าง สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

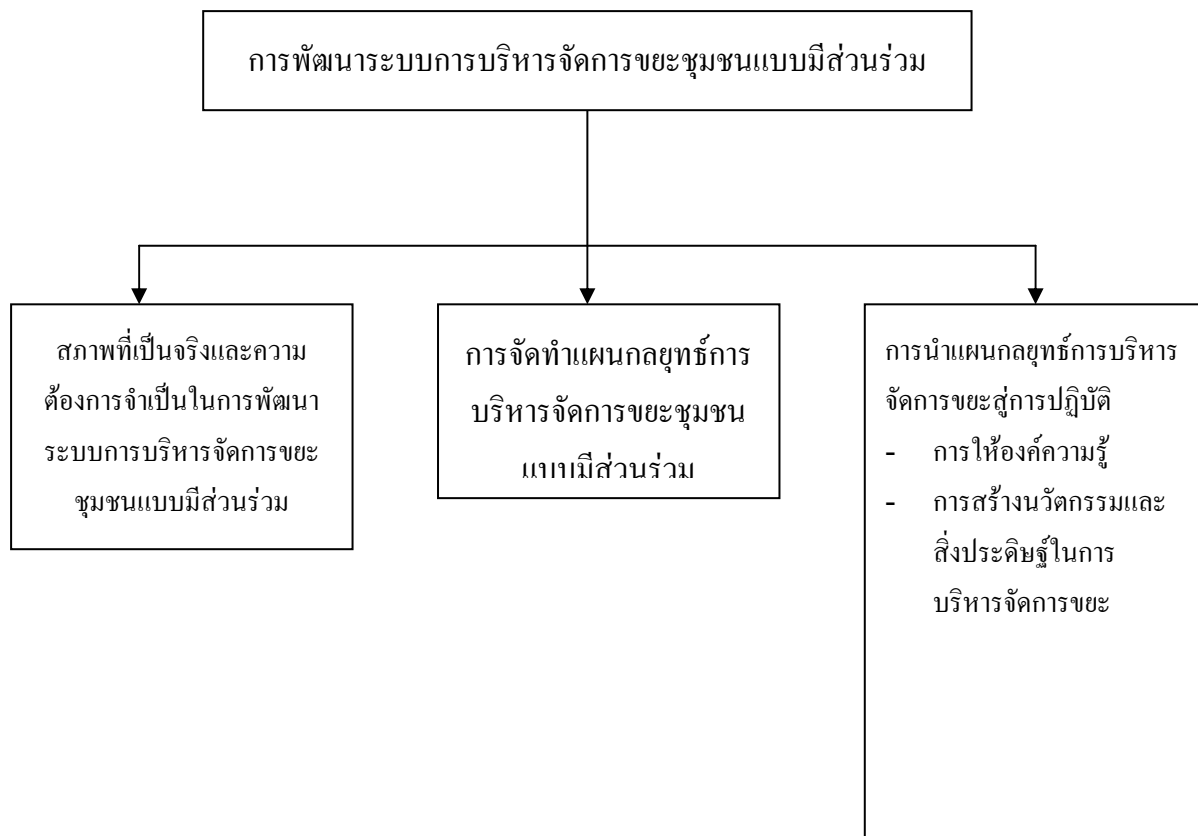
แบบแผนการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการพัฒนาระบบการบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วม ซึ่งมีขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยดังนี้

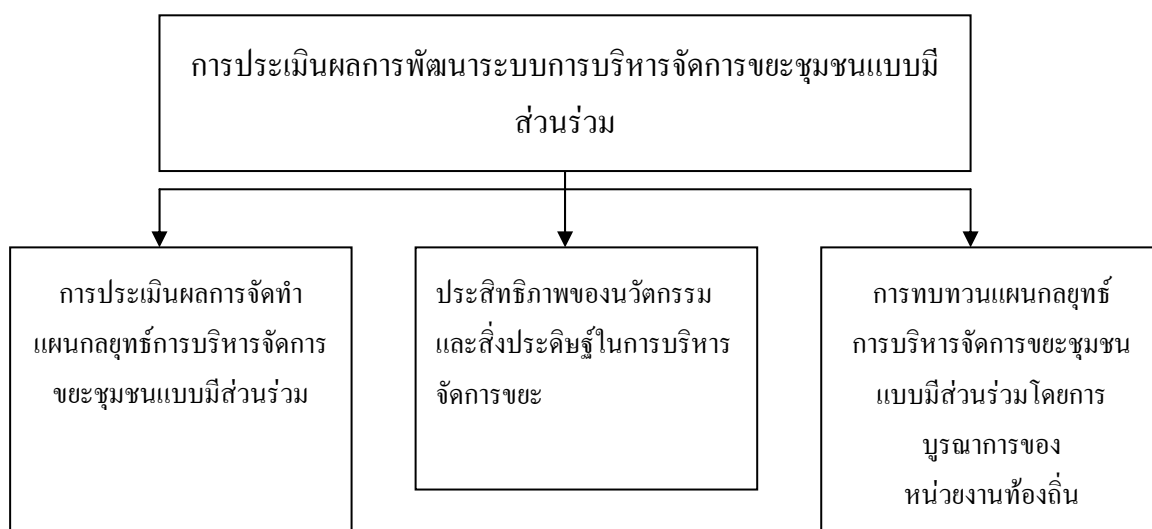
ขั้นเตรียมการ

ขั้นตอนดำเนินงาน

ขั้นการติดตามและประเมินผล

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ จำแนกเป็น

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในขั้นเตรียมการและการจัดทำแผนกลยุทธ์การบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วม จำนวน 20 คน ประกอบด้วย

- 1.1 นายกเทศบาลตำบลแม่สะเรียง
- 1.2 นายกองค้การบริหารส่วนตำบลแม่มยวม
- 1.3 นายกองค้การบริหารส่วนตำบลแม่คง
- 1.4 นายกองค้การบริหารส่วนตำบลแม่สะเรียง
- 1.5 เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง หน่วยงานละ 4 คน รวมเป็น 16 คน

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ในการศึกษาสภาพที่เป็นจริงและความต้องการจำเป็นในการพัฒนาระบบการบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วม

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาอยู่ในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลแม่สะเรียง องค์การบริหารส่วนตำบลแม่สะเรียง องค์การบริหารส่วนตำบลแม่มยวม และองค์การบริหารส่วนตำบลแม่คง ซึ่งประกอบด้วย

- 2.1 กลุ่มข้าราชการอำเภอแม่สะเรียง
- 2.2 กลุ่มร้านค้า
- 2.3 กลุ่มสถานศึกษา
- 2.4 กลุ่มชุมชนตลาดนัด
- 2.5 กลุ่มโรงแรม
- 2.6 กลุ่มชุมชน ศาสนสถาน
- 2.7 กลุ่มชุมชนครัวเรือน

ตาราง 1 แสดงจำนวนกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาสภาพที่เป็นจริงและความต้องการจำเป็นในการพัฒนาระบบการบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วมในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลแม่สะเรียง องค์การบริหารส่วนตำบลแม่สะเรียง แม่ยวม และแม่คง โดยจำแนกตามกลุ่มข้าราชการอำเภอแม่สะเรียง กลุ่มร้านค้า กลุ่มสถานศึกษา กลุ่มชุมชนตลาดนัด กลุ่มโรงแรมและกลุ่มชุมชนศาสนสถาน

เขตพื้นที่ กลุ่ม	เทศบาล ตำบล แม่สะเรียง	อบต. แม่สะเรียง	อบต. แม่ยวม	อบต. แม่คง	รวม
ข้าราชการอำเภอแม่สะเรียง	30	20	20	20	70
กลุ่มร้านค้า	20	15	15	15	65
กลุ่มสถานศึกษา	5	5	5	5	20
กลุ่มชุมชนตลาดนัด	25	20	20	20	85
กลุ่มโรงแรม	5	5	5	5	20
กลุ่มชุมชนศาสนสถาน	5	5	5	5	20
กลุ่มชุมชนครัวเรือน	40	30	30	30	130
รวม	130	100	100	100	410

3. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างการนำแผนกลยุทธ์การบริหารจัดการขยะสู่การปฏิบัติ ประกอบด้วย

- 3.1 ชุมชนนาร่อง บ้านโป่งโน เทศบาลตำบลแม่สะเรียง
- 3.2 ชุมชนนาร่อง บ้านพร้าวนอก องค์การบริหารส่วนตำบลแม่สะเรียง
- 3.3 ชุมชนนาร่อง บ้านหนองป่าแหม องค์การบริหารส่วนตำบลแม่คง
- 3.4 ชุมชนนาร่อง บ้านจอมกิตติ องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ยวม

4. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง การประเมินผลการพัฒนาระบบการบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย

- 4.1 เทศบาลตำบลแม่สะเรียง
- 4.2 องค์การบริหารส่วนตำบล แม่ยวม
- 4.3 องค์การบริหารส่วนตำบล แม่คง
- 4.4 องค์การบริหารส่วนตำบล แม่สะเรียง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ในครั้งนี้ประกอบด้วย

1. แบบบันทึก การสนทนากลุ่ม เพื่อเตรียมการพัฒนาระบบการบริหารจัดการขยะ
2. แบบสรุปผล โครงการจัดทำแผนกลยุทธ์การบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วม
3. แบบสอบถามสภาพที่เป็นจริงและความต้องการจำเป็นในการพัฒนาระบบการบริหารจัดการของชุมชนแบบมีส่วนร่วม
4. แบบประเมินการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วม
5. แบบประเมินประสิทธิภาพของนวัตกรรมและสิ่งประดิษฐ์ในการบริหารจัดการขยะ
6. แบบประเมินการบริหารจัดการขยะชุมชนนาร่อง
7. แบบสรุปผลการทบทวนแผนกลยุทธ์การบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วมโดยการบูรณาการของหน่วยงานท้องถิ่น
8. แบบสัมภาษณ์การพัฒนาระบบการบริหารจัดการของชุมชนแบบมีส่วนร่วม

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ได้มีการวางแผนการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

กิจกรรม/ข้อมูล	เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	กลุ่มประชากร/ตัวอย่าง
การสนทนากลุ่ม ครั้งที่ 1	แบบบันทึก	นายอำเภอ/ปลัดอำเภอ เทศบาลตำบล /องค์การบริหารส่วนตำบล/ตัวแทนชุมชน
การสนทนากลุ่ม ครั้งที่ 2	แบบบันทึก	นายอำเภอ/ปลัดอำเภอ เทศบาลตำบล /องค์การบริหารส่วนตำบล/ตัวแทนชุมชน
การสนทนากลุ่ม ครั้งที่ 3	แบบบันทึก	นายอำเภอ/ปลัดอำเภอ/ เทศบาลตำบล /องค์การบริหารส่วนตำบล/ตัวแทนชุมชน

กิจกรรม/ข้อมูล	เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	กลุ่มประชากร/ตัวอย่าง
สำรวจสภาพที่เป็นจริงและความต้องการจำเป็นในการพัฒนาระบบการบริหารจัดการของชุมชนแบบมีส่วนร่วม	แบบสอบถาม/ แบบสัมภาษณ์	ข้าราชการอำเภอแม่สะเรียง กลุ่มร้านค้า กลุ่มสถานศึกษา กลุ่มชุมชนตลาดนัด กลุ่มโรงแรม กลุ่มชุมชนศาสนสถาน ตัวแทนชุมชน
ประชุมจัดทำแผนกลยุทธ์การบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วม	แบบสรุปผลโครงการ	นายอำเภอ/ปลัดอำเภอ เทศบาลตำบล /องค์การบริหารส่วนตำบล/ ตัวแทนชุมชน /เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง
การประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการให้ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วม	แบบสรุปผลโครงการ/ สังเกต	เทศบาลตำบล /องค์การบริหารส่วนตำบล/ตัวแทนชุมชน / เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง
สร้างนวัตกรรมและสิ่งประดิษฐ์ในการบริหารจัดการขยะ	การสังเกต/ แบบสัมภาษณ์	เทศบาลตำบล /องค์การบริหารส่วนตำบล/
- การบริหารจัดการขยะชุมชนนำร่อง	แบบสัมภาษณ์/ การสังเกต	หมู่บ้านโป่งใน หมู่บ้าน
- การทบทวนแผนกลยุทธ์การบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วมโดยการบูรณาการของหน่วยงาน	แบบสรุปผลโครงการ	นายอำเภอ/ปลัดอำเภอ เทศบาลตำบล /องค์การบริหารส่วนตำบล/ ตัวแทนชุมชน /เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้คณะผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบคุณภาพของข้อมูลที่ได้จากแบบบันทึกแบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ การบันทึกผลการประชุมกลุ่มย่อย โดยใช้การตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation Technique) เพื่อเป็นการยืนยันข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ดำเนินการโดยการจำแนกข้อมูลที่รวบรวมได้ จัดเป็นหมวดหมู่ตามกรอบการศึกษา แล้วทำการวิเคราะห์โดยใช้วิธีการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) ซึ่งเป็นการบรรยายผลสะท้อนกลับ จากการพัฒนาระบบการบริหารจัดการของชุมชนแบบมีส่วนร่วม โดยมีขั้นตอนการวิเคราะห์ดังนี้

1. ข้อมูลเชิงปริมาณ วิเคราะห์โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการสอบถามมาแปลงข้อมูลเป็นรหัสตัวเลขและบันทึกลงในสื่อคอมพิวเตอร์ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ วิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ ดังนี้

1) ข้อมูลพื้นฐานทางสังคมบางประการ ใช้สถิติพื้นฐาน ร้อยละ (Percentage) และความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2) ข้อมูลผลการสอบถามเกี่ยวกับสภาพที่เป็นจริงและความต้องการที่จำเป็นในการจัดการขยะชุมชนของอำเภอแม่สะเรียงและการมีส่วนร่วมในการนำแผนกลยุทธ์สู่การปฏิบัติ และการบริหารจัดการสำหรับการนำแผนกลยุทธ์สู่การปฏิบัติ การดำเนินงานตามแผนปฏิบัติ ปัญหาอุปสรรคของการนำแผนกลยุทธ์สู่การปฏิบัติและแนวทางการบริหารการพัฒนา เป็นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยนำข้อมูลที่ได้มาจำแนกและจัดหมวดหมู่แล้วสรุปเป็นประเด็นหลักและพรรณนาข้อความอย่างละเอียด เริ่มจากการทำการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นแล้วนำข้อมูลที่มีความหมายในกลุ่มกลยุทธ์เดียวกันให้อยู่ในหมวดหมู่เดียวกัน

เกณฑ์ระบบการให้คะแนนและการแปลความหมายค่าเฉลี่ย (บุญชม ศรีสะอาด, 2543: 100) ซึ่งแปลความหมายของค่าเฉลี่ยดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00	การแปลความหมาย	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50	การแปลความหมาย	มาก
ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50	การแปลความหมาย	ปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50	การแปลความหมาย	น้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50	การแปลความหมาย	น้อยที่สุด

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบการบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วม อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ข้อเสนอแนะการวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งเป็น 6 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ปัญหาและหาแนวทางการแก้ปัญหาการบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วม

ตอนที่ 2 การศึกษาสภาพที่เป็นจริงและความต้องการจำเป็นในการพัฒนาระบบการบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วม

ตอนที่ 3 การจัดทำแผนกลยุทธ์การบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วม

ตอนที่ 4 การนำแผนกลยุทธ์การบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วมสู่การปฏิบัติ

ตอนที่ 5 การประเมินผลการบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วม อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

- แผลกลยุทธ์สู่การปฏิบัติในการจัดการขยะชุมชน อำเภอแม่สะเรียง
- การมีส่วนร่วมในการนำแผนกลยุทธ์สู่การปฏิบัติของการจัดการขยะชุมชน อำเภอแม่สะเรียง
- ประสิทธิภาพของนวัตกรรมและสิ่งประดิษฐ์ในการจัดการขยะชุมชน อำเภอแม่สะเรียง

ตอนที่ 6 การทบทวนแผนกลยุทธ์การบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วมโดยการบูรณาการของหน่วยงานท้องถิ่น อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหาการบริหารจัดการขยะชุมชนแบบ

มีส่วนร่วม อำเภอแม่สะเรียง มีกิจกรรมดังนี้

1. คณะทำงานเครือข่ายวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่-ภาคเหนือตอนบน (ABC-UN) นำโดย รองศาสตราจารย์ ดร.ศักดา จงแก้ววัฒนา พร้อมด้วยนักวิจัย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เสริมสุข บัวเจริญ นายอำเภอแม่สะเรียง นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลแม่สะเรียง ปลัดเทศบาลตำบลแม่สะเรียง นายก องค์การบริหารส่วนตำบล และตัวแทนชุมชน ได้เข้าร่วมประชุมโดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ปัญหาการบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วม ของอำเภอแม่สะเรียง

รูปที่ 5 การประชุมร่วมระหว่าง อำเภอ องค์การบริหารส่วนตำบล ชุมชน และ นักวิจัย ณ ห้องประชุม หน่วยส่งเสริมฯ บ้านแม่หะ ตำบลแม่สะเรียง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

จากการประชุม ปลัดเทศบาลตำบลแม่สะเรียงได้รายงานวิกฤติขยะของอำเภอแม่สะเรียงให้นายอำเภอทราบเป็นวาระเร่งด่วนเพื่อหาวิธีการแก้ไขปัญหาดังกล่าว เพราะจะส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์และการท่องเที่ยวของอำเภอแม่สะเรียง ท่านนายอำเภอได้ให้ทุกภาคส่วนที่เข้าร่วมประชุมระดมความคิดเห็นในการแก้ปัญหาในภาพรวมของอำเภอแม่สะเรียง เนื่องจากพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลแต่ละพื้นที่มีเขตติดต่อกัน ที่ประชุมได้สรุปประเด็นการบริหารจัดการขยะ

ชุมชนอำเภอแม่สะเรียง จะต้องมีความร่วมมือกันระหว่าง เทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบล โดยขอให้นักวิจัยเป็นที่ปรึกษาในการสำรวจ และการวิจัยเชิงพัฒนา ตลอดจนให้คำแนะนำในการ สร้างกระบวนการบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วม ของอำเภอแม่สะเรียง โดยใช้คำขวัญ “แม่สะเรียงสวยด้วยมือเรา”

นักวิจัย เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล ทำการสำรวจและสังเกตการณ์เบื้องต้น บริเวณพื้นที่ก่อขยะชุมชน และพฤติกรรมกาทิ้งขยะ บริเวณตลาดเทศบาลแม่สะเรียง

รูปที่ 6 สภาพการทิ้งขยะของแม่ค้าในตลาดเอกชน เขตเทศบาลตำบลแม่สะเรียง มีสถานที่ตั้งใกล้กับ เทศบาลตำบลแม่สะเรียง ไม่มีการคัดแยกขยะที่เป็นระบบ

2. การประชุมร่วมโดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดแผนงาน โครงการ และกิจกรรม เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการวิจัย กำหนดแนวทางในการปฏิบัติ และการรวบรวมข้อมูล เกี่ยวกับปัจจัยสภาพแวดล้อมในการบริหารระบบการจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วม โดยการประสานงานและความร่วมมือระหว่าง เทศบาลตำบลแม่สะเรียง องค์การบริหารส่วนตำบลแม่คง องค์การบริหารส่วนตำบลแม่สะเรียง และองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ขาม ซึ่งมีผลสรุปการประชุม ดังนี้

2.1 การศึกษาเกี่ยวกับสภาพที่เป็นจริงและความต้องการจำเป็นในการพัฒนาระบบการบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วม

2.2 การจัดทำแผนกลยุทธ์การบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วม

2.3 การนำแผนกลยุทธ์การบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วมสู่การปฏิบัติ

รูปที่ 7 นายอำเภอแม่สะเรียง เป็นประธานประชุม วันที่ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2552

ณ ห้องประชุม เทศบาลตำบลแม่สะเรียง อำเภอแม่สะเรียง

รูปที่ 8 การประชุมการกำหนดการดำเนินโครงการย่อย และผู้รับผิดชอบ ณ ห้องประชุม
องค์การบริหารส่วนตำบลแม่คง

รูปที่ 9 คณะผู้วิจัย และผู้ช่วยนักวิจัย ประชุมชี้แจงกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อ
ดำเนินการสำรวจสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นในการบริหารจัดการขยะ ณ ห้อง
ประชุมเทศบาลตำบลแม่สะเรียง

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาสภาพที่เป็นจริง และสำรวจความต้องการจำเป็นในการบริหารจัดการขยะชุมชน

ข้อมูลพื้นฐานของประชาชนเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยครัวเรือน

1. ในครัวเรือนของท่านมีการแยกประเภทขยะหรือไม่ เช่น ขวดแก้ว , พลาสติก , ถ่านไฟฉายเก่า
 - 1) มี (ร้อยละ 40.3)
 - 2) ไม่มี (ร้อยละ 59.7)
2. ท่านกำจัดขยะในครัวเรือนอย่างไร
 - 1) เผา (ร้อยละ 45.5)
 - 2) ฝัง (ร้อยละ 12.9)
 - 3) คัดแยกขยะเปียกและขยะแห้งแล้วกำจัด (ร้อยละ 27.4)
 - 4) ใส่ถุงรวมกันแล้วนำไปทิ้งที่อื่น (ร้อยละ 22.6)
 - 5) ใส่ถุงรวมกันแล้ววางไว้ตรงจุดทิ้งขยะ เทศบาลจัดเก็บ (ร้อยละ 71.0)
 - 6) เอกชนจัดเก็บ (ร้อยละ 0.0)
 - 7) ขยะเปียกทำปุ๋ยชีวภาพ (ร้อยละ 11.3)
 - 8) คัดแยกขยะแล้วนำไปขาย (ร้อยละ 18.7)
3. ปริมาณขยะที่เกิดจากครัวเรือนของท่านมีปริมาณวันละเท่าใด
 - 1) ต่ำกว่า 1 กิโลกรัม (ร้อยละ 29.0)
 - 2) 1 – 2 กิโลกรัม (ร้อยละ 54.8)
 - 3) 2.1 – 3 กิโลกรัม (ร้อยละ 12.9)
 - 4) มากกว่า 3 กิโลกรัม (ร้อยละ 3.2)
4. ในครัวเรือนของท่านมีถังขยะหรือที่รองรับขยะหรือไม่
 - 1) มี (ร้อยละ 77.1)
 - 2) ไม่มี (ร้อยละ 22.9)
5. ท่านใช้บริการจัดเก็บมูลฝอยของเทศบาล/อบต. หรือไม่
 - 1) ใช้บริการ (ร้อยละ 69.4)
 - 2) ไม่ใช้บริการ (ร้อยละ 30.6)

6. ท่านมีความเห็นต่อการเก็บค่าธรรมเนียมมูลฝอยอย่างไร
 - 1) อัตราปกติ (ร้อยละ 51.6)
 - 2) อัตราแพงเกินไป (ร้อยละ 3.2)
 - 3) ไม่มีความเห็น (ร้อยละ 45.2)
7. หากมีการเพิ่มการเก็บค่าธรรมเนียม ท่านเห็นด้วยหรือไม่
 - 1) เห็นด้วย (ร้อยละ 32.3)
 - 2) ไม่เห็นด้วย (ร้อยละ 48.4)
 - 3) ไม่ตอบ (ร้อยละ 19.4)
8. หากท่านไม่เห็นด้วย ท่านมีวิธีการกำจัดมูลฝอยครัวเรือนอย่างไร
 - 1) เผา (ร้อยละ 54.5)
 - 2) ฝังกลบ (ร้อยละ 11.3)
 - 3) ขยะเปียกทำปุ๋ยชีวภาพ (ร้อยละ 16.1)
 - 4) คัดแยกแล้วนำไปขาย (ร้อยละ 17.1)
 - 5) นำขยะมูลฝอยครัวเรือนไปทิ้งที่อื่น ๆ (ร้อยละ 16.5)
9. ในปัจจุบันเทศบาล / อบต. กำหนดเวลาในการจัดเก็บเหมาะสมมากน้อยเพียงใด
 - 1) เหมาะสมดีแล้ว (ร้อยละ 56.5)
 - 2) ไม่เหมาะสม (ร้อยละ 24.2)
 - 3) อื่น ๆ (ร้อยละ 19.3)
10. ประสิทธิภาพในการบริการจัดเก็บมูลฝอยของเทศบาล / อบต. ท่านได้รับความสะดวกจากการใช้บริการหรือไม่
 - 1) ได้รับความสะดวก (ร้อยละ 66.1)
 - 2) ไม่ได้ได้รับความสะดวก (ร้อยละ 33.9)

สรุป ข้อมูลพื้นฐานของประชาชนเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยครัวเรือน พบว่าในครัวเรือนของประชาชนไม่มีการแยกประเภทขยะ เช่น ขวดแก้ว , พลาสติก , ถ้วยโฟมแยกแ่ก่คิดเป็น ร้อยละ 59.7 มีการกำจัดขยะในครัวเรือนใส่ถุงรวมกันแล้ววางไว้ตรงจุดทิ้งขยะ เทศบาลจัดเก็บคิดเป็นร้อยละ 71.0 เผา คิดเป็นร้อยละ 54.5 คัดแยกขยะเปียกและขยะแห้งแล้วกำจัด คิดเป็นร้อยละ 27.4 ใส่ถุงรวมกันแล้วนำไปทิ้งที่อื่นคิดเป็น ร้อยละ 22.6 และ คัดแยกขยะแล้วนำไปขาย คิดเป็นร้อยละ 18.7 ปริมาณขยะที่เกิดจากครัวเรือนมีปริมาณวันละ 1 – 2 กิโลกรัม คิดเป็นร้อยละ 54.8 ต่ำกว่า 1 กิโลกรัม คิดเป็นร้อยละ 29.0 และ 2.1 – 3 กิโลกรัมคิดเป็น ร้อยละ 12.9 ในครัวเรือนของ

ประชาชนมีถังขยะหรือที่รองรับขยะคิดเป็นร้อยละ 77.1 ประชาชนใช้บริการจัดเก็บมูลฝอยของเทศบาล/อบต.คิดเป็นร้อยละ 69.4 ความเห็นต่อการเก็บค่าธรรมเนียมมูลฝอยในอัตราปกติคิดเป็นร้อยละ 51.6 หากมีการเพิ่มการเก็บค่าธรรมเนียม ไม่เห็นด้วยคิดเป็นร้อยละ 48.4 และมีวิธีการกำจัดมูลฝอยครัวเรือนโดยการเผาคิดเป็นร้อยละ 54.5 ในปัจจุบันเทศบาล / อบต. กำหนดเวลาในการจัดเก็บเหมาะสมคิดเป็นร้อยละ 56.5 ประสิทธิภาพในการบริการจัดเก็บมูลฝอยของเทศบาล / อบต. ได้รับความสะดวกจากการใช้บริการคิดเป็น ได้รับความสะดวก ร้อยละ 66.1

ตาราง 2 ข้อมูลพื้นฐานของประชาชนด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือน ณ แหล่งกำเนิดของประชาชน

รายการ	ค่าร้อยละ	
	ความรู้ / ความเข้าใจ	
	ทราบ	ไม่ทราบ
ท่านทราบหรือไม่ว่า		
1. หากปฏิเสธหรือหลีกเลี่ยงการใช้บรรจุภัณฑ์ที่จะสร้างปัญหามูลฝอยแล้วจะสามารถลดปริมาณขยะมูลฝอยได้ เช่น การปฏิเสธการใช้ถุงพลาสติกบรรจุสิ่งของต่าง ๆ เป็นต้น	98.4	1.6
2. เราสามารถใช้สินค้าชนิดเดิมเพื่อลดปริมาณมูลฝอยได้ เช่น การใช้ผงซักฟอกชนิดเดิมแทนการซื้อกล่องใหม่ เป็นต้น	96.3	3.7
3. การเลือกใช้สินค้าที่สามารถส่งคืนบรรจุภัณฑ์แก่ผู้ผลิตได้ เช่น ขวดเครื่องดื่มต่าง ๆ	96.0	4.0
4. การซ่อมแซมเครื่องใช้ สามารถใช้ประโยชน์ได้ไม่ให้เกิดกลายเป็นเศษขยะ	92.4	7.6
5. การใช้ซ้ำ โดยการนำบรรจุภัณฑ์กลับมาใช้อีกครั้งหนึ่ง เช่น กระดาษเปล่าหน้าที่สอง , สมุดที่เหลือ	96.3	3.7
6. การแยกขยะได้ประโยชน์ต่อการแปรรูปเช่น ขวดพลาสติกใส แก้ว กระป๋องเครื่องดื่ม	97.7	2.3
7. การลดการบริโภคและหาทางเพิ่มประสิทธิภาพการใช้งานของเครื่องใช้ต่าง ๆ แทนการใช้ถุงพลาสติก	92.2	7.8

จากตาราง 2 พบว่า ข้อมูลพื้นฐานของประชาชนด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือน ณ แหล่งกำเนิด ประชาชนส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจโดยคิดเป็นค่าร้อยละมากกว่า ร้อยละ 90

ตาราง 3 ข้อมูลพื้นฐานของประชาชนเกี่ยวกับความตระหนักในการจัดการขยะมูลฝอยของครัวเรือน

รายการ	ค่าร้อยละ พฤติกรรมการปฏิบัติ				
	ไม่เคย	น้อยมาก	บางครั้ง	บ่อยครั้ง	เป็นประจำ
1. เสนอแนะการจัดการมูลฝอยให้เทศบาลทราบ	30.4	19.2	24.9	21.3	4.2
2. แจ้งปัญหาขยะมูลฝอยให้เทศบาลทราบ	27.7	22.5	22.8	19.7	7.3
3. ติดต่อกับเทศบาลเพื่อพูดคุยเรื่องการจัดการมูลฝอย	33.8	18.4	22.6	16.9	8.3
4. การมีส่วนร่วมในการรณรงค์หรือกิจกรรมที่ทางเทศบาลจัดเช่น โครงการ Green and Clean เป็นต้น	20.2	18.4	30.6	21.0	9.8
5. การปฏิบัติตนในการไม่ทิ้งขยะเรี่ยราดในที่สาธารณะ	11.4	10.6	19.7	28.8	29.5
6. การพบเห็นผู้อื่นทิ้งขยะในที่สาธารณะแล้วไม่พอใจ	6.5	9.9	31.1	35.8	16.7
7. การคำนึงถึงการจัดการขยะมูลฝอยของบ้านเมืองเป็นเรื่องที่ต้องแก้ไขอย่างเร่งด่วน	6.3	9.9	27.6	32.6	23.7
8. การปฏิบัติตนในการคัดแยกขยะในครัวเรือน	5.0	16.9	32.5	29.6	16.1
9. การให้ความสำคัญในการดูแลรักษาบ้านเมืองให้เป็นระเบียบเรียบร้อย	4.5	10.3	28.3	34.4	22.5
10. การมีส่วนร่วมในการรับข้อมูลข่าวสาร , อบรมเกี่ยวกับการจัดการมูลฝอยของทางราชการ	9.3	19.9	31.3	21.5	18.0

จากตาราง 3 ข้อมูลพื้นฐานของประชาชนเกี่ยวกับความตระหนักในการจัดการขยะมูลฝอยของครัวเรือน พบว่า พฤติกรรมการปฏิบัติส่วนใหญ่ ปฏิบัติเป็นบางครั้ง เช่น การปฏิบัติตนในการคัดแยกขยะในครัวเรือน การมีส่วนร่วมในการรับข้อมูลข่าวสาร , อบรมเกี่ยวกับการจัดการมูลฝอยของทางราชการ และ การมีส่วนร่วมในการรณรงค์หรือกิจกรรมที่ทางเทศบาลจัดเช่น โครงการ Green and Clean เป็นต้น

ข้อมูล สถานภาพจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนในครัวเรือน อำเภอแม่สะเรียง

1. ท่านมีวิธีกำจัดขยะมูลฝอยอย่างไร
 1. กำจัดเอง (ร้อยละ 23.6)
 2. เทศบาลกำจัดให้ (ร้อยละ 35.4)
 3. กำจัดเองและให้เทศบาลกำจัดให้ (ร้อยละ 43.3)
2. ท่านมีวิธีการทิ้งขยะมูลฝอยเพื่อให้เทศบาลมาจัดเก็บอย่างไร
 1. ใส่ภาชนะวางไว้หน้าบ้าน (ร้อยละ 35.4)
 2. นำไปทิ้งในถังขยะที่เทศบาลจัดไว้ (ร้อยละ 46.7)
 3. นำไปใส่รถเมื่อมีรถมาเก็บ (ร้อยละ 16.7)
 4. อื่น ๆ (ร้อยละ 6.4)
3. ก่อนนำขยะมูลฝอยในบ้านไปทิ้ง ท่านมีการคัดแยกขยะมูลฝอยหรือไม่
 1. ไม่มีการคัดแยก (ร้อยละ 25.9)
 2. มีการคัดแยกเพื่อนำไปขาย (ร้อยละ 56.7)
 3. มีการคัดแยกไว้เลี้ยงสัตว์ (ร้อยละ 11.5)
 4. มีการคัดแยกไว้เผา (ร้อยละ 11.3)
 5. มีการคัดแยกไว้ทำปุ๋ยหมัก (ร้อยละ 8.5)
 6. อื่น ๆ (ร้อยละ 1.0)
4. ท่านมีวิธีการขายของเก่าอย่างไร
 1. ขายให้กับร้านรับซื้อของเก่า (ร้อยละ 43.8)
 2. ขายให้รถรับซื้อที่ผ่านหน้าบ้าน (ร้อยละ 53.3)
 3. อื่น ๆ (ร้อยละ 6.7)
5. ผู้ที่คัดแยกขยะในบ้านท่านคือใคร
 1. หัวหน้าครอบครัว (ร้อยละ 4.1)
 2. แม่บ้าน (ร้อยละ 12.8)

3. คนใช้ (ร้อยละ 1.5)
4. บุตร (ร้อยละ 5.6)
5. ทุกคนในบ้าน (ร้อยละ 77.9)
6. วัสดุประเภทใดที่ท่านนำไปขาย
 1. กระดาษหนังสือพิมพ์ (ร้อยละ 46.4)
 2. กระดาษทั่วไป (ร้อยละ 54.6)
 3. กระดาษกล่อง (ร้อยละ 46.7)
 4. เหล็ก (ร้อยละ 31.5)
 5. ขวดแก้ว (ร้อยละ 39.2)
 6. อลูมิเนียม – พลาสติก (ร้อยละ 33.8)
 7. ไม่มีการนำไปขาย (ร้อยละ 4.4)
7. คนในครอบครัวเคยใช้ของ Recycle หรือไม่
 1. ไม่เคย (ร้อยละ 29.7)
 2. เคย (ร้อยละ 64.6)

สรุปข้อมูล สถานภาพจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนในครัวเรือน อำเภอแม่สะเรียง พบว่ามีวิธีกำจัดขยะมูลฝอยโดยกำจัดเองและให้เทศบาลกำจัดให้ คิดเป็นร้อยละ 43.3 เทศบาลกำจัดให้ คิดเป็นร้อยละ 35.4 และกำจัดเอง คิดเป็นร้อยละ 23.6 มีวิธีการทิ้งขยะมูลฝอยเพื่อให้เทศบาลมาจัดเก็บ โดยนำไปทิ้งในถังขยะที่เทศบาลจัดไว้คิดเป็น ร้อยละ 46.7 ใส่ภาชนะวางไว้หน้าบ้านคิดเป็น ร้อยละ 35.4 และนำไปใส่รถเมื่อมีรถมาเก็บ คิดเป็นร้อยละ 16.7 ก่อนนำขยะมูลฝอยในบ้านไปทิ้ง มีการคัดแยกขยะมูลฝอย เพื่อนำไปขาย คิดเป็นร้อยละ 56.7 ไม่มีการคัดแยก คิดเป็นร้อยละ 25.9 มีการคัดแยกไว้เลียงสัตว์คิดเป็นร้อยละ 11.5 มีการคัดแยกไว้เผาคิดเป็นร้อยละ 11.3 มีการคัดแยกไว้ทำปุ๋ยหมักคิดเป็นร้อยละ 8.5 มีวิธีการขายของเก่า โดยขายให้รถรับซื้อที่ผ่านหน้าบ้านคิดเป็นร้อยละ 53.3 ผู้ที่คัดแยกขยะในบ้านทุกคนในบ้านคิดเป็นร้อยละ 77.9 วัสดุประเภทที่นำไปขายเป็นกระดาษทั่วไปคิดเป็นร้อยละ 54.6 อลูมิเนียม – พลาสติกคิดเป็นร้อยละ 33.8 ขวดแก้วคิดเป็นร้อยละ 39.2 เหล็กคิดเป็นร้อยละ 31.5 และไม่มีการนำไปขายคิดเป็นร้อยละ 4.4 คนในครอบครัวเคยใช้ของ Recycle คิดเป็นร้อยละ 64.6

ตาราง 4 สภาพปัญหาในการกำจัดขยะมูลฝอยของประชาชน อำเภอแม่สะเรียง

สภาพปัญหา	คำร้อยละ ของระดับความคิดเห็น		
	มาก	ปานกลาง	น้อย
1. ปัญหาจากเทศบาล			
1.1 ความถี่ของเทศบาลในการมาเก็บขยะมูลฝอยมี มากน้อยเพียงใด	20.5	65.6	13.9
1.2 เทศบาลกำจัดขยะถูกต้องและเหมาะสม มากน้อยเพียงใด	19.7	65.2	15.2
1.3 จำนวนรถเก็บขยะของเทศบาลมีเพียงพอ มากน้อยเพียงใด	18.4	59.4	22.2
1.4 สภาพของรถขนขยะของเทศบาลอยู่ในสภาพดี มากน้อยเพียงใด	24.9	58.7	16.4
1.5 มีขยะตกค้างในชุมชนที่เทศบาลขนไม่หมดแต่ละวัน มากน้อยเพียงใด	13.9	52.1	33.7
2. ปัญหาจากประชาชน			
2.1 ประชาชนไม่มีความรู้ความเข้าใจในการจัดเก็บขยะมูลฝอย	24.5	64.4	11.5
2.2 ประชาชนไม่เห็นความสำคัญของปัญหาขยะมูลฝอย	27.7	55.2	17.0
2.3 ประชาชนขาดความรับผิดชอบในการกำจัดขยะมูลฝอย	24.8	57.6	17.6
2.4 ประชาชนขาดการมีส่วนร่วมในการกำจัดขยะมูลฝอย	22.6	60.9	16.5
2.5 ท่านคิดว่าประชาชนในชุมชนทิ้งขยะถูกที่มากน้อยเพียงใด	17.0	65.3	17.8
2.6 ประชาชนได้มีการคัดแยกขยะเพื่อลดปริมาณขยะมากน้อยเพียงใด	16.2	58.7	25.1
3. ปัญหาจากชุมชน			
3.1 ผู้นำชุมชนไม่เอาใจใส่ในการควบคุมดูแลการกำจัดขยะมูลฝอย	22.3	64.0	13.6
	20.5	65.3	14.2
3.2 ชุมชนไม่มีการประชาสัมพันธ์ในการกำจัดขยะ			
3.3 ชุมชนไม่ได้มีการกำหนดแหล่งหรือสถานที่ในการกำจัดขยะมูลฝอย	19.6	60.7	19.6
3.4 ในชุมชนของท่านไม่มีการรวมกลุ่มกัน เพื่อช่วยเทศบาลกำจัด	16.3	63.9	19.7
3.5 ในชุมชนไม่มีการซื้อขายขยะมูลฝอย	14.6	60.8	24.6

จากตาราง 4 สภาพปัญหาในการกำจัดขยะมูลฝอยของประชาชนในครัวเรือน อำเภอแม่สะเรียง พบว่า ปัญหาจากเทศบาลส่วนใหญ่มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ปัญหาจากประชาชนส่วนใหญ่มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ปัญหาจากชุมชนส่วนใหญ่มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง

ตาราง 5 ความรู้เกี่ยวกับการกำจัดขยะมูลฝอยของประชาชน อำเภอแม่สะเรียง

รายการความรู้เกี่ยวกับการกำจัดขยะมูลฝอย	ใช่	ไม่ใช่
1. ขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้น ถ้าแยกออกก่อนทิ้งจะสามารถนำสิ่งของบางอย่างกลับมาใช้ประโยชน์ได้	97.9	2.1
2. การเผาขยะประเภทพลาสติก โฟม จะทำให้เกิดก๊าซอันตรายต่อคนชนิดหนึ่ง เรียกว่า ก๊าซซีเอฟซี	5.1	94.9
3. การกำจัดขยะที่ถูกหลักวิชา คือ การฝังกลบ	78.7	21.3
4. ปุ๋ยหมักจากเศษผัก เศษอาหาร ช่วยทำให้เกิดสารอินทรีย์ที่มีคุณค่าต่อพืช ช่วยให้ดินดีและไม่เสื่อมเหมือนใส่ปุ๋ยเคมี	97.4	2.6
5. กะละมังและถังน้ำพลาสติกสีดำทำมาจากพลาสติกเก่า	9.8	90.2
6. วัสดุที่ทำจากพลาสติกและโฟมไม่สามารถย่อยสลายได้	6.9	93.1
7. ขวดน้ำปลาหรือขวดเหล้าบางชนิดมีคนรับซื้อเพื่อนำไปล้างทำความสะอาดแล้วนำกลับมาใช้ใหม่	95.1	4.9
8. กระดาษที่ใช้แล้วสามารถนำกลับมาทำเป็นกระดาษใช้ใหม่ได้	89.1	10.9
9. การทิ้งขยะไม่เป็นที่เป็นทางผิดกฎหมาย	94.3	5.7
10. การทิ้งขยะให้เป็นที่เป็นทาง เป็นหน้าที่ของประชาชนทุกคน ส่วนเทศบาลเป็นผู้ให้บริการรวบรวมเก็บขยะไปกำจัดเท่านั้น	96.4	3.6
11. การกำจัดขยะมูลฝอยเป็นหน้าที่ของประชาชนทุกคน	97.7	2.3

ตาราง 5 (ต่อ) ความรู้เกี่ยวกับการกำจัดขยะมูลฝอยของประชาชน อำเภอแม่สะเรียง

รายการความรู้เกี่ยวกับการกำจัดขยะมูลฝอย	ใช่	ไม่ใช่
12. ขยะประเภทกระป๋องสเปรย์ เช่น กระป๋องยาฆ่าแมลงแบบสเปรย์ไม่ควรเผา เพราะอาจเกิดอันตรายจากการระเบิดของกระป๋องได้	5.2	94.8
13. เศษแก้วแตกสามารถนำกลับไปหลอมเพื่อทำขวดใหม่ได้	4.1	95.9
14. การนำกระดากที่ใช้แล้วกลับมาใช้ใหม่เป็นการลดการตัดต้นไม้ได้ อีกทางหนึ่งการเก็บขยะมีส่วนช่วยให้ปริมาณขยะลดลง	3.6	96.4

จากตาราง 5 ประชาชนส่วนใหญ่ ยังขาดความรู้เกี่ยวกับการกำจัดขยะมูลฝอย ในเรื่องดังนี้ การเผาขยะประเภทพลาสติก โฟม จะทำให้เกิดก๊าซอันตรายต่อคนชนิดหนึ่ง เรียกว่า ก๊าซซีเอฟซี กะละมังและถังน้ำพลาสติกสีดำทำมาจากพลาสติกเก่า / วัสดุที่ทำจากพลาสติก และโฟมไม่สามารถย่อยสลายได้ / การทิ้งขยะให้เป็นที่เป็นทาง เป็นหน้าที่ของประชาชนทุกคน ส่วนเทศบาลเป็นผู้ให้บริการรวบรวมเก็บขยะไปกำจัดเท่านั้น / ขยะประเภทกระป๋องสเปรย์ เช่น กระป๋องยาฆ่าแมลงแบบสเปรย์ไม่ควรเผา เพราะอาจเกิดอันตรายจากการระเบิดของกระป๋องได้ / เศษแก้วแตกสามารถนำกลับไปหลอมเพื่อทำขวดใหม่ได้ / การนำกระดากที่ใช้แล้วกลับมาใช้ใหม่เป็นการลดการตัดต้นไม้ได้อีกทางหนึ่งการเก็บขยะมีส่วนช่วยให้ปริมาณขยะลดลง

ตาราง 6 ทักษะคติของประชาชนเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชน อำเภอแม่สะเรียง

ทัศนคติของประชาชนเกี่ยวกับการจัดการขยะ	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ
1. การแยกขยะเป็นสิ่งจำเป็น	98.7	0.5	0.8
2. ปัญหาของขยะเป็นหน้าที่ของทุกคนในชุมชนที่ต้องรับผิดชอบร่วมกัน	96.9	2.6	0.5
3. การแยกขยะทำให้ปริมาณของขยะน้อยลง	93.0	1.6	5.4
4. ขยะที่เกิดขึ้นในชุมชนเป็นปัญหาของชุมชนที่ต้องมีการแก้ไข	95.3	2.3	2.3
5. การลดปริมาณขยะโดยการใช้วัสดุธรรมชาติ เช่น ใบตอง เป็นสิ่งที่ดี	95.9	1.3	2.8
6. ทุกคนควรทิ้งขยะให้ถูกที่จะทำให้ชุมชนน่าอยู่	98.2	1.0	0.8
7. ขยะบางชนิดสามารถนำกลับมาใช้ประโยชน์ได้อีก	97.2	0.8	2.1
8. ขยะที่เกิดขึ้นในชุมชนจะส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนในชุมชน	97.9	0.5	1.6
9. การชำระค่าจัดเก็บขยะเป็นหน้าที่ที่ประชาชนต้องให้ความร่วมมือกับส่วนราชการ	85.5	10.6	3.9
10. ขยะของโรงพยาบาลควรแยกจากการจัดเก็บขยะทั่วไป	90.4	7.0	2.6

จากตาราง 6 จะเห็นได้ว่าทัศนคติของประชาชนเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยส่วนใหญ่เห็นด้วย กับการจัดการขยะ เช่น การแยกขยะเป็นสิ่งจำเป็น ทุกคนควรทิ้งขยะให้ถูกที่จะทำให้ชุมชนน่าอยู่ ขยะที่เกิดขึ้นในชุมชนจะส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนในชุมชน และขยะบางชนิดสามารถนำกลับมาใช้ประโยชน์ได้อีก

ตาราง 7 การปฏิบัติเกี่ยวกับการกำจัดขยะมูลฝอยของประชาชน อำเภอแม่สะเรียง

การปฏิบัติเกี่ยวกับการกำจัดขยะมูลฝอย	ปฏิบัติ	ไม่ปฏิบัติ
1. การคัดแยกขยะก่อนนำไปทิ้ง	12.4	87.6
2. การทิ้งลงถังขยะที่เทศบาลจัดไว้ให้	5.7	94.3
3. การมีส่วนร่วมในการกำจัดขยะในชุมชนโดยการทิ้งขยะให้เป็นที่เป็นทาง	6.5	93.5
4. การแยกขยะที่สามารถนำไปขายได้แล้วนำกลับไปขายให้ร้านรับซื้อของเก่าหรือรถรับซื้อของเก่าตามบ้าน	11.9	88.1
5. การกำจัดขยะที่สามารถฝังกลบเองได้นำไปฝังกลบ	28.9	71.7
6. การหลีกเลี่ยงการใช้โฟมในชีวิตประจำวันเพื่อลดจำนวนขยะ	15.5	84.5
7. การหลีกเลี่ยงการใช้ถุงพลาสติกในชีวิตประจำวันเพื่อลดจำนวนขยะ	18.3	81.7
8. การนำเศษอาหารไปเลี้ยงสัตว์	13.1	86.9
9. การซื้อของใช้ที่ทำจากวัสดุเก่ามาใช้เป็นประจำ เช่น กระดาษลัง ถังน้ำ พลาสติกที่มีสีดำ	19.3	80.7
10. การแยกขยะของเก่ามาคัดแยกเพื่อนำกลับมาใช้ใหม่	12.4	87.6

จากตาราง 7 การปฏิบัติเกี่ยวกับการกำจัดขยะมูลฝอยของประชาชน อำเภอแม่สะเรียง พบว่า ส่วนใหญ่ไม่มีการปฏิบัติ เช่น การทิ้งลงถังขยะที่เทศบาลจัดไว้ให้ การมีส่วนร่วมในการกำจัดขยะในชุมชนโดยการทิ้งขยะให้เป็นที่เป็นทาง การแยกขยะที่สามารถนำไปขายได้แล้วนำกลับไปขายให้ร้านรับซื้อของเก่าหรือรถรับซื้อของเก่าตามบ้าน และการแยกขยะของเก่ามาคัดแยกเพื่อนำกลับมาใช้ใหม่

ตาราง 8 ข้อมูลของประชาชนเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย ด้านข้อมูลข่าวสารและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับทางด้านการลงทุน

รายการ	ค่าร้อยละของการรับข้อมูลข่าวสาร / ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ				
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
1. ท่านรับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยจากสื่อแต่ละประเภทในระดับใด					
- โทรทัศน์	1.8	5.5	24.7	46.3	21.6
- วิทยุ	3.9	10.4	28.6	43.8	13.3
- หนังสือพิมพ์	3.6	15.8	29.7	36.0	14.9
- ข่าวสารทางราชการ	20.5	21.9	16.8	31.8	8.9
- หอกระจายข่าวประจำหมู่บ้าน	20.0	13.9	20.3	33.2	12.5
2. สามารถลดปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นในครัวเรือนได้	2.1	13.4	34.6	34.1	15.8
3. สามารถลดปริมาณขยะมูลฝอยในชุมชนได้	2.1	11.5	37.5	32.3	16.7
4. สามารถใช้บรรจุภัณฑ์ต่าง ๆ ได้อย่างคุ้มค่า	1.6	10.4	34.2	36.5	17.4
5. สามารถลดรายจ่ายในการกำจัดขยะของครัวเรือนได้	2.3	12.2	39.1	30.5	15.9
6. การสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างครัวเรือนกับชุมชนในการจัดการขยะมูลฝอยได้	2.8	13.7	38.2	34.1	11.1
7. ท่านรับทราบข้อมูลการบริหารจัดการด้านการลงทุนขยะมูลฝอยของเทศบาล เช่น แหล่งกำจัดขยะ , การเสียค่าใช้จ่ายในการจัดการที่เพิ่มขึ้น	4.7	16.4	36.2	31.0	11.7

จากตาราง 8 ข้อมูลของประชาชนเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย ด้านข้อมูลข่าวสารและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับทางด้านการลงทุน พบว่า ส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลข่าวสารและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับทางด้านการลงทุน

ตาราง 9 การจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิด ตามหลัก 7Rs ของกรมมลพิษ ของประชาชน
อำเภอแม่สะเรียง

รายการ	ค่าร้อยละของการจัดการมูลฝอย				
	น้อย ที่สุด	น้อย	ปาน กลาง	มาก	มาก ที่สุด
1. ฉันหลีกเลี่ยงการใช้บรรจุภัณฑ์ที่ส่งผลกระทบต่อ เพิ่มปริมาณขยะมูลฝอยในครัวเรือน เช่น การไม่ ใช้ถุงพลาสติก เป็นต้น	9.8	16.0	38.8	30.5	4.9
2. ฉันปฏิเสธบรรจุภัณฑ์ที่ส่งผลกระทบต่อเพิ่ม ปริมาณขยะมูลฝอยในครัวเรือนเช่น การไม่ใช้ กล่องโฟมในการบรรจุอาหาร เป็นต้น	7.5	15.8	41.3	28.9	6.5
3. ฉันเลือกใช้สินค้าชนิดเติมได้ เช่น ผงซักฟอก ชนิดเติม , น้ำยาล้างจานชนิดเติม	1.8	9.0	36.4	39.5	13.2
4. ฉันสามารถซ่อมแซมเครื่องใช้ให้ใช้ประโยชน์ ได้ต่อไป เช่น โต๊ะ เก้าอี้ ดัดแปลงเป็นที่วางของ บางชนิดได้	9.6	24.8	32.6	27.1	5.9
5. ฉันสามารถนำบรรจุภัณฑ์ใช้แล้วกลับมาใช้อีก ครั้ง เช่น การบริจาคหนังสือให้กับผู้ที่ต้องการ , การใช้กระดาษหน้าที่สอง เป็นต้น	5.9	18.1	35.9	30.5	9.6
6. ฉันสามารถคัดแยกขยะที่ยังใช้ประโยชน์ได้อีก เช่น บรรจุภัณฑ์พลาสติกใส กระจกเครื่องดื่ม ต่าง ๆ	5.2	12.4	40.8	33.3	8.3
7. ฉันสามารถลดการบริโภคสินค้าที่ไม่จำเป็นและ หาทางเพิ่มประสิทธิภาพการใช้สินค้า เช่น การ ใช้ถุงผ้าหรือตะกร้าไปซื้อของจ่ยตลาดแทนการ ใช้ถุงพลาสติก	6.5	10.6	35.1	33.9	14.0

จากตาราง 9 การจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิด ตามหลัก 7Rs ของกรมมลพิษของประชาชนอำเภอแม่สะเรียง พบว่าส่วนใหญ่ค่าร้อยละของการจัดการมูลฝอยอยู่ในระดับปานกลางและระดับมาก เช่น ปฏิเสธบรรจุภัณฑ์ที่ส่งผลต่อการเพิ่มปริมาณขยะมูลฝอยในครัวเรือน เช่น การไม่ใช้กล่องโฟมในการบรรจุอาหาร เป็นต้น สามารถคัดแยกขยะที่ยังใช้ประโยชน์ได้อีก เช่น บรรจุภัณฑ์พลาสติกใส กระจกเครื่องใช้ต่าง ๆ หลีกเลี่ยงการใช้บรรจุภัณฑ์ที่ส่งผลต่อการเพิ่มปริมาณขยะมูลฝอยในครัวเรือน เช่น การไม่ใช้ถุงพลาสติก เป็นต้น และเลือกใช้สินค้าชนิดเดิมได้ เช่น ผงซักฟอกชนิดเดิม, น้ำยาล้างจานชนิดเดิม

ตาราง 10 รูปแบบวิธีการจัดการขยะมูลฝอยภายในครัวเรือนของประชาชน อำเภอแม่สะเรียง

รูปแบบวิธีการ	เกือบทุก วันและ บ่อยครั้ง	บางครั้ง	นาน ๆ ครั้งและ ไม่เคย
1. นำขยะที่เหลือจากการทำอาหารภายในครัวเรือนที่เป็นขยะเปียกเก็บรวบรวมโดยใส่ถุงพลาสติก และมัดให้เรียบร้อย ก่อนนำไปทิ้งถังขยะ	47.5	41.6	10.9
2. เก็บถ่านไฟฉาย แบตเตอรี่รถยนต์ หลอดไฟฟ้า ใบมีดโกน ที่เสื่อมสภาพ ใส่ถุงขยะห่อมิดชิด ก่อนที่จะนำไปกำจัดเอง หรือให้พนักงานจัดเก็บต่อไป	26.1	51.2	22.7
3. มีการเก็บรวบรวมขยะจำพวก ขวด แก้ว กระจก หนังสือพิมพ์ที่ใช้แล้ว เพื่อขายให้ผู้ซื้อของเก่า หรือนำไปขายที่แหล่งซื้อของเก่า	37.7	47.3	15.0
4. นำขยะที่เป็นวัสดุ เช่น ไม้ เก้าอี้ ที่ทำด้วยไม้ หรือฟองน้ำ ฟูกที่นอนไม้ใช้ หรือเสื่อมสภาพ ไปทิ้งร่วมกับขยะชนิดอื่น ๆ ในถังขยะชนิดอื่น ๆ ในถังขยะ เพื่อรอพนักงานมาจัดเก็บต่อไป	20.9	47.4	31.7
5. เก็บหนังสือพิมพ์ กล่องกระดาษ ถุงพลาสติกที่ไม่ใช้แล้ว ไว้ภายในบ้านเพื่อนำไปใช้ประโยชน์อย่างอื่นอีก	36.6	51.2	12.2

รูปแบบวิธีการ	เกือบทุก วันและ บ่อยครั้ง	บางครั้ง	นาน ๆ ครั้งและ ไม่เคย
6. ทุกครั้งที่มิชยะเปียกขยะแห้งในบ้านจะรวมกันทิ้งในถังขยะใบเดียวกัน เมื่อถึงขยะเต็มจึงจะมีการเก็บรวบรวมไปทิ้งในถังขยะใบใหญ่กว่าเพื่อรอการเก็บขนต่อไป	33.1	48.6	18.3
7. ทุกครั้งที่มิชยะไม่ว่าจะเป็นเศษอาหาร ผลไม้ ขวดแก้ว กระดาษ หรือโลหะต่าง ๆ ที่หมดความต้องการที่ใช้งานได้ทิ้งลงไปในที่ว่างใกล้บ้านของท่านหรือลงในแม่น้ำลำคลอง	17.4	37.7	44.9
8. นำหนังสือพิมพ์ สมุดหนังสือที่ผ่านการใช้แล้วนำมามัดแปลงทำประโยชน์ได้อีก เช่น พับถุง หรือนำไปแยกขาย	27.1	55.3	17.6
9. มีการแยกประเภทสิ่งของที่สามารณนำมาใช้ประโยชน์ได้อีก เช่น ขวด กระดาษ แก้ว โลหะ พลาสติก ฯลฯ ออกไว้เพื่อนำมาคัดแปลงทำประโยชน์ภายในบ้านได้อีก	26.9	56.7	16.3
10. มีการแยกขยะอันตรายประเภทถ่านไฟฉาย กระป๋องสเปรย์ หลอดไฟ ขวดทินเนอร์ ขวดยาฆ่าแมลง ที่ใช้หมดแล้ว ออกจากขยะประเภทอื่น ๆ เพื่อป้องกันอันตรายที่จะเกิดขึ้น	31.3	45.6	23.1

จากตาราง 10 จะเห็นได้ว่ารูปแบบวิธีการจัดการขยะมูลฝอยภายในครัวเรือนของประชาชนอำเภอแม่สะเรียง ส่วนใหญ่มีวิธีการจัดการขยะมูลฝอยภายในครัวเรือนเป็นบางครั้ง และเกือบทุกวัน และบ่อยครั้ง เช่น มีการแยกประเภทสิ่งของที่สามารณนำมาใช้ประโยชน์ได้อีก เช่น ขวด กระดาษ แก้ว โลหะ พลาสติก ฯลฯ ออกไว้เพื่อนำมาคัดแปลงทำประโยชน์ภายในบ้านได้อีก นำหนังสือพิมพ์ สมุดหนังสือที่ผ่านการใช้แล้วนำมามัดแปลงทำประโยชน์ได้อีก เช่น พับถุง หรือนำไปแยกขาย เก็บถ่านไฟฉาย แบตเตอรี่รถยนต์ หลอดไฟฟ้า ใบมีดโกนที่เสื่อมสภาพ วัสดุขยะห่อมัดชิด ก่อนที่จะนำไปกำจัดเองหรือให้พนักงานจัดเก็บต่อไป และทุกครั้งที่มิชยะเปียกขยะแห้งในบ้านจะรวมกันทิ้งในถังขยะใบเดียวกัน เมื่อถึงขยะเต็มจึงจะมีการเก็บรวบรวมไปทิ้งในถังขยะใบใหญ่กว่าเพื่อรอการเก็บขนต่อไป

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการจัดทำแผนกลยุทธ์การบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วม

การจัดทำแผนกลยุทธ์การบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วมของอำเภอแม่สะเรียง ดำเนินการวิจัยโดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (Participating Action Research : PAR) เป็นวงจรการนำเสนอประกอบด้วยการวางแผนการปฏิบัติและสังเกต และสะท้อนการปฏิบัติรวม 3 วงจร โดยใช้วิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) การระดมสมอง (Brain storming) และ กระบวนการวิเคราะห์ SWOT (SWOT Analysis) ซึ่งปรากฏผลการจัดทำแผนกลยุทธ์การบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วมของอำเภอแม่สะเรียง ดังนี้

วงจรที่ 1

1. การวางแผน

คณะผู้วิจัย นำโดยหัวหน้าโครงการวิจัยผู้ช่วยศาสตราจารย์เสริมสุข บัวเจริญ ร่วมการสนทนากลุ่มกับนายกองค์การบริหารส่วนตำบล องค์การบริหารส่วนตำบลแม่คง องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ขอม องค์การบริหารส่วนตำบลแม่สะเรียงและเทศบาลตำบลแม่สะเรียง เพื่อชี้แจงและระดมพลังสมอง โดยการสร้างความเข้าใจ ยอมรับในข้อเท็จจริง มีการเรียนรู้และการแลกเปลี่ยนข้อมูล เพื่อดำเนินการจัดทำแผนกลยุทธ์การบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วมของอำเภอแม่สะเรียง

2. การปฏิบัติและการสังเกต

1. ดำเนินการสนทนากลุ่ม ในวันที่ 19 พฤษภาคม พ.ศ. 2552 ณ ห้องประชุม เทศบาลตำบลแม่สะเรียง โดยมีผู้ช่วยศาสตราจารย์เสริมสุข บัวเจริญ เป็นวิทยากรในการสร้างความรู้ความเข้าใจ ในการจัดทำแผนกลยุทธ์การบริหารจัดการขยะและได้นำกระบวนการวิเคราะห์ SWOT (SWOT Analysis) มาประยุกต์ใช้เพื่อเป็นกระบวนการในการจัดทำแผนกลยุทธ์การบริหารจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมของอำเภอแม่สะเรียง โดยมีกระบวนการวิเคราะห์ SWOT ที่สำคัญคือ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกและการสร้างกลยุทธ์ทางเลือกได้ดำเนินการดังนี้

1.1 การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน เพื่อวิเคราะห์จุดแข็ง (Strength) จุดอ่อน (Weakness) ที่มีผลต่อการบริหารจัดการและการดำเนินงานของ องค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอแม่สะเรียง

ผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน ของอำเภอแม่สะเรียง คือ การวิเคราะห์จุดแข็ง (Strength) และจุดอ่อน (Weakness)

จุดแข็ง (Strength)

1. นายกเทศมนตรี/นายกองค์การบริหารส่วนตำบลมีวิสัยทัศน์และใส่ใจปัญหาสิ่งแวดล้อม
2. มีการแบ่งโครงสร้างชุมชนที่เหมาะสมตามลักษณะทางภูมิศาสตร์
3. นายอำเภอแม่สะเรียงให้ความสำคัญและให้การสนับสนุนโครงการ

จุดอ่อน (Weakness)

1. สถานที่ทิ้งขยะมีจำกัดและมีการจัดการยังไม่ถูกต้อง
2. ประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจการจัดการขยะมูลฝอย
3. ประชาชนมีความเข้าใจหน้าที่ในการจัดการขยะคือเทศบาล/องค์การบริหารส่วนตำบล
4. ขาดเครื่องมือและเทคโนโลยีที่ทันสมัยในการบริหารจัดการขยะ
5. งบประมาณในท้องถิ่นมีไม่เพียงพอ
6. เจ้าหน้าที่ในการจัดการขยะมีจำนวนน้อยแต่อัตราการขยายตัวของชุมชนมีตลอดเวลา

1.2 การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอก เพื่อวิเคราะห์ถึงโอกาส (Opportunities) และอุปสรรค (Threat) ที่มีผลต่อการบริหารจัดการและการดำเนินการขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอแม่สะเรียง

ผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกของอำเภอแม่สะเรียงคือการวิเคราะห์โอกาส (Opportunities) และอุปสรรค (Threats)

โอกาส (Opportunities)

1. หน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุน
2. กระแสการจัดการสิ่งแวดล้อมโลกสูง
3. นายอำเภอแม่สะเรียงมีความเข้าใจและช่วยสนับสนุนเกี่ยวกับการแก้ปัญหาการจัดการขยะชุมชน

อุปสรรค (Threats)

1. เทศบาล/องค์การบริหารส่วนตำบล มีทางหลวงแผ่นดินผ่านเพราะเป็นเมืองท่องเที่ยวจึงทำให้มีประชาชนแฝงที่ผ่านไปมาทั้งขยะทำให้ขยะมีมากขึ้นควบคุมไม่ได้
2. ประชาชนในพื้นที่จะมีการก่อสร้างที่ทั้งขยะแห่งใหม่ ยังขาดความร่วมมือ
3. การใช้กฎหมายเทศบัญญัติในเขตเทศบาลยังไม่มีการนำมาใช้บังคับเพื่อควบคุมการเพิ่มขยะ

จากผลการวิเคราะห์พบว่าในการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์จะต้องมีกระบวนการวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของชุมชนก่อนเพื่อจัดวางแผนกลยุทธ์โดยใช้เทคนิค SWOT มาวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกและทำการประเมินให้เห็น โอกาสและข้อจำกัด มีการวิเคราะห์ทรัพยากรต่างๆ ที่มีอยู่ภายในคือจุดแข็งและจุดอ่อน เพื่อประเมินให้ทราบถึงศักยภาพความสามารถที่จะช่วยให้การดำเนินการต่อไปได้ แล้วนำมากำหนดวิสัยทัศน์ จัดทำพันธกิจ กำหนดเป้าประสงค์และจัดทำแผนกลยุทธ์ 3 ด้าน ประกอบด้วยกลยุทธ์ 1) การลดปริมาณขยะมูลฝอยชุมชนด้วยกระบวนการต่างๆ 2) เพิ่มประสิทธิภาพการจัดการขยะมูลฝอยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและแหล่งกำเนิดขยะมูลฝอยขนาดใหญ่ และ 3) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอย

3. การสะท้อนการปฏิบัติ

สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและอภิปรายอย่างทั่วถึง ในการวิพากษ์วิจารณ์ผลการวิเคราะห์ SWOT ที่มีผลต่อการบริหารจัดการและการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอแม่สะเรียง โดยการมีส่วนร่วมซึ่งสมาชิกมีการยอมรับผลการวิเคราะห์ SWOT

วงจรที่ 2

1. การวางแผน

คณะผู้วิจัยและสมาชิกในที่ประชุมร่วมกันวางแผนเพื่อดำเนินการจัดทำแผนกลยุทธ์การบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วมของอำเภอแม่สะเรียง โดยวิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) การระดมพลังสมองและอภิปราย โดยใช้ผลการวิเคราะห์ SWOT และผลสะท้อนการปฏิบัติในวงจรที่ 1 ซึ่งมีกิจกรรมดังนี้

- 1.1 การทบทวนวิสัยทัศน์การบริหารจัดการขยะของอำเภอแม่สะเรียง
- 1.2 การสร้างกลยุทธ์ทางเลือก

2. การปฏิบัติและการสังเกต

คณะผู้วิจัยและสมาชิกในที่ประชุม ดำเนินการทบทวนวิสัยทัศน์และกำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ในการบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วมของอำเภอแม่สะเรียงโดยคณะผู้วิจัยได้นำเสนอให้สมาชิกในที่ประชุมมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ระดมสมองและอภิปรายเพื่อหาข้อสรุปกำหนดเป็นวิสัยทัศน์ ประเด็นยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ของการบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วมของอำเภอแม่สะเรียง ได้ดังนี้

วิสัยทัศน์ : แม่สะเรียงสวยด้วยมือเรา

ประเด็นยุทธศาสตร์ 1 การลดปริมาณขยะมูลฝอยชุมชนด้วยกระบวนการต่างๆ

แนวทางปฏิบัติ

- 1) การคัดแยกขยะมูลฝอยที่สามารถใช้ประโยชน์ได้กลับมาใช้ประโยชน์มากที่สุด
- 2) การส่งเสริมการใช้สินค้าจากวัสดุที่ใช้แล้ว
- 3) การนำเทคโนโลยีที่สะอาดมาประยุกต์ใช้ในการลดการเกิดของเสีย

ประเด็นยุทธศาสตร์ 2 เพิ่มประสิทธิภาพการจัดการขยะมูลฝอยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และแหล่งกำเนิดขยะมูลฝอยขนาดใหญ่

แนวทางปฏิบัติ

- 1) การส่งเสริมให้ท้องถิ่นมีศักยภาพในการจัดการขยะมูลฝอย
- 2) การเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการขยะมูลฝอยบริเวณแหล่งกำเนิดขยะมูลฝอยขนาดใหญ่ซึ่งมีประชาชนใช้บริการเป็นจำนวนมาก

ประเด็นยุทธศาสตร์ 3 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอย

แนวทางปฏิบัติ

- 1) การสร้างจิตสำนึกด้านการจัดการขยะมูลฝอยให้กับประชาชน
- 2) ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังและตรวจสอบการกระทำผิดกฎหมายด้านการจัดการขยะมูลฝอย
- 3) การส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนในการจัดการขยะมูลฝอยของท้องถิ่น

3. การสะท้อนการปฏิบัติ

ผู้วิจัยและตัวแทนของสมาชิกนำเสนอผลการสร้างกลยุทธ์ทางเลือกให้สมาชิกในที่ประชุม ซึ่งประกอบด้วยนายกองค์การบริหารส่วนตำบล องค์การบริหารส่วนตำบลแม่คง องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ข่ม องค์การบริหารส่วนตำบลแม่สะเรียงและเทศบาลตำบลแม่สะเรียง ตัวแทนของชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในอำเภอแม่สะเรียง เพื่อการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและอภิปรายอย่างทั่วถึง โดยมีรองศาสตราจารย์ ดร.ปาริชาติ บัวเจริญ ผู้ร่วมวิจัย เป็นวิทยากรในการวิพากษ์และวิจารณ์

สรุปผลการดำเนินการ สมาชิกในที่ประชุมยอมรับผลการสร้างกลยุทธ์ทางเลือกที่ประกอบด้วยวิสัยทัศน์ ประเด็นยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ โดยให้กลยุทธ์ทางเลือกอื่นๆ กำหนดเป็นแผนงานและโครงการภายใต้กลยุทธ์ที่เหมาะสมและมีความเกี่ยวข้องกันในการดำเนินงาน

วาทที่ 3

1. การวางแผน

ผู้วิจัยเสนอให้ องค์การบริหารส่วนตำบลจัดทำโครงการประชุมวิสัยทัศน์ร่วม (Share Vision) แผนกลยุทธ์การบริหารจัดการชุมชนแบบมีส่วนร่วมให้แก่ประชาชนในแต่ละเขตพื้นที่

2. การปฏิบัติและการสังเกต

ดำเนินการประชุมวิสัยทัศน์ร่วม (Share Vision) ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลองค์การบริหารส่วนตำบลแม่คง องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ข่ม องค์การบริหารส่วนตำบลแม่สะเรียงและเทศบาลตำบลแม่สะเรียง

3. การสะท้อนการปฏิบัติ

จากการสังเกตผู้เข้าร่วมประชุมวิสัยทัศน์ร่วม (Share Vision) พบว่าประชาชนในแต่ละพื้นที่ มีความสนใจเข้าร่วมฟังอภิปรายและแสดงความคิดเห็นแผนกลยุทธ์ในแต่ละประเด็น โดยวิเคราะห์ความเป็นไปได้ อภิปราย ความเหมาะสมและการยอมรับเพื่อการนำแผนกลยุทธ์สู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

แผนกลยุทธ์การบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วม อำเภอแม่สะเรียง

วิสัยทัศน์ : แม่สะเรียงสวยด้วยมือเรา

ประเด็นยุทธศาสตร์ 1 การลดปริมาณขยะมูลฝอยชุมชนด้วยกระบวนการต่างๆ

แนวทางปฏิบัติ

1. การคัดแยกขยะมูลฝอยที่สามารถใช้ประโยชน์ได้กลับมาใช้ประโยชน์มากที่สุด
2. การส่งเสริมการใช้สินค้าจากวัสดุที่ใช้แล้ว
3. การนำเทคโนโลยีที่สะอาดมาประยุกต์ใช้ในการลดการเกิดของเสีย

ประเด็นยุทธศาสตร์ 2 เพิ่มประสิทธิภาพการจัดการขยะมูลฝอยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และแหล่งกำเนิดขยะมูลฝอยขนาดใหญ่

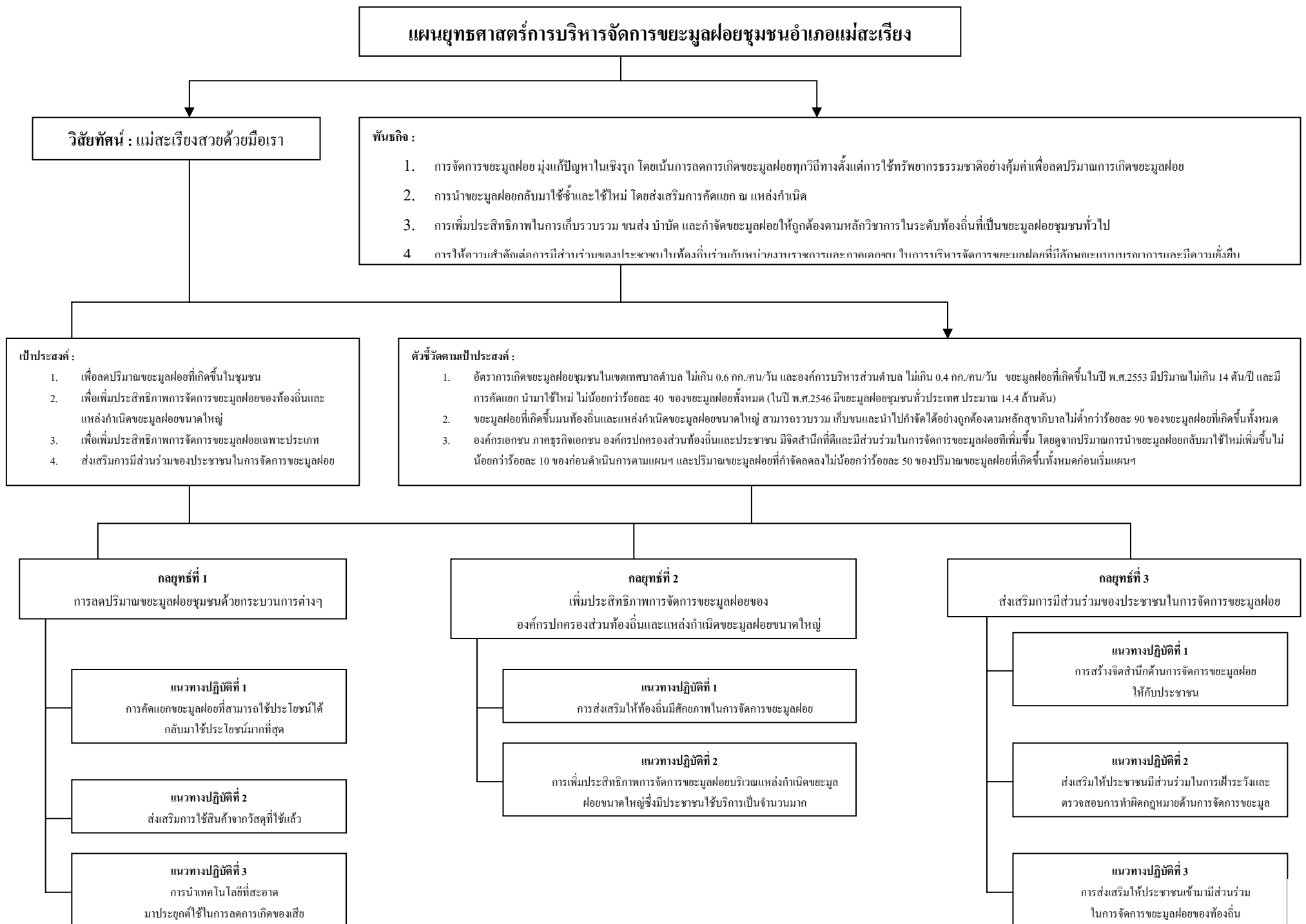
แนวทางปฏิบัติ

1. การส่งเสริมให้ท้องถิ่นมีศักยภาพในการจัดการขยะมูลฝอย
2. การเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการขยะมูลฝอยบริเวณแหล่งกำเนิดขยะมูลฝอยขนาดใหญ่ซึ่งมีประชาชนใช้บริการเป็นจำนวนมาก

ประเด็นยุทธศาสตร์ 3 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอย

แนวทางปฏิบัติ

1. การสร้างจิตสำนึกด้านการจัดการขยะมูลฝอยให้กับประชาชน
2. ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังและตรวจสอบการกระทำผิดกฎหมายด้านการจัดการขยะมูลฝอย
3. การส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนในการจัดการขยะมูลฝอยของท้องถิ่น

ตอนที่ 5 การประเมินผลการบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วม อำเภอแม่สะเรียง
จังหวัดแม่ฮ่องสอน

5.1 แผนกลยุทธ์สู่การปฏิบัติในการจัดการขยะชุมชน อำเภอแม่สะเรียง

ตาราง 11 แสดงผลการนำแผนกลยุทธ์สู่การปฏิบัติในการจัดการขยะชุมชน อำเภอแม่สะเรียง

กลยุทธ์/แผนงาน/โครงการ	ค่าเป้าหมาย		สรุปผล
	แผน	ผล	
กลยุทธ์ 1. การลดปริมาณขยะมูลฝอยชุมชนด้วยกระบวนการต่างๆ <u>แผนงาน/โครงการ</u>			
1.1 โครงการรณรงค์และเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจกับกระบวนการแยกขยะกับชุมชน	ร้อยละ 80.00	ร้อยละ 82.45	บรรลุเป้าหมาย
1.2 โครงการจัดตั้งศูนย์รีไซเคิลและธนาคารขยะชุมชน	1 แห่ง	1 แห่ง	ยังไม่แล้วเสร็จ
1.3 โครงการสนับสนุนและจัดกิจกรรมคัดแยกขยะมูลฝอยจากแหล่งกำเนิด	ร้อยละ 80.00	ร้อยละ 81.24	บรรลุเป้าหมาย
กลยุทธ์ 2. เพิ่มประสิทธิภาพการจัดการขยะมูลฝอย <u>แผนงาน/โครงการ</u>			
2.1 โครงการก่อสร้างศูนย์การเรียนรู้และจัดการขยะชุมชน	1 แห่ง	1 แห่ง	ยังไม่แล้วเสร็จ
2.2 โครงการก่อสร้างนวัตกรรมสิ่งประดิษฐ์ สื่อสิ่งพิมพ์และโปสเตอร์ในการจัดการขยะชุมชน	5 ชิ้น	5 ชิ้น	บรรลุเป้าหมาย
กลยุทธ์ 3. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอย <u>แผนงาน/โครงการ</u>			
3.1 โครงการเสริมสร้างทัศนคติที่ดีและส่งเสริมการคัดแยกขยะ	ร้อยละ 80	ร้อยละ 85.65	บรรลุเป้าหมาย
3.2 โครงการอบรมและสาธิตการจัดการขยะมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน	ร้อยละ 80	ร้อยละ 82.70	บรรลุเป้าหมาย

จากผลการนำแผนกลยุทธ์สู่การปฏิบัติในการจัดการขยะชุมชน อำเภอแม่สะเรียง จะเห็นได้ว่า โครงการจัดตั้งศูนย์รีไซเคิลและธนาคารขยะชุมชน และโครงการก่อสร้างศูนย์การเรียนรู้และจัดการขยะชุมชน ยังดำเนินการไม่แล้วเสร็จ เนื่องจากทางชุมชน โดยผู้ใหญ่บ้านจะต้องทำแผนงานงบประมาณส่งเข้าแผนงานฯ ขอสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินการของเทศบาลตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบลต่อไป

5.2 การมีส่วนร่วมในการนำแผนกลยุทธ์สู่การปฏิบัติของการจัดการขยะชุมชน อำเภอแม่สะเรียง

ผลการประเมินการมีส่วนร่วมในการนำแผนกลยุทธ์สู่การปฏิบัติของการจัดการขยะชุมชน อำเภอแม่สะเรียง

ตาราง 12 แสดงจำนวนและร้อยละของคณะกรรมการชุมชน/องค์การบริหารส่วนตำบล จำแนกตามการมีส่วนร่วมในการนำแผนกลยุทธ์สู่การปฏิบัติของการจัดการขยะชุมชน

การมีส่วนร่วมในการนำแผนกลยุทธ์สู่การปฏิบัติ ของการจัดการขยะชุมชน	จำนวน	ร้อยละ
1. มีส่วนร่วมทั้งหมด	16	21.92
2. มีส่วนร่วมเป็นบางส่วน	54	73.97
3. ไม่ได้มีส่วนร่วม	3	4.11
รวม	72	100.00

จากตาราง 12 จากการศึกษาพบว่าคณะกรรมการชุมชนเทศบาลตำบล/องค์การบริหารส่วนตำบล ส่วนใหญ่มีส่วนร่วมเป็นบางส่วนในการนำแผนกลยุทธ์สู่การปฏิบัติของการจัดการขยะชุมชน คิดเป็นร้อยละ 73.97 รองลงมามีส่วนร่วมทั้งหมด คิดเป็นร้อยละ 21.92 และไม่ได้มีส่วนร่วม คิดเป็นร้อยละ 4.11 ตามลำดับ

ตาราง 13 แสดงจำนวนและค่าร้อยละในการมีส่วนร่วมในการนำแผนกลยุทธ์สู่การปฏิบัติของการจัดการขยะชุมชน อำเภอแม่สะเรียง

ข้อ	การมีส่วนร่วมในการนำแผนกลยุทธ์สู่การปฏิบัติ	เป็นประจำ		นานๆ ครั้ง		ไม่เคย	
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1	การได้รับรู้ข่าวสาร การประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการจัดทำกิจกรรม โครงการ แผนงาน การจัดการขยะของชุมชน	26	35.6	37	50.70	10	13.70
2	การกำหนดกลุ่มเป้าหมายและพื้นที่ชุมชนที่ดำเนินกิจกรรม โครงการและแผนงานการจัดการขยะชุมชน	25	34.25	40	54.79	8	10.96
3	การกำหนดวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนในการจัดทำกิจกรรม โครงการและแผนงานการจัดการขยะชุมชน	38	50.05	32	43.83	3	4.11
4	การปฏิบัติตามขั้นตอนของการจัดทำกิจกรรม โครงการและแผนงาน การจัดการขยะชุมชน	20	27.40	39	53.42	14	19.18
5	ความพร้อมของบุคลากรในการดำเนินงาน โครงการแผนงานต่างๆ ของการจัดการขยะชุมชน	35	47.95	35	47.95	3	4.11
6	ความรู้สึกลงในการมีส่วนร่วมของบุคลากรในการดำเนินงาน โครงการ แผนงาน กิจกรรมต่างๆ ในการจัดการขยะชุมชน	29	39.73	40	54.79	4	5.48
7	การดูแลเอาใจใส่และให้ความสำคัญต่อการดำเนินงานโครงการ แผนงาน กิจกรรมต่างๆ ในการจัดการขยะชุมชนของบุคลากร	32	43.83	38	52.05	3	4.11
8	ความเพียงพอของบุคลากรในการดำเนินงานโครงการ แผนงานต่างๆ ของการจัดการขยะชุมชน	26	35.60	37	50.70	10	13.70

ข้อ	การมีส่วนร่วมในการนำแผนกลยุทธ์สู่ การปฏิบัติ	เป็นประจำ		นานๆ ครั้ง		ไม่เคย	
		จำ นวน	ร้อยละ	จำ นวน	ร้อยละ	จำ นวน	ร้อยละ
9	ความเพียงพอของงบประมาณในการ จัดทำโครงการ แผนงาน กิจกรรมต่างๆ ในการจัดการขยะชุมชน	25	34.25	41	56.16	7	9.59
10	ความล่าช้าของงบประมาณสนับสนุน สำหรับดำเนินการตามโครงการ แผนงาน กิจกรรมต่างๆ ในการจัดการขยะชุมชน	40	54.79	25	33.24	8	10.96
11	ความเพียงพอของวัสดุ อุปกรณ์ สถานที่ ที่ดิน เพื่อใช้ในการจัดกิจกรรม โครงการ แผนงานต่างๆ	38	52.05	35	47.95	-	-
12	ความพร้อมของคณะกรรมการชุมชน/ องค์การบริหารส่วนตำบล สำหรับ ดำเนินการจัดกิจกรรมโครงการ แผนงาน ต่างๆ ในการจัดการขยะชุมชน	40	54.79	31	42.46	2	2.74
13	ความร่วมมือของประชาชนในชุมชนย่อย ในการจัดทำโครงการ แผนงานต่างๆ ใน การจัดการขยะชุมชน	37	50.68	30	41.09	6	8.22
14	การประสานงานระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐ กับคณะกรรมการชุมชน/องค์การบริหาร ส่วนตำบล ในการจัดทำกิจกรรม โครงการ แผนงานในการจัดการขยะ ชุมชน	38	52.05	33	45.21	2	2.74
15	การติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานและ การปรับปรุงแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้น	27	36.99	41	56.16	5	6.85

จากตาราง 13 แสดงให้เห็นว่า คณะกรรมการชุมชนเทศบาลตำบล/องค์การบริหารส่วนตำบล มีส่วนร่วมในการนำแผนกลยุทธ์สู่การปฏิบัติของการจัดการขยะชุมชนเป็นประจำเกี่ยวกับความล่าช้าของงบประมาณสนับสนุนสำหรับดำเนินการตามโครงการ แผนงาน กิจกรรมต่างๆ ในการจัดการขยะชุมชน ความพร้อมของคณะกรรมการชุมชน/องค์การบริหารส่วนตำบล สำหรับ

ดำเนินการจัดกิจกรรมโครงการ แผนงานต่างๆ ในการจัดการขยะชุมชน คิดเป็นร้อยละ 54.79 และความเพียงพอของวัสดุ อุปกรณ์ สถานที่ ที่ดิน เพื่อใช้ในการจัดกิจกรรม โครงการ แผนงานต่างๆ การประสานงานระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับคณะกรรมการชุมชน/องค์การบริหารส่วนตำบล ในการจัดทำกิจกรรม โครงการ แผนงานในการจัดการขยะชุมชน คิดเป็นร้อยละ 52.05 และความร่วมมือของประชาชนในชุมชนช่วยในการจัดทำโครงการ แผนงานต่างๆ ในการจัดการขยะชุมชน คิดเป็นร้อยละ 50.68 สำหรับการมีส่วนร่วมในการนำแผนกลยุทธ์สู่การปฏิบัติของการจัดการขยะชุมชน นานๆ ครั้ง เกี่ยวกับ ความเพียงพอของงบประมาณในการจัดทำโครงการ แผนงาน กิจกรรมต่างๆ ในการจัดการขยะชุมชน การติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานและการปรับปรุงแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น คิดเป็นร้อยละ 56.16 และไม่เคยมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนกลยุทธ์สู่การปฏิบัติของการจัดการขยะชุมชนเกี่ยวกับการปฏิบัติตามขั้นตอนของการจัดทำกิจกรรม โครงการและแผนงาน การจัดการขยะชุมชน คิดเป็นร้อยละ 19.18 การได้รับรู้ข่าวสาร การประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการจัดทำกิจกรรม โครงการ แผนงาน การจัดการขยะของชุมชนคิดเป็นร้อยละ 13.70 และความเพียงพอของบุคลากรในการดำเนินงานโครงการ แผนงานต่างๆ ของการจัดการขยะชุมชน คิดเป็นร้อยละ 13.70 ตามลำดับ

ตาราง 14 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในการมีส่วนร่วมในการนำแผนกลยุทธ์สู่การปฏิบัติของการจัดการขยะชุมชน อำเภอแม่สะเรียง

ข้อ	การมีส่วนร่วมในการนำแผนกลยุทธ์สู่การปฏิบัติ	ระดับการมีส่วนร่วม		การแปลความหมาย
		$\bar{X}$	SD.	
1	การได้รับรู้ข่าวสาร การประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการจัดทำกิจกรรม โครงการ แผนงาน การจัดการขยะของชุมชน	2.22	0.6672	ปานกลาง
2	การกำหนดกลุ่มเป้าหมายและพื้นที่ชุมชนที่จำดำเนินการ โครงการและแผนงานการจัดการขยะชุมชน	2.23	0.6307	ปานกลาง
3	การกำหนดวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนในการจัดทำกิจกรรม โครงการและแผนงาน การจัดการขยะชุมชน	2.48	0.5760	ปานกลาง
4	การปฏิบัติตามขั้นตอนของการจัดทำกิจกรรม โครงการและแผนงาน การจัดการขยะชุมชน	2.08	0.6775	ปานกลาง
5	ความพร้อมของบุคลากรในการดำเนินงาน โครงการแผนงานต่างๆ ของการจัดการขยะชุมชน	2.44	0.5731	ปานกลาง
6	ความรู้สึกร่วมในการมีส่วนร่วมของบุคลากรในการดำเนินงาน โครงการ แผนงาน กิจกรรมต่างๆ ในการจัดการขยะชุมชน	2.34	0.5786	ปานกลาง
7	การดูแลเอาใจใส่และให้ความสำคัญต่อการดำเนินงานโครงการ แผนงาน กิจกรรมต่างๆ ในการจัดการขยะชุมชนของบุคลากร	2.40	0.5671	ปานกลาง
8	ความเพียงพอของบุคลากรในการดำเนินงาน โครงการ แผนงานต่างๆ ของการจัดการขยะชุมชน	2.22	0.6672	ปานกลาง
9	ความเพียงพอของงบประมาณในการจัดทำโครงการ แผนงาน กิจกรรมต่างๆ ในการจัดการขยะชุมชน	2.25	0.6145	ปานกลาง

ข้อ	การมีส่วนร่วมในการนำแผนกลยุทธ์สู่การปฏิบัติ	ระดับการมีส่วนร่วม		การแปลความหมาย
		$\bar{X}$	SD.	
10	ความล่าช้าของงบประมาณสนับสนุนสำหรับดำเนินการตามโครงการ แผนงาน กิจกรรมต่างๆ ในการจัดการขยะชุมชน	2.44	0.6822	ปานกลาง
11	ความเพียงพอของวัสดุ อุปกรณ์ สถานที่ ที่ดิน เพื่อใช้ในการจัดกิจกรรม โครงการ แผนงานต่างๆ	2.52	0.4996	มาก
12	ความพร้อมของคณะกรรมการชุมชน/องค์การบริหารส่วนตำบล สำหรับดำเนินการจัดกิจกรรม โครงการ แผนงานต่างๆ ในการจัดการขยะชุมชน	2.52	0.5517	มาก
13	ความร่วมมือของประชาชนในชุมชนย่อยในการจัดทำโครงการ แผนงานต่างๆ ในการจัดการขยะชุมชน	2.42	0.6393	ปานกลาง
14	การประสานงานระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับคณะกรรมการชุมชน/องค์การบริหารส่วนตำบล ในการจัดทำกิจกรรม โครงการ แผนงานในการจัดการขยะชุมชน	2.49	0.5520	ปานกลาง
15	การติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานและการปรับปรุงแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น	2.30	0.5895	ปานกลาง
	รวม	2.35	0.6067	ปานกลาง

จากตาราง 14 แสดงให้เห็นว่า คณะกรรมการชุมชนเทศบาลตำบล/องค์การบริหารส่วนตำบลมีส่วนร่วมในการนำแผนกลยุทธ์สู่การปฏิบัติของการจัดการขยะชุมชนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 2.35) ซึ่งปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการมีส่วนร่วมคือ ความเพียงพอของวัสดุ อุปกรณ์ สถานที่ ที่ดิน เพื่อใช้ในการจัดกิจกรรม โครงการ แผนงานต่างๆ ความพร้อมของคณะกรรมการชุมชน/องค์การบริหารส่วนตำบล สำหรับดำเนินการจัดกิจกรรมโครงการ แผนงานต่างๆ ในการจัดการขยะชุมชน การประสานงานระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับคณะกรรมการชุมชน/องค์การบริหารส่วนตำบล ในการจัดทำกิจกรรม โครงการ แผนงานในการจัดการขยะชุมชน และการกำหนดวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนในการจัดทำกิจกรรม โครงการและแผนงาน การจัดการขยะชุมชน คิดเป็นค่าเฉลี่ย เท่ากับ 2.52 รองลงมา 2.49 และ 2.48 ตามลำดับ

5.3 ประสิทธิภาพของนวัตกรรมและสิ่งประดิษฐ์ในการจัดการขยะชุมชนอำเภอแม่สะเรียง

5.3.1 เตาเผาขยะแห่งชุมชน

รูปที่ 47 เตาเผาขยะแห่งชุมชนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมขนาด 400 ลิตร เป็นเตาที่ทำจากถังน้ำมัน ขนาด 200 ลิตร กั้นเปิดให้อากาศไหลเข้าผ่านไส้เตาที่สร้างให้เป็นโครงให้อากาศไหลเข้าตรงกลางกันเตาเพื่อการเผาไหม้ที่สมบูรณ์สามารถเผาเศษขยะแห้งประเภทกิ่งไม้ กระดาษ ใบไม้ พลาสติกที่ใช้งานไม่ได้ ชาวบ้านสนใจเป็นจำนวนมาก

5.3.2 ถังทำปุ๋ยหมักแบบเติมอากาศ

รูปที่ 48 ถังทำปุ๋ยหมักจากเศษขยะเปียกเติมอากาศ ขนาด 60 ลิตร สามารถผลิตปุ๋ยหมักโดยใช้เวลา 15 – 30 วัน ได้รับความสนใจจากชุมชนในการนำไปใช้

5.3.3 เครื่องย่อยขวดแก้วและเศษแก้ว

รูปที่ 49 เครื่องย่อยแก้ว ขนาด 50 ลิตร สามารถย่อยผสมขวดแก้วได้ในอัตราความเร็วประมาณ 100 ลิตร ต่อ ชั่วโมง

5.3.4 เครื่องย่อยปุ๋ยหมักและเศษใบไม้และผสมปุ๋ย

รูปที่ 50 เครื่องย่อยปุ๋ยหมักและเศษใบไม้และผสมปุ๋ยขนาด 100 ลิตร สาม
รถย่อยผสม ปุ๋ยหมักและเศษใบไม้ได้ในอัตราความเร็ว 300 ลิตร ต่อ ชั่วโมง

5.3.5 สื่อสิ่งพิมพ์โปสเตอร์การคัดแยกขยะ

รูปที่ 51 โปสเตอร์ออกแบบให้เห็นกระบวนการแยกขยะ ในครัวเรือน และ
ชนิดของพลาสติกที่ รีไซเคิลได้ นำไปใช้เป็นแบบตัวอย่างให้หน่วยงาน
ท้องถิ่นนำไปขยายผล

ตอนที่ 6 การทบทวนแผนกลยุทธ์การบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วมโดยการบูรณาการของหน่วยงานท้องถิ่น อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

จากผลการดำเนินงานและติดตามการประเมินผลแผนงาน/โครงการ ภายใต้แผนกลยุทธ์การบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วมของอำเภอแม่สะเรียงจึงเห็นควรนำผลการดำเนินงานมาทบทวนแผนกลยุทธ์เพื่อนำไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาต่อไป ทั้งนี้ในการทบทวนดังกล่าวได้วิเคราะห์ผลการดำเนินงานเทียบกับค่าเป้าหมายที่กำหนด เพื่อจะได้ทราบว่าการดำเนินงานสามารถบรรลุเป้าประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ และมีปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จหรือเป็นปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานที่ต้องแก้ไขและปรับปรุง เพื่อการยกระดับประสิทธิภาพการบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วม คณะผู้วิจัยได้รับความร่วมมือจากนายอำเภอแม่สะเรียง จัดประชุมเชิงปฏิบัติการ การทบทวนแผนกลยุทธ์การบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วมโดยการบูรณาการขององค์การบริหารส่วนตำบลทุกแห่งในอำเภอแม่สะเรียง คือ องค์การบริหารส่วนตำบลแม่สะเรียง องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ขาม องค์การบริหารส่วนตำบลแม่คง และเทศบาลตำบล อำเภอแม่สะเรียง ซึ่งได้ดำเนินการในวันที่ 18 มกราคม 2553 เวลา 08.30 – 16.30 น. ณ ห้องประชุม เทศบาลตำบล อำเภอแม่สะเรียง มีผู้เข้าร่วมทั้งสิ้น จำนวน 40 คน โดยมี รศ.ดร.ปาริชาติ บัวเจริญ เป็นวิทยากร ในการดำเนินการทบทวนแผนกลยุทธ์การบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วม

รูปที่ 52 รศ.ดร.ปาริชาติ บัวเจริญ เป็นวิทยากร ในการดำเนินการทบทวนแผนกลยุทธ์การบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วม ให้กับองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ขาม องค์การบริหารส่วนตำบลแม่คง และเทศบาลตำบล อำเภอแม่สะเรียงในวันที่ 18 มกราคม 2553 เวลา 08.30 – 16.30 น. ณ ห้องประชุม เทศบาลตำบล อำเภอแม่สะเรียง มีผู้เข้าร่วมทั้งสิ้น จำนวน 40 คน

ผลการทบทวนแผนกลยุทธ์การบริหารจัดการขยะมูลฝอยชุมชนอำเภอแม่สะเรียง ปรากฏผลดังนี้

แผนการบริหารจัดการขยะมูลฝอย ของอำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

การจัดการขยะมูลฝอย ซึ่งเป็นมลพิษที่ก่อให้เกิดผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อประชาชนและสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องเร่งด่วนและจำเป็นที่ท้องถิ่นต้องเร่งดำเนินการจัดการให้มีระบบโดยอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่าย ตั้งแต่การสร้างอุปนิสัย ลดปริมาณขยะมูลฝอยการบริการเก็บขน การกำจัดอย่างถูกหลักวิชาการ นโยบายของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้กำหนดแนวทางการจัดการขยะมูลฝอยในทางปฏิบัติโดยมุ่งเน้นให้ท้องถิ่นมีการดำเนินการร่วมกันและการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยใช้รูปแบบศูนย์การจัดการขยะมูลฝอยอย่างครบวงจร ดังนั้นการดำเนินการตามนโยบาย ดังกล่าวให้บรรลุผลในทางปฏิบัติและลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ทั้งดิน น้ำและอากาศ จึงจำเป็นต้องบริหารจัดการขยะมูลฝอยอย่างมีประสิทธิภาพ

การดำเนินงานเพื่อจัดการขยะมูลฝอยที่ผ่านมา ท้องถิ่นส่วนใหญ่สามารถให้บริการเก็บรวบรวมขยะมูลฝอยได้มากขึ้น แต่ยังมีปัญหากำจัดขยะมูลฝอยไม่ถูกสุขลักษณะอยู่มาก ทั้งนี้เนื่องจากไม่ได้คำนึงถึงการเตรียมความพร้อมที่จะดำเนินงานดูแลรักษาระบบอย่างต่อเนื่อง ทำให้มีข้อจำกัดทางด้านบุคลากรและองค์การบริหารจัดการที่ชัดเจน นอกจากนี้การดำเนินงานที่ผ่านมาส่วนใหญ่มีลักษณะต่างคนต่างทำ ทำให้มีสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยที่ไม่ถูกสุขลักษณะขนาดต่างๆ กันกระจายทั่วไป จากการศึกษาความเป็นไปได้ของการจัดตั้งศูนย์กำจัดขยะมูลฝอยได้ข้อสรุปว่ารูปแบบศูนย์การจัดการขยะมูลฝอยชุมชน เป็นแนวทางหนึ่งในการจัดการขยะมูลฝอยที่จะแก้ไขสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น โดยเป็นการมุ่งเน้นให้ชุมชนที่อยู่ใกล้เคียงกันนำขยะมูลฝอยมากำจัดร่วมกันซึ่งแนวทางนี้จะช่วยแก้ไขปัญหได้ในระยะยาว

อย่างไรก็ตามการดำเนินการจัดการขยะมูลฝอยร่วมกันต้องอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆ ดังนั้นจำเป็นต้องกำหนดแนวทางและทิศทางในการดำเนินงานและการจัดสรรงบประมาณ โดยใช้รูปแบบศูนย์กำจัดขยะมูลฝอยร่วมกันเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมในโอกาสต่อไป และเป็นการแก้ไขปัญหาผลกระทบอันเนื่องจากการจัดการขยะในระยะยาวอย่างมีประสิทธิภาพและถูกหลักสุขาภิบาล สามารถช่วยแก้ไขปัญหาคาราคาเผลนสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยของชุมชนต่างๆ โดยเฉพาะชุมชนขนาดเล็ก และยังประหยัดงบประมาณ บุคลากร พื้นที่ในการกำจัดขยะมูลฝอย ทั้งนี้เพื่อคุณภาพชีวิตและสุขอนามัยของประชาชน

สถานภาพและปัญหาขยะมูลฝอยของเทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอแม่สะเรียง

1. ปริมาณขยะและองค์ประกอบขยะ
2. สถานภาพระบบจัดการขยะมูลฝอยที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน

เทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบลของอำเภอแม่สะเรียง มีสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยอยู่ในแต่ละหน่วยงานของตนเองซึ่งในปัจจุบันมีการกำจัดขยะมูลฝอยแบบฝัง กลบ เสา แบบไม่ถูกหลักสุขาภิบาล

3. สรุปประเด็นปัญหาด้านการบริหารจัดการขยะมูลฝอย

1. ปัญหาการเก็บรวบรวมขยะมูลฝอยไม่มีประสิทธิภาพ มีสาเหตุ

- ภาชนะรองรับมูลฝอยไม่เหมาะสมกับพื้นที่
- การลักลอบทิ้งมูลฝอยในที่สาธารณะหรือที่ของเอกชน
- ชุมชนริมแม่น้ำลำคลองมีการทิ้งมูลฝอยลงในแหล่งน้ำธรรมชาติ
- การเข้าไปให้บริการเก็บขนไม่ได้บางพื้นที่ เนื่องจากการจราจรติดขัด
- พนักงานเก็บขนขยะได้รับอันตรายจากการปฏิบัติงาน
- ปัญหาขยะอันตราย ขยะติดเชื้อจากคลินิก/โรงงานอุตสาหกรรมปะปนกับขยะทั่วไป
- ขนาดของรถเก็บขนมูลฝอยไม่เหมาะสมกับพื้นที่ ขนาดขยะและปริมาณขยะ
- เส้นทางรถเก็บขนมูลฝอยยังไม่เหมาะสม ทำให้เกิดความล่าช้าต่อการปฏิบัติงาน

2. การเก็บกวาดมูลฝอยไม่ทั่วถึง

- การขาดแคลนบุคลากร เนื่องจากติดขัดในเรื่องของอัตรากำลังจ้างตามระเบียบฯ ต้องไม่เกิน 40%
- การให้บริการไม่ทั่วถึง เนื่องจากพื้นที่กับจำนวนบุคลากรกวาดถนนไม่เหมาะสม

3. สถานที่กำจัดมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลไม่มีประสิทธิภาพ

- การขาดแคลนสถานที่กำจัดมูลฝอย
- การขาดแคลนอุปกรณ์ในการกำจัดมูลฝอย
- วิธีการกำจัดมูลฝอยไม่เหมาะสม
- ประชาชนเข้าไปคัดเลือกมูลฝอยในสถานที่กำจัดมูลฝอย
- ไม่มีสถานที่กำจัดสิ่งปฏิกูล

4. การบริหารจัดการมูลฝอยไม่ดี

- ขาดการบันทึกข้อมูลที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์เพื่อวางแผนการปฏิบัติงาน
- เจ้าหน้าที่ไม่เคร่งครัดต่อกฎหมายและเทศบัญญัติที่เกี่ยวข้อง

5. ปัญหาจากการขาดความร่วมมือจากประชาชนในการรักษาความสะอาด

- ประชาชนขาดจิตสำนึกการมีส่วนร่วมในการรักษาความสะอาด
- ประชาชนยังไม่ปฏิบัติตาม พ.ร.บ. การรักษาความสะอาด/พ.ร.บ. การสาธารณสุข

6. ปัญหาการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องของประชาชน จากการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่เก็บขยะ โดยมีสาเหตุ

- การขาดแคลนภาชนะรองรับมูลฝอย
- มูลฝอยตกค้างจากการเก็บขนขยะ
- การเก็บกวาดมูลฝอยไม่ทั่วถึง
- การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนล่าช้า

7. ปัญหาการขาดการควบคุมบังคับใช้กฎหมาย และประชาชนขาดความรู้ด้านกฎหมายสาเหตุดังกล่าวข้างต้น ประกอบไปด้วย 7 ปัญหา โดยจัดลำดับความต้องการของปัญหาได้ตามลำดับ ดังนี้

1. ปัญหาขาดความร่วมมือจากประชาชนในการรักษาความสะอาด
2. ปัญหาการกำจัดมูลฝอยที่ไม่ถูกต้องตามหลักสุขาภิบาล
3. ปัญหาการบริหารจัดการมูลฝอย
4. ปัญหาขาดการควบคุม บังคับใช้กฎหมาย
5. ปัญหาระบบการขนถ่ายขยะมูลฝอยอยู่ใกล้กับแหล่งชุมชน
6. ปัญหาการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องของประชาชนจากการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่เก็บขนขยะ

ปัญหาการกวาดมูลฝอยไม่ทั่วถึงเนื่องจากขาดแคลนบุคลากร

ยุทธศาสตร์การจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบลของอำเภอแม่สะเรียง

ยุทธศาสตร์การจัดการขยะมูลฝอยเพื่อสร้างระบบการจัดการขยะมูลฝอยแบบครบวงจร โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อลดค่าใช้จ่ายในการกำจัดขยะของเทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบลของอำเภอแม่สะเรียง
2. เพื่อลดปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้น รวมทั้งเพิ่มประสิทธิภาพในการคัดแยกและการนำขยะมูลฝอยกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่
3. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในการจัดการขยะมูลฝอย
4. รักษาฟื้นฟู คุณภาพสิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิตของประชาชน
5. เพื่อปลูกฝังทัศนคติ ปลูกจิตใต้สำนึก สร้างค่านิยมให้แก่เยาวชน ประชาชนทั่วไป ใน การมีส่วนร่วม ดูแลรักษา ตรวจสอบ เฝ้าระวัง การจัดการขยะมูลฝอยให้ถูกต้อง

เป้าหมาย

ปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นทั้งหมดในเขตเทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบลไม่น้อยกว่าร้อยละ 90 ได้รับการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพและถูกหลักสุขาภิบาลภายในปี 2555

พื้นที่ดำเนินการ

ครอบคลุมพื้นที่ดำเนินการในเขตเทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบลของอำเภอแม่สะเรียง

แผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการขยะมูลฝอยชุมชนอำเภอแม่สะเรียง

วิสัยทัศน์ : แม่สะเรียงสวยด้วยมือเรา

พันธกิจ :

1. การจัดการขยะมูลฝอย มุ่งแก้ปัญหาในเชิงรุก โดยเน้นการลดการเกิดขยะมูลฝอยทุกวิถีทางตั้งแต่การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างคุ้มค่าเพื่อลดปริมาณการเกิดขยะมูลฝอย
2. การนำขยะมูลฝอยกลับมาใช้ซ้ำและใช้ใหม่ โดยส่งเสริมการคัดแยก ณ แหล่งกำเนิด
3. การเพิ่มประสิทธิภาพในการเก็บรวบรวม ขนส่ง บำบัด และกำจัดขยะมูลฝอยให้ถูกต้องตามหลักวิชาการ ในระดับท้องถิ่นที่เป็นขยะมูลฝอยชุมชนทั่วไป
4. การให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นร่วมกับหน่วยงานราชการและภาคเอกชน ในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยที่มีลักษณะทางกายภาพและปริมาณที่เพิ่มขึ้น

เป้าประสงค์ :

1. เพื่อลดปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นในชุมชน
2. เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการขยะมูลฝอยของท้องถิ่นและแหล่งกำเนิดขยะมูลฝอยขนาดใหญ่
3. เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการขยะมูลฝอยเฉพาะประเภท
4. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอย

ตัวชี้วัดตามเป้าประสงค์ :

1. อัตราการเกิดขยะมูลฝอยชุมชนในเขตเทศบาลตำบล แม่สะเรียง 0.6 กก./คน/วัน และองค์การบริหารส่วนตำบล แม่สะเรียง 0.4 กก./คน/วัน ขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นในปี พ.ศ.2553 มีปริมาณไม่เกิน 14 ตัน/ปี และมีการคัดแยก นำมาใช้ใหม่ ไม่น้อยกว่าร้อยละ 40 ของขยะมูลฝอยทั้งหมด (ในปี พ.ศ.2546 มีขยะมูลฝอยชุมชนทั่วประเทศ ประมาณ 14.4 ล้านตัน)
2. ขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นบนท้องถนนและแหล่งกำเนิดขยะมูลฝอยขนาดใหญ่ สามารถรวบรวม เก็บขนและนำไปกำจัดได้อย่างถูกต้องตามหลักสุขาภิบาลไม่ต่ำกว่าร้อยละ 90 ของขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นทั้งหมด
3. องค์กรเอกชน ภาคธุรกิจเอกชน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นและประชาชน มีจิตสำนึกที่ดีและมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยที่เพิ่มขึ้น โดยดูจากปริมาณการนำขยะมูลฝอยกลับมาใช้ใหม่เพิ่มขึ้น ไม่น้อยกว่าร้อยละ 10 ของก่อนดำเนินการตามแผนฯ และปริมาณขยะมูลฝอยที่กำจัดลดลงไม่น้อยกว่าร้อยละ 50 ของปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นทั้งหมดก่อนเริ่มแผนฯ

กลยุทธ์ที่ 1

การลดปริมาณขยะมูลฝอยชุมชนด้วยกระบวนการต่างๆ

แนวทางปฏิบัติที่ 1

การคัดแยกขยะมูลฝอยที่สามารถใช้ประโยชน์ได้
กลับมาใช้ประโยชน์มากที่สุด

แนวทางปฏิบัติที่ 2

ส่งเสริมการใช้สินค้าจากวัสดุที่ใช้อยู่แล้ว

แนวทางปฏิบัติที่ 3

การนำเทคโนโลยีที่สะอาด
มาประยุกต์ใช้ในการลดการเกิดของเสีย

กลยุทธ์ที่ 2

เพิ่มประสิทธิภาพการจัดการขยะมูลฝอยของ
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและแหล่งกำเนิดขยะมูลฝอยขนาดใหญ่

แนวทางปฏิบัติที่ 1

การส่งเสริมให้ท้องถิ่นมีศักยภาพในการจัดการขยะมูลฝอย

แนวทางปฏิบัติที่ 2

การเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการขยะมูลฝอยบริเวณแหล่งกำเนิดขยะมูลฝอย
ขนาดใหญ่ซึ่งมีประชาชนใช้บริการเป็นจำนวนมาก

กลยุทธ์ที่ 3

ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอย

แนวทางปฏิบัติที่ 1

การสร้างจิตสำนึกด้านการจัดการขยะมูลฝอย
ให้กับประชาชน

แนวทางปฏิบัติที่ 2

ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังและ
ตรวจสอบการทำผิดกฎหมายด้านการจัดการขยะมูล

แนวทางปฏิบัติที่ 3

การส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม
ในการจัดการขยะมูลฝอยของท้องถิ่น

แผนกลยุทธ์และแนวทางปฏิบัติการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน

ลำดับ	กลยุทธ์	แนวทางปฏิบัติ	มาตรการ	โครงการ/กิจกรรม
1	การลดปริมาณขยะมูลฝอยชุมชนด้วยกระบวนการต่างๆ	1) การคัดแยกขยะมูลฝอยที่สามารถใช้ประโยชน์ได้กลับมาใช้ประโยชน์มากที่สุด	1. ส่งเสริมและสนับสนุนให้ภาคเอกชนมีส่วนร่วมในการลงทุนดำเนินการคัดแยกขยะมูลฝอย 2. ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการเพิ่มจำนวนผู้คัดแยกขยะมูลฝอยรายย่อยเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการคัดแยกขยะจากแหล่งกำเนิด 3. ส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนจัดตั้งศูนย์เพื่อรองรับขยะมูลฝอยที่สามารถนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ได้	
		2) การส่งเสริมการใช้สินค้าจากวัสดุที่ใช้แล้ว	1. ส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาสินค้าที่ผลิตจากวัสดุที่ใช้แล้วให้มีความหลากหลายมากขึ้น 2. ส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีในการปรับปรุงระบบคัดแยก/บำบัดและกำจัดขยะมูลฝอยเพื่อให้ได้วัตถุดิบจากวัสดุที่ใช้แล้วที่มีคุณภาพ	

ลำดับ	กลยุทธ์	แนวทางปฏิบัติ	มาตรการ	โครงการ/กิจกรรม
1		3) การนำเทคโนโลยีที่สะอาดมาประยุกต์ใช้ในการลดการเกิดของเสีย	1. ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการนำเทคโนโลยีการผลิตที่สะอาดมาใช้ในการลดปริมาณขยะมูลฝอยหรือของเสียที่เกิดขึ้นจากกระบวนการผลิตสินค้า	- โครงการฝึกอบรมและสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ในการทำปุ๋ยชีวภาพ (ปุ๋ยหมัก)
2	เพิ่มประสิทธิภาพการจัดการขยะมูลฝอย	1) การส่งเสริมให้ท้องถิ่นมีศักยภาพในการจัดการขยะมูลฝอย	1. พัฒนาหลักเกณฑ์และวิธีการปฏิบัติเพื่อให้มีการจัดระบบการเก็บรวบรวมและขนส่งขยะมูลฝอยจากแหล่งกำเนิดให้มีประสิทธิภาพ 2. กำหนดหลักเกณฑ์ปฏิบัติหรือมาตรฐานในการจัดการขยะมูลฝอยรวมทั้งการลดของเสียและการใช้ประโยชน์ของเสียชุมชน 3. ให้ความรู้อบรมด้านวิชาการและการบริหารจัดการขยะแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	- โครงการประชุมเชิงปฏิบัติการ “การพัฒนาหลักเกณฑ์และวิธีปฏิบัติในระบบการเก็บรวบรวมและขนส่งขยะมูลฝอย” - โครงการประชุมเชิงปฏิบัติการ “การกำหนดหลักเกณฑ์หรือมาตรฐานในการจัดการขยะมูลฝอย” - โครงการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการขยะชุมชน
		2) การเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการขยะมูลฝอยบริเวณแหล่งกำเนิดขยะมูลฝอยขนาดเล็ก	1. กำหนดกฎระเบียบในการจัดการขยะมูลฝอยของสถานที่ท่องเที่ยวและสถานียขนส่ง 2. ส่งเสริมและสนับสนุนในการนำเทคโนโลยีมาใช้	- โครงการสร้างระบบเตาแยกขยะมูลฝอย Incinerator - โครงการนำพลังงานจากการเผาขยะ

ลำดับ	กลยุทธ์	แนวทางปฏิบัติ	มาตรการ	โครงการ/กิจกรรม
		ใหญ่ซึ่งมีประชาชนใช้บริการเป็นจำนวนมาก	ในการกำจัดขยะมูลฝอย	มูลฝอยมาใช้ประโยชน์ (Waste to Energy)
3	ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอย	1) การสร้างจิตสำนึกด้านการจัดการขยะมูลฝอยให้กับประชาชน	1. การประชาสัมพันธ์การใช้สินค้าจากวัสดุที่นำกลับมาใช้ใหม่ให้เป็นที่ยอมรับแก่ประชาชน 2. ส่งเสริมและสนับสนุนการให้ข่าวสารและความรู้เกี่ยวกับขยะมูลฝอยจากชุมชน 3. ส่งเสริมให้มีจิตสำนึกในการจัดการขยะมูลฝอยอย่างถูกต้องตามหลักวิธีการ	- โครงการสร้างจิตสำนึกและความตระหนักในการจัดการขยะ (การประชาสัมพันธ์ การรณรงค์ การฝึกอบรม ฯลฯ)
		2) ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังและตรวจสอบการกระทำผิดกฎหมายด้านการจัดการขยะมูลฝอย	1. การประชาสัมพันธ์และให้ความรู้ด้านกฎหมายเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย 2. สร้างกฎเกณฑ์ร่วมกันในสังคมที่เกี่ยวข้องในการควบคุมพฤติกรรมจัดการขยะมูลฝอย 3. ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังเกี่ยวกับการเก็บขนขยะมูลฝอย	- โครงการอบรมให้ความรู้ด้านกฎหมายเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย - โครงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ “การควบคุมพฤติกรรมจัดการขยะมูลฝอย” - โครงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ “การเฝ้าระวังเกี่ยวกับการเก็บขนขยะมูลฝอย”

ลำดับ	กลยุทธ์	แนวทางปฏิบัติ	มาตรการ	โครงการ/กิจกรรม
		3) การส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนในการจัดการขยะมูลฝอยของท้องถิ่น	1. รณรงค์ให้ประชาชนบริโภคสินค้าที่ใช้บรรจุภัณฑ์สามารถนำมาใช้ซ้ำได้ (Reuse) 2. ส่งเสริมและกำหนดให้สถานศึกษา วัด และชุมชนอื่นๆ เป็นศูนย์กลางให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย 3. รณรงค์ให้ประชาชนมีการรวบรวมขยะมูลฝอยจากแหล่งกำเนิดโดยเน้นการคัดแยกขยะมูลฝอยที่สามารถนำกลับมาใช้ประโยชน์ได้ออกจากขยะมูลฝอยทั่วไป 4. รณรงค์ให้ประชาชนมีการรวบรวมขยะมูลฝอยที่ผ่านการคัดแยกแล้วนำไปยังจุดรองรับขยะมูลฝอยของชุมชนหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดเก็บขยะมูลฝอย 5. สร้างเสริมประสิทธิภาพของประชาชนต่อการรักษาความสะอาดของสถานที่ท่องเที่ยวของตนเอง	- โครงการรณรงค์การนำบรรจุภัณฑ์ที่ใช้แล้วและนำมาใช้ซ้ำได้ (Reuse) - โครงการ การมีส่วนร่วมของหน่วยงานต่างๆ เป็นศูนย์กลางให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย - โครงการรณรงค์ให้ประชาชนมีการคัดแยกขยะมูลฝอยจากแหล่งกำเนิด - โครงการจัดสถานที่/ภาชนะรองรับขยะมูลฝอยของชุมชน - โครงการรักษาความสะอาดเพื่อการท่องเที่ยวของอำเภอแม่สะเรียง

แนวทางการเพิ่มสมรรถภาพในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบลของอำเภอแม่สะเรียง

สมรรถนะที่ 1 วางแผนการจัดการขยะมูลฝอยด้วยการจัดให้มีแผนปฏิบัติการจัดการขยะมูลฝอยระดับเทศบาล/ระดับองค์การบริหารส่วนตำบล

แผนปฏิบัติการขยะมูลฝอยระดับเทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล หมายถึง แผนปฏิบัติการบริหารจัดการ ขยะมูลฝอยแบบผสมผสานระดับเทศบาล ซึ่งเทศบาลร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีการรวมกลุ่มพื้นที่เพื่อจัดตั้งศูนย์จัดการขยะมูลฝอย ได้มีการดำเนินการจัดทำโดยกำหนดกิจกรรมที่มีการดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น การลด คัดแยกและนำขยะมูลฝอยกลับมาใช้ประโยชน์และของเสียอันตรายไปกำจัดอย่างถูกต้อง การจัดหาที่ดิน การปรับปรุงสถานที่กำจัด การศึกษาออกแบบรายละเอียดการจัดตั้งศูนย์ การติดตามความก้าวหน้าและการจัดทำรายงานผลการดำเนินงาน

การสนับสนุนให้เทศบาลจัดทำแผนปฏิบัติการจัดการขยะมูลฝอยระดับเทศบาล/องค์การบริหารส่วนตำบล/กลุ่มพื้นที่ ทำได้โดย

๑ ทบทวนแผนจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล ที่มีอยู่ และจัดทำแผนปฏิบัติการจัดการขยะมูลฝอยระดับเทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว กรณีที่เทศบาลมีการรวมกลุ่มพื้นที่กับเพื่อจัดตั้งศูนย์จัดการขยะมูลฝอยแล้วและเทศบาลหรือองค์การบริหารส่วนตำบลนั้นๆ เป็นหน่วยงานหลักในการบริหารจัดการศูนย์ ให้เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล จัดทำแผนปฏิบัติการจัดการขยะมูลฝอยระดับกลุ่มพื้นที่แทน

๒ นำแผนปฏิบัติการจัดการขยะมูลฝอยที่จัดทำขึ้น บรรจุในแผนยุทธศาสตร์ระดับจังหวัดหรือแผนปฏิบัติการเพื่อจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมในระดับจังหวัดเพื่อเสนอขอรับการสนับสนุนงบประมาณดำเนินการต่อไป

สมรรถนะที่ 2 ลดปริมาณขยะมูลฝอยด้วยการจัดให้มีการดำเนินกิจกรรมลด คัดแยกและนำขยะมูลฝอยกลับมาใช้ประโยชน์ในรูปแบบ 1 เทศบาล/องค์การบริหารส่วนตำบล 1 รีไซเคิล

การรีไซเคิลหรือการนำขยะมูลฝอยกลับมาใช้ใหม่เป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและช่วยลดภาระการกำจัดขยะมูลฝอยขั้นสุดท้ายทำให้ยืดอายุการใช้งานของสถานที่ฝังกลบขยะมูลฝอย รวมทั้งยังช่วยลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกด้วย การสนับสนุนให้เทศบาล/องค์การบริหารส่วนตำบล ดำเนินกิจกรรมในรูปแบบ 1 เทศบาล/องค์การบริหารส่วนตำบล 1 รีไซเคิลทำได้โดย

▲ จัดทำแผนปฏิบัติการ (เฉพาะด้าน) การลด คัดแยกและใช้ประโยชน์จากขยะมูลฝอย ให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และองค์ประกอบขยะมูลฝอยและการจัดการขยะมูลฝอยแบบครบวงจร

▲ จัดระบบคัดแยกขยะมูลฝอยและของเสียอันตรายจากชุมชนแบบแยกประเภท และจัดระบบการเก็บรวบรวมในรูปแบบต่างๆ อาทิ การเก็บรวมโดยชุมชนการเก็บรวบรวมวัสดุรีไซเคิลตามจุดที่กำหนด

▲ ดำเนินกิจกรรมคัดแยกและนำขยะมูลฝอยกลับมาใช้ประโยชน์ตามแผนปฏิบัติการ เช่น การจัดตั้งศูนย์รีไซเคิลชุมชน การตั้งธนาคารขยะรีไซเคิลของชุมชน การนำขยะอินทรีย์ไปหมักทำปุ๋ยหรือปุ๋ยน้ำ

▲ ให้ความรู้กับประชาชน / ชุมชนในการลด คัดแยก ณ แหล่งกำเนิด และให้มีการนำขยะมูลฝอยกลับมาใช้ประโยชน์โดยการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ผ่านผู้นำชุมชน/เสียงตามสาย

▲ สร้างเครือข่ายกลุ่มอาชีพรับซื้อของเก่า เช่น จัดทำทะเบียน/อบรมให้ความรู้/จัดสวัสดิการด้านสุขภาพอนามัย จัดระเบียบร้านรับซื้อของเก่า

ทั้งนี้ เทศบาล/องค์การบริหารส่วนตำบล ที่มีการดำเนินงานด้านการลด คัดแยก และใช้ประโยชน์ขยะมูลฝอยอย่างเป็นรูปธรรมแล้ว ให้มีการพัฒนาเป็นต้นแบบในการดำเนินงานในพื้นที่อื่นๆ หรือขยายผลไปในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่อยู่ในกลุ่มพื้นที่ที่ใช้สถานที่กำจัดขยะมูลฝอยร่วมกัน

สำหรับของเสียอันตรายจากชุมชน เทศบาลสามารถเพื่อสมรรถนะในการลดและคัดแยกของเสียอันตรายจากชุมชนโดย

➔ การสร้างกลไกการคัดแยกจากต้นทาง เป็นการเตรียมความพร้อมของประชาชนและเจ้าหน้าที่ให้มีความรู้ความเข้าใจเพื่อให้เกิดความตระหนักถึงเรื่องสิ่งแวดล้อมด้วยการดำเนินกิจกรรมการสร้างแรงจูงใจ การรณรงค์ประชาสัมพันธ์และให้ความรู้และการติดตามตรวจสอบ

➔ การแยกทิ้ง เป็นการกำหนดวิธีการคัดแยกของเสียอันตรายจากต้นทางและจัดสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสม วิธีการแยกทิ้งขึ้นอยู่กับความพร้อมของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น การแยกทิ้งหน้าบ้านตามเวลาที่กำหนด การแยกทิ้งในภาชนะรองรับตามจุดทิ้งที่กำหนด และการแยกทิ้งในวันที่กำหนดเป็นพิเศษ เป็นต้น

➔ การเก็บรวบรวม ขึ้นอยู่กับวิธีการแยกทิ้งที่กำหนด ดังนั้นตัวอย่างรูปแบบการเก็บรวบรวม ได้แก่ การเก็บรวบรวมริมถนน การเก็บรวบรวมจากภาชนะรองรับตามจุดที่กำหนด และการจัดให้มีวันพิเศษ โดยต้องจัดเตรียมความพร้อมต่างๆ เช่น ภาชนะบรรจุและรถเก็บของเสีย

อันตรายจากชุมชนให้เหมาะสม เช่น ควรใช้รถเก็บขนขยะมูลฝอยทั่วไปที่มีช่องเก็บของเสียอันตรายแยกต่างหาก กรณีเก็บรวบรวมของเสียอันตรายริมถนนพร้อมกับเก็บรวบรวมขยะมูลฝอยทั่วไปหรือควรใช้รถเก็บขนของเสียอันตรายโดยเฉพาะ หากมีการกำหนดวันพิเศษในการเก็บรวบรวมของเสียอันตราย

➔ การเก็บกัก เป็นการรวบรวมของเสียอันตรายจากชุมชนที่เก็บได้จากชุมชนให้มีปริมาณเพียงพอต่อการขนส่งไปกำจัด และต้องไม่เก็บรวบรวมไว้ในระยะเวลานานเกินไป จะต้องเตรียมเจ้าหน้าที่ควบคุมดูแลและปฏิบัติโดยเฉพาะ การจัดฝึกอบรมเจ้าหน้าที่และการจัดเตรียมงบประมาณ

➔ การขนส่งของเสียอันตราย ของเสียอันตรายจากชุมชนที่เก็บรวบรวมไว้ในสถานที่เก็บกัก เมื่อมีจำนวนมากพอจะต้องส่งให้กำจัดหรือรีไซเคิลโดยเอกชนที่ได้รับอนุญาต และต้องขนส่งของเสียอันตรายให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดไว้ในกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

➔ การรีไซเคิลของเสียอันตราย เป็นการแยกของเสียอันตรายจากชุมชนที่มีศักยภาพในการนำไปใช้ประโยชน์ใหม่ เช่น หลอดฟลูออเรสเซนต์ แบตเตอรี่ และถ่านไฟฉาย โดยต้องแยกส่งไปยังโรงงานรีไซเคิลโดยเฉพาะ

➔ การบำบัด/กำจัดของเสียอันตรายจากชุมชนที่ไม่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ จะนำไปกำจัดโดยการฝังกลบหรือการเผาซึ่งควรให้เอกชนที่มีศักยภาพและได้รับอนุญาตเป็นผู้ดำเนินการ

สมรรถนะที่ 3 เพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการเก็บขนขยะมูลฝอยให้ครอบคลุมพื้นที่บริการ

การเพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการเก็บขนขยะมูลฝอยให้ครอบคลุมพื้นที่บริการจะช่วยลดปัญหาขยะมูลฝอยตกค้างและผลกระทบต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อมตามมาโดยทั่วไป ประสิทธิภาพการเก็บขนขยะมูลฝอยจะขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายอย่าง อาทิ เส้นทางเก็บขน ปริมาณขยะมูลฝอย การจราจรเส้นทางเก็บขน ระยะทางเก็บขน รวมถึงพฤติกรรมกรรมการเก็บขน เช่น การคัดแยกขยะมูลฝอย การใช้เครื่องทุ่นแรง เป็นต้น จากการวิจัยของสำนักสิ่งแวดล้อม กรุงเทพมหานคร พบว่าพฤติกรรมของพนักงานเก็บขน โดยเฉพาะการแยกขยะมูลฝอย ใช้เวลาถึงร้อยละ 40 ของเวลาทั้งหมดในการเก็บขน

การเพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการเก็บขนขยะมูลฝอยให้ครอบคลุมพื้นที่บริการอาจทำได้หลายวิธี อาทิ

➔ จัดหาอุปกรณ์ในการเก็บ รวบรวมและขนส่งขยะมูลฝอยให้เพียงพอ และสอดคล้องกับปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นในชุมชน และควรจัดให้มีระบบการเก็บรวบรวมขนส่งของเสียอันตรายจากชุมชน (อาทิ ภาชนะรองรับ รถยนต์บรรทุกของเสีย รวมทั้งอุปกรณ์ต่างๆ) แยกต่างหากจากระบบการเก็บรวบรวมขนส่งขยะมูลฝอยทั่วไป

➔ รมรณรงค์ประชาสัมพันธ์และปลูกจิตสำนึกให้ประชาชนปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การทิ้งขยะมูลฝอยในสถานที่และภาชนะรองรับที่จัดเตรียมไว้

➔ ปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดเก็บขยะมูลฝอยให้เหมาะสมกับพื้นที่

➔ กำหนดจำนวนรถเก็บขนขยะมูลฝอยให้เหมาะสมกับปริมาณที่จัดเก็บในพื้นที่ และกำหนดเส้นทางการเก็บขนให้สอดคล้องกับปริมาณขยะมูลฝอย

➔ ส่งเสริมและสนับสนุนให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินงานเก็บรวบรวม และขนส่งขยะมูลฝอย โดยมีการกำหนดเกณฑ์และเงื่อนไขตามความเหมาะสม

สมรรถนะที่ 4 แก้ไขปัญหาการกำจัดขยะมูลฝอย โดยการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในลักษณะรวมศูนย์ หรือมีการใช้บริการสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยร่วมกันกับ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ใกล้เคียง

กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีนโยบายเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยโดยให้มีการรวมกลุ่มของท้องถิ่น (Cluster) เพื่อสร้างระบบกำจัดขยะมูลฝอยแบบผสมผสานที่เน้นการนำขยะมูลฝอยมาใช้ประโยชน์ในรูปของปุ๋ยและผลิตกระแสไฟฟ้าหรือเทคโนโลยีอื่นที่เหมาะสม

การเพิ่มสมรรถนะในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในลักษณะรวมศูนย์ ทำได้โดย

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่มีการรวมกลุ่มพื้นที่เพื่อจัดตั้งศูนย์จัดการขยะมูลฝอยแล้ว ควรเตรียมความพร้อมเกี่ยวกับที่ดินและแผนงาน/โครงการศึกษาออกแบบระบบโดยใช้เทคโนโลยีแบบผสมผสานที่เน้นการนำขยะมูลฝอยกลับมาใช้ประโยชน์ให้มากที่สุด แผนด้านบุคลากรและการบริหารจัดการ รวมทั้งการทำความเข้าใจและให้ประชาชนมีส่วนร่วมตั้งแต่ก่อนเริ่มโครงการ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่มีสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ ให้ดำเนินการเพิ่มประสิทธิภาพของระบบกำจัดขยะมูลฝอยเดิมให้สามารถยกระดับขึ้นเป็นศูนย์จัดการขยะมูลฝอยและรองรับขยะมูลฝอยจาก องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ใกล้เคียงได้

สมรรถนะที่ 5 ประสิทธิภาพในการกำจัดขยะมูลฝอย

การก่อสร้างสถานที่ฝังกลบขยะมูลฝอยส่วนใหญ่จะถูกต่อต้านทั้งที่เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชุมชน สาเหตุที่ประชาชนมักต่อต้านเนื่องจากเกรงว่าจะมีปัญหาเรื่องกลิ่น การรั่วไหลของน้ำขยะมูลฝอย และการเข้าในพื้นที่ของรถขนขยะมูลฝอย ดังนั้น การดำเนินการดูแลและเดินระบบ

กำจัดขยะมูลฝอย จึงต้องมีการดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อป้องกันมิให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม รวมทั้งต้องมีการติดตามตรวจสอบคุณภาพน้ำในดินบริเวณสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยเป็นระยะเพื่อเป็นการตรวจสอบประสิทธิภาพของสถานที่กำจัด และนำไปสู่การกำหนดแนวทางการปรับปรุงสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยต่อไป

การเพิ่มประสิทธิภาพการกำจัดขยะมูลฝอย ทำได้โดย

- อบรมการดูแลและเดินระบบให้กับเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- จัดทำแผนงานการฟื้นฟูสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยเพื่อขอรับการสนับสนุนงบประมาณและดำเนินการฟื้นฟูเพิ่มประสิทธิภาพระบบ

สรณนะที่ 6 เพิ่มรายได้จากการบริหารจัดการขยะมูลฝอย

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละแห่ง มักประสบปัญหารายได้ที่ได้จากการให้บริการจัดการขยะมูลฝอยต่ำกว่าค่าใช้จ่ายจริงมาก ทำให้เป็นอุปสรรคในการปรับปรุงและพัฒนาประสิทธิภาพการให้บริการ ดังนั้น จึงควรมีการพิจารณาหาแนวทางที่จะเพิ่มรายได้จากการให้บริการ อาทิ

- ♣ จัดฝึกอบรมการใช้โปรแกรมประยุกต์แนวทางการกำหนดอัตราค่าบริการกำจัดขยะมูลฝอยเชิงพื้นที่
- ♣ ศึกษาต้นทุนค่าใช้จ่ายในการดำเนินการเก็บรวบรวมและขนส่งขยะมูลฝอย เพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผนและกำหนดค่าบริการ
- ♣ ลดต้นทุนการจัดการขยะมูลฝอยด้วยการพัฒนาระบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการลดและคัดแยกขยะมูลฝอยจากต้นทาง
- ♣ ปรับปรุงระบบการจัดเก็บที่มีประสิทธิภาพ เช่น ให้สัมปทานหรือจัดจ้างภาคเอกชนให้ทำการเก็บค่าบริการให้ ขยายฐานการจัดเก็บให้ครอบคลุมเขตการให้บริการมากขึ้น ปรับเพิ่มอัตราค่าธรรมเนียมอย่างเหมาะสม ซึ่งควรนำหลัก “ผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย” มาประยุกต์และต้องพิจารณา “ความสามารถในการจ่าย” ควบคู่ไปด้วย
- ♣ ให้ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมเพื่อปลูกฝังจิตสำนึกและสร้างความตระหนักด้านสิ่งแวดล้อมแก่ประชาชนและให้ความร่วมมือในการจ่ายค่าบริการ

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการพัฒนากระบวนการบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วม อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participation Action Research : PAR) โดยขั้นตอนการดำเนินการวิจัยมีดังนี้

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. ศึกษาสภาพที่เป็นจริงในการจัดการขยะชุมชนของอำเภอแม่สะเรียง
2. สำรวจความต้องการจำเป็นในการจัดการขยะชุมชนของอำเภอแม่สะเรียง
3. การจัดทำแผนกลยุทธ์เพื่อพัฒนาสู่การปฏิบัติในการบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วม
4. สร้างนวัตกรรมและสิ่งประดิษฐ์ในการบริหารจัดการขยะเพื่อชุมชน
5. ประเมินผลการมีส่วนร่วมในการนำแผนกลยุทธ์สู่การปฏิบัติในการบริหารจัดการขยะชุมชนประกอบด้วย
 - 5.1 การนำแผนกลยุทธ์สู่การปฏิบัติของอำเภอแม่สะเรียง
 - 5.2 ประสิทธิภาพของนวัตกรรมและสิ่งประดิษฐ์ในการบริหารจัดการขยะชุมชน
 - 5.3 การมีส่วนร่วมในการนำแผนกลยุทธ์สู่การปฏิบัติของอำเภอแม่สะเรียง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ จำแนกเป็น

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในขั้นเตรียมการและการจัดทำแผนกลยุทธ์การบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วม จำนวน 20 คน ประกอบด้วย
 - 1.1 นายกเทศบาล ตำบลแม่สะเรียง
 - 1.2 นายกองค้การบริหารส่วนตำบลแม่มวม
 - 1.3 นายกองค้การบริหารส่วนตำบลแม่คง
 - 1.4 นายกองค้การบริหารส่วนตำบลแม่สะเรียง
 - 1.5 เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง หน่วยงานละ 4 คน รวมเป็น 16 คน

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ในการศึกษาสภาพที่เป็นจริงและความต้องการจำเป็นในการพัฒนาระบบการบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วม

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาอยู่ในเขตพื้นที่เทศบาลอำเภอแม่สะเรียง องค์การบริหารส่วนตำบลแม่สะเรียง องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ขาม และองค์การบริหารส่วนตำบลแม่คง ซึ่งประกอบด้วย

2.1 กลุ่มข้าราชการอำเภอแม่สะเรียง

2.2 กลุ่มร้านค้า

2.3 กลุ่มสถานศึกษา

2.4 กลุ่มชุมชนตลาดนัด

2.5 กลุ่มโรงแรม

2.6 กลุ่มชุมชนศาสนสถาน

2.7 กลุ่มชุมชนในครัวเรือน

3. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างการนำแผนกลยุทธ์การบริหารจัดการขยะสู่การปฏิบัติ ประกอบด้วย

3.1 ชุมชนนาร่อง บ้านโป่งใน หมู่ 12 เทศบาลตำบลแม่สะเรียง

3.2 ชุมชนนาร่อง บ้านทุ่งพร้าว หมู่ 4 องค์การบริหารส่วนตำบลแม่สะเรียง

3.3 ชุมชนนาร่อง บ้านหนองป่าแขม หมู่ 10 องค์การบริหารส่วนตำบลแม่คง

3.4 ชุมชนนาร่อง บ้านจอมกิตติ หมู่ 13 องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ขาม

4. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง การประเมินผลการพัฒนาระบบการบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย

4.1 เทศบาลตำบลแม่สะเรียง

4.2 องค์การบริหารส่วนตำบล แม่ขาม

4.3 องค์การบริหารส่วนตำบล แม่คง

4.4 องค์การบริหารส่วนตำบล แม่สะเรียง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

1. แบบบันทึก การสนทนากลุ่ม เพื่อเตรียมการพัฒนาระบบการบริหารจัดการขยะ
2. แบบสรุปผล โครงการจัดทำแผนกลยุทธ์การบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วม
3. แบบสอบถามสภาพที่เป็นจริงและความต้องการจำเป็นในการพัฒนาระบบการบริหารจัดการของชุมชนแบบมีส่วนร่วม
4. แบบประเมินการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วม
5. แบบประเมินประสิทธิภาพของนวัตกรรมและสิ่งประดิษฐ์ในการบริหารจัดการขยะ
6. แบบประเมินการบริหารจัดการขยะชุมชนนาร่อง
7. แบบสรุปผลการทบทวนแผนกลยุทธ์การบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วมโดยการบูรณาการของหน่วยงานท้องถิ่น

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลได้มาจาก 3 ส่วน คือ 1) ข้อมูลการสนทนากลุ่ม จากแบบสอบถามและการสัมภาษณ์ จากการศึกษาสภาพที่เป็นจริงและสำรวจความต้องการจำเป็นในการจัดการขยะชุมชนอำเภอแม่สะเรียง 2) ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม การประชุมปฏิบัติการ ในการจัดทำแผนกลยุทธ์เพื่อพัฒนาสู่การปฏิบัติในการบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วม 3) ข้อมูลจากการสังเกต การบันทึกและแบบประเมิน เพื่อประเมินผลการมีส่วนร่วมในการนำแผนกลยุทธ์สู่การปฏิบัติในการบริหารจัดการขยะชุมชน

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลเชิงปริมาณ วิเคราะห์โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการสอบถามมาแปลงข้อมูลเป็นรหัสตัวเลขและบันทึกลงในสื่อนคอมพิวเตอร์ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ วิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ ดังนี้

1) ข้อมูลพื้นฐานทางสังคมบางประการใช้สถิติพื้นฐาน ร้อยละ (Percentage) และความถี่ (Frequency)

2) ข้อมูลผลการสอบถามเกี่ยวกับสภาพที่เป็นจริงและความต้องการที่จำเป็นในการจัดการขยะชุมชนของอำเภอแม่สะเรียงและการมีส่วนร่วมในการนำแผนกลยุทธ์สู่การปฏิบัติ การกำหนดนโยบาย การวางแผน การจัดองค์การ การจัดบุคลากร และการบริหารจัดการสำหรับการนำแผน

กลยุทธ์สู่การปฏิบัติ การดำเนินงานตามแผนปฏิบัติ ปัญหาอุปสรรคของการนำแผนกลยุทธ์สู่การปฏิบัติและแนวทางการบริหารการพัฒนา เป็นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยนำข้อมูลที่ได้มาจำแนกและจัดหมวดหมู่แล้วสรุปเป็นประเด็นหลัก และพรรณนาข้อความอย่างละเอียด เริ่มจากการทำการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นแล้วนำข้อมูลที่มีความหมายในกลุ่มกลยุทธ์เดียวกันให้อยู่ในหมวดหมู่เดียวกัน

สรุปผลการวิจัย

สถานภาพการดำเนินงานการบริหารจัดการขยะมูลฝอย ภาพรวมสถานการณ์การบริหารจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลแม่สะเรียง องค์การบริหารส่วนตำบลแม่สะเรียง องค์การบริหารส่วนตำบลแม่คง และองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ขุม ในอดีตประสบปัญหาหลายด้าน กล่าวคือ ปัญหาปริมาณขยะที่เพิ่มขึ้นเกินกว่าความสามารถของเทศบาลจะจัดการได้ ปัญหาการจัดเก็บขยะมูลฝอย ปัญหาบ่อขยะเต็ม ปัญหาการร้องเรียนของชุมชนรอบๆ บ่อทิ้งขยะ ปัญหาการต่อต้านของชุมชนที่อยู่ในเขตที่จะสร้างบ่อขยะแห่งใหม่ และเกิดการเผชิญหน้าต่อต้าน จนเข้าขั้นวิกฤติ การดำเนินการกับปัญหาขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลแม่สะเรียง องค์การบริหารส่วนตำบลแม่สะเรียง องค์การบริหารส่วนตำบลแม่คง และองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ขุม ได้นำวิกฤติของปัญหาขยะมาจัดการให้เป็น โอกาสโดยใช้วิธีการจัดการเชิงกลยุทธ์ สามารถใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดในการแก้ปัญหา โดยไม่ได้เน้นการเพิ่มปริมาณคน งบประมาณ และวัสดุอุปกรณ์ แต่ใช้วิธีการจัดการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ (Strategic Administration) เป็นหลักสามารถพัฒนาจนประสบความสำเร็จและลดปริมาณขยะมูลฝอยได้ ดังผลสรุปการวิจัยดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหาการบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วม

อำเภอแม่สะเรียง

คณะทำงานเครือข่ายวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่-ภาคเหนือตอนบน (ABC-UN) นำโดย รองศาสตราจารย์ ดร.ศักดา จงแก้ววัฒนา พร้อมด้วยนักวิจัย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เสริมสุข บัวเจริญ นายอำเภอแม่สะเรียง นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลแม่สะเรียง ปลัดเทศบาลตำบลแม่สะเรียง นายกองค์การบริหารส่วนตำบล และตัวแทนชุมชน ได้เข้าร่วมประชุมโดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ซึ่งได้ผลสรุปดังนี้

1.1 การศึกษาเกี่ยวกับสภาพที่เป็นจริงและความต้องการจำเป็นในการพัฒนาระบบการบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วม

1.2 การจัดทำแผนกลยุทธ์การบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วม

1.3 การนำแผนกลยุทธ์การบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วมสู่การปฏิบัติ

2. การศึกษาสภาพที่เป็นจริง และสำรวจความต้องการจำเป็นในการบริหารจัดการขยะชุมชน

ด้านข้อมูลพื้นฐานของประชาชนเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยครัวเรือน พบว่าในครัวเรือนของประชาชนไม่มีการแยกประเภทขยะ คิดเป็นร้อยละ 59.7 มีการกำจัดขยะในครัวเรือนใส่ถุงรวมกันแล้ววางไว้ตรงจุดทิ้งขยะ เทศบาลจัดเก็บคิดเป็นร้อยละ 71.0 ปริมาณขยะที่เกิดจากครัวเรือนมีปริมาณวันละ 1 – 2 กิโลกรัม คิดเป็นร้อยละ 54.8 ในครัวเรือนของประชาชนมีถังขยะหรือที่รองรับขยะคิดเป็นร้อยละ 77.1 ประชาชนใช้บริการจัดเก็บมูลฝอยของเทศบาล/อบต.คิดเป็นร้อยละ 69.4 และมีวิธีการกำจัดมูลฝอยครัวเรือนโดยการเผาคิดเป็นร้อยละ 54.5 ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือน ณ แหล่งกำเนิด โดย ประชาชนส่วนใหญ่มีความรู้ ความเข้าใจคิดเป็นค่าร้อยละมากกว่า ร้อยละ 90

สภาพปัญหาในการกำจัดขยะมูลฝอยของประชาชนในครัวเรือน อำเภอแม่สะเรียง พบว่าปัญหาจากเทศบาล ประชาชนและชุมชนส่วนใหญ่มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง และประชาชนตอบคำถามความรู้เกี่ยวกับการกำจัดขยะมูลฝอยพบว่ามีส่วนที่ตอบคำถามยังไม่ถูกต้อง สำหรับทัศนคติของประชาชนเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยส่วนใหญ่เห็นด้วย กับการจัดการขยะ เช่น การแยกขยะเป็นสิ่งจำเป็น ทุกคนควรทิ้งขยะให้ถูกที่จะทำให้ชุมชนน่าอยู่ ขยะที่เกิดขึ้นในชุมชนจะส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนในชุมชน และ ขยะบางชนิดสามารถนำกลับมาใช้ประโยชน์ได้อีก

การปฏิบัติเกี่ยวกับการกำจัดขยะมูลฝอยของประชาชน อำเภอแม่สะเรียง พบว่า ส่วนใหญ่ไม่มีการปฏิบัติเกี่ยวกับ การทิ้งลงถังขยะที่เทศบาลจัดไว้ให้ การมีส่วนร่วมในการกำจัดขยะในชุมชนโดยการทิ้งขยะให้เป็นที่ เป็นทาง การแยกขยะที่สามารถนำไปขายได้แล้วนำกลับไปขายให้ร้านรับซื้อของเก่าหรือรถรับซื้อของเก่าตามบ้าน และ การนำของเก่ามาดัดแปลงเพื่อนำกลับมาใช้ใหม่อีก ส่วนข้อมูลของประชาชนเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย ในด้านข้อมูลข่าวสารและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับทางด้านการลงทุน พบว่า ส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลข่าวสาร และประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับทางด้านการลงทุน

การจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิด ตามหลัก 7Rs ของกรมมลพิษของประชาชน อำเภอแม่สะเรียง พบว่าส่วนใหญ่การจัดการมูลฝอยอยู่ในระดับปานกลางและระดับมาก เช่น ปฏิเสธบรรจุภัณฑ์ที่ส่งผลกระทบต่อปริมาณขยะมูลฝอยในครัวเรือน เช่น การไม่ใช้กล่องโฟมในการบรรจุอาหาร เป็นต้น สามารถคัดแยกขยะที่ยังใช้ประโยชน์ได้อีก เช่น บรรจุภัณฑ์พลาสติกใส

กระป๋องเครื่องดื่มต่าง ๆ หลีกเลี่ยงการใช้บรรจุภัณฑ์ที่ส่งผลต่อการเพิ่มปริมาณขยะมูลฝอยในครัวเรือน เช่น การไม่ใช้ถุงพลาสติก เป็นต้น และ เลือกใช้สินค้าชนิดเดิมได้ เช่น ผงซักฟอกชนิดเดิม , น้ำยาล้างจานชนิดเดิม

รูปแบบวิธีการจัดการขยะมูลฝอยภายในครัวเรือนของประชาชน อำเภอแม่สะเรียง ส่วนใหญ่มีวิธีการจัดการขยะมูลฝอยภายในครัวเรือนเป็นบางครั้ง เกือบทุกวันและบ่อยครั้ง เช่น มีการแยกประเภทสิ่งของที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้อีก เช่น ขวด กระดาษ แก้ว โลหะ พลาสติก ฯลฯ ออกไว้เพื่อนำมาดัดแปลงทำประโยชน์ภายในบ้านได้อีก นำหนังสือพิมพ์ สมุดหนังสือที่ผ่านการใช้แล้วนำมาดัดแปลงทำประโยชน์ได้อีก เช่น พับถุง หรือนำไปแยกขาย เก็บถ่านไฟฉาย แบตเตอรี่รถยนต์ หลอดไฟฟ้า ไข่มดโกนที่เสื่อมสภาพ ใส่ถุงขยะห่อมัดมัดมัด ก่อนที่จะนำไปกำจัดเองหรือให้พนักงานจัดเก็บต่อไป และ ทุกครั้งที่มิขยะเปียกขยะแห้งในบ้านจะรวมกันทิ้งในถังขยะใบเดียวกัน เมื่อถังขยะเต็มจึงจะมีการเก็บรวบรวมไปทิ้งในถังขยะใบใหญ่กว่าเพื่อรอการเก็บขนต่อไป

3. ผลการจัดทำแผนกลยุทธ์การบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วมของอำเภอแม่สะเรียง

ดำเนินการวิจัยโดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (Participating Action Research : PAR) เป็นวงจรการนำเสนอประกอบด้วยการวางแผนการปฏิบัติและสังเกต และสะท้อนการปฏิบัติรวม 3 วงจร โดยใช้วิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) การระดมสมอง (Brain storming) และกระบวนการวิเคราะห์ SWOT (SWOT Analysis)

ภาพรวมของสถานการณ์การจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลแม่สะเรียง องค์การบริหารส่วนตำบลแม่สะเรียง องค์การบริหารส่วนตำบลแม่คงและองค์การบริหารส่วนตำบลแม่มวมนิเวศน์ประสบปัญหาหลายด้านกล่าวคือปัญหาปริมาณขยะที่เพิ่มขึ้น ปัญหาการจัดเก็บขยะมูลฝอย ปัญหาบ่อขยะเต็ม ปัญหาการเรียนการสอนของชุมชนรอบๆ บ่อทิ้งขยะ ปัญหาการต่อต้านของชุมชนที่อยู่ในเขตที่จะสร้างบ่อขยะแห่งใหม่และเกิดการเผชิญหน้าต่อต้านอย่างรุนแรง จนเข้าขั้นวิกฤติเทศบาลตำบลแม่สะเรียง องค์การบริหารส่วนตำบลแม่สะเรียง องค์การบริหารส่วนตำบลแม่คงและองค์การบริหารส่วนตำบลแม่มวมน ได้นำวิธีการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์มาใช้ในการบริหารจัดการ และสามารถพัฒนาจนประสบความสำเร็จในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยและสิ่งแวดล้อมได้ ผลการวิจัยสรุปได้เป็นแนวทาง กลยุทธ์การดำเนินงานการบริหารจัดการขยะมูลฝอย ได้ดังนี้

1. การกำหนดกลยุทธ์ที่สอดคล้องกับพันธกิจและเป้าหมายคือ
 - 1) การลดปริมาณขยะมูลฝอยชุมชนด้วยกระบวนการต่างๆ

2) เพิ่มประสิทธิภาพการจัดการขยะมูลฝอยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและ
แหล่งกำเนิดขยะมูลฝอยขนาดใหญ่

3) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอย

2. การกำหนดแผนปฏิบัติการที่สอดคล้องกับกลยุทธ์ โดยมีแผนงานหรือโครงการและ
กิจกรรมตามกลยุทธ์ดังนี้

วิสัยทัศน์ : แม่สะเรียงสวยด้วยมือเรา

ประเด็นยุทธศาสตร์ 1 การลดปริมาณขยะมูลฝอยชุมชนด้วยกระบวนการต่างๆ

แนวทางปฏิบัติ

1. การคัดแยกขยะมูลฝอยที่สามารถใช้ประโยชน์ได้กลับมาใช้ประโยชน์มากที่สุด
2. การส่งเสริมการใช้สินค้าจากวัสดุที่ใช้แล้ว
3. การนำเทคโนโลยีที่สะอาดมาประยุกต์ใช้ในการลดการเกิดของเสีย

**ประเด็นยุทธศาสตร์ 2 เพิ่มประสิทธิภาพการจัดการขยะมูลฝอยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
และแหล่งกำเนิดขยะมูลฝอยขนาดใหญ่**

แนวทางปฏิบัติ

1. การส่งเสริมให้ท้องถิ่นมีศักยภาพในการจัดการขยะมูลฝอย
2. การเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการขยะมูลฝอยบริเวณแหล่งกำเนิดขยะมูลฝอยขนาดใหญ่ซึ่งมี
ประชาชนใช้บริการเป็นจำนวนมาก

ประเด็นยุทธศาสตร์ 3 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอย

แนวทางปฏิบัติ

1. การสร้างจิตสำนึกด้านการจัดการขยะมูลฝอยให้กับประชาชน
2. ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังและตรวจสอบการกระทำผิดกฎหมายด้าน
การจัดการขยะมูลฝอย
3. การส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนในการจัดการขยะมูลฝอยของท้องถิ่น

กลยุทธ์ 1. การลดปริมาณขยะมูลฝอยชุมชนด้วยกระบวนการต่างๆ

แผนงาน/โครงการ

- 1.1 โครงการรณรงค์และเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจกับกระบวนการแยกขยะกับชุมชน
- 1.2 โครงการจัดตั้งศูนย์รีไซเคิลและธนาคารขยะชุมชน
- 1.3 โครงการสนับสนุนและจัดกิจกรรมคัดแยกขยะมูลฝอยจากแหล่งกำเนิด

กลยุทธ์ 2. เพิ่มประสิทธิภาพการจัดการขยะมูลฝอย

แผนงาน/โครงการ

- 2.1 โครงการก่อสร้างศูนย์การเรียนรู้และจัดการขยะชุมชน
- 2.2 โครงการก่อสร้างนวัตกรรมสิ่งประดิษฐ์ สื่อ สิ่งพิมพ์และโปสเตอร์ในการจัดการขยะ

ชุมชน

กลยุทธ์ 3. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอย

แผนงาน/โครงการ

- 3.1 โครงการเสริมสร้างทัศนคติที่ดีและส่งเสริมการคัดแยกขยะ
- 3.2 โครงการอบรมและสาธิตการจัดการขยะมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

4. การนำแผนกลยุทธ์การบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วมสู่การปฏิบัติ

คณะผู้วิจัย เทศมนตรีเทศบาลตำบล นายกองค์การบริหารส่วนตำบลและตัวแทนชุมชนร่วมประชุมปรึกษาหารือเพื่อนำแผนกลยุทธ์สู่การปฏิบัติโดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของอำเภอแม่สะเรียง และได้กำหนดผู้รับผิดชอบดำเนินโครงการ/กิจกรรม โดยแต่ละหน่วยงานได้ดำเนินการตามโครงการ/กิจกรรม ที่ได้รับมอบหมาย ดังนี้

1. โครงการรณรงค์และเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจกับกระบวนการแยกขยะกับชุมชน
2. โครงการจัดตั้งศูนย์รีไซเคิลและธนาคารขยะชุมชน
3. โครงการสนับสนุนและจัดกิจกรรมคัดแยกขยะมูลฝอยจากแหล่งกำเนิด
4. โครงการก่อสร้างศูนย์การเรียนรู้และจัดการขยะชุมชน
5. โครงการก่อสร้างนวัตกรรมสิ่งประดิษฐ์ สื่อ สิ่งพิมพ์และโปสเตอร์ในการจัดการ

ขยะชุมชน

6. โครงการเสริมสร้างทัศนคติที่ดีและส่งเสริมการคัดแยกขยะ
7. โครงการอบรมและสาธิตการจัดการขยะมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

5. การประเมินผลการบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วม อำเภอแม่สะเรียง

5.1 แผนกลยุทธ์สู่การปฏิบัติในการจัดการขยะชุมชน อำเภอแม่สะเรียง โครงการและแผนงานภายใต้แผนกลยุทธ์บรรลุตามเป้าหมาย ยกเว้นโครงการจัดตั้งศูนย์รีไซเคิลและธนาคารขยะชุมชน และโครงการก่อสร้างศูนย์การเรียนรู้และจัดการขยะชุมชน ยังไม่แล้วเสร็จเนื่องจากมีบางกิจกรรมไม่สามารถดำเนินการได้

5.2 ผลการประเมินการมีส่วนร่วมในการนำแผนกลยุทธ์สู่การปฏิบัติของการจัดการขยะชุมชน อำเภอแม่สะเรียง จากการศึกษาพบว่าคณะกรรมการชุมชนเทศบาลตำบล/องค์การบริหารส่วนตำบล ส่วนใหญ่มีส่วนร่วมเป็นบางส่วนในการนำแผนกลยุทธ์สู่การปฏิบัติของการจัดการขยะชุมชน คิดเป็นร้อยละ 73.97 รองลงมามีส่วนร่วมทั้งหมด คิดเป็นร้อยละ 21.92 และไม่ได้มีส่วนร่วมคิดเป็นร้อยละ 4.11 ตามลำดับ

คณะกรรมการชุมชน เทศบาลตำบล/องค์การบริหารส่วนตำบลมีส่วนร่วมในการนำแผนกลยุทธ์สู่การปฏิบัติของการจัดการขยะชุมชนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 2.35) ซึ่งปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการมีส่วนร่วมคือ ความเพียงพอของวัสดุ อุปกรณ์ สถานที่ ที่ดิน เพื่อใช้ในการจัดกิจกรรม โครงการ แผนงานต่างๆ ความพร้อมของคณะกรรมการชุมชน/องค์การบริหารส่วนตำบล สำหรับดำเนินการจัดกิจกรรมโครงการ แผนงานต่างๆ ในการจัดการขยะชุมชน การประสานงานระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับคณะกรรมการชุมชน/องค์การบริหารส่วนตำบล ในการจัดทำกิจกรรม โครงการ แผนงานในการจัดการขยะชุมชน และการกำหนดวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนในการจัดทำกิจกรรม โครงการและแผนงาน การจัดการขยะชุมชน คิดเป็นค่าเฉลี่ย เท่ากับ 2.52 รองลงมา 2.49 และ 2.48 ตามลำดับ

5.3 ประสิทธิภาพของนวัตกรรมและสิ่งประดิษฐ์ในการจัดการขยะชุมชนอำเภอแม่สะเรียง

5.3.1 เตาเผาขยะแห้งชุมชน

เตาเผาขยะแห้งชุมชนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมขนาด 400 ลิตร เป็นเตาที่ทำจากถังน้ำมัน ขนาด 200 ลิตร กั้นเปิดให้อากาศไหลเข้าผ่านไส้เตาที่สร้างให้เป็นโครงให้อากาศไหลเข้าตรงกลางก้นเตาเพื่อการเผาไหม้ที่สมบูรณ์ สามารถเผาเศษขยะแห้งประเภทกิ่งไม้ กระดาษ ใบไม้ พลาสติกที่ใช้งานไม่ได้ ชาวบ้านสนใจเป็นจำนวนมาก

5.3.2 ถังทำปุ๋ยหมักแบบเดิมอากาศ

ถังทำปุ๋ยหมักจากเศษขยะเปียกเดิมอากาศ ขนาด 60 ลิตร สามารถผลิตปุ๋ยหมักโดยใช้เวลา 15 – 30 วัน ซึ่งได้รับความสนใจจากชุมชนในการนำไปใช้

5.3.3 เครื่องย่อยขวดแก้วและเศษแก้ว

เครื่องย่อยแก้ว ขนาด 50 ลิตร สามารถย่อยผสมขวดแก้วได้ในอัตราความเร็วประมาณ 100 ลิตร ต่อ ชั่วโมง

5.3.4 เครื่องย่อยปุ๋ยหมักและเศษใบไม้และผสมปุ๋ย

เครื่องย่อยปุ๋ยหมักและเศษใบไม้และผสมปุ๋ยขนาด 100 ลิตร สามารถย่อยผสมปุ๋ยหมักและเศษใบไม้ได้ในอัตราความเร็ว 300 ลิตร ต่อ ชั่วโมง

5.3.5 สื่อสิ่งพิมพ์โปสเตอร์การคัดแยกขยะ

โปสเตอร์ออกแบบให้เห็นกระบวนการแยกขยะในครัวเรือนและ ชนิดของพลาสติกที่รีไซเคิลได้ นำไปใช้เป็นแบบตัวอย่างให้หน่วยงานท้องถิ่นนำไปขยายผล

6 การทบทวนแผนกลยุทธ์การบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วมโดยการบูรณาการ ของหน่วยงานท้องถิ่น อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

นายอำเภอ ปลัดอำเภอ เทศบาลตำบล/องค์การบริหารส่วนตำบล และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้เข้าร่วมประชุมเพื่อทบทวนผลการดำเนินงานและแผนกลยุทธ์การบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วม จึงได้มีการวิเคราะห์และการปรับปรุงแผนกลยุทธ์การบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วมเพื่อนำไปปฏิบัติ นอกจากนี้ได้กำหนดแนวทางการเพิ่มสมรรถภาพในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบลของอำเภอแม่สะเรียง ซึ่ง ประกอบด้วย

สมรรถนะที่ 1 วางแผนการจัดการขยะมูลฝอยด้วยการจัดให้มีแผนปฏิบัติการจัดการขยะมูลฝอยระดับเทศบาล/ระดับองค์การบริหารส่วนตำบล

สมรรถนะที่ 2 ลดปริมาณขยะมูลฝอยด้วยการจัดให้มีการดำเนินกิจกรรมลด คัดแยกและนำขยะมูลฝอยกลับมาใช้ประโยชน์ในรูปแบบ 1 เทศบาล/องค์การบริหารส่วนตำบล 1 รีไซเคิล

สมรรถนะที่ 3 เพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการเก็บขนขยะมูลฝอยให้ครอบคลุมพื้นที่บริการ

สมรรถนะที่ 4 แก้ไขปัญหาการกำจัดขยะมูลฝอย โดยการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในลักษณะรวมศูนย์ หรือมีการใช้บริการสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยร่วมกันกับ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ใกล้เคียง

สมรรถนะที่ 5 ประสิทธิภาพในการกำจัดขยะมูลฝอย

สมรรถนะที่ 6 เพิ่มรายได้จากการบริหารจัดการขยะมูลฝอย

อภิปรายผลการวิจัย

จากการที่เทศบาลตำบลแม่สะเรียง องค์การบริหารส่วนตำบลแม่สะเรียง องค์การบริหารส่วนตำบลแม่คง และองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ขุม ประสบปัญหาในเรื่องของการจัดการขยะ ดังกล่าวจึงสรุปได้ว่า แท้ที่จริงแล้วปัญหาเกิดจาก ประการแรก คือ ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนเนื่องจากขาดความรู้ความเข้าใจในความตระหนักในการจัดการขยะมูลฝอย คิดว่าเป็นหน้าที่ของเทศบาลจะต้องทำให้กับประชาชน ประการที่สอง เกิดจากประชาชนไม่มีความรู้เรื่องการจัดการขยะมูลฝอยแบบครบวงจรทำให้ขยะมูลฝอยมีปริมาณมากขึ้น ประการที่สาม ได้แก่ประชาชนไม่มีการปลูกฝังจิตสำนึกและค่านิยมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทำให้เกิดการไม่อนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมตั้งแต่ในครัวเรือน ประการสุดท้าย ระบบการบริหารจัดการแบบราชการ ดังนั้น ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานแก้ปัญหาที่เทศบาลตำบลแม่สะเรียง องค์การบริหารส่วนตำบลแม่สะเรียง องค์การบริหารส่วนตำบลแม่คงและองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ขุม คือ

1. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุลักษณ์ นิศนันต์ (2541) ที่ศึกษาแนวทางการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลเมืองหนองบัวลำภู เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและหาแนวทางการจัดการขยะมูลฝอย ผลการศึกษาพบว่าถ้าผู้นำชุมชนและประชาชนในชุมชนมีความรู้ความเข้าใจเพิ่มขึ้น มีทัศนคติที่ดี ส่งผลให้การปฏิบัติงานของเทศบาลดีขึ้นเนื่องจากได้รับความร่วมมือในการกำจัดขยะมูลฝอย ทำให้ปริมาณมูลฝอยลดลง และสิ่งแวดล้อมในชุมชนดีขึ้นและสอดคล้องกับงานวิจัยของบัณฑิต เอื้อวัฒนกุล ไพฑูรย์ สุขเกิด (2544) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชน : กรณีศึกษาศูนย์สวัสดิ์ไชเฉลิมชุมชนและธนาคารขยะมูลฝอยเขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร ได้ให้ข้อเสนอแนะว่าภาครัฐต้องมีการปรับปรุงบทบาทในการสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชน ให้มีการปรับทัศนคติและปรับปรุงขีดความสามารถของหน่วยงานของรัฐให้สามารถร่วมมือและเกื้อหนุนชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนในท้องถิ่นอย่างแท้จริงและนอกจากนั้นให้มีการณรงค์ เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ เพื่อการส่งเสริมสร้างจิตสำนึกให้แก่ประชาชนและองค์กรชุมชนให้ตระหนักถึงผลกระทบจากปัญหาขยะมูลฝอย ประการสุดท้ายคือส่งเสริมองค์กรชุมชนและท้องถิ่นเพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนและกองทุนสำหรับจัดการเรื่องขยะมูลฝอยให้มากขึ้นจึงจะสามารถป้องกันปัญหาที่เกิดจากขยะมูลฝอยได้ในอนาคต

2. การจัดการขยะมูลฝอยแบบครบวงจร กิจกรรมตามโครงการหรือแผนยุทธศาสตร์ต้องมีลักษณะ ลดปริมาณขยะมูลฝอยตั้งแต่ครัวเรือน นำขยะมูลฝอยกลับมาใช้ใหม่ หลีกเลี่ยงการใช้มูลฝอยอันตราย การกำจัดขยะมูลฝอยที่ถูกสุขลักษณะ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของบัณฑิต เอื้อวัฒนกุล

กุลและไพฑูริ์ สุขเกิด (2544) ซึ่งศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชน : กรณีศึกษาศูนย์วัดสุริไสเกิดชุมชนและธนาคารขยะมูลฝอยเขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร พบว่า ปัจจัยสำคัญที่มีส่วนเสริมกระบวนการจัดการขยะมูลฝอยในคือโครงการธนาคารขยะมูลฝอยและศูนย์วัดสุริไสเกิดชุมชน ซึ่งจะประสบความสำเร็จได้นั้น ศักยภาพและความพร้อมของชุมชน คุณลักษณะความเป็นผู้นำของชุมชนและระดับความสัมพันธ์ของชุมชนเป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่ง

3. การสร้างจิตสำนึกและค่านิยมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมซึ่งถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินงาน โดยเริ่มจากการสร้างแนวร่วม สร้างความเข้าใจ คิดร่วมกัน ทำงานด้วยกัน หน่วยงานสนับสนุนให้ความรู้และสนับสนุนเทคโนโลยี ชุมชนช่วยกันปฏิบัติด้วยกิจกรรมที่ต่างฝ่ายต่างได้ประโยชน์และมีความต่อเนื่องซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอารีย์ วงศ์เกษม (2542) ศึกษาการบริหารและการจัดการมูลฝอยโดยองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ศึกษากรณีเทศบาลเมืองพลอำเภพล จังหวัดขอนแก่น ที่ได้ให้ข้อเสนอแนะว่าการปลูกจิตสำนึกให้ประชาชนรักความสะอาด โดยให้รู้จักลดปริมาณขยะมูลฝอย จะส่งผลต่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาในเรื่องการจัดการสิ่งแวดล้อมและเรื่องขยะมูลฝอยได้ในอนาคต

4. การนำเอารูปแบบการบริหารจัดการมูลฝอยเชิงกลยุทธ์ มาใช้เนื่องจากการจัดการเชิงกลยุทธ์เป็นการจัดการที่เน้นถึงความสำคัญของสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการจัดการภายในซึ่งมีการเตรียมแผนการดำเนินการให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไปหรือตอบโต้ภาวการณ์แข่งขันได้อย่างรวดเร็ว โดยมีการจัดการทรัพยากรให้เหมาะสม โดยที่การจัดการเชิงกลยุทธ์จะคำนึงถึงชุดของการตัดสินใจและการดำเนินการต่างๆ ซึ่งนำไปสู่การพัฒนากลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพหรือกลยุทธ์ที่จะช่วยให้องค์กรมุ่งสู่ความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ และนอกจากนั้นการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ยังเปิดโอกาสให้ภาคภาคิต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วม รวมทั้งภาคประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยเข้ามามีส่วนร่วมคิดตั้งแต่เริ่มแรกและพึงค้ผจง วัฒนสินธุ์ (2541) กล่าวว่า การบูรณาการภารกิจและความร่วมมือระหว่างกันแล้ว ซึ่งเป็นการร่วมปฏิบัติและร่วมตรวจสอบตามหลักการมีส่วนร่วม ซึ่งจะนำไปสู่การเป็นองค์กรที่โปร่งใสตามหลักธรรมาภิบาลอีกด้วย ซึ่งรูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกขนาดและทุกรูปแบบ ทั้งองค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบล

จากการดำเนินการกับปัญหาขยะมูลฝอยของอำเภอแม่สะเรียง ประกอบด้วย เทศบาลตำบลแม่สะเรียง องค์การบริหารส่วนตำบลแม่สะเรียง องค์การบริหารส่วนตำบลแม่คงและองค์การบริหารส่วนตำบลแม่วาม ได้นำวิกฤติของปัญหาขยะมาจัดการให้เป็นโอกาสโดยใช้วิธีการจัดการเชิงกลยุทธ์ สามารถใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดในการแก้ไขปัญห โดยไม่ได้เน้นการเพิ่มปริมาณคน งบประมาณ และวัสดุอุปกรณ์ แต่ใช้วิธีการจัดการเชิงกลยุทธ์ (Strategic Management) เป็นหลัก ซึ่งถือว่าการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพ โดยเทศบาลตำบลแม่สะเรียง องค์การบริหารส่วนตำบลแม่สะเรียง องค์การบริหารส่วนตำบลแม่คงและองค์การบริหารส่วนตำบลแม่วาม สามารถบริหารจัดการขยะมูลฝอยและสิ่งแวดล้อมได้ ทำให้ปริมาณขยะมูลฝอยลดลงตามเป้าหมาย ที่ทั้งขยะแห้งเดิมยังไม่เต็มสามารถใช้ต่อได้ มีผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมของชุมชนดีมากขึ้น ซึ่งถือเป็นการส่งสัญญาณที่ดีของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและความรับผิดชอบต่อสังคมของคนในชุมชนและสิ่งที่ตามมาอีกคือกระแสการต่อต้านคัดค้านจากประชาชนในพื้นที่ไม่ปรากฏ เนื่องจากขยะมูลฝอยไม่ใช่สิ่งที่น่ารังเกียจแต่กลายเป็นสิ่งที่มีประโยชน์ตอบแทนให้อีกด้วยจากการดำเนินงานนโยบายข้างต้นมีร้านค้าของเก่าในพื้นที่ รองรับหลักการคัดแยกขยะมูลฝอยของเทศบาลได้อย่างทั่วถึง การซื้อขายขยะรีไซเคิลจึงทำได้ง่ายและต่อเนื่อง ทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนบรรลุวัตถุประสงค์อย่างแท้จริง เพราะประชาชนมีรายได้เสริมที่หมุนเวียนกลับมาใช้สอยได้ต่อไป วิธีการบริหารจัดการขยะมูลฝอยเชิงกลยุทธ์ถือว่าการสร้างมิติใหม่ของการแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอย เป็นการเสริมสร้างทัศนคติเรื่องขยะมูลฝอยและสิ่งแวดล้อมแก่ประชาชนเป็นประโยชน์ต่อสังคมโดยรวม

ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการพัฒนาระบบบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วม

1. ความมุ่งมั่นและจริงจังของผู้บริหารระดับสูงในองค์กร
2. การทำงานเป็นทีมที่จริงจังของคณะทำงานที่มาจากหลากหลายหน่วยงาน
3. การมีส่วนร่วมของภาคีต่างๆที่เกี่ยวข้องเช่นภาคประชาชน องค์กรเอกชน อย่างจริงจังและต่อเนื่อง
4. การสร้างเครือข่ายกับ นักวิจัย นักวิชาการ วิทยากรจากองค์กรอื่น เช่นสถาบันการศึกษา มูลนิธิเพื่อการพัฒนาสิ่งแวดล้อมและพลังงานที่เข้าไปเป็นตัวกระตุ้นดำเนินการให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

แนวทางการพัฒนาระบบการจัดการขยะมูลฝอยในอนาคต

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและผู้นำชุมชน มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งที่จะช่วยให้ประชาชนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอย ทั้งนี้โดยการนำหลักการป้องกันมลพิษ (Pollution Prevention) ไปใช้ ซึ่งได้แก่ ลดมลพิษ หรือของเสียให้น้อยที่สุดหรือไม่เสียซึ่งจะทำให้มีของเสียปริมาณน้อยที่ต้องนำไปกำจัด เมื่อของเสียมีปริมาณน้อยการจัดการก็จะง่ายและใช้งบประมาณน้อยในการดำเนินงาน ซึ่งในส่วนของปัญหาขยะมูลฝอยนั้นสามารถทำได้โดยการนำขยะมูลฝอยมาใช้ประโยชน์ ทั้งในส่วนของการใช้ซ้ำ และการแปรรูปเพื่อใช้ใหม่ ดังนั้นเทศบาลหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกแห่งต้องนำหลักการคิดเชิงกลยุทธ์มาใช้ จึงจะสามารถป้องกันและแก้ปัญหาขยะในระยะยาวได้ซึ่งมีวิธีดำเนินการแบ่งออกเป็น 2 ด้านดังนี้

ด้านที่ 1. ต้องมีการให้องค์ความรู้ด้านวิชาการให้ประชาชนเข้าใจเพื่อนำไปปฏิบัติ

1) การลดปริมาณขยะมูลฝอย (Reduce) โดยการรณรงค์ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการลดปริมาณขยะมูลฝอยในแต่ละวันได้แก่

(1.1) ลดการทิ้งบรรจุภัณฑ์ โดยการใช้สินค้าชนิดเดิมใหม่ เช่น ผงซักฟอก น้ำยาล้างจาน น้ำยาทำความสะอาดและถ่านไฟฉายชนิดชาร์จใหม่เป็นต้น

(1.2) เลือกใช้สินค้าที่มีคุณภาพ มีหีบบรรจุภัณฑ์น้อย อายุการใช้งานยาวนานและตัวสินค้าไม่เป็นมลพิษ

(1.3) ลดการใช้วัสดุกำจัดยาก เช่น โฟมบรรจุอาหารและถุงพลาสติก

2) การใช้ซ้ำ (Reuse) โดยการรณรงค์ให้ประชาชนใช้วัสดุสิ่งของต่างๆ ให้คุ้มค่าที่สุดได้แก่

(2.1) การนำบรรจุภัณฑ์มาใช้ซ้ำ เช่นการนำกล่อง ถู มาใช้ประโยชน์ซ้ำๆ กันหลายๆ ครั้ง

(2.2) การนำวัสดุ สิ่งของที่ชำรุดมาซ่อมแซมแล้วนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่

(2.3) การนำวัสดุ บรรจุภัณฑ์ต่างๆ มาดัดแปลงตกแต่งแล้วนำมาใช้ประโยชน์ เช่น การนำขวดพลาสติกมาประดิษฐ์เป็นภาชนะใส่ปากกา ดินสอหรือนำมาปลูกต้นไม้

3) การจัดการระบบรีไซเคิลหรือการนำไปแปรรูปเพื่อนำมาใช้ใหม่ (Recycle) โดยการรณรงค์ให้คัดแยกขยะมูลฝอยตามประเภท ทั้งที่บ้าน โรงเรียนและที่สำนักงาน เพื่อนำกลับมาใช้ประโยชน์โดยการนำไปขาย สำหรับขยะมูลฝอยขายได้ ขยะเปียก หรือเศษอาหารนำมาทำปุ๋ยหมักและปุ๋ยน้ำชีวภาพ

3.1 ประเภทของขยะมูลฝอยที่ต้องการแยก จำแนกได้เป็น

(3.1.1) ขยะอินทรีย์ หรือขยะที่ย่อยสลายได้เองตามธรรมชาติ เช่นเศษวัชพืช เศษอาหาร

(3.1.2) ขยะรีไซเคิล เช่นแก้ว กระดาษ พลาสติก โลหะ

(3.1.3) ขยะย่อยสลายไม่ได้ เช่นเศษหิน ปูน ไม้ โฟม

(3.1.4) ขยะมีพิษ เช่นหลอดไฟ ถ่านไฟฉาย ขวดยา กระป๋องสเปรย์

3.2 การแยกขยะมูลฝอยขึ้นอยู่กับพื้นที่แยกขยะมูลฝอยและความพร้อมในการดำเนินการ เช่น

(3.2.1) แยกเป็น 2 ประเภท คือ ขยะอินทรีย์และขยะแห้ง

(3.2.2) แยกเป็น 3 ประเภท คือ ขยะอินทรีย์ ขยะแห้ง และขยะรีไซเคิล

(3.2.3) แยกเป็น 4 ประเภท คือ ขยะอินทรีย์ ขยะรีไซเคิล ขยะที่ย่อยสลายไม่ได้และขยะมีพิษ

3.3 ถู/ถังบรรจุขยะมูลฝอย สำหรับขยะมูลฝอยแต่ละประเภท ควรมีสีแตกต่างกันชัดเจน

(3.3.1) ถู/ถังสีเขียว รองรับ ขยะอินทรีย์

(3.3.2) ถู/ถังสีเหลือง รองรับ ขยะรีไซเคิล

(3.3.3) ถูสีเทา/ถังสีเทาฟ้าม รองรับขยะที่มีอันตรายหรือเป็นพิษ

(3.3.4) ถู/ถังสีฟ้า รองรับ ขยะที่ย่อยสลายไม่ได้

3.4 จัดระบบการเก็บโดย

(3.4.1) องค์การปกครองท้องถิ่นจัดเก็บเอง โดยการจัดเก็บแบ่งเวลาการเก็บ เช่น หากแยกเป็น 4 ถู ขยะที่ย่อยสลายได้ ขยะรีไซเคิล ขยะอันตราย และขยะทั่วไป ให้จัดเก็บขยะย่อยสลายและขยะทั่วไปทุกวัน ส่วนขยะรีไซเคิลและขยะอันตราย อาจเก็บสัปดาห์ละครั้งหรือตามความเหมาะสม

(3.4.2) จัดกลุ่มประชาชนที่มีอาชีพรับซื้อของเก่าให้ช่วยเก็บขยะรีไซเคิลในรูปของการรับซื้อ โดยการแบ่งพื้นที่ในการจัดเก็บและกำหนดเวลาให้เหมาะสม สร้างเครือข่ายที่เหมาะสม

(3.4.3) ประสานงานกับร้านรับซื้อของเก่าที่มีอยู่ในพื้นที่หรือพื้นที่ใกล้เคียงในการรับซื้อขยะรีไซเคิล อาจจะเป็นตลาดนัดรับซื้อขยะรีไซเคิล

(3.4.4) จัดระบบรวมขยะตามแหล่งการเกิดขยะใหม่ เช่น วัด ตลาด โรงเรียน สถานที่ราชการ ร้านค้า เป็นต้น

3.5 จัดกิจกรรมเพื่อสนับสนุนการนำขยะมูลฝอยกลับมาใช้ใหม่ โดยมีอาสาสมัครในชุมชน หรือในโรงเรียนดำเนินกิจการต่างๆ เช่น ตั้งศูนย์รีไซเคิลในชุมชน โครงการธนาคารขยะใน

โรงเรียนหรือชุมชน โครงการขยะรีไซเคิลแลกสิ่งของเช่น ดันไม้ ไข่ โครงการผ้าป่าสามัคคีรีไซเคิล โครงการทำน้ำหมักจุลินทรีย์ ปุ๋ยหมัก ฯลฯ

ด้านที่ 2. แนวทางการนำไปปฏิบัติต้องดำเนินการดังนี้

- 1) ในการจะวางแผนกลยุทธ์ทุกครั้งต้องมีการทำ SWOT ทุกครั้งเพื่อนำมาประกอบการตัดสินใจทางเลือกกลยุทธ์
- 2) ใช้กระบวนการ A-I-C มาใช้ในการดำเนินการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนและให้ถือว่างานจะสำเร็จได้ต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วม
- 3) ใช้กระบวนการ PDCA มาใช้ในการส่งเสริม ควบคุมการดำเนินกลยุทธ์สู่ความยั่งยืน
- 4) ในการดำเนินงานต้องมีการเก็บข้อมูลเพื่อนำมาวิเคราะห์วิจัยเพื่อให้ได้การดำเนินงานเป็นสากล ตามหลักวิทยาศาสตร์
- 5) ในการดำเนินงานผู้ดำเนินงานต้องมีความสนใจ เอาใจใส่และมีภาวะผู้นำ
- 6) ในการดำเนินงานต้องมีความต่อเนื่องและคิดค้นสร้างนวัตกรรมใหม่ตลอดเวลา
- 7) ในการดำเนินงานต้องสร้างกระบวนการทำงานให้เกิดพฤติกรรมต่อเนื่องและให้เป็นวัฒนธรรมในที่สุด

ข้อเสนอแนะ

จากภารกิจด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะขยะมูลฝอยมากขึ้น ความซับซ้อนมากขึ้น มีผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมากขึ้น ในขณะที่เทศบาลตำบล/องค์การบริหารส่วนตำบล มีเงื่อนไขและข้อจำกัดในการบริหารงานทั้งในเรื่องคน วัสดุอุปกรณ์ งบประมาณ ดังนั้นเทศบาลตำบล/องค์การบริหารส่วนตำบล จึงจำเป็นต้องปรับตัวเองให้พร้อมรับกระแสการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวให้ชัดเจนเป็นระบบและเท่าทันโดยใช้กระบวนการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์มาใช้ เพราะการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์จะบอกถึงวิสัยทัศน์ ซึ่งคือจุดหมายการพัฒนาที่ชัดเจน มีการกำหนดพันธกิจเส้นทางเดินสู่จุดหมายอย่างเป็นขั้นตอนมีระบบมีการบูรณาการทรัพยากรบริการได้อย่างลงตัว เกิดประโยชน์สูงสุด มีการกำหนดแนวทางการปรับปรุงองค์กรให้พร้อมที่จะเดินทางสู่จุดหมาย มีการกำหนดวิธีการดำเนินงานที่ถูกต้องและมุ่งสู่จุดหมายให้ทันเวลา

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1. ปัญหาการบริหารจัดการขยะมูลฝอยชุมชนเป็นเรื่องสำคัญที่เทศบาลตำบล/องค์การบริหารส่วนตำบลต้องเร่งรัดหาทางแก้ปัญหาโดยกำหนดระเบียบข้อบังคับและการนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นจริงและกระทำอย่างต่อเนื่อง
2. การจัดเก็บและการทำลายขยะมูลฝอยจำเป็นต้องมีวิธีการที่เหมาะสม ทั้งในด้านบุคลากร เครื่องมืออุปกรณ์ สถานที่และวิธีการดำเนินการกำจัดขยะที่เหมาะสมกับชุมชน กับคัดแยกขยะ การนำกลับมาใช้ใหม่ การแปรสภาพเป็นปุ๋ย หรือการจำหน่าย ก็เป็นสิ่งที่ทำให้ขยะมีคุณค่าขึ้น
3. การมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนมีความสำคัญอย่างยิ่ง เทศบาลตำบล/องค์การบริหารส่วนตำบลต้องสร้างความตระหนักและทัศนคติที่ถูกต้องในการลดปริมาณขยะลง เร่งการประชาสัมพันธ์และการส่งเสริมให้นักเรียนและเยาวชนร่วมกันกำจัดขยะ เช่น ธนาคารขยะ ขยะรีไซเคิล การทอดผ้าป่าขยะ เป็นต้น
4. การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้วัสดุต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อปริมาณขยะ การรณรงค์ลดการใช้โฟม ถุงพลาสติกหรือขวด รวมทั้งการกำจัดขยะเหล่านี้อย่างถูกวิธีอีกด้วย

ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1. ในการวางแผนการดำเนินงานการจัดการขยะ ควรใช้กระบวนการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์
2. ในการดำเนินงานต้องให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน
3. ใช้วงจรคุณภาพเพื่อพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

เมื่อได้ศึกษาวิจัยเรื่องนี้แล้ว ผู้วิจัยเห็นว่า

1. ควรให้มีการศึกษาในเรื่องผลกระทบจากการบริหารจัดการขยะมูลฝอยชุมชนของเทศบาลตำบล หรือองค์การบริหารส่วนตำบล โดยเฉพาะการบริหารจัดการขยะชุมชนที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม
2. ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจัดการขยะของประชาชนในเขต พื้นที่เทศบาลตำบล หรือองค์การบริหารส่วนตำบล
3. ควรศึกษาบทบาทของชุมชนที่มีต่อการบริหารจัดการขยะมูลฝอยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น
4. ควรศึกษาด้านการปลูกจิตสำนึกให้แก่คนในชุมชนในเรื่องการจัดการขยะที่เป็นรูปแบบของการมีส่วนร่วมและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

5. ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความยั่งยืนในการดำเนินการด้านการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนในเขตเทศบาลตำบล/องค์การบริหารส่วนตำบล

6. ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินการด้านการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนนอกเขตเทศบาลตำบล/องค์การบริหารส่วนตำบล

บรรณานุกรม

กรมควบคุมมลพิษ, 2547, การกำจัดขยะมูลฝอยแบบฝังกลบอย่างถูกหลักสุขาภิบาล, กรุงเทพฯ.

กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, 2537, ความรู้สิ่งแวดล้อม, กรุงเทพฯ.

กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, 2544, คู่มือหน่วยงานท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการขยะมูลฝอย, กรุงเทพมหานคร: กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม.

กาญจนา แก้วเทพ และกนกศักดิ์ แก้วเทพ, 2530, การพึ่งตนเอง ศักยภาพในการพัฒนาของชนบท, กรุงเทพฯ: สภาคาทอริกแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา.

เจมส์ คัดด์ ปันทอง, 2526, การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา, กรุงเทพมหานคร : ศักดิ์โสภารการพิมพ์.

ชรินทร์ รุ่งเรืองศิลป์, 2537, การจัดการขยะมูลฝอยด้วยวิธีการฝังกลบ, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง.

ชัชวาลย์ ยุทธชัยยางกุล และ สมศักดิ์ พิทักษานุรักษ์, 2548, การกำจัดขยะด้วยวิธีรีไซเคิล เพื่อชุมชนและสิ่งแวดล้อม, วารสารสุขภาพประชาชนภาคอีสาน.

ชัยสิทธิ์ เจริญมีประเสริฐ, 2542, สถิติเพื่อนักบริหาร, กรุงเทพฯ : ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, พิมพ์ครั้งที่ 5.

ชูชีพ สิริ, 2549, การจัดการขยะในเขตเทศบาลตำบลบ้านกาด อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่, การค้นคว้าแบบอิสระ รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

จิรวุฒิ เสนาคำ, 2546, รูปแบบการแก้ไขปัญหาความยากจนและการจัดสวัสดิการในชุมชนประมงขนาดเล็ก, กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

ดวงเด่น ศรีบุรี, 2547, การบริหารจัดการขยะมูลฝอยชุมชน: กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลตำบลดอนแก้ว อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่, การค้นคว้าแบบอิสระศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมือง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ทวีทอง หงส์วิวัฒน์, 2527, การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชนบทในสภาพสังคมและวัฒนธรรมไทย, กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดล.

ทวีทอง หงส์วิวัฒน์, 2529, การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา, กรุงเทพฯ : ศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดล.

ทวิวงศ์ ศรีบุรี, 2538, “แนวทางการปรับปรุงระบบการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย”

วารสารวิจัยสถานะแวดล้อม ปีที่ 17 เล่มที่ 2 หน้า 11-33

ทศพร ศิริสัมพันธ์, 2539, การวางแผนกลยุทธ์, กรุงเทพมหานคร: บริษัทพิมพ์ดีด จำกัด.

ทองหล่อ เดชไทย, 2544, ภาวะผู้นำ เพื่อการบริหารคุณภาพสู่ความเป็นเลิศ, กรุงเทพฯ : ม.ป.พ.

ธงชัย สันติวงศ์, 2537, การวางแผนกลยุทธ์, กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.

ธงชัย สันติวงศ์, 2537, องค์การและการบริหารการศึกษาการจัดการแผนใหม่, กรุงเทพฯ:

ไทยวัฒนาพานิช, พิมพ์ครั้งที่ 9.

ชนพร พนาคุปต์, 2538, พฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือนของประชาชนที่อาศัยในเขตเทศบาลเมืองปัตตานี, วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาสิ่งแวดล้อมศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล.

ชนาพร ประสิทธิ์ราพันธุ์, 2544, การจัดการขยะชุมชน: กรณีบ้านดงม่อนกระทิง เทศบาลนครลำปาง, การค้นคว้าแบบอิสระศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการมนุษย์และสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์, 2527, กลวิธี แนวทาง วิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนาชุมชน, กรุงเทพฯ: ศักดิ์โสภณการพิมพ์.

บวร มูลสระภู, 2549, ยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยของชุมชนแบบมีส่วนร่วมองค์การบริหารส่วนตำบลโป่ง อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี, ปริญญาโท สาขาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขายุทธศาสตร์การพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์.

บุญชม ศรีสะอาด, 2543, การวิจัยเบื้องต้น, กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สุวิริยาสาน.

ปกรณ์ ปรีชากร, 2542, การวางแผนกลยุทธ์แนวคิดและแนวทางเชิงประยุกต์, กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ประชุม รอดประเสริฐ, 2539, การบริหารโครงการ. กรุงเทพฯ: เนติกุลการพิมพ์, พิมพ์ครั้งที่ 4.

ประสาน ดังสิคุบุตร, 2538, การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, การค้นคว้าแบบอิสระศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบ บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ปรัชญา เวสารัชช์, 2528, การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมเพื่อพัฒนาชนบท, กรุงเทพมหานคร: สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ, 2540, กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา, กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

พชรวรรณ ศรีวัลย์, 2543, พฤติกรรมการกำจัดขยะของประชาชนในชนบทจังหวัดนครนายก,

ปริญญาานิพนธ์ รศ.ม. สาขาวิชานโยบายสาธารณะ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.

พัฒนา มุลพุกย์, 2539, อนามัยสิ่งแวดล้อม (Environmental Health), กรุงเทพฯ:

หจก.เอ็น.เอส.แอล.พรินติ้ง.

พันธุ์ศักดิ์ พลสารัมย์, 2540, การพัฒนากระบวนการบริหารงานสถาบันอุดมศึกษาตามแนวคิด

การบริหารงานแบบมุ่งคุณภาพทั้งองค์การ : กรณีศึกษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,

วิทยานิพนธ์ (ค.ด.)จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ไพโรจน์ สุขสัมฤทธิ์, 2531, การมีส่วนร่วมของประชาชน, วารสารพัฒนาชุมชน. 27 (2) : 24-30

มานิช เกรียงสุวรรณ, 2544, การมีส่วนร่วมของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลในการจัดการ

ขยะมูลฝอยชุมชน : ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี, ปริญญาานิพนธ์สาขาวิชา

พัฒนาสังคม คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

มิ่งสรรพ ขาวสอาด, 2546, สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ , มติชนรายวัน,

วันที่ 25 มิถุนายน 2546.

ลิขิต ชีรเวทิน, 2527, การกระจายอำนาจและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบท, กรุงเทพมหานคร:

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วรรณภา จิตธนานนท์, 2545, การศึกษาเชิงเศรษฐศาสตร์ในการส่งเสริมให้มีการแยกประเภทขยะ

มูลฝอยก่อนนำทิ้งในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่, วิทยานิพนธ์สาขาเศรษฐศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

วรวรรณ นาสมโภชน, 2550, การจัดการขยะมูลฝอยภายในครัวเรือน: กรณีศึกษาดำบลโพรงาม

อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ การศึกษาค้นคว้าอิสระวิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต

สาขาวิชาการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

วสันต์ เอารัตน์, 2537, มาตรการทางกฎหมายในการส่งเสริมการหมุนเวียนพลาสติกกลับมาใช้ใหม่,

วิทยานิพนธ์ (น.ม.) ภาควิชานิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วัฒนา วงศ์เกียรติรัตน์, 2542, การบริหารแผนงานเชิงกลยุทธ์ในหน่วยงานภาครัฐบาล,

ภาควิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, 2534, การบริหารการพัฒนาชนบทเปรียบเทียบ : การบริหารการพัฒนาชนบท

ตามแนวทางแผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง ความจำเป็นพื้นฐานและโครงการอีสานเขียว,

กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.

ศักดิ์สิทธิ์ เข้มศรี, 2543, การมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำจัดการขยะในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล
หนองปรือ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี, ปรินิพนธ์ สาขาวิชานโยบายสาธารณะ
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.

สุกัญ ไชยลังกา, 2545, การศึกษาเพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการจัดการขยะมูลฝอยในเขตเทศบาลตำบล
แม่สาย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย, การค้นคว้าแบบอิสระศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการมนุษย์และสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สมชาย ปัญญากาญจน์, 2544, ความรู้ทัศนคติและการปฏิบัติในการคัดแยกขยะมูลฝอยของประชาชน
ในเขตเทศบาลเมืองจะเข้เกรา, ปรินิพนธ์สาขาวิชาการบริหารทั่วไป บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยบูรพา.

สมยศ นาวิการ, 2538, การบริหารเชิงกลยุทธ์, กรุงเทพฯ : ดอกหญ้า.

สมสมาน อาษารัฐ, 2548, การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการขยะมูลฝอย : กรณีศึกษา
องค์การบริหารส่วนตำบลธาตุทอง อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี. ปรินิพนธ์ สาขาวิชา
ยุทธศาสตร์การพัฒนา สำนักงานประสานงานบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์.
เสน่ห์ แสงเงิน, 2541, การสร้างและทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม เรื่องการจัดการของเสียในชุมชน
ชนบทสำหรับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน : กรณีศึกษาจังหวัดสุโขทัย, วิทยานิพนธ์
ด้านวิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช.

อนันต์ เกตุวงศ์, 2543, หลักและเทคนิคการวางแผน, กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,
พิมพ์ครั้งที่ 8.

อัมพร นิมิตรากูมิ, 2550, การจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือนของประชาชนในเขตเทศบาลตำบล
แม่สาย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย, วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัย
ราชภัฏเชียงราย.

Certo, Samuel C., and Peter, J Pual. Strategic Management : concept and Applications. New York :
Mc Graw-Hill, 1991.

Cohen, J.M. และ N.T. Uphoff. 1977. Rural Development Participation: Concept and Measures for
Project Design Implementation and Evaluation. Rural Development Committee Center for

International Studies, Cornell University.

Thompson, A. A. & Strickland III, A. J. 1995, *Strategic Management: Concepts and Cases*, 8th edn, Richard D. Irwin, Chicago. Wheelen, T. L. & Hunger, J. D. 1990, *Strategic Management*, 3rd edn, Addison-Wesley Publishing, Reading, Massachusetts.

การประชุมประจำปีเครือข่ายวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ ภาคเหนือตอนบน
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
18-19 มีนาคม 2553
ณ ห้องประชุม รัตนประสิทธิ์ มหาวิทยาลัยนเรศวร พะเยา

บทความเผยแพร่

โครงการวิจัยพัฒนาระบบบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วม อำเภอแม่ สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

Development of Community Waste Managing in Maesarieng District Maehongson Province

เสริมสุข บัวเจริญ^{1*} ปาริชาติ บัวเจริญ^{2**} หัน ชนสุต^{3***}
^{1*2*3*}มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา พื้นที่ภาคพายัพ จังหวัดเชียงใหม่ 50300
E-mail:kagoshi7@gmail.com

Area Base Cooperative Research Program Upper Northern Region (ABC-UN)

1.บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องการพัฒนากระบวนการบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วม อำเภอแม่สะเรียงจังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participation Action Research : PAR) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพที่เป็นจริงในการจัดการขยะชุมชน สำรวจความต้องการจำเป็นในการจัดการขยะการจัดทำแผนกลยุทธ์เพื่อพัฒนาสู่การปฏิบัติในการบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วม สร้างนวัตกรรมและสิ่งประดิษฐ์ในการบริหารจัดการขยะเพื่อชุมชน และประเมินผลการมีส่วนร่วมในการนำแผนกลยุทธ์สู่การปฏิบัติในการบริหารจัดการขยะชุมชน ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย เทศบาลตำบลแม่สะเรียง องค์การบริหารส่วนตำบล แม่ยวม องค์การบริหารส่วนตำบลแม่คง และ องค์การบริหารส่วนตำบลแม่สะเรียง การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้กระบวนการสนทนากลุ่ม การประชุมปฏิบัติการ แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ การสังเกต การบันทึกและแบบประเมิน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้

เชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือน ณ แหล่งกำเนิด คิดเป็นค่าร้อยละมากกว่าร้อยละ 90 แต่ส่วนใหญ่ไม่ได้มีการปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย และขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการคัดแยกขยะ โครงการและแผนงานภายใต้แผนกลยุทธ์บรรลุตามเป้าหมาย ยกเว้นโครงการจัดตั้งศูนย์รีไซเคิล และธนาคารขยะชุมชนและโครงการก่อสร้างศูนย์

การเรียนรู้และจัดการขยะชุมชนยังไม่แล้วเสร็จเนื่องจากมีบางกิจกรรมไม่สามารถดำเนินการได้ ส่วนการมีส่วนร่วมในการนำแผนกลยุทธ์สู่การปฏิบัติของการจัดการขยะชุมชนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก นวัตกรรมและสิ่งประดิษฐ์ในการบริหารจัดการขยะเพื่อชุมชนมีประสิทธิภาพสามารถนำไปใช้ในการจัดการขยะประกอบด้วย เต้าเผาขยะแห้งชุมชนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ถึงทำปุ๋ยหมักแบบเดิมอากาศ เครื่องย่อยขวดแก้วและเศษแก้ว เครื่องย่อยปุ๋ยหมักและเศษใบไม้

และผสมปุ๋ย และสื่อสิ่งพิมพ์โปสเตอร์การคัดแยกขยะ สำหรับการทบทวนแผนกลยุทธ์การบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วมเพื่อนำสู่การปฏิบัติที่ต่อเนื่องจึงได้กำหนดแนวทางการเพิ่มสมรรถภาพในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบล/องค์การบริหารส่วนตำบลทุกแห่งของอำเภอแม่สะเรียง ได้ 6 สมรรถนะ คือ 1.จัดให้มีแผนปฏิบัติการจัดการขยะมูลฝอยระดับเทศบาลตำบล/ระดับองค์การบริหารส่วนตำบล 2. จัดให้มีการดำเนินกิจกรรมลด คัดแยกและนำขยะมูลฝอยกลับมาใช้ประโยชน์ในรูปแบบ 1 เทศบาล/องค์การบริหารส่วนตำบล 1ไร่/เซลล์ 3.เพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการเก็บขนขยะมูลฝอยให้ครอบคลุมพื้นที่บริการ 4.แก้ไขปัญหาการกำจัดขยะมูลฝอย โดยการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในลักษณะรวมศูนย์ 5. ประสิทธิภาพในการกำจัดขยะมูลฝอย 6.เพิ่มรายได้จากการบริหารจัดการขยะมูลฝอย

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม การบริหารจัดการขยะ แผนกลยุทธ์

Abstract

The purpose of the study were to study actual condition of community waste managing system of Mae Sariang district, Mae Hong Son Province, to survey the community needs which leads to strategic planning development in community waste managing system, to create the innovation in community waste managing system and evaluate participation action of strategic planning in community waste managing system.

The populations of the study were Mae Sariang community administrative, Mae Kong sub district administrative organization, and Mae Sariang sub district administrative organization. The collections of the data are used by focus group discussion, seminar, questionnaire, interview, observation, documentation and evaluation.

The data analysis is based on qualitative and quantitative which found that 80 percent of people have the understanding about household waste managing system however they do not have an action in waste management

and lack of the understanding about waste administration. Projects and strategic plans achieve objectives except the waste recycle center, waste bank, and waste knowledge center. The result of participation action in strategic planning of community waste managing system is overall high level. For this reason, the innovations of community waste administration are efficient including the incinerator, air compost fertilizer tank , bottle cyler, all purpose crusher and mixing machine and press in waste administration. For the participation of strategic revision in waste managing system, researchers have determined the method to enhance six efficiencies of waste managing system in community administration, every sub district administrative organizations in Mae Sariang: 1. The action of strategic planning in waste managing system in the level of community administration and sub district administrative organizations, 2. The action of waste administration and recycle, 3. Enhance the efficiency of waste transportation service, 4. Waste administration resolution by central administration, 5. the efficiency in waste managing system and 6. Increase the income from waste administration

Key word: Participation, Waste Managing System, Strategic plan

2. บทนำ

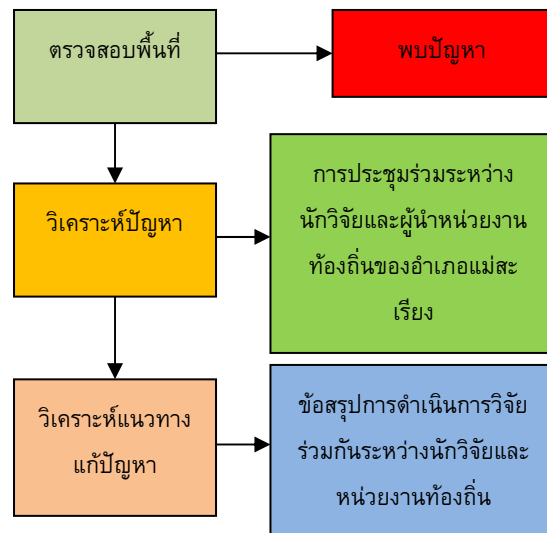
การจัดการขยะยังคงเป็นปัญหาสำคัญของประเทศ ปัจจุบันขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นจากชุมชนทั่วประเทศมีปริมาณมากขึ้นทุกปี ชุมชนอำเภอแม่สะเรียงก็เช่นเดียวกัน อำเภอแม่สะเรียงเป็นอำเภอที่ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของจังหวัดแม่ฮ่องสอน ระยะทางจากกรุงเทพฯ ถึงอำเภอแม่สะเรียง 760 กิโลเมตร พื้นที่ส่วนใหญ่ประมาณ 90% เป็นภูเขา สลับซับซ้อนและป่าที่บดบังทัศนียภาพของอำเภอแม่สะเรียง เป็นอำเภอชายแดนที่มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศเมียนมาร์ทางทิศตะวันตกตลอดแนว ระยะประมาณ 166 กิโลเมตร มีแม่น้ำสาละวิน กั้นชายแดน

ระยะทาง 101 กิโลเมตร มีสันเขาขุนแม่สอง เสาหิน ดอยผาตั้งเป็นเส้นกั้นเขตแดนทางบก ส่วนใหญ่เป็นภูเขา สลับซับซ้อน และป่าทึบ ประมาณ 90% พื้นที่ทั้งหมดที่เหลือ 10% เป็นที่ราบ ส่วนใหญ่อยู่ในบริเวณตำบลแม่ยวม ตำบลบ้านภาส และตำบลแม่สะเรียง อำเภอแม่สะเรียง มีแม่น้ำไหลผ่าน จำนวน 3 สาย ได้แก่ แม่น้ำยวม แม่น้ำแม่สะเรียงและแม่น้ำสาละวิน การกำจัดขยะมูลฝอยในอำเภอแม่สะเรียงส่วนใหญ่ยังใช้ไม่ถูกวิธีที่ โดยวิธีเทกองและเผาทิ้งแบบไม่ถูกหลักสุขาภิบาล ซึ่งจะมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและก่อให้เกิดปัญหาด้านสุขอนามัยกับผู้ที่อาศัยอยู่ในบริเวณใกล้เคียง เช่น ปัญหาของกลิ่น ปัญหาแหล่งเพาะพันธุ์ของแมลงต่างๆ ที่เป็นพาหะนำเชื้อโรค นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดผลกระทบต่อคุณภาพน้ำผิวดินและน้ำใต้ดิน ปริมาณขยะชุมชนที่เกิดขึ้นประมาณวันละ 2-3 ตัน นั้นปรากฏว่าการดำเนินการเก็บขน และกำจัดขยะมูลฝอยดังกล่าว ยังไม่มีประสิทธิภาพดีเท่าที่ควร การเจริญเติบโตของชุมชนที่ขยายออกอย่างรวดเร็วเช่น จำนวนประชากร การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการบริโภคของชุมชน การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่นำพานักท่องเที่ยวเข้าสู่อำเภอ แม่สะเรียง สิ่งที่มาและหลีกเลี่ยงไม่ได้เช่นเดียวกับเมืองอื่นๆคือ ปัญหาขยะของชุมชนที่ได้เริ่มทวีความรุนแรงขึ้นเป็นอันดับ ปริมาณขยะมูลฝอยของเทศบาลอำเภอแม่สะเรียงทั้ง 4 ชุมชนมีประมาณ 2-3 ตันต่อวันและจะมีเพิ่มมากขึ้นในช่วงฤดูการท่องเที่ยว ประชาชนยังไม่ตระหนักถึง ปัญหาของขยะที่ยังทิ้งของเสียอันตรายไปกับขยะทั่วไปรวมทั้งโยนขวดหรือบรรจุภัณฑ์ที่บรรจุสารพิษอันตรายลงตามสถานที่สาธารณะ ซึ่งส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม

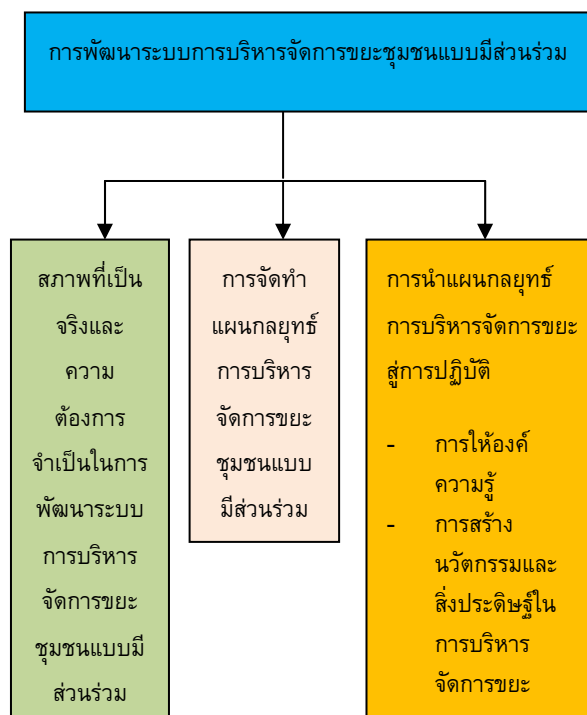
3.วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบการบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วม อำเภอ แม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสาร และ พื้นที่ โดยทำหนังสือขอตกลงความร่วมมือ กับหน่วยงานของอำเภอแม่สะเรียงโดยมีขั้นตอนในการวิจัย คือ การวางแผนการวิจัย กำหนดประชากรและเลือกกลุ่มตัวอย่าง สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล

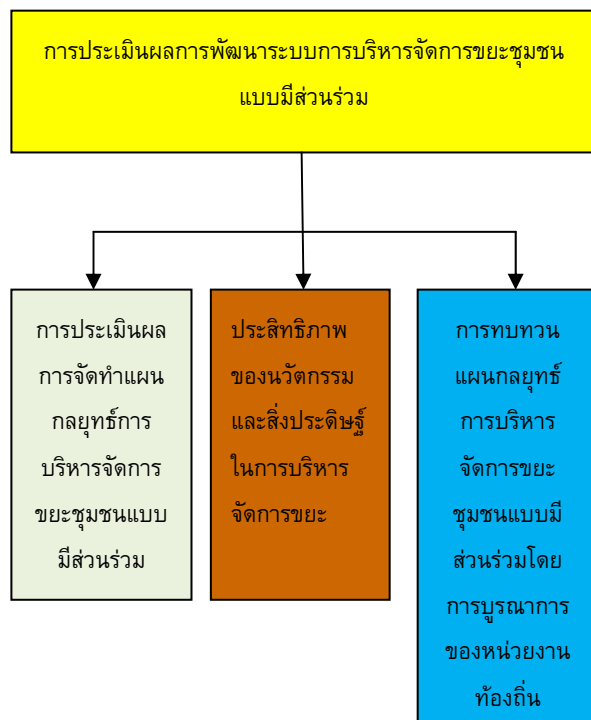
1.ขั้นเตรียมการ

ขั้นตอนงาน

ขั้นการติดตามและประเมินผล

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในขั้นเตรียมการและการจัดทำแผนกลยุทธ์การบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วมจำนวน 20 คน

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ในการศึกษาสภาพที่เป็นจริงและความต้องการจำเป็นในการพัฒนาระบบการบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วม

3. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างการนำแผนกลยุทธ์การบริหารจัดการขยะสู่การปฏิบัติ

4. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างการประเมินผลการพัฒนาระบบการบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบบันทึก การสนทนากลุ่ม เพื่อเตรียมการพัฒนาระบบการบริหารจัดการขยะ

2. แบบสรุปผล โครงการจัดทำแผนกลยุทธ์การบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วม
3. แบบสอบถามสภาพที่เป็นจริงและความต้องการจำเป็นในการพัฒนาระบบการบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วม
4. แบบประเมินการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วม
5. แบบประเมินประสิทธิภาพของนวัตกรรมและสิ่งประดิษฐ์ในการบริหารจัดการขยะ
6. แบบประเมินการบริหารจัดการขยะชุมชนนำร่อง
7. แบบสรุปผลการทบทวนแผนกลยุทธ์การบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วมโดยการบูรณาการของหน่วยงานท้องถิ่น
8. แบบสัมภาษณ์การพัฒนาระบบการบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วม

การเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ได้มีการวางแผนการเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินกิจกรรมการสนทนากลุ่ม จำนวน / สัมภาษณ์ที่เป็นจริงและความต้องการจำเป็นในการพัฒนาระบบการบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วม / ประชุมจัดทำแผนกลยุทธ์การบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วม / การประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการให้ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วม/สร้างนวัตกรรมและสิ่งประดิษฐ์ในการบริหารจัดการขยะ/การบริหารจัดการขยะชุมชนนำร่อง/การทบทวนแผนกลยุทธ์การบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วมโดยการบูรณาการของหน่วยงาน คณะผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบคุณภาพของข้อมูลที่ได้จากแบบบันทึก แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ การบันทึกผลการประชุมกลุ่มย่อย โดยใช้การตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation Technique) เพื่อเป็นการยืนยันข้อมูล และทำการวิเคราะห์ข้อมูล ดำเนินการโดยการจำแนกข้อมูลที่รวบรวมได้ จัดเป็นหมวดหมู่ตามกรอบการศึกษา แล้วทำการวิเคราะห์โดยใช้วิธีการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) ซึ่งเป็นการบรรยายผลสะท้อนกลับ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบการบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วม อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ข้อเสนอแนะการวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งเป็น 6 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ปัญหาและหาแนวทางการแก้ปัญหาการบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วม

รูปที่1 การประชุมร่วมระหว่าง อำเภอ องค์การบริหารส่วนตำบล ชุมชน และนักวิจัย ณ ห้องประชุม หน่วยส่งเสริมฯ ชาวเขา บ้านแม่หะ ตำบลแม่สะเรียง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

จากการประชุม ปลัดเทศบาลตำบลแม่สะเรียง ได้รายงานวิกฤติขยะของอำเภอแม่สะเรียงให้นายอำเภอทราบ นายอำเภอได้ให้ทุกภาคส่วนที่เข้าร่วมประชุมระดมความคิดเห็นในการแก้ปัญหาในภาพรวมของอำเภอแม่สะเรียง ที่ประชุมได้สรุปประเด็นการบริหารจัดการขยะชุมชนอำเภอแม่สะเรียง จะต้องมีความร่วมมือกันระหว่างเทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบล โดยขอให้นักวิจัยเป็นที่ปรึกษาในการสำรวจ และการวิจัยเชิงพัฒนา ตลอดจนให้คำแนะนำในการสร้างกระบวนการบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วม ของอำเภอแม่สะเรียง โดยใช้คำขวัญ “แม่สะเรียงสวยด้วยมือเรา”

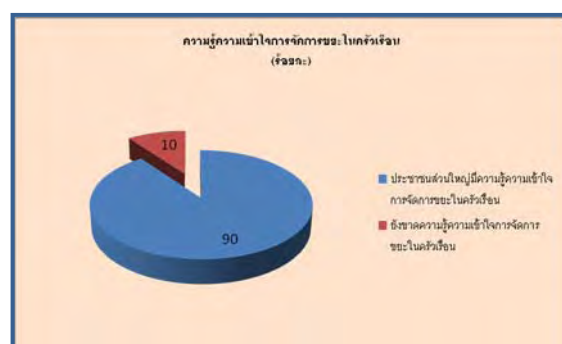
ตอนที่ 2 ผลการศึกษสภาพที่เป็นจริง และสำรวจความต้องการจำเป็นในการบริหารจัดการขยะชุมชน

ข้อมูลพื้นฐานของประชาชนเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยครัวเรือน

รูปที่2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของประชาชนเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยครัวเรือน

ข้อมูลพื้นฐานของประชาชนด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือน ณ แหล่งกำเนิดของประชาชน

รูปที่3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าประชาชนแม่สะเรียงความรู้ความเข้าใจในการจัดการขยะในครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ90

สภาพปัญหาในการกำจัดขยะมูลฝอยของประชาชนในครัวเรือน อำเภอแม่สะเรียง พบว่า ปัญหาจากเทศบาล ประชาชนและชุมชนส่วนใหญ่มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง และประชาชนตอบคำถามความรู้เกี่ยวกับการกำจัดขยะมูลฝอยพบว่ามีส่วนที่ตอบคำถามยังไม่ถูกต้อง สำหรับทัศนคติของประชาชนเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยส่วนใหญ่เห็นด้วย กับการจัดการขยะ การปฏิบัติเกี่ยวกับการกำจัดขยะมูลฝอยของประชาชน อำเภอแม่สะเรียง พบว่า ส่วนใหญ่ไม่มีการปฏิบัติเกี่ยวกับการทิ้งลงถังขยะที่เทศบาลจัดไว้ให้ การมีส่วนร่วมในการกำจัดขยะในชุมชนโดยการทิ้งขยะให้เป็นที่เป็นทาง การแยกขยะที่สามารถนำไปขายได้แล้วนำกลับไปขายให้ร้านรับซื้อของเก่าหรือรถรับซื้อของเก่าตามบ้าน

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการจัดทำแผนกลยุทธ์การบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วม

การจัดทำแผนกลยุทธ์การบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วมของอำเภอแม่สะเรียง ดำเนินการวิจัยโดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (Participating Action Research : PAR) เป็นวงจรการนำเสนอประกอบด้วยการวางแผนการปฏิบัติและสังเกต และสะท้อนการปฏิบัติรวม 3 วงจร โดยใช้วิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) การระดมสมอง (Brain storming) และกระบวนการวิเคราะห์ SWOT (SWOT Analysis)

รูปที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูลการจัดทำแผนกลยุทธ์การบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วม

จากผลการทำSWOTในวงจรแรกได้ข้อสรุปและจัดทำแผนกลยุทธ์ 3 ด้าน ประกอบด้วยกลยุทธ์ 1) การลดปริมาณขยะมูลฝอยชุมชนด้วยกระบวนการต่างๆ 2) เพิ่มประสิทธิภาพการจัดการขยะมูลฝอยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและแหล่งกำเนิดขยะมูลฝอยขนาดใหญ่ และ 3) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอย

ในวงจรที่2คณะผู้วิจัยและสมาชิกในที่ประชุมดำเนินการทบทวนวิสัยทัศน์และกำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ในการบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วมของอำเภอแม่สะเรียงได้ข้อสรุปกำหนดเป็นวิสัยทัศน์ ประเด็นยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ของการบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วมของอำเภอแม่สะเรียง ได้ดังนี้

วิสัยทัศน์ : “ แม่สะเรียงสวยด้วยมือเรา”

ประเด็นยุทธศาสตร์ 1 การลดปริมาณขยะมูลฝอยชุมชนด้วยกระบวนการต่างๆ

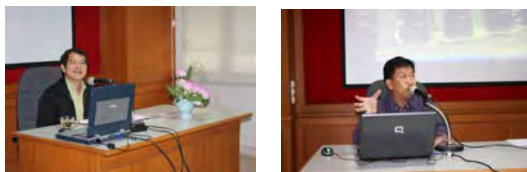
ประเด็นยุทธศาสตร์ 2 เพิ่มประสิทธิภาพการจัดการขยะมูลฝอยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และแหล่งกำเนิดขยะมูลฝอยขนาดใหญ่

ประเด็นยุทธศาสตร์ 3 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอย

วงจรที่ 3 ผู้วิจัยเสนอให้ องค์การบริหารส่วนตำบลจัดทำโครงการประชุมวิสัยทัศน์ร่วม (Share Vision) แผนกลยุทธ์การบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วมให้แก่ประชาชนในแต่ละเขตพื้นที่ จากการสังเกตผู้เข้าร่วมประชุมวิสัยทัศน์ร่วม (Share Vision) พบว่าประชาชนในแต่ละพื้นที่ มีความสนใจเข้าร่วมฟังอภิปรายและแสดงความคิดเห็นแผนกลยุทธ์ในแต่ละประเด็น และได้ดำเนินการจัดทำ “แผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการขยะมูลฝอยชุมชนอำเภอแม่สะเรียง”

ตอนที่ 4 การนำแผนกลยุทธ์การบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วมสู่การปฏิบัติคณะผู้วิจัยนายอำเภอแม่สะเรียง เทศมนตรีเทศบาลตำบล นายกองค์การบริหารส่วนตำบลและตัวแทนชุมชน ร่วมประชุมปรึกษาหารือเพื่อนำแผนกลยุทธ์สู่การปฏิบัติโดยการมีส่วนร่วม

ร่วมของทุกภาคส่วนของอำเภอแม่สะเรียง และได้กำหนด
ผู้รับผิดชอบดำเนินโครงการ/กิจกรรม

(ก)

(ข)

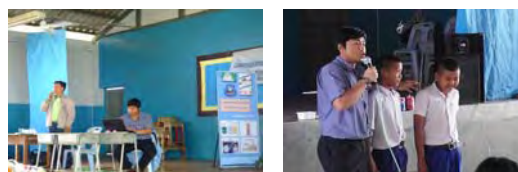
(ค)

(ง)

รูปที่ 5 ท่านประธาน นายอำเภอแม่สะเรียง วิฑยากร ใน
พิธีการอบรมณรงค์และเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจกับ
กระบวนการแยกขยะชุมชน ให้กับผู้นำชุมชนของ
เทศบาลตำบล/องค์การบริหารส่วนตำบล ณ ห้องประชุม

เทศบาลตำบลแม่สะเรียง อำเภอแม่สะเรียง ณ เทศบาล
ตำบลแม่สะเรียง

(ก)

(ข)

(ค)

(ง)

รูปที่ 6 ผู้ช่วยนักวิจัยทำหน้าที่วิทยากรบรรยายและจัด
กิจกรรม โครงการเสริมสร้างทัศนคติที่ดีและส่งเสริมการ
คัดแยกขยะกับชุมชนอย่างมีส่วนร่วมให้กับนักเรียน
โรงเรียนอนุบาลโป่งใน เทศบาลตำบลแม่สะเรียง

(ก)

(ก)

(ข)

(ข)

(ค)

(ค)

(ง)

(ง)

รูปที่ 7 นักวิจัยและผู้ช่วยนักวิจัย บรรยาย และ สาธิตการจัดการขยะมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนนาร่องโป่งใน เขตเทศบาลตำบลแม่สะเรียง

รูปที่ 8 นักวิจัยและผู้ช่วยนักวิจัย บรรยาย และ สาธิตการจัดการขยะมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนนาร่องบ้านทุ่งพร้าว องค์การบริหารส่วนตำบลแม่สะเรียง

การสร้างนวัตกรรมสิ่งประดิษฐ์ สื่อสิ่งพิมพ์
และโปสเตอร์ในการจัดการขยะชุมชน

การสร้างนวัตกรรมสิ่งประดิษฐ์สื่อสิ่งพิมพ์และ
โปสเตอร์ในการจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วม
อำเภอแม่สะเรียงประกอบไปด้วย

รูปที่ 11 ถังทำปุ๋ยหมักจากเศษขยะเปียกเติมอากาศ
ขนาด 60 ลิตร สามารถผลิตปุ๋ยหมักโดยใช้เวลา 15 – 30
วัน

รูปที่ 12 เตาเผาขยะแห้งชุมชนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม
ขนาด 400 ลิตร เป็นเตาที่ทำจากถังน้ำมัน ขนาด 200 ลิตร
กันเปิดให้อากาศไหลเข้าผ่านไส้เตาที่สร้างให้เป็นโครงให้
อากาศไหลเข้าตรงกลางกันเตาเพื่อการเผาไหม้ที่สมบูรณ์
สามารถเผาเศษขยะแห้งประเภทกิ่งไม้ กระดาษ ใบไม้
พลาสติกที่ใช้งานไม่ได้

รูปที่ 13 เครื่องย่อยปุ๋ยหมักและเศษใบไม้และผสมปุ๋ย
ขนาด 100 ลิตร สามารถย่อยผสม ปุ๋ยหมักและเศษใบไม้ได้
ในอัตราความเร็ว 300 ลิตร ต่อ ชั่วโมง

รูปที่ 14 เครื่องย่อยแก้ว ขนาด 50 ลิตร สามารถย่อย
ผสมขวดแก้วได้ในอัตราความเร็ว 100 ลิตร ต่อ ชั่วโมง

รูปที่ 15 โปสเตอร์ที่ออกแบบให้เห็นกระบวนการแยก
ขยะ ในครัวเรือน และ ชนิดของพลาสติกที่ รีไซเคิลได้
นำไปใช้เป็นแบบตัวอย่างให้หน่วยงานท้องถิ่นนำไปขยาย
ผล

สรุปผลการวิจัย

สถานภาพการดำเนินงานการบริหารจัดการขยะมูลฝอย ภาพรวมสถานการณ์การบริหารจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลแม่สะเรียง องค์การบริหารส่วนตำบลแม่สะเรียง องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ออง และองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ววม ในอดีตประสบปัญหาหลายด้าน กล่าวคือ ปัญหาปริมาณขยะที่เพิ่มขึ้นเกินกว่าความสามารถของเทศบาลจะจัดการได้ ปัญหาการจัดเก็บขยะมูลฝอย ปัญหาขยะเต็ม ปัญหาการร้องเรียนของชุมชนรอบๆ ปอทั้งขยะ ปัญหาการต่อต้านของชุมชนที่อยู่ในเขตที่จะสร้างบ่อขยะแห่งใหม่ และเกิดการเผชิญหน้าต่อต้าน จนเข้าขั้นวิกฤติ การดำเนินการกับปัญหามูลฝอยของเทศบาลตำบลแม่สะเรียง องค์การบริหารส่วนตำบลแม่สะเรียง องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ออง และองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ววม ได้นำวิกฤติของปัญหามาจัดการให้เป็นโอกาสโดยใช้วิธีการจัดการเชิงกลยุทธ์ สามารถใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดในการแก้ปัญหา โดยไม่ได้เน้นการเพิ่มปริมาณคน งบประมาณ และวัสดุอุปกรณ์ แต่ใช้วิธีการจัดการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ (Strategic Administration) เป็นหลักสามารถพัฒนาจนประสบความสำเร็จและลดปริมาณขยะมูลฝอยได้

อภิปรายผลการวิจัย

จากการที่เทศบาลตำบลแม่สะเรียง องค์การบริหารส่วนตำบลแม่สะเรียง องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ออง และองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ววม ประสบปัญหาในเรื่องของการจัดการขยะดังกล่าวจึงสรุปได้ว่า แท้ที่จริงแล้วปัญหาเกิดจาก ประการแรก คือ ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนเนื่องจากขาดความรู้ความเข้าใจในความตระหนักในการจัดการขยะมูลฝอย คิดว่าเป็นหน้าที่ของเทศบาลจะต้องทำให้กับประชาชน ประการที่สอง เกิดจากประชาชนไม่มีความรู้เรื่องการจัดการขยะมูลฝอยแบบครบวงจรทำให้ขยะมูลฝอยมีปริมาณมากขึ้น ประการที่สาม ได้แก่ประชาชนไม่มีการปลูกฝังจิตสำนึกและค่านิยมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทำให้เกิดการไม่อนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมตั้งแต่ในครัวเรือน ประการสุดท้าย ระบบการบริหารจัดการแบบราชการ

ข้อเสนอแนะ

จากภารกิจด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะขยะมูลฝอยมากขึ้น ความซับซ้อนมากขึ้น มีผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมากขึ้น ในขณะที่เทศบาลตำบล/องค์การบริหารส่วนตำบล มีเงื่อนไขและข้อจำกัดในการบริหารงานทั้งในเรื่องคน วัสดุอุปกรณ์ งบประมาณ ดังนั้นเทศบาลตำบล/องค์การบริหารส่วนตำบล จึงจำเป็นต้องปรับตัวเองให้พร้อมรับกระแสการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวให้ชัดเจนเป็นระบบและเท่าทันโดยใช้กระบวนการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์มาใช้ เพราะการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์จะบอกถึงวิสัยทัศน์ ซึ่งคือจุดหมายการพัฒนาที่ชัดเจน มีการกำหนดพันธกิจเส้นทางเดินสู่จุดหมายอย่างเป็นขั้นตอนมีระบบมีการบูรณาการทรัพยากรบริการได้อย่างลงตัว เกิดประโยชน์สูงสุด มีการกำหนดแนวทางการปรับปรุงองค์กรให้พร้อมที่จะเดินทางสู่จุดหมาย มีการกำหนดวิธีการดำเนินงานที่ถูกต้องและมุ่งสู่จุดหมายให้ทันเวลา

บรรณานุกรม

- [1] กรมควบคุมมลพิษ, 2547, การกำจัดขยะมูลฝอยแบบฝังกลบอย่างถูกหลักสุขาภิบาล, กรุงเทพฯ.
- [2] กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, 2537, ความรู้สิ่งแวดล้อม, กรุงเทพฯ.
- [3] กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, 2544, คู่มือหน่วยงานท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการขยะมูลฝอย, กรุงเทพมหานคร:กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมกระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม.
- [4] กาญจนา แก้วเทพ และกนกศักดิ์ แก้วเทพ, 2530, การพึ่งตนเอง ศักยภาพในการพัฒนาของชนบท, กรุงเทพฯ : สภาคาทอริกแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา.
- [5] เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง, 2526, การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา, กรุงเทพมหานคร : ตักศิลาการพิมพ์.

- [6] ชรัส รุ่งเรืองศิลป์, 2537, การจัดการขยะมูลฝอยด้วยวิธีการฝังกลบ, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง.
- [7] ชัชวาลย์ ยุทธชัยยางกุล และ สมศักดิ์ พิทักษานุรักษ์ , 2548, การกำจัดขยะด้วยวิธีไฮเซล เพื่อชุมชนและสิ่งแวดล้อม, วารสารสุขภาพประชาชนภาคอีสาน.
- [8] ชัยสิทธิ์ เณลิมมีประเสริฐ, 2542, สถิติเพื่อนักบริหาร, กรุงเทพฯ : ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, พิมพ์ครั้งที่ 5.
- [9] ชูชีพ ศิริ, 2549, การจัดการขยะในเขตเทศบาลตำบลบ้านกาด อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่, การค้นคว้าแบบอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- [10] จีรุมณี เสนาคำ, 2546, รูปแบบการแก้ไขปัญหาความยากจนและการจัดสวัสดิการในชุมชนประมงขนาดเล็ก, กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- [11] ดวงเด่น ศรีบุรี, 2547, การบริหารจัดการขยะมูลฝอยชุมชน: กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบล ตำบลดอนแก้ว อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่, การค้นคว้าแบบอิสระศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ การเมือง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- [12] ทวีทอง หงส์วิวัฒน์, 2527, การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชนบทในสภาพสังคมและ วัฒนธรรมไทย, กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดล.
- [13] ทวีทอง หงส์วิวัฒน์, 2529, การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา, กรุงเทพฯ:ศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดล.
- [14] ทวีวงศ์ ศรีบุรี, 2538, “แนวทางการปรับปรุงระบบการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย” วารสารวิจัยสภาวะแวดล้อม ปีที่ 17 เล่มที่ 2 หน้า 11-33
- [15] ทศพร ศิริสัมพันธ์, 2539, การวางแผนกลยุทธ์, กรุงเทพมหานคร: บริษัทพิมพ์ดีด จำกัด.
- [16] ทองหล่อ เดชไทย, 2544, ภาวะผู้นำ เพื่อการบริหารคุณภาพสู่ความเป็นเลิศ, กรุงเทพฯ : ม.ป.พ.
- [17] ธงชัย สันติวงศ์, 2537, การวางแผนกลยุทธ์, กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- [18] ธงชัย สันติวงศ์, 2537, องค์การและการบริหาร การศึกษาการจัดการแผนใหม่, กรุงเทพฯ:ไทยวัฒนาพานิช, พิมพ์ครั้งที่ 9.
- [19] ธนพร พนาคุปต์, 2538, พฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือนของประชาชนที่อาศัย ในเขตเทศบาลเมืองปัตตานี, วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาสิ่งแวดล้อมศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล.
- [20] ธนาพร ประสิทธิ์นราพันธุ์, 2544, การจัดการขยะชุมชน: กรณีบ้านดงมอนกระทิง เทศบาลนครลำปาง, การค้นคว้าแบบอิสระศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการมนุษย์และสิ่งแวดล้อมบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- [21] นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์, 2527, กลวิธี แนวทาง วิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนาชุมชน, กรุงเทพฯ: ตักศิลาการพิมพ์.
- [22] บวร มูลสระคู, 2549, ยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยของชุมชนแบบมีส่วนร่วมองค์การบริหารส่วนตำบลโป่ง อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี, ปริญญานิพนธ์

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขายุทธศาสตร์การพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์.

[23] บุญชม ศรีสะอาด, 2543, การวิจัยเบื้องต้น, กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สุวิริยาสัน.

[24] ปกรณ์ ปรียากร, 2542, การวางแผนกลยุทธ์แนวคิดและแนวทางเชิงประยุกต์, กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

[25] ประชุม รอดประเสริฐ, 2539, การบริหารโครงการ. กรุงเทพฯ: เนติกุลการพิมพ์, พิมพ์ครั้งที่ 4.

[26] ประสาน ตั้งสิขบุตร, 2538, การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม,การค้นคว้าแบบอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาการศึกษานอกระบบบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

[27] ปรัชญา เวสารักษ์, 2528, การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมเพื่อพัฒนาชนบท, กรุงเทพมหานคร: สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

[28] ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ, 2540, กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา, กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

[29] พชรวรรณ ศรีวัลย์, 2543, พฤติกรรมการกำจัดขยะของประชาชนในชนบทจังหวัดนครนายก, ปริญญาโทบริหารศ.ม. สาขาวิชานโยบายสาธารณะ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.

[30] พัฒนา มูลพฤกษ์, 2539, อนามัยสิ่งแวดล้อม (Environmental Health), กรุงเทพฯ: หจก.เอ็น.เอส.แอล.พรินติ้ง.

[31] พันธุ์ศักดิ์ พลสารมัย, 2540, การพัฒนากระบวนการบริหารงานสถาบันอุดมศึกษาตามแนวคิดการบริหารงานแบบมุ่งคุณภาพทั้งองค์การ : กรณีศึกษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,วิทยานิพนธ์(ค.ด.)จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

[32] ไพโรจน์ สุขสัมฤทธิ์, 2531, การมีส่วนร่วมของประชาชน, วารสารพัฒนาชุมชน. 27 (2) : 24-30

[33] มาโนช เกียรติสุวรรณ, 2544, การมีส่วนร่วมของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน : ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี,ปริญญาโทบริหารศาสตศาสาวิชาพัฒนาสังคม คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

[34] มิ่งสรรพ ขาวสะอาด, 2546, สถาบันวิจัยสังคมมหาวิทยาลัยเชียงใหม่, มติชนรายวัน, วันที่ 25 มิถุนายน 2546.

[35] ลิขิต วีระกีน, 2527, การกระจายอำนาจและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบท, กรุงเทพมหานคร: คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

[36] วรณภา วิดิธนานนท์, 2545, การศึกษาเชิงเศรษฐศาสตร์ในการส่งเสริมให้มีการแยกประเภทขยะ มูลฝอยก่อนนำทิ้งในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่, วิทยานิพนธ์สาขาเศรษฐศาสตร์บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

[37] วรวรรณ นาสมโภชน, 2550, การจัดการขยะมูลฝอยภายในครัวเรือน: กรณีศึกษาตำบลโป่งงามอำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ การศึกษาค้นคว้าอิสระวิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมมหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

- [38] วสันต์ เอารัตน์, 2537, มาตรการทางกฎหมายในการส่งเสริมการหมุนเวียนพลาสติกกลับมาใช้ใหม่, วิทยานิพนธ์ (น.ม.) ภาควิชานิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- [39] วัฒนา วงศ์เกียรติรัตน์, 2542, การบริหารแผนงานเชิงกลยุทธ์ในหน่วยงานภาครัฐบาล, ภาควิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- [40] วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, 2534, การบริหารการพัฒนาชนบทเปรียบเทียบ : การบริหารการพัฒนาชนบทตามแนวทางแผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง ความจำเป็นพื้นฐาน และโครงการอีสานเขียว, กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- [41] ศักดิ์สิทธิ์ แย้มศรี, 2543, การมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำจัดการขยะในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลหนองปรือ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี, วิทยานิพนธ์ สาขาวิชานโยบายสาธารณะ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.
- [42] ศุภชัย ไชยลังกา, 2545, การศึกษาเพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการจัดการขยะมูลฝอยในเขตเทศบาลตำบลแม่สาย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย, การค้นคว้าแบบอิสระ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการมนุษย์และสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- [43] สมชาย ปัญญากาญจน์, 2544, ความรู้ทัศนคติและการปฏิบัติในการคัดแยกขยะมูลฝอยของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา, วิทยานิพนธ์สาขาวิชาการบริหารทั่วไป บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.
- [44] สมยศ นาวิการ, 2538, การบริหารเชิงกลยุทธ์, กรุงเทพฯ : ดอกหญ้า.
- [45] สมสมาน อาษารัฐ, 2548, การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการขยะมูลฝอย : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลธาตุทอง อำเภอปอทอง จังหวัดชลบุรี. วิทยานิพนธ์ สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนา สำนักงานประสานงานบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์.
- [46] เสน่ห์ แสงเงิน, 2541, การสร้างและทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม เรื่องการจัดการของเสียในชุมชนชนบทสำหรับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน : กรณีศึกษา จังหวัดสุโขทัย, วิทยานิพนธ์ด้านวิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมธิราช.
- [47] อนันต์ เกตุวงศ์, 2543, หลักและเทคนิคการวางแผน, กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ 8.
- [48] อัมพร นิมิตรภาคภูมิ, 2550, การจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือนของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลแม่สาย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย, วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- [49] Certo, Samuel C., and Peter, J Pual. Strategic Management : concept and Applications. New York : McGraw-Hill, 1991.

ภาคผนวก

คณะผู้วิจัยและประวัติคณะผู้วิจัย

หัวหน้าโครงการ : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เสริมสุข บัวเจริญ

ผู้วิจัยร่วม: รองศาสตราจารย์ ดร.ปาริชาติ บัวเจริญ

ผู้วิจัยร่วม: อาจารย์ หิ้น ชนสูตร

ชื่อ : นายเสริมสุข บัวเจริญ
MR.SERMSUK BUOCHAREON

เลขหมายบัตรประจำตัวประชาชน : 3 5001 00029 65 5

ตำแหน่ง : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ระดับ 8 อาจารย์สอนสาขาวิศวกรรมอุตสาหกรรม

หน่วยงานที่สามารถติดต่อได้ :

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เขตพื้นที่ภาคพายัพ เชียงใหม่
128 ถนน ห้วยแก้ว ต.ช้างเผือก อ.เมือง จ. เชียงใหม่ 50300
โทรศัพท์ ที่ทำงาน 0-5389-2780 ต่อ 1105, 2810
โทรสาร ที่ทำงาน 0-5321-3183

ประวัติการศึกษา :

ปริญญาตรี สาขา วิศวกรรมอุตสาหการ วิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา วิทยาเขตเทเวศร์
ปริญญาโท สาขาวิศวกรรมการเชื่อม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้า ธนบุรี

ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัยภายในประเทศ :

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	ปีที่ทำการวิจัย	การเผยแพร่	สภาพของผู้วิจัย
1	การออกแบบและพัฒนาเครื่องผสมแก๊สปกคลุมแนวเชื่อม	2540	- การประชุมสัมมนาทางวิชาการ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ครั้งที่ 16	หัวหน้าโครงการวิจัย
2	การออกแบบและพัฒนาหัวตรวจสอบอะคูสติคมิสชัน	2546	- การประชุมทางวิชาการทางวิศวกรรมไฟฟ้า ECON26 ครั้งที่ 26	หัวหน้าโครงการวิจัย
3	ผลของส่วนผสมของฟลักซ์ใช้แล้วกับฟลักซ์ใหม่ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงส่วนผสมทางเคมีของรอยเชื่อมในกระบวนการเชื่อมได้ฟลักซ์	2550	- การประชุมทางวิชาการทางโลหะวิทยาแห่งประเทศไทยครั้งที่ 1 - การประชุมทางวิชาการเครือข่ายวิศวกรรมอุตสาหกรรม IE Network conference 2007	หัวหน้าโครงการวิจัย

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	ปีที่ทำ การวิจัย	การเผยแพร่	สภาพของ ผู้วิจัย
4	โครงการวิจัย การพัฒนาและ ประเมินเทคโนโลยีชุมชน:กรณี ตัวอย่าง หมู่บ้านหนองขาวกลาง ตำบลห้วยปูลิง อำเภอมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน	2550	- การประชุมสัมมนาทางวิชาการ “Maehongson Expo 2008”	หัวหน้า โครงการวิจัย

ชื่อ : นางปาริชาติ บัวเจริญ
MRS. PARICHAT BUOCHAROEN

เลขหมายบัตรประจำตัวประชาชน : 3 5014 00001 625

ตำแหน่ง : รองศาสตราจารย์ระดับ 9 อาจารย์สอนสาขาวิชาคณิตศาสตร์

หน่วยงานที่สามารถติดต่อได้ :

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เขตพื้นที่ภาคพายัพ เชียงใหม่
128 ถนน ห้วยแก้ว ต.ช้างเผือก อ.เมือง จ.เชียงใหม่ 50300
โทรศัพท์ ที่ทำงาน 0-5389-2780 ต่อ 1105, 2810
โทรสาร ที่ทำงาน 0-5321-3183

ประวัติการศึกษา :

ปริญญาตรี สาขาการวัดผลและประเมินผลการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร
ปริญญาโท สาขาการวัดผลและประเมินผลการศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ปริญญาเอก ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยแม่โจ้

ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัยภายในประเทศ :

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	ปีที่ทำ การวิจัย	การเผยแพร่	สภาพของ ผู้วิจัย
1	ผลการเรียนและความสนใจใน วิชาสถิติที่ใช้หลักการเรียนเพื่อ รอบรู้ของนักศึกษาระดับ ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง	2542	- การประชุมสัมมนาทางวิชาการ สถาบัน เทคโนโลยีราชมงคล ครั้งที่ 18 (2544) - การประชุมทางวิชาการ ของ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 39(2544) - การประชุมวิชาการวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ในโรงเรียนครั้งที่ 12 (2545)	หัวหน้า โครงการวิจัย
2	การประเมินผลการใช้หลักสูตร ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นสูง พุทธศักราช 2542 ใน สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล	2544	การประชุมสัมมนาทางวิชาการ สถาบัน เทคโนโลยีราชมงคล ครั้งที่ 19 (2545)	หัวหน้า โครงการวิจัย

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	ปีที่ทำการวิจัย	การเผยแพร่	สภาพของผู้วิจัย
	วิทยาเขตภาคพายัพ จังหวัดเชียงใหม่			

3	ผลการเรียนและความสนใจในวิชาแคลคูลัส 1 – 1 ที่ใช้หลักการเรียนเพื่อรอบรู้ของนักศึกษา ระดับปริญญาตรี	2545	การประชุมสัมมนาทางวิชาการ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ครั้งที่ 20 (2547)	ผู้วิจัยร่วม
4	การวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียนเพื่อปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอนวิชาสถิติ 1 ระดับปริญญาตรี สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตภาคพายัพ จังหวัดเชียงใหม่	2546	- ประชุมทางวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 41 (2546) - การประชุมสัมมนาทางวิชาการ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ครั้งที่ 20 (2547)	หัวหน้าโครงการวิจัย
5	การศึกษาเปรียบเทียบสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง และนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ	2547	นำเสนอ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตภาคพายัพ	หัวหน้าโครงการวิจัย
6	การศึกษายับยั้งการสร้างเครื่องมือวัดผลของอาจารย์ผู้สอน สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตภาคพายัพ จังหวัดเชียงใหม่	2547	นำเสนอ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตภาคพายัพ	หัวหน้าโครงการวิจัย
7	การศึกษาค้นคว้าความวิตกกังวลในการเรียนคณิตศาสตร์ของนักศึกษา สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตภาคพายัพ จังหวัดเชียงใหม่	2547	นำเสนอในการประชุมอาจารย์ สาขาวิชาคณิตศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตภาคพายัพ	ผู้วิจัยร่วม
8	การใช้แฟ้มสะสมงานเพื่อประเมินผลการเรียนรู้วิชาสถิติ 1 ของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง	2547	การประชุมวิชาการ ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ครั้งที่ 43 (2548)	หัวหน้าโครงการวิจัย

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	ปีที่ทำ การวิจัย	การเผยแพร่	สภาพของ ผู้วิจัย
	สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตภาคพายัพ			
9	โครงการวิจัย การพัฒนาและ ประเมินเทคโนโลยีชุมชน:กรณี ตัวอย่าง หมู่บ้านหนองขาวกลาง ตำบลห้วยปูลิง อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน	2550	การประชุมสัมมนาทางวิชาการ “Maehongson Expo 2008”	ผู้วิจัยร่วม

ชื่อ : นายหิئن ชนสูตร

เลขหมายบัตรประจำตัวประชาชน : 5 5001 90000 33 0

ประวัติการศึกษา :

พ.ศ. 2509	โรงเรียนเบญจมราชูทิศ จ.นครศรีธรรมราช	ม.ศ. 5
พ.ศ. 2514	สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า ธนบุรี	วศ.บ. ไฟฟ้ากำลัง
พ.ศ. 2540	จบปริญญาโทจาก มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	วศ.บ.

ประวัติการศึกษา :

พ.ศ. 2515-2516	- บริษัทจตุรไทยไวร์แอนเคเบิล อ.พระ ประแดง	Quality Control
	- รับราชการ วิทยาลัยเทคนิค ภาคพายัพ จ. เชียงใหม่	
พ.ศ. 2516-2550	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา	ประจำแผนก

ผลงานวิจัย :

พ.ศ. 2535-2537	ติดตั้งระบบกรองน้ำ เมือง Rapha Libya	
พ.ศ. 2542	งานวิจัยการพัฒนาระบบการควบคุมแบบฟัซซี่ลอจิกสำหรับควบคุม อุณหภูมิในเตาเผาเซรามิกแบบไฟฟ้า	
พ.ศ. 2543	งานวิจัยร่วมกับ มช. การพัฒนาระบบควบคุมแบบฟัซซี่ลอจิกที่ สำหรับควบคุมอุณหภูมิในเตาเผาเซรามิกแบบไฟฟ้า	
พ.ศ. 2545	งานวิจัย การพัฒนาระบบควบคุมแบบฟัซซี่อะแด็ปทีฟสำหรับ ควบคุมอุณหภูมิ ในเตาเผาเซรามิกแบบแก๊ส	

ผลงานอื่น ๆ :

ออกแบบระบบไฟฟ้าในอาคารสูง และอุตสาหกรรม

1. โรงพยาบาลช้างเผือก จ.เชียงใหม่
2. โรงผลิตอาหารสัตว์ (หมู) บ.แม่ทา วิ.พี. ฟีดมิลค์ จำกัด อ. แม่ทา จ.เชียงใหม่